

SUKUPUOLITETTU TELEVISIO – ÄITI, HUORA VAI MUUSA?

Yleisöetnografinen tutkimus

Netta Iivari

Etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

8.2.2001

netta.iivari@oulu.fi

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
HUMANISTINEN	ETNOLOGIAN LAITOS
Tekijä	
NETTA IIVARI	
Työn nimi	
SUKUPOULITETTU TELEVISIO – ÄITI, HUORA VAI MUUSA? Yleisöetnografinen tutkimus	
Oppiaine KULTTUURIANTROPOLOGIA	Työn laji Pro gradu –tutkielma
Aika 8.2.2001	Sivumäärä 136 s. + liite
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkimus edustaa yleisöetnografista televisiontutkimuksen perinnettä. Tutkimuksessa tarkastellaan television kulutusta - katsomista, käyttöä, omistusta – kontekstissaan: arjessa, kodissa, jokapäiväisessä elämässä. Tutkimuskohteena on sukupuolittuneen television kulutusta koskevan puheen problematiikka – miksi ihmiset puhuvat televisiosta niin kuin puhuvat? Kulutus kiinnittää huomion haastattelupuheeseen konstruktiona. Haastattelupuheessa informantit asemoivat itseään – naisina, televisionkatsojina ja kuluttajina. Työssä edetään televisiosta ja sen konkreettisesta katsomisesta television kulutuksen analyysiin. Toisena teemana rinnalla kulki television katsomisen ja kulutuksen laaja-alaisen sukupuolittuneisuuden tarkastelu. Tutkimusaineisto muodostuu 17 nuoren naisen haastattelusta. Haastateltavat ovat syntyneet 1970-luvulla ja edustavat täten niin kutsuttua uutta ”televisiosukupolvea”. Tutkimuksessa nostetaan esiin uusia tapoja hahmottaa televisiota ja siitä puhuvaa televisionkatsojaa. Tutkimuksessa kuvataan lisäksi laajasti nuorten naisten katselumieltymyksiä, -tapoja ja tottumuksia. Televisiota lähestytään kolmella tasolla. Ensin televisiota tarkastellaan viestimenä ohjelmineen. Mielenkiinto kohdistuu viestimen sisältöön: televisio-ohjelmiin, sekä haastateltavien katselumieltymyksiin ja -tottumuksiin. Tässä yhteydessä esiin nousee myös television sukupuolittunut ohjelmarakenne sekä haastateltavien reaktiot siihen. Seuraavaksi televisiota tarkastellaan kodinkoneena, kodin teknologiana. Mielenkiinto kohdistuu televisioon välineenä sekä haastateltavien television käyttötapoihin ja -tottumuksiin. Käyttötapoja ja -tottumuksia tarkastellaan kontekstissaan: kotona, arjessa, jokapäiväisten aktiviteettien ohessa ja rinnalla. Esiin nousee, että myös katselu- ja käyttötavat on tehokkaasti sukupuolitettu. Osoittautuu kuitenkin, että nuoret naiset eivät enää tahdo asettua perinteiseen perhekatselun malliin ja politiikkaan, joka tutkimusten ja julkisuuden kautta on mieliimme iskostettu. Seuraavassa luvussa televisiota ja televisio-ohjelmia tarkastellaan symboleina. Huomio kiinnittyy nuorten naisten sangen toisistaan poikkeaviin televisioon suhtautumistapoihin. Tässä yhteydessä hahmotellaan vaikutteita erilaisten suhtautumistapojen taustalla. Esiin nousee sangen erilaisia puhetapoja televisioon ja televisio-ohjelmiin liittyen. Ääripäissään televisio yhtäältä symboloi täydellistä tylsyyttä ja tyhjänpäiväisyyttä, toisaalta erittäin mukavaa ja elintärkeää seuralaista arjessa. Suhtautumis- ja puhetapojen moninaisuuteen saatiin järjestystä määrittelemällä kolme kokemuksellista tapaa kohdata televisio. Viimeiseksi luvussa määritellään nämä kolme erilaista haastattelupuheessa televisiolle ilmenevää hahmoa: äidin, huoran ja muusan hahmot. Televisiota - sen katsomista ja käyttöä - lähestyttiin haastatteluissa jonkin edellä mainitun hahmon tarjoamassa viitekehyksessä. Haastateltavat television katselu-, käyttö- ja suhtautumistapoineen olivat asemoitavissa näiden kolmen kokemuksellisen television kohtaamistavan piiriin.</p>	
Asiasanat	
Yleisöetnografia, televisio, televisiontutkimus, sukupuoli, sukupuolittaminen, sukupuolittutkimus	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

<u>1</u>	<u>JOHDANTO.....</u>	<u>4</u>
<u>2</u>	<u>TUTKIMUKSELLISTA TAUSTAA.....</u>	<u>10</u>
	JOUKKOVIESTINNÄN TUTKIMUS.....	10
	NAISTUTKIMUS.....	14
	FEMINISTINEN TELEVISION TUTKIMUS.....	16
	SUKUPUOLITUTKIMUSTA JA YLEISÖETNOGRAFIAA	18
<u>3</u>	<u>KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ.....</u>	<u>19</u>
	SUKUPUOLI	19
	LUOKKA-ASEMA.....	26
	TELEVISION KULUTUS.....	32
<u>4</u>	<u>TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT</u>	<u>35</u>
	TUTKIMUSMENETELMÄT	35
	TUTKIMUSAINEISTO.....	40
<u>5</u>	<u>TELEVISIO VIESTIMENÄ – TELEVISION KATSELU</u>	<u>44</u>
	KATSELUN KOHDE	44
	MISTÄ ON HYVÄT GENRET TEHTY?.....	48
	JENKKITYYLISYYS	48
	RAKKAUSJUTUT, IHMISSUHTEET.....	49
	TODENTUNTUISUUS	51
	IDENTIFIOITUMINEN, ELÄYTYMINEN.....	54
	TUNTEIDEN KOKO KIRJO.....	57
	KOTIMAISUUS.....	60
	ÄLYLLINEN HAASTAVUUS	61
	TELEVISION SUKUPUOLITETTU OHJELMARAKENNE	64
<u>6</u>	<u>TELEVISIO VÄLINEENÄ – TELEVISION KÄYTTÖ.....</u>	<u>70</u>

KATSELUN KONTEKSTI	70
TELEVISION SOSIAALISET KÄYTTÖTAVAT	74
TELEVISIO YMPÄRISTÖRESURSSINA	74
TELEVISIO AIKATAULUN SÄÄTELIJÄNÄ	75
TELEVISIO YHDESSÄOLON RESURSSINA	79
TELEVISIO KOMMUNIKAATION EDISTÄJÄNÄ	82
TELEVISIO VALLANKÄYTÖN VÄLINEENÄ	86
PERHEKATSELUN POLITIIKKA	89
<u>7 TELEVISIO SYMBOLINA – TELEVISION KULUTUS</u>	<u>94</u>
KULUTUKSEN RETORIikka	94
TELEVISIO-OHJELMAT SYMBOLEINA.....	101
TELEVISIO SYMBOLINA.....	108
<u>8 SUKUPUOLITETTU TELEVISIO – ÄITI, HUORA VAI MUUSA?</u>	<u>114</u>
ÄITI	114
HUORA	116
MUUSA	119
<u>9 SUKUPUOLITUTKIMUSTA JA YLEISÖETNOGRAFIAA</u>	<u>122</u>
<u>LÄHTEET.....</u>	<u>127</u>
<u>LIITE 1: HAASTATTELURUNKO.....</u>	<u>137</u>

1 JOHDANTO

Tarkastelen tutkimuksessani television kulutusta - katsomista, käyttöä, omistusta – kontekstissaan: arjessa, kodissa, jokapäiväisessä elämässä. Hahmottelen television asemaa puheen tasolla haastattelupuheen pohjalta. Tutkimusaineistoni muodostuu 17 nuoren naisen haastattelusta. Haastateltavat ovat syntyneet 70-luvulla. Tutkimuksessa tarkastellaan televisiopuheen problematiikkaa – *miksi ihmiset puhuvat televisiosta niin kuin puhuvat?* Työssäni on keskeistä eteneminen televisiosta ja sen konkreettisesta katsomisesta television kulutuksen analyysiin. Toisena teemana rinnalla kulkee katsomisen ja tätä seuraten kulutuksen laaja-alainen sukupuolittuneisuus. Nostan esiin mielenkiintoisia uusia tapoja hahmottaa televisiota ja siitä puhuvaa televisionkatsojaa. Kuvaan lisäksi laajasti nuorten naisten katselumieltymyksiä, -tapoja ja tottumuksia. Vertaamalla nuoria naisia muihin ihmisryhmiin annan tilaa kattavalle kurkistukselle nuorten naisten elämään, jossa televisio näyttelee omaa osaansa. Sukupuolittamisen ja kulutuksen käsitteet pelastivat minut hukkumasta kirjavaan ja ristiriitaisuuksia vilisevään aineistoon. *Tutkimuskohteeksi nousi sukupuolittuneen television kulutusta koskeva puhe.* Kulutus kiinnittää huomion haastattelupuheeseen konstruktiona, retoriikkana. Haastattelupuheessa informantit asemoivat itseään – naisina, televisionkatsojina ja kuluttajina. Mutta miksi tutkia nimenomaan nuoria, naisia ja heidän television kulutusta koskevaa puhettaan?

Suomessa sähköisen kuvan arkipäiväistyminen ja kulttuurin muukin kuvallistuminen on tapahtunut yhdessä viime vuosikymmenien aikana kaupungistumisen, kulttuurisen vapautumisen ja nykyisten nuorisoikäluokkien ja -kulttuurien syntyminen kanssa. Nuoret voivat nykyään jo pienenä vihkiytyä monenlaisiin graafisen ja elävän kuvan muotoihin. (Tuormaa 1991: 207.) Helena Helve määrittelee 1970-luvulla syntyneet ensimmäiseksi multimediasukupolveksi. He ovat eläneet lapsesta saakka television, stereoiden, videoiden ja tietokoneiden maailmassa. Helven mukaan tälle ikäryhmälle muotoutuukin täysin uudenlaiset sukupolvikokemukset, joiden muodostumiseen vaikuttaa juuri kuvallisen viestinnän aikaan syntyminen sekä taloudelliseen hyvinvointiin tottuminen. (Helve 1993: 96-97.) Matti Oksanen määrittelee ensimmäiseksi televisiosukupolveksi 1960-70-luvulla syntyneet. Hänen mukaansa televisio näyttää tulevan yhä tärkeämmäksi osaksi elämää juuri televisiosukupolven edustajien keskuudessa. He näyttävät hyväksyvän television lähes varauksettomasti. (Oksanen 1989: 107-112.) Tämän televisiosukupolven edustajien

television käyttöä ja televisioon suhtautumista työssäni kuvailen. Tutkimuskohteeni on tärkeä jo edellä esitettyjen näkökulmien kannalta. Televisiosukupolven nuoret aikuiset ovat jo muokanneet lapsuudenkodista irtautumisen jälkeen oman televisiosuhteensa, jota nyt pyrin työssäni puheen tasolla kuvaamaan.

Naiset tarjoutuivat mielenkiintoisena tutkimuskohteenä myös muutoksille alttiin yhteiskuntamme kehityspiirteiden valossa. Jälkitekollisessa yhteiskunnassamme todellisuus on problematisoitunut. Ilmenemismuotoja ovat kulttuurin ja arvojen pluralisoituminen, ympäristön kuvallistuminen, merkitysten ja kulttuurimallien moninaisuus, kulttuurituotteiden välisten hierarkioiden purkautuminen ja elämäntapojen moninaistuminen. Perhe ja vanhemmat eivät enää ole sosialisointia kannalta keskeisiä, vaan merkittävällä sijalla ovat kodin ulkopuoliset agentit: media, koulu ja vertaisryhmät. Elämäkokemusten pirstoutuminen, yhteisöllisten siteiden löystyminen, kollektiivisen identiteetin murtuminen sekä roolien ja työnjaon joustavoituminen venyttävät myös sukupuolten välisiä rajoja. Sukupuoli on jatkuvan neuvottelun alaisena. Sukupuolitematiikka on noussut julkisen keskustelun keskiöön. Kun modernisaatio etenee, sukupuolijärjestelmä muuttuu ja normit hajoavat. Naisroolin mureneminen ja pirstoutuminen antaa enemmän liikkumavaraa tytöille. (Lähteenmaa – Näre 1992: 11-12, Näre - Lähteenmaa 1992: 333, Näre 1995: 23-35.)

Perinteisten sukupuoliroolien mureneminen ja sukupuolitematiikka julkisen keskustelun keskiössä herättivät mielenkiintoni. Postmodernia yhteiskuntaa kuvaillaan monimutkaisin sanankääntein ja uutta tilannetta pyritään hahmottelemaan sivistyssanoja pursuavin kielikuvin. *Kuinka konkreettiset nuoret naiset tilanteen elämässään kokevat? Kuinka he sukupuoltaan rakentavat, puheessaan ja toiminnassaan – esimerkiksi television katselustaan puhuessaan?* Naisten television katselusta kyseleminen tuottikin mielenkiintoisia tuloksia. Naiseus nähtiin ja kuvattiin essentialistisena entiteettinä, mallina, johon biologisten naisten odotetaan itsensä mahduttavan. Nuorten naisten puhunnassa nousi esiin kuitenkin hyvin monimuotoisia naisena olemisen malleja ja he puhuessaan omaksuvat hyvinkin erilaisia subjektinasemia naisina ja televisionkatsojina. Subjektinasemia, jotka eivät välttämättä olleet määräytyneet lainkaan sukupuolen pohjalta, kuten oletusarvoisesti oletetaan. Olikin todella hedelmällistä tarkastella vain toisen sukupuolen edustajien puhuntaa etsimättä perinteisen sukupuolittavan tutkimuksen jalan jäljillä eroja sukupuolten välillä.

Tarkastelen television kulutusta kontekstissaan; osana kulttuuriamme. Kulttuuriantropologiassa tutkimuskohteena on ihminen kulttuuriolentona; hänen elämismaailmansa ja hänen sille antamansa merkitykset. Työni pureutuu tutkittavien elämismaailman moninaisten merkitysten kuvaamiseen. Televisio näyttäytyy selkeänä osana tutkittavien - nuorten naisten - elämää ja arkea. Television katselu, käyttö ja kulutus ovat väistämättä osa tutkittavien kulttuuria - moninaisin merkityksin ladattu ilmiö heidän elämismaailmassaan. Kulttuurin määrittelysin yksinkertaisimmillaan siksi tietojen, taitojen ja uskomusten kokonaisuudeksi, jonka yksilö tarvitsee kyetäkseen elämään yhteisönsä täysipainoisena jäsenenä. Kulttuuri muodostaisi tällöin tietynlaisen standardin, jonka pohjalta ihmiset käyttäytyvät, havainnoivat, arvioivat ja muokkaavat näkemyksiään. Geertziläisittäin kulttuurin voisi määritellä merkitysten symboliseksi systeemiksi – dynaamiseksi symbolien kyllästäväksi kontekstiksi, jota ei tule tarkastella ihmisten käyttäytymisenä, vaan käyttäytymistä ohjaavana kontrollimekanismina. (Geertz 1973).

Tutkimukseni television kulutuskulttuurista ja televisiopuheessa esiin nousevista television symbolisista hahmoista – televisioon liittyvistä merkityssysteemien verkostosta – nojaa edellä esitettyyn näkemykseen kulttuurista. Kulttuurin määritelmän rinnalle nostan kuitenkin poststrukturalismin näkemyksiä sukupuolesta, kielestä, subjektiviteetista ja diskursseista. Poststrukturalismin lähtökohta on, että kieli ei heijasta todellisuutta, vaan tuottaa sitä. Eri kielet ja diskurssit samalla kielellä tuottavat erilaisia todellisuuksia ja erilaisia määritelmiä siitä. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen on ajattelun lähtökohtana. Ihmiset toimivat tekemiensä tulkintojen pohjalta, ja täten muodostavat tietynlaisia sosiaalisia todellisuuksia, jotka varustetaan tietynlaisilla merkityksillä. Myös subjektiviteettia tuotetaan ja rakennetaan jatkuvasti diskursseissa. Yksilöt ovat heidän identiteettinsä muotoutumiseen tähtäävän diskursiivisen kamppailun subjekteja, mutta myös kohteita. Ihmiset kohtaavat jatkuvasti diskursseja ja niitä jatkuvasti myös haastetaan ja kyseenalaistetaan. Yhteiskunnalliset rakenteet ja prosessit organisoidaan lain, poliittisen järjestelmän, kirkon, perheen, koulutusjärjestelmän ja median avulla, jotka sijaitsevat diskursiivisissa kentissä ja jotka muotoutuvat näiden kenttien vaikutuksesta. (Weedon 1987, Berger – Luckmann 1995.) Diskurssit ja todellisuuden sosiaalinen rakentuminen näiden rinnalla ja varjossa kantavat mukanaan implikaatioita, joilla on vaikutusta ihmisten arkiseen elämään – heidän television katselutottumuksiinsa, ohjelmamieltyksiinsä ja televisiopuheeseensa. Diskurssien rinnalla ja varjossa rakentuvat arjen moninaiset merkityssysteemit, ja tätä kautta myös yksilön sukupuoli, televisiosuhde ja arkikin.

Tutkimukseni edustaa tutkimusmenetelmiensä puolesta etnografisen yleisöntutkimuksen perinnettä. Yleisöetnografia on omaksunut mentelmällisesti paljon kulttuuriantropologiaalta. Kulttuuriantropologian tutkimusmenetelmät - empiirinen laadullinen etnografinen tutkimus – ovatkin nousseet suosioon useiden tieteenalojen piirissä viime vuosikymmenten aikana, muun muassa naistutkimuksessa sekä uudemmassa televisiontutkimuksessa. (Alasuutari – Kytömäki 1991: 16, 24, Morley 1992: 28, Näränen 1996: 116, Pietilä 1997: 314-343, Rantalaiho 1988: 36-43, Savolainen 1994: 133.) Etnografisten menetelmien käyttäminen tutkimusaineistoa kerätessä ei kuitenkaan tee tutkimuksesta kulttuuriantropologista. Kulttuuriantropologiselle tutkimukselle on ominaista mikrotason kurkistukset tutkittavien arkeen. Kontekstisidonnaisuus – radikaali kontekstualismi (Ang 1996) - ja tutkittavien sekä heidän arkensa kunnioittaminen arvokkaana itsessään ovat tutkimuksen ohjenuoria. Pyrkimyksenä on syvälinen kuvaus, ei pintaraapaisunomainen esitys.

Tutkimukseni korostaa etnografian avulla hankitun aineiston käsittelyn ja tulkinnan tärkeyttä. Tutkittavien katselutapojen sekä ohjelmamieltymysten luokittelu tilastollisin menetelmin tuottaa tyypillisiä markkinatutkimuksia televisioyhtiöiden hyödynnettäväksi (Ang 1996). Kulttuuriantropologinen tutkimus paneutuu syvällisemmin tutkittavien puhuntaan: puhunnan taustalla piileviin merkityssysteemeihin ja merkityssysteemien arkea ohjaaviin implikaatioihin. Tutkimus keskittyy tulkinnalliseen yksityiskohtaistamiseen pikemminkin kuin selittävään yleistykseen (Ang 1996). Tutkimukseni nostaa esiin televisiontutkimuksen saralla yleisesti käytetyt riippumattomat muuttujat sukupuoli ja luokka-asema, ja niihin tukeutumisen tuomat haitat tutkimuskohteen syvälinisessä ymmärtämisessä.

Työni jakaantuu kahteen osaan: lähtökohtia hahmottelevaan alkuosaan ja aineistoa käsittelevään loppuosaan. Aluksi tarkastelen television tutkimuksen saralla tehtyä aiempaa tutkimusta. Näkökulma on presentistinen: hahmottelen television tutkimuksen historiaa nykyisyyteen ja edustamaani tutkimussuuntaukseen – yleisöetnografiaan - johtavina askeleina. Kartoitan television tutkimusta myös, koska se tarjoaa lähtökohtia tulkita haastateltavien puhetapoja. Keskittyessäni juuri naisia tutkimaan on feministisen tutkimus relevanttia. Feminististä television tutkimusta kuvatessani esitän myös kriittisen katsauksen naistutkimuksen lähtökohtiin ja historiaan. Seuraavassa luvussa pyrin saamaan niskaotteen tutkimukseni kannalta keskeisistä käsitteistä. Sukupuolen määrittelyn koin erityisen keskeiseksi, sillä vasta sukupuolen uudelleenmäärittely ja tämän myötä sukupuolittamisen

esiin nostaminen tekivät aineistostani mielekkään. Luokka-asema nousi käyttämissäni lähteissä selvästi esiin. Katsoin tarpeelliseksi kurkistaa myös tämän riippumattomana muuttujana sängen usein esiintyvän käsitteen alle ja taakse. Itse televisio ja television katselun ja toisaalta kulutuksen problematiikka olivat mielestäni myös kriittisen tarkastelun arvoisia. Kulutus pitää sisällään sekä television konkreettisen katselun ja käytön, että television aseman kulutussymbolina, jonka kautta puhuja määrittelee itseään. Puhuessaan haastateltavat asemoivat itseään ja kulutuskäytäntöjään suhteessa kaikkiin edellä mainittuihin aspekteihin.

Tutkimuksen päälähteitä ovat Roger Silverstonen ja Ien Angin tutkimuksellinen tuotanto. Molemmat tutkijat ovat tuoneet valtavasti uusia ajatuksia ja näkökulmia television tutkimukseen ja näin innoittaneet myös minua ottamaan askeleita heidän avaamillaan poluilla. Olen rakentanut työni aineistoa käsittelevien osien etenemisen yksinkertaisten sanomisten kuvailusta tulkitsevampaan suuntaan. Kahdessa ensimmäisessä aineistoa käsittelevässä luvussa pyrin kuvaamaan lukijalle nuorten naisten television käyttötapoja ja ohjelmamieltymyksiä sellaisina, kuin haastateltavat ne minulle esittivät. *Katselun kohdetta eli television sisällöllistä tarjontaa käsitellessäni* esittelen aluksi laaja-alaisesti mitä kerrottiin katsottavan, tämän jälkeen tarkastelen haastattelupuheessa esiintyviä mielihjelmien määreitä ja lopuksi nostan esiin television sukupuolittuneen ohjelmarakenteen ja sen paikkaansa pitävyyden nuorten naisten keskuudessa. Tarkastelen televisio-ohjelmia erilaisten genrejen eli lajityyppien edustajina.

Katselun kontekstia käsittelevässä luvussa huomio kiinnittyy katselun sosiaaliseen luonteeseen. James Lullin television sosiaalisia käyttötapoja hahmotteleva tutkimus *Inside Family Viewing* (1990, suomenkielisistä sovelluksista ks. Suoninen 1993: 21-22, Virta 1994: 64) tarjoaa pohjan järjestää aineistoani erinäisiin omassakin aineistossani esiin nouseviin sosiaalisiin käyttötapoihin. Lisäksi nojaudun naisten katselun kontekstia hahmottelevaan feministiseen tutkimusperinteeseen. Valta-aspektiin kiinnitän huomiota etenkin perhekatselun politiikkaa käsittelevässä luvun loppuosassa. Tällöin tarkastelen haastattelupuhetta television käyttötapoja ja katselun kontekstia kuvailevina diskursseina. Naisten television käyttötavat ja -tottumukset on selkeästi sukupuolitettu. Nuoret naiset ottivat sukupuolittuneisiin määritelmiin kantaa osittain kiistäen perinteiset stereotyyppiset näkemykset.

Kulutuskulttuuria käsittelevässä luvussa siirryn abstraktiotasolta toiselle. Huomion kohteena on televisiopuhe – haastattelupuhe - ja sen mahdollistamat tulkinnat. Huomio siirtyy konkreettisesta katselemisesta kulutukseen. Televisio-ohjelmat ja toisaalta itse televisio näyttäytyvät kulutuksen kohteina, joiden kulutus nähdään retoriikkana – kulutuksella voidaan kommunikoida arvoja ja asenteita. En tarjoile haastateltavien sanomisia kiinnostavina enää itsessään, vaan tietyn tulkinnallisen kehyksen luomissa puitteissa. Nostan esiin haastattelupuheeseen vaikuttavat stereotyyppit televisioon ja sen katseluun liittyen. Televisioon suhtautumiseen liitetään myös katsojia erottelevia aspekteja. Televisio-ohjelmat ja itse televisio kantavat mukanaan arvolatautuneita ja sukupuolittuneita määreitä. Informantit kulutuskäytännöistään puhuessaan asemoivat itseään tietoisina näistä luokittelevista ja leimaavista määritelmistä. Luvun lopussa hahmottelen suhtautumistapoja, joita haastateltavat omaksuivat televisiosta puhuessaan. Abstrahoin televisioon suhtautumisen jatkumona, jonka toinen ääripää edustaa täydellistä kielteisyyttä, toinen äärimmäistä myönteisyyttä televisiota kohtaan. Informantit on asemoitavissa tälle jatkumolle. Täydellistä kielteisyyttä taikka äärimmäistä myönteisyyttä televisiota kohtaan ei haastattelupuheessa noussut esiin, mutta jommankumman ääripään painotuksia oli kuitenkin selvästi havaittavissa.

Viimeisessä, *televisiokokemusta kuvaavassa luvussa keskityn televisiopuheessa ilmeneviin television hahmoihin*. Nuorten naisten puheesta on mahdollista abstrahoida kolme feminiinistä hahmoa, joiden avulla ja kautta televisiokokemusta havainnollistetaan. Hahmot havainnollistavat television symbolista merkitystä ja kokemista nuorten naisten arjessa ja elämismaailmassa. Televisio määrittyy puheessa joko äidiksi, huoraksi tai muusaksi. Nämä ovat kolme sangen erilaista kokemuksellista tapaa kohdata televisio. Haastateltavat omaksuivat jonkin edellä esitetyistä televisiosuhteestaan puhuessaan. Yhteenvetona edellä esitetyn pohjalta totean, että tutkimukseni tuo teoreettisen viitekehyksensä – sukupuolen ja sukupuolittamisen käsitteiden - sekä empiriasta nousevan jaottelunsa – äiti, huora ja muusa - kautta tutkimuksellisesti tuoreita näkökulmia, joiden avulla lähestyä televisiota, televisiopuhetta ja television kulutuskulttuuria.

2 TUTKIMUKSELLISTA TAUSTAA

JOUKKOVIESTINNÄN TUTKIMUS

Televisiota on tarkasteltu joukkoviestinnän tutkimuksen piirissä miltei syntymästään saakka. Televisiontutkimuksessa on kaksi linjaa: yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen. Yhteiskuntatieteellinen televisiontutkimus seurailee kehitykseltään joukkoviestinnän tutkimuksen yleisiä kehityslinjoja. Humanistisella puolella kiinnostuksen kohteena on ollut elokuva ja tutkimus voidaan sijoittaa laajempaan taiteiden- ja kirjallisuudentutkimuksen traditioon. Linjat alkoivat yhdistyä 1970-80-luvulla, kun elokuvantutkijat kiinnostuivat televisiosta. (Hietala 1996: 42-43, Näränen 1996: 73-75) Hahmottelen lyhyesti työni kannalta relevantteja tutkimussuuntauksia. Johdattelen kappaleessa lukijan tutkimukseni, ja lisäksi myös haastateltavien näkemysten taustalla piileviin vaikutteisiin.

Joukkoviestinnän tutkimus käynnistyi Yhdysvalloissa 1900-luvun alkupuolella. Vaihetta nimitetään propagandatutkimuksen vaiheeksi - joukkoviestintää tarkasteltiin manipulaation välineenä. Tästä lähtien joukkoviestinnän tutkimus, etenkin yleisön kyseessä ollessa, on tarkastellut tavalla tai toisella medioiden vaikutuksia. Keskiössä ovat olleet median vaikutukset joko yhteiskuntaan tai yksilöön. MCR- eli mass communication research - tutkimusperinne on vaikutustutkimuksen ensimmäisiä edustajia. Traditio oli voimissaan 1940-50-luvuilla. Tutkimuksessa oletettiin joukkoviestinnällä olevan suuri valta vastaanottajiin, joiden nähtiin olevan massayhteiskunnan juurettomia ja täysin median armoilla olevia yksilöitä. Aluksi vaikutusten nähtiin perustuvan yksioikoiseen stimulus-response -malliin. Myöhemmin vaikutus havaittiin monimutkaisemmaksi prosessiksi. Tärkeä askel vaikutustutkimuksessa on siirtyminen välittömien vaikutusten mallista välillisten vaikutusten malliin. MCR -traditio edustaa joukkoviestinnän tutkimuksessa käännettä kohti empiiristä tutkimusta. Traditio on positivistista, sosiologista joukkoviestinnän tutkimusta, jolle on ominaista luonnontieteellisten lähestymistapojen jäljittely, eksaktien empiiristen koetilanteiden luominen sekä tilastotieteen ja yksilöpsykologian teorioihin nojautuminen. (Dickinson – Harindranath – Linné 1998: 11-13, Morley 1992: 16, Näränen 1996: 71-78, Pietilä 1997: 36-54, 156)

Vaikutusteorioiden kriisi alkoi 50-luvulla, ja uudenlainen perinne syntyi. Tutkimuskohteeksi nousi se, mitä ihmiset tekevät medialla, ei se mitä media tekee ihmisille. Siirryttiin sanomien tuottajien tarkoitusperistä vastaanottajien tarkoitusperiin. Kiinnostuksen kohteeksi nousi ihmisen tarve-tyytytys systeemi. Käänteinen tutkimuksessa on tärkeä, sillä nyt siirryttiin tutkimaan aktiivista katsojaa. Samalla kävi ilmi tulkintojen ja vastaanoton moninaisuus - ei voitu enää puhua homogeenisestä massayhteisöstä, johon vaikutukset kohdistuvat aina samalla tavalla. Tutkimusperinne säilyi silti individualistisena ja psykologistisena. Tyypillisiä olivat määrälliset tutkimukset: muuttujien määrittely ja tilastollinen analyysi. Tutkimusperinne on joutunut kritiikin kohteeksi. Perinteellä ei ole selkeää teoriaa taustalla. Sen kritisoitiin olevan itsessään manipulaation apuväline selittäessään joukkoviestinnän käyttöä tarpeiden tyydytyksenä. Ihmisen käyttäytymistä pidettiin liian deterministisenä ja instrumentaalisenä. Ongelmalliseksi nähtiin myös oletus, että ihmiset tiedostavat tarpeensa ja käyttötarkoituksensa ja kykenevät ne tutkijalle tutkimustilanteessa luotettavasti kertomaan. (McQuail 1998: 151-158, Morley 1992: 16-17, Näränen 1996: 84-85, Pietilä 1997: 195, 202)

1960-luvulla uusvasemmistolainen ajattelu hyökkäsi voimakkaasti perinnettä kohtaan, joka kritisoijien mukaan näperteli vain yksilöiden mittailun parissa. Lisäksi perinne oli jo todennut vaikutukset olemattomiksi. Uusvasemmistolaiset vaativat, että huomio oli kiinnitettävä yhteiskuntaan ja sen vaikutusvaltaan. Näkemyksellä on juurensa Frankfurtin koulukunnan kulttuuriteollisuusteoriassa ja marxilaisessa massayhteiskuntateoriassa. Keskeistä oli positivismi, empirismi ja kapitalistisen talousmuodon kritiikki. Keskeinen käsite oli ideologia. Mediat oli ymmärrettävä osaksi hallitsemisen systeemiä ja olemassa olevan järjestyksen ylläpitäjiksi. Joukkoviestintä nähtiin strukturoituna aktiviteettina, jossa instituutiot, joilla on valta lähettää viestejä, määrittelevät asioita ja asettavat päiväjärjestyksen. Medialla ei nähty olevan valtaa suoraan vaikuttaa yksilöiden käyttäytymiseen, mutta se voi vaikuttaa yhteiskunnan ja kulttuurin kategorioihin ja järjestykseen. Alkoi kehittyä kriittisen kulttuuritutkimuksen traditio. (Dickinson – Harindranath – Linné 1998: 13, Morley 1992: 17, Pietilä 1997: 40-41, 249-256.)

Traditiosta löytyy useita suuntauksia ja koulukuntia, mutta tietyt lähtökohdat ovat yhteisiä. Keskeinen vaikuttaja tutkimusperinteessä on ollut Birminghamin koulukunta aina 1960-luvulta lähtien. Koulukunnan tutkimuskohteena oli merkityksen tematiikka sekä viestinnän ja ideologian suhde. Viestimien ajateltiin olevan avainasemassa hallitsevan ideologian

tuottamisessa, muuntamisessa ja uusintamisessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin merkkejä ja koodeja, jotka olivat yhteisiä viestin lähettäjälle ja vastaanottajalle, ja merkkien toimintaa. Katsoja nähtiin aktiivisena lukemassa merkkejä, ei vain vaikutusten kohteena. 1970-luvulla kehittyi myös psykosemioottinen teoria Screen-lehden ympärille. Keskeinen oli näkemys, että tapa, jolla teksti on rakentunut, määrää sen vastaanottajan rakentumista vastaanottajasubjektiksi. Tarkasteltiin tekstin, ideologian ja subjektin suhteita. Vaikutteita saatiin psykoanalyttisesta lähestymistavasta. Tyypillistä 70-luvun tutkimukselle oli voimakas teoreettisuus ja tekstuaalinen determinismi. (Ang 1992: 98-99, Barker – Brooks 1998: 221, Morley 1992: 17, Näränen 1996: 111-114 Pietilä 1997: 261-272.)

Vastaanotto- eli reseptiotutkimus on ollut tutkimuksen keskiössä 1980-luvulta lähtien. Yleisötutkimuksessa käsite vastaanotto viittaa yleisön tulkintoihin, uloskoodauksiin, merkityksen tuottamiseen ja ymmärtämiseen mediateksteihin liittyen. Vastaanottotutkimus ammentaa kulttuurintutkimuksen, semiotiikan ja etnografisen lähestymistavan piiristä. Suppeasti määriteltynä reseptioanalyysi on tietyn tekstin tai genren vastaanoton tutkimusta, laajemmin määriteltynä tutkimuskohteeksi sisällytetään myös vastaanoton konteksti ja tulkitsijat. Yhtäältä vastaanottotutkimuksessa voidaan tutkia tulkintaa ja tulkintakehyksiä, toisaalta viestintän asemaa ja käyttöä arjessa, ihmisten elämässä. Tutkimuksessa on käännytty kulttuuriantropologian puoleen: yleisöä ja vastaanottoa tutkitaan luonnollisessa ympäristössään käyttäen etnografisia metodeja osallistuvaa havainnointia ja haastatteluja. Keskeistä on huomioida, että tutkijan läsnäolo vaikuttaa tutkittaviin ja että tutkija tekee tulkintoja ja oletuksia kytkeytyneenä aina johonkin teoriaan tai näkökulmaan, eli tutkimustulokset liittyvät aina kontekstiinsa. Joukkoviestinnän kulttuuritutkimuksen piirissä tehdystä yleisötutkimuksesta puhutaan media- tai yleisöetnografiana. (Alasuutari – Kytömäki 1991: 16, 24, Näränen 1996: 116, Pietilä 1997: 314, 324)

Postmodernismin ja poststrukturalismin myötä uudenlaiset kiinnostuksen kohteet ovat levinneet myös television tutkimukseen. Feministinen tutkimus on vaikuttanut voimakkaasti televisiontutkimukseen. (Morley 1992: 28, Pietilä 1997: 343.) Feministista television tutkimusta kartoittaessani sivuan alan uusimpia tutkimussuuntauksia. Nyt tarkastelen vielä hieman vastaanottotutkimuksen piirissä kahta koulukuntaa: kriittistä ja käyttösykkoulukuntaa. Etnografia metodina on saavuttanut suuren suosion niin kriittisen kuin valtavirran eli käyttösykkututkimuksenkin parissa. Molemmat tuottavat yleisöetnografioita samanlaisin metodein. Koulukuntien välinen ero on kuitenkin

havaittavissa niiden perinteitä tarkasteltaessa. Kriittinen tutkimus ponnistaa Birminghamin koulukunnan perinteestä, valtavirran tutkimus puolestaan amerikkalaisen käyttösyykkoulukunnan. Kriittinen tutkimus viittaa Frankfurtin koulukuntaan, marxismiin ja poststrukturalisteihin: Foucaultiin, Derridaan ja Kristevaan. Se viittaa filosofiseen traditioon, joka ei nojaa empirismiin ja positivismiin, vaan korostaa vallan ja tiedon suhteen analyysia. Kriittisyys viittaa intellektuaalis-poliittiseen orientaatioon akateemista käytäntöä kohtaan: tutkijan on oltava tietoinen tutkimustyön diskursiivisesta ja sosiaalisesta luonteesta, joka on aina sidottu valtasuhteiden verkostoon. Kriittinen tutkimus on perinteisesti ollut kiinnostunut median ideologisesta ja taloudellisesta roolista kapitalistisessa ja patriarkaattisessa yhteiskunnassa. Refleksiivisyys ja tutkimuksen poliittisten ja yhteiskunnallisten implikaatioiden tarkastelu on tärkeää. (Ang 1992: 96-99.)

Valtavirran ja kriittisen koulukunnan on katsottu lähentyneen toisiaan, sillä niin tutkimusmenetelmät kuin tutkimuskohteetkin ovat viime vuosina muotoutuneet pitkälti samanlaisiksi. Ien Ang, kuten myös muut kriittisen koulukunnan edustajat, erottaa koulukunnat kuitenkin toisistaan. Hän asettaa miltei vastakkain käyttösyyttutkimuksen ja yleisöetnografian, jonka hän katsoo edustavan kriittistä tutkimusta. Hänen mukaansa on löydettävissä suuria eroja niin epistemologioissa kuin teoreettisissa ja poliittisissäkin asenteissa empiiristä tutkimusta kohtaan. Katselua ei tule tarkastella eristettynä ilmiönä, jota vain luokitellaan ja kuvataan. Tutkimuksessa on tarkasteltava aina myös yhteiskunnallista valtaa katseluun liittyen. Ang kokee tieteellisyyden ja tieteellisten objektiivisten tutkimustulosten ajatuksen ongelmalliseksi käyttösyykkoulukunnan yleisöntutkimuksessa. Kriittinen tutkimus kyseenalaistaa tieteellisen tiedon tuottamisen vain sen itsensä vuoksi. (emt.: 99-102.) Yleisöetnografia lähestymistapana on omaksunut paljon kulttuuriantropologiaa. Kulttuuriantropologina määrittelin tutkimuskohteen, eli televisioyleisön, samanlaiseksi kielelliseksi konstruktioksi, jona kulttuuri on alallamme esiintynyt. Yleisöä pyritään tutkimaan eläen heidän parissaan tai haastattelemalla heitä. Pyrkimyksenä on informantin ymmärtäminen ja informantin elämismailman kuvaaminen sellaisena kuin se informantille näyttäytyy, ”from the natives point of view”. Tutkimuksessa pitäydytään tutkittavien puolella ja arvostetaan tutkittavien elämismailmaa uniikkina ja itsessään arvokkaana kokonaisuutena. Kulttuuriantropologina näen siis yleisöetnografisen tutkimuksen luontevana valintana televisiotutkimuksen traditioista.

NAISTUTKIMUS

Naistutkimuksen tradition tarkastelu on relevanttia tutkimusaineistoni muotoutuessa nuorten naisten haastatteluista. Sanoudun tutkimuksessani kuitenkin irti traditiosta, sillä koen sen poliittisuuden ja suhteen sukupuolisuuden problematiikkaan ongelmallisiksi. Katsaus tradition lähtökohtiin on kuitenkin tärkeä. Tuon esiin ongelmalliseksi kokemani seikat perinteen tutkimuksessa tulevaa sukupuolta määrittelevää lukuani pohjustaen.

Feminismi on politiikkaa, jonka tarkoituksena on muuttaa vallitsevat valtasuhteet sukupuolten välillä. Lähtökohtana on yhteiskunnan patriarkaalinen rakenne, jossa naisten edut ovat alisteisia miesten vastaaville. Patriarkaalinen yhteiskunta perustaa jaottelunsa sukupuolten väliselle biologiselle erolle ja sen merkityksen korostamiselle. Ensimmäisen aallon feministit 1800-1900-luvun taitteessa muodostavat ensimmäisen jakson naisliikkeen historiassa. Tällöin feministit pyrkivät tasa-arvoon ja yhtäläisiin oikeuksiin. Toinen aalto alkoi liikehtiä 60-luvulla. Juuret löytyvät poliittisesta liikkeestä nimeltään Women's Liberation Movement. Liikkeen lähtökohtana ei enää ollut tasa-arvo ja yhtäläisyydet, vaan erot naisten ja miesten välillä. Liikkeen pyrkimyksenä oli naisten emansipaatio, vapautuminen. (Rantalaiho 1988: 28, Sipilä 1998: 100-103, Weedon 1987: 1-3.)

Naistutkimuksella viitataan tutkimukseen, jossa naisia tutkitaan vertaamalla heitä miehiin ja naisille pyritään hahmottamaan oma naisidentiteetti. Naistutkimus keskittää huomionsa naisiin, koska aikaisemman tutkimuksen laiminlyöntien vuoksi meiltä puuttuu tietoa ja ymmärrystä naisista. Tutkimuksen pyrkimys on antaa ääni naisille, eli tutkimus pyrkii naisten kokemusten ja ajatusten kuvaamiseen sellaisina kuin naiset ne itse ilmaisevat. Naistutkimuksen tavoitteena on teorian luominen naiseudesta, sukupuolesta ja sukupuolijärjestelmästä. Naistutkimus pyrkii kehittämään uusia tutkimusmenetelmiä ja luomaan uusia tieteenharjoittamisen käytäntöjä. Tutkimuksessa painotetaan tasa-arvoista ja vastuuntuntoista suhtautumista tutkittavaan ja kieltäydytään esittämästä universaaleja tieteellisiä totuuksia. Naistutkimus on luonteeltaan monitieteellistä ja tutkimuksessa käytetään yleensä pehmeitä menetelmiä. Naistutkimus pyrkii naisen aseman ja sukupuolten välisten suhteiden muuttamiseen. (Rantalaiho 1988: 36-43, Savolainen 1994: 133.)

Naistutkimukselle on leimallista tutkimuksen ja tutkimuskäytäntöjen kritiikki. Kritiikki kohdistuu naisten puuttumiseen niin tutkijoina kuin tutkimuskohteenakin. Naistutkimus on lähtenyt korjaamaan näitä normaalitieteen puutteita ja vääristymiä, mutta samalla myös luomaan kokonaan uutta tiedettä. Naistutkimus on määritetty purkamis- ja rakentamisprojektiksi. Purkamisprojektin peruskysymys on, että miksi ja missä määrin tieteellinen ajattelu on sekä mieskeskeistä että miesehtoista ja pyrkimyksenä on näiden vinoutumien esiin nostaminen. Rakentamisprojektin tehtävänä on muotoilla uusia kysymyksiä ja käsitteitä naisten kokemuksesta ja elämänpiiristä käsin. (Rantalaiho 1988: 29-34, Saarinen 1988: 8-10, Savolainen 1994: 136.)

Termiä naistutkimus käytetään Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Muualla käsite feministinen tutkimus on yleisempi. Viime vuosina on alettu puhua myös sukupuolitutkimuksesta (gender studies), joka on yksi versio naistutkimuksesta. Siinä tutkitaan kulttuurista sukupuolta ja sukupuolten välisiä suhteita samantyyppisin lähestymistavoin kuin naistutkimuksessa tai feministisessä tutkimuksessa. (Rantalaiho 1988: 29, Savolainen 1994: 135.) Itse käytän omasta tutkimuksestani nimeä sukupuolitutkimus. Nyt paneudun vielä hetkeksi naistutkimuksen lähtökohtiin. Naistutkimus on saanut kritiikkiä osakseen, myös nais- ja sukupuolentutkijoiden toimesta.

Filosofi Petri Sipilä kritisoi feminismiä essentialismista ja feminististä tutkimusta aina vain uusien elämänalueiden sukupuolittamisesta. Sipilän mukaan essentialismi on tavallaan feminismiin sisään kirjoitettuna, sillä jo naisen määrittelemineen on naisen essentialisointia. Jos hylkää essentialismin, ei voi tiukasti katsoen enää olla feministi. Feminismi saa voimansa vastakkainasettelusta. Feminismi voidaan kuitenkin jakaa essentialistisiin ja ei-essentialistisiin suuntauksiin sen mukaan, kuinka suuntaukset suhtautuvat sukupuolieroon. Essentialistisia ovat sellaiset suuntaukset, jotka olettavat, että tavalla tai toisella ylipääsemätön sukupuoliero on olemassa. Postmoderni feministinen analyysi on kritisoinut sukupuolijakoa, mutta pirstonut samalla koko naissubjektin. (Sipilä 1998: 100-103.)

Chris Weedon jaottelee feminismiin liberalistiseen, separatistiseen ja sosialistiseen suuntaukseen. Kaksi ensin mainittua perustavat näkemyksensä olemusajatteluun. Liberalistisen feminismin mukaan naiseus ja feminiinisyyys eivät määrää yksilön subjektiviteettia. Naisilla, kuten myös miehillä, on kuitenkin tietty essentialistinen olemus, ”true nature”, joka vain patriarkaatin aikaansaannoksena on alistettu. Radikaalin

feminismin piirissä keskeistä on juuri naiseuden olemus, ”true femininity”. Tästä näkökulmasta vain biologisten naisten kokemukset paljastavat sen, mitä on olla nainen. Naisten tulee suuntauksen mukaan löytää todellinen ja luonnollinen feminiinisyytensä vapaana patriarkaatista. Marxismissa ei erotella sukupuolen mukaan ihmisen olemusta. Sosialistisessa feminismissä subjektiviteetin ajatellaan olevan tuotettua, ja tätä tuottamista tulee tarkastella historialliset ja yhteiskunnalliset olosuhteet huomioon ottaen. (Weedon 1987: 4, 18, 80-83.) Essentialismi on kuitenkin pitkälti feminismiin sisäänkirjoitettuna.

Weedon kiinnostavaa huomionsa kieleen ja diskursseihin maailmamme muokkaajina. Tiede ja erilaiset tieteelliset teoriat on nähtävä diskursseina muiden joukossa. Diskursseissa rakentuvat sukupuolimallit. Diskursseissa neuvotellaan sukupuolikäsityksistä, stereotyyppioista ja -identiteeteistä, arvioidaan ja testataan sukupuoli-ideologian paikkansapitävyyttä suhteessa arkikokemukseen, luodaan, muokataan ja puretaan sukupuoli-jäsennyksiä, tuotetaan sukupuoliteknologioita ja kilpaillaan merkityksistä. Myös naistutkimus tuo panoksensa tähän diskursiiviseen kenttään ja sen tuotantoon. Sipilän mukaan naistutkimus tuottaa jatkuvasti uusia sukupuolittuneita alueita ja uusia sukupuolittuneita ongelmia, vaikka tarkoitus olisi näiden kyseenalaistaminen. Joka kerta kun mieheyttä tai naiseutta pyritään kuvaamaan laajennetaan samalla sukupuolittunutta aluetta, eli implisiittisesti vahvistetaan käsitystä ihmisten sukupuolisuuudesta. (de Lauretis 1987: 3, 18, Näre 1995: 19, 44, Sipilä 1998: 103, 118-119, Weedon 1987: 34-35, 92.) Naistutkimus näyttäytyy omalla kohdallani ongelmallisena juuri edellä esitettyjen näkökulmien vuoksi.

FEMINISTINEN TELEVISION TUTKIMUS

Feministisen televisiontutkimuksen traditiota on tarkasteltava keskeisen roolin vuoksi, joka traditiolla on joukkoviestinnän tutkimuksessa parin viimeisen vuosikymmenen aikana ollut. Charlotte Brunsdon määrittelee feministisen televisiontutkimuksen keskeisimmäksi anniksi sen, että tutkimus on sukupuolittanut katselun kohteen, eli genren, ja katsojan, eli yleisön. Feministisellä tutkimuksella on ollut vaikutusta joukkoviestinnän tutkimuskohteiden muotoutumiseen, mutta myös alan metodologiaan ja tutkimuksen politiikkaan laajemminkin. (Brunsdon 1997: 115-116.) Naistutkimus alkoi joukkoviestinnän osalta naiskuva- ja vaikutustutkimuksella 60-luvulla. Tällöin tehtiin

lähinnä kvantitatiivisia analyyseja naisten rooleista joukkoviestimissä: verrattiin sukupuolten rooleja ja todettiin naisten roolit hyvin stereotyyppisiksi. Naiset esitettiin objekteina eivätkä stereotyyppiat kyenneet kuvaamaan todellisten naisten elämää ja kokemuksia. Feministinen tutkimus syntyi tilanteessa, jossa katsojalle miellettiin hyvin passiivinen rooli vastaanottajana ja naisten paljon katsoman romanttisen viihteen nähtiin ainoastaan alistavan naisia. (Brunsdon 1997: 115-116, Brunsdon – D’Acci – Spigel 1997: 4-5, Savolainen 1994: 137-144, Weedon 1987: 147.)

Ratkaiseva laadullinen muutos tutkimuksessa tapahtui brittiläisen kulttuuritutkimuksen ja feministisen elokuvakritiikin kehityksen myötä. Huomio kiinnittyi nyt naisten genreihin, jotka olivat jääneet aikaisemman tutkimuksen ulkopuolelle. Feministiset televisiotutkijat ryhtyivät selvittämään miksi naiset katsoivat huonoiksi miellettyjä, epärealistiselta vaikuttavia, ihmissuhdeongelmia ja romantiikkaa sisältäviä ohjelmia. Käännyttiin päiväaikaisten saippuaopperoiden tutkimukseen. Tavoitteena oli uudelleenarvioida aliarvostettuja traditionaalisia feminiinisiä genrejä ja muotoja. Saippuaopperoista muodostui legitiimi tutkimuskohde. Aluksi tutkimus oli pitkälti ohjelmien tekstuaalista analyysia. Tutkimus nojautui psykoanalyysiin ja näkemykseen tekstin vallasta asemoida katsojansa ja tarjota subjektinasemia. Elokuvia ja televisiogenrejä tarkasteltiin merkityksellistävänä järjestelminä, joissa naisia esitettiin merkkijärjestelmän kielellä. Feministitutkijat havaitsivat, että teksti representaatioillaan tuottaa feminiinisiä subjektinasemia. (Brunsdon 1997: 115, Brunsdon – D’Acci – Spigel 1997: 1-6, Kuhn 1997: 145-147, Savolainen 1994: 138-144.)

Naisten genrejen tarkastelun myötä huomio kiinnittyi myös naisiin yleisönä. Televisiotutkimuksen puolelta periytyi empiirinen yleisöntutkimusperinne. Feministinen tutkimus keskittyi tarkastelemaan naisyleisöjä. Kohteeksi nousivat konkreettiset, historialliset naiskatsojat ja merkitykset, joita he antoivat katsomilleen kulttuurituotteille. Samalla huomio kiinnittyi myös katsomisen kontekstiin eli kotiin, ja tutkimus kiinnitti huomionsa perhekatseen politiikkaan. Tutkimus oli laadullista. Feministinen kulttuurikritiikki alkoi vaikuttaa voimakkaasti joukkoviestinnän tutkimuksessa 80-luvun puolivälistä lähtien. Tutkimuksissa alettiin pohtia laajemmin naiseutta sekä naisellisuuden merkityksiä ja rakentumista kulttuurituotteissa. Poststrukturalismin myötä tutkimuksen keskiöön on noussut naiseuden konstruktio, myös muissa genreissä kuin saippuaopperoissa. Identiteetin ja subjektiviteetin tematiikka on noussut tutkimuksissa

esiin. Subjektiviteettia ei enää nähdä pysyväksi tai koherentiksi. Näin myös naisesta on tullut ongelmallinen kategoria ja essentialismi on herättänyt keskustelua akatemiassa. Ongelmalliseksi on koettu sekä Naisen ja naisten, minän ja toisen että feministin ja naisten välinen suhde. (Brunsdon – D’Acci – Spigel 1997: 6-7, Brunsdon 1997: 114-121, Brunsdon – D’Acci – Spigel 1997: 1, 9-12, Pietilä 1997: 343, Savolainen 1994: 140-147.)

SUKUPUOLITUTKIMUSTA JA YLEISÖETNOGRAFIAA

Oman tutkimukseni asemoiminen vaatii kahden kattokäsitteen käyttöä: yleisöetnografian ja sukupuolitutkimuksen. Tarkastelen haastateltavieni television käyttöön ja asennoitumiseen liittyvää puhetta. Tässä mielessä edustan 1980-luvulla virinnyttä vastaanottotutkimuksen traditiota. Sen erääksi tutkimuskohteeksi määritellään juuri viestimien asema ja käyttö kontekstissaan, eli kotona ja jokapäiväisessä elämässä. Haastatteluissa johdattelin keskustelua näille urille. Vaikeampaa on määritellä tutkimukseni asema käyttösyykoulukunnan ja kriittisen koulukunnan edustamien tutkimussuuntauksien välimaastossa. Vaikka tarkastelenkin haastateltavien television käyttötapoja ja katselutottumuksia, en paneudu käyttöä motivoiviin tarpeisiin tai pelkkään käyttötapojen luokitteluun, vaan pyrin hahmottelemaan television asemaa ja televisioon liittyviä merkityssysteemejä laajemmassa kontekstissa. Angin edustama kriittinen koulukunta on ominut tutkimuksellisia vaikutteita kulttuuriantropologialta: tutkimuskäytäntöjen ja –menetelmien kritiikki, tutkijan itsereflektio, tutkimuksen poliittisten lähtökohtien arviointi. Orientaatioltaan tutkimukseni on luokiteltavissa juuri kriittisen koulukunnan edustajaksi.

Tarkastelen nuorten naisten television käyttötottumuksia ja ohjelmamieltymyksiä. Tutkimukseni voisi siis lukeutua naistutkimuksen edustajaksi. Sanoudun kuitenkin irti naistutkimuksen traditiosta. Naistutkimuksen poliittisuus ja emansipatorinen ote tekevät tutkimusperinteestä epätydyttävän kannaltani. Syvennyn sukupuoleen ja sen tuottamisen problematiikkaan. Viime aikoina yleistynyt nimike gender studies määrittelee työtäni paremmin. Gender- eli sukupuolitutkimus ei pitäydy ainoastaan naisten elämismaailman ja kokemusten tarkastelussa. Tutkimuksella ei myöskään ole selkeitä poliittisia tarkoituksia taustalla. Tarkastelen seuraavassa luvussa käsitettä sukupuoli. Määrittelen samalla oman lähestymistapani sukupuolen ja sukupuolen tuottamisen tematiikkaan. Lähestymistapani nojaa poststrukturalistiseen näkemykseen sukupuolesta ja sen tuottamisesta.

3 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

SUKUPUOLI

Sukupuolitutkimuksessa laajalle levinnyt perusjaottelu löytyy käsitteistä sex ja gender. Kuten Sara Heinämaa väitöskirjassaan toteaa, sukupuolen tutkimuksen käsitteet ovat englanninkielisellä kulttuurialueella olleet jo pitkään suhteellisen ongelmattomia. Käsitteellinen ero on tehty toisaalta biologisen (sex) ja toisaalta sosiaalisen (gender) sukupuolen välille. (Heinämaa 1996: 110.) Sari Näre määrittelee, että biologinen sukupuoli on mielletty pelkästään genitaaliseen eroon perustuvaksi sukupuoleksi, sosiaalinen puolestaan merkitsee sukupuolen sosiaalista rakentumista, eli viitataan ominaisuuksiin ja toimintaan, jotka määrittyvät psykologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti biologisen sukupuolen kautta. Kulttuuriset, sosiaaliset ja psykologiset prosessit järjestävät biologista sukupuolta. Oletuksena on, että subjekti on tuotetaan yhteiskunnallisesti. (Näre 1995: 9-14.)

Sex/gender -käsitekehikko on kuitenkin joutunut kritiikin kohteeksi. Viime vuosina on haettu vaihtoehtoja ja kurkistettu myös kehikon alle. Esiin on nostettu jaottelun filosofiset oletukset ja lähtökohdat. Ongelmalliseksi on koettu ensinnäkin se, ettei jaottelu ole yksiselitteinen. Sitä käytetään kahdella tavalla: sisällöllisesti ja muodollisesti. Sisällöllisessä jaottelussa jaotellaan biologisen ja sosiaalisen sukupuolen alueelle kuuluvia ominaisuuksia. Biologisen sukupuolen alueelle on laskettu ihmisen fysiologiset ominaisuudet, sosiaalisen puolestaan mentaaliset. Muodollinen jaottelu on otettu käyttöön myöhemmin. Tällöin ei luetella käsitteiden sisällöllisiä ominaisuuksia, vaan sosiaalisesti sukupuoleksi on nähty ne piirteet, jotka määräytyvät yhteiskunnasta ja kulttuurista käsin. Biologisessa sukupuolella on kyse puhtaasti biologiasta. Kategorioiden tarkempi sisältö jätetään empiirisen tutkimuksen ratkaistavaksi. Tällöin on siis kysymys sukupuolten alkuperästä. Muodollinen jaottelu on nykyään yleisempi, mutta molempia yhä käytetään. (Heinämaa 1996: 111-117.)

Tärkeää on tutkia oletuksia jaottelun taustalla. Lähtökohdana on ollut, että miehet ja naiset jakaantuvat kahteen erilliseen luokkaan. Luokkia ei ole kyseenalaistettu. On tutkittu miten miehistä tulee maskuliinisia ja naisista feminiinisiä. Maskuliinisuus ja feminiinisyys on

nähty loppujen lopuksi sosiaalisten ja biologisten syiden yhteisvaikutukseksi. Vaikka tutkijat kyseenalaistivat sukupuolen biologisen määräytymisen, he eivät kyseenalaistaneet määräytymistä sinänsä. Sosiaalisen sukupuolen puolella erojen aiheuttajiksi määriteltiin sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät, mutta toisaalta nähtiin, että yhteiskunta valmistaa sukupuolia, maskuliinisia miehiä ja feminiinisiä naisia. 1990-luvulla on kokonaan kyseenalaistettu kuva tämän tyyppisestä sukupuolituotannosta. (emt.: 121.)

Kritiikki on kohdistunut sukupuolen biologisen perustan ideaan. On hylätty ajatus, että ihmiset jakaantuvat luonnollisesti miesten ja naisten luokkiin. Mies ja nainen käsitteiden käyttö ei ole luonnollista, vaan ne noudattavat sosiaalista järjestystä. Nykyään kritisoidaan jaon kaikenkattavuutta: oletusta, ettei ole olemassa oliota, joka voisi olla jaotellun ulkopuolella. Mieheys ja naiseus on nähty usein toisensa poissulkeviksi, mutta totuus on, että biologiset tekijätään eivät saa jaettua ihmisiä kahteen eri luokkaan. Kritiikki on kohdistunut ajatukseen sukupuolidikotomian luonnollisuudesta. (emt.: 122-128.)

Myös Petri Sipilä kritisoi sex/gender –jaottelua. Vaikkakin sex/gender -jaottelu mahdollisti luonnollisena pidetyn yhteyden kyseenalaistamisen naisen ja feminiinisen välillä, itse asiassa tätä yhteyttä vahvistettiin; luotiin vain fysiologisille sukupuolille sosiaaliset vastineensa. Sukupuolieriytyneet ominaisuudet jaoteltiin nyt maskuliinisiin ja feminiinisiin, eli jaottelu pyrkii jäljittelemään biologisen sukupuolen jakoa, mutta epäonnistuu siinä. Ihmisen ei ole mahdollista omata kaikkia sukupuoliluokkaansa (gender) määriteltyjä ominaisuuksia, eikä jaottelu voi olla puhdas vastakkaisuusistakaan: naisen kohdalla esimerkkinä äiti ja huora. Jos sosiaalista sukupuolta ei enää nähdä biologisen jatkeena, miksi on kuitenkin oltava kaksi luokkaa: maskuliininen ja feminiininen? Vaihtoehtoja tulisi olla enemmän, ellei jaotellulla sitten vain haluta pitäytyä perinteisessä biologiseen eroon pohjautuvassa jaotellussa. (Sipilä 1998: 36-37.)

Sipilän mukaan Suomen kielessä termit koiras ja naaras olisivat sopivampia biologisen eron pohjalta määriteltyjä sukupuolikategorioita kuvaamaan. Englannissa termit male/masculine ja female/feminine tekevät selvän eron jaotellun kannalta mielekkäällä tavalla. Meillä kielen käytössä sukupuolet nainen ja mies eivät viittaa vain biologisiin tai ruumiillisiin ominaisuuksiin, vaan sisältävät myös normatiivisia käsityksiä siitä, mitä naiseuden ja mieheyden uskotaan olevan ja mitä pitää olla. Sosiaalisen sukupuolen ulottuvuuteen on katsottu kuuluvan kaikki opitut sukupuolia erottavat ominaisuudet. Meillä

sosiaalinen sukupuoli viittaa myös psyykkisiin ja emotionaalisiin ominaisuuksiin, jotka kulttuurissamme yhdistetään mieheyteen ja naiseuteen (emt.: 25-30.)

Sipilä erottaa toisistaan toisaalta suvullisuuden, eli kyvyn suvunjatkamiseen ja toisaalta sukupuolen. Suvullisuus on suvunjatkamista, sukupuolisuus puolestaan jakamista suvullisuutta palveleviin luokkiin. Mielekästä olisi ajatella, että sukupuolen tarkoitus olisi juuri suvunjatkaminen, mutta sukupuolisuus ei ole pysynyt vain tällä alueella. Sipilää kiinnostaa sukupuolisuuden nimissä asetettujen rajoitusten oikeutus. Sukupuoli ei vain ole, vaan ihminen tuottaa sen, mutta pitääkö se tuottaa? Lajinsäilyminen voidaan nähdä itseisarvona, mutta stereotyyptit sukupuolirooleista elävät kielessä ja arkiajattelussa, vaikka sukupuolet olisi erotettu suvunjatkamisesta suvullisuus termin avulla. Sukupuoli asettaa ihmisille paineita ja odotuksia, joiden täyttäminen on vaikeaa myös heteroseksuaalisille miehille ja naisille. On vaikeaa johtaa määritelmää tyypillisestä miehestä tai naisesta, sillä ihmiset ovat korkeintaan sinne päin. Tuotetut ihanteet ja toimintapaineet ovat olemassa, ongelmana on niihin mahtumattomuus. (emt.: 6-13, 41, 48, 53-59 188.) Pysähdyn nyt hetkeksi näiden ihanteiden ja toimintapaineiden tuottamiseen: sukupuolen tuottamiseen.

Sari Näre erottelee toisistaan biologisen, psykologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen sukupuolen. Kolme viimeistä hän määrittelee yhteiskunnallisesti tuotetuiksi. Näre määrittelee psykologisen sukupuolen sillaksi biologisen ja sosiaalisen välille. Psykologinen sukupuoli on sosiaalisesti tuotettu, mutta rakentuu yksilön psykohistorian pohjalta. Lisäksi Näre määrittelee vielä kulttuurisen sukupuolen: ne kulttuuriratkaisut ja mallit, joita tuotetaan kulttuuridiskurssissa. Näreen nelikenttään sijoittuu siis sukupuolidiskurssissa tuotettu kulttuurinen sukupuoli, pääoman jakautumisen ja työnjaon kautta rakentuva sosiaalinen sukupuoli, psykohistoriassa ja objektsuhteissa rakentuva psykologinen sukupuoli sekä ruumiissa ja viettäloudessa rakentuva biologinen sukupuoli. Kulttuurista sukupuolta tuottaa diskurssitalous, biologista viettälous, sosiaalista pääomatalous ja psykologista tunnetalous. (Näre 1995: 14, 19, 9.) Omassa työssäni näin yksityiskohtainen erittely ei ole mielekäs. Psykologista sukupuolta on mahdotonta tarkastella haastatteluaineistoni valossa. Näkemykset kulttuurisesta sukupuolesta ovat kuitenkin mielenkiintoisia.

Kulttuurista sukupuolta tuottaa siis diskurssitalous. Diskurssitalouden Näre määrittelee kulttuurituotannon, ideologian, uskonnon, tieteen, taiteen ja kielen alueeksi. Siellä

neuvotellaan sukupuoli-ideologioista, -stereotyyppioista ja -identiteeteistä, arvioidaan ja testataan sukupuoli-ideologian paikkansapitävyyttä suhteessa arkikokemukseen, luodaan, muokataan, puretaan ja manipuloidaan sukupuoli-jäsennyksiä, tuotetaan sukupuoliteknologioita ja kilpaillaan merkityksistä. Diskurssit ovat instituutioihin ja valtaprosesseihin liittyvää kielenkäyttöä ja puhetapoja. Diskurssitaloudessa esiintyvien kulttuuristen sukupuolten merkitys on toimia malleina, joihin naisten ja miesten toiveet, odotukset, pelot ja torjunnat kohdistuvat. (emt.: 19, 44.)

Näreen näkemykset sukupuolen diskursiivisesta tuotannosta johdattivat minut tutkimaan poststrukturalismin näkemyksiä sukupuolesta, kielestä, subjektiviteetista ja diskursseista. Syvennän näin Näreen näkökulmaa. Chris Weedon pyrkii teoksessaan nivomaan yhteen feministinen tieteenkritiikin ja poststrukturalistiset näkemykset kielestä, subjektiviteetista ja vallasta. Poststrukturalismin taustahahmoiksi ja vaikutteiden antajiksi hän määrittelee de Saussuren, marxismin, etenkin Althusserin, psykoanalyysin, etenkin Freudin ja Lacanin näkemykset sekä Derridan ja Foucaultin. Weedon ottaa käyttöönsä heiltä feminismille hyödylliset näkemykset ja kutsuu lopputulosta feministiseksi poststrukturalismiksi. (Weedon 1987: 10-21.)

Feministisen poststrukturalismin, kuten poststrukturalismin yleensäkin lähtökohta on, että kieli ei heijasta todellisuutta, vaan tuottaa sitä. Eri kielet ja diskurssit samalla kielellä tuottavat erilaisia todellisuuksia ja määritelmiä esimerkiksi feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta. Tätä seuraa näkemys, että sukupuoli on sosiaalisesti tuotettu ja erilainen eri diskursseissa. Saussuren määritelmä merkistä on tärkeä. Merkitsijän ja merkityksen välillä ei ole luonnollista yhteyttä, vaan mielivalentti suhde. Merkki saa merkityksensä yhteydestä muihin merkkeihin, kuten termi huora saa merkityksensä sen suhteesta neitsyteen ja äitiin. Teorian mukaan merkitystä tuotetaan, ei heijasteta kielessä. Foucaultia seuraillen on otettu historiallinen konteksti tarkasteluun mukaan. Tarkastelun kohteeksi on noussut historiallisesti spesifit ja keskenään kilpailevat diskurssit ja kielessä käytävä kamppailu merkityksistä. (emt.: 10-24.)

Subjekti ja subjektiviteetti ovat poststrukturalismissa keskeisiä käsitteitä. Jälkimmäinen viittaa yksilön tietoiseen ja tiedostamattomiin ajatuksiin ja tunteisiin, yksilön käsitykseen itsestään ja tapaan ymmärtää suhdettaan maailmaan. Humanismissa oletetaan yksilöllä olevan ytimen, joka on ainutlaatuinen, kiinteä ja koherentti, ja joka tekee yksilöstä sen

mikä hän on. Poststrukturalismi näkee subjektiviteetin ristiriitaisena ja alati prosessissa. Subjektiviteettia tuotetaan jatkuvasti diskursseissa. Yksilön kokemuksella ei tällöin voi olla sisäsyntyistä, olennaista merkitystä, vaan kokemuksille annetaan merkityksiä kielessä diskursiivisten systeemien kautta. Yhteiskunnalliset rakenteet ja prosessit organisoidaan lain, poliittisen järjestelmän, kirkon, perheen, koulutusjärjestelmän ja median avulla, jotka sijaitsevat diskursiivisissa kentissä ja jotka muotoutuvat näiden kenttien vaikutuksesta. Kentät kilpailevat vallasta määritellä merkityksiä ja samalla tarjoavat yksilöille erilaisia subjektiviteetin muotoja. (emt.: 32-41.)

Yksilöt ovat heidän identiteettinsä muotoutumiseen tähtäävän diskursiivisen kamppailun subjekteja ja kohteita. Ihmisten houkuttelemisen, kutsumisen subjekteiksi diskursseihin ei ole koskaan lopullista. Ihmiset kohtaavat jatkuvasti diskursseja ja niitä jatkuvasti myös haastetaan ja kyseenalaistetaan. Yksilö voi omaksua melko ristiriitaisiakin subjektiviteetin muotoja eri aikoina eri tilanteissa. Sosialisatio ja koulutus juurruttavat tietyt ajatukset ja käyttäytymismallit. Tiedyt subjektiviteetin muodot ovat paremmin saatavilla kuin toiset. Naiseuden ja mieheyden, feminiinisyyden ja maskuliinisuuden määritelmät ovat jatkuvan diskursiivisen kamppailun kohteena. Kamppailu alkaa syntymästä. Taustalla on oletus, että on olemassa luonnollinen tapa olla tyttö, poika, mies tai nainen. (emt.: 97-99.)

Teresa de Lauretis käsittelee teoksessaan sukupuolta ja sen tuottamisen teknologioita. Hänen mukaansa sukupuolen näkeminen seksuaalisena erona ja sen mukanaan tuomat näkemykset naisten omasta ja erillisestä naisten kulttuurista ovat pitkään olleet tutkimuksen esteenä. Näkemykset pakottavat tarkastelemaan sukupuolia universaaleina vastakohtapareina, naista erilaisena mieheen verrattuna tai vain erilaisena itsessään, jolloin on vaikeaa artikuloida tavallisten naisten eroja Naisesta tai eroja naisten kesken. Kuvitellaan arkkityyppinen Naiseuden olemus ja kaikki yksittäiset naiset sen ilmentymiksi. Sen sijaan sukupuoli tulisi nähdä representaationa ja itserepresentaationa: erilaisten yhteiskunnallisten teknologioiden, institutionaalisten diskurssien, epistemologioiden, kriittisten ja myös jokapäiväisten käytänteiden tuotoksena. Sukupuoli ei ole ruumiin ominaisuus valmiina ihmisessä, vaan se on tuote ja prosessi. De Lauretis määrittelee, että sukupuoli on representaatio, jolla on kuitenkin konkreettisia, sekä sosiaalisia että subjektiivisia, implikaatioita elämässä. Sukupuoli on konstruktio, joka on aina ja joka paikassa käynnissä: mediassa, koulussa, perheessä, myös akatemiassa, intellektuellien yhteisöissä, taiteilijapiireissä, myös feminismissä. (de Lauretis 1987: 1-9.)

De Lauretisin mukaan olisi nähtävä Nainen, eli representaatio ytimeistä, joka on sisäsyntyisenä kaikissa naisissa, erillisenä naisista, todellisista historiallisista olennoista, sosiaalisista subjekteista, jotka sukupuoliteknologia on määritellyt ja jotka ovat sukupuolittuneet sosiaalisissa suhteissa. Kun astumme sukupuolisysteemiin, muut näkevät meidät naisina ja myös esitämme itseämme naisina. On tapahtunut prosessi, jossa sosiaalinen representaatio hyväksytään ja yksilö omaksuu sen omana representaationaan, ja näin representaatio tulee yksilölle todelliseksi, vaikka onkin imaginaarinen. Kokemus on se prosessi, jonka avulla subjektiviteetti rakennetaan. Kokemus ilmenee yksilön ja ympäröivän maailman interaktiossa, sosiaalisissa suhteissa. Kokemus sukupuolittaa naiset naisiksi. Sukupuolen kokemus on merkitys, joka syntyy, kun naisten ja miesten tuottamiseen keskittyneet sosiokulttuuriset käytännöt, diskurssit ja instituutiot tuottavat yksilössä vaikutuksia ja itserepresentaatioita. (de Lauretis 1987: 9-18.)

Kuinka suhteuttaa tämä omaan tutkimukseeni? Sukupuolen ja median kulutuksen suhde on eräs joukkoviestinnän aliteoretisoiduimmista alueista. Ongelmallista on, että sukupuolista ainoastaan naisia on tutkittu median kulutukseen liittyen. Naisen alistettu ja väheksyty asema on stimuloinut huolestuneita, paternalistisia tutkijoita tarkastelemaan naisia ja heidän katselutottumuksiaan. Tutkimuksen kohteeksi tulisi kuitenkin nyt nostaa se kuinka sukupuolta artikuloidaan median kulutuksessa. Sukupuoli ei etukäteen määritä median kulutusta ja käyttöä, vaan päinvastoin tässä kulutuksessa sukupuoli-identiteettejä toistuvasti muodostetaan, jolloin myös nämä käytännöt käyvät läpi sukupuolittumisen prosessin. Sukupuoli tai median kulutus ei omaa välttämätöntä tai luontaista merkitystä, vaan merkitys rakentuu vasta kulutuskäytännöissä. Myös sukupuolineutraalit identifikaatiot voivat asettua ensisijaisiksi median kulutuksessa. Hallitseva diskurssi kulttuurissamme määrittää sukupuolen tärkeimmäksi erottavaksi tekijäksi, mutta sukupuolen rooli median kulutuksessa on lähinnä epävakaa. Emme ainakaan voi etukäteen olettaa sen olevan määräävä tekijä. (Ang – Hermes 1996: 110-125.)

Määrittelen itse, että lähestyn sukupuolta toisaalta sosiaalisena konstruktiona, toisaalta itserepresentaationa. Haastateltavani ovat biologiselta sukupuoleltaan naaraita, mutta heidän sosiaalisesta sukupuolestaan en kykene haastatteluaineiston pohjalta sanomaan mitään. Lähtökohtaisesti kiellän sukupuolen täydellisen biologisen määräytymisen. Sosiaalinen sukupuoli maskuliinisuuden ja feminiinisuuden luokkineen on mielestäni käyttökelpoton, jos sen tehtävänä on vain jakaa biologisen sukupuolen pohjalta yksilöt

heterogeeninen joukko nuoria naisia, joiden puheessa niin televisioon kuin yleensäkin elämään liittyen on suuria eroja. Tarkastelenkin haastateltavieni puhetta itserepresentaationa, en Naiseuden tai feminiinisyyden ilmentäjänä tai kuvaajana. Toisaalta on esitetty (Ang – Hermes 1996), että ehkä television katselu tulisikin nähdä sukupuolineutraalina toimintana. Tällöin keskittyminen vain naisiin ei edes olisi mielekästä, eikä haastateltavieni puhetaipojen moninaisuudessa olisi mitään merkittävää. Tähän on todettava, että mielenkiintoista onkin tarkastella haastateltavieni puhetaipuja yhteiskunnallisten ja institutionaalisten diskurssien varjossa ja rinnalla. Aiheeseeni liittyvää tieteellistä tutkimusta tarkastellessa ilmenee selkeästi, että myös tämä elämänalue on vakaasti sukupuolitettu. Esiin nousee tutkimuksia naisten genreistä, naisten ohjelmavalinnoista, naisten katselutyyleistä, naisen asennoitumisesta itse välineeseen. Haastateltavat olivat tietoisia television katselun sukupuolittuneisuudesta, mutta he eivät omalta kohdaltaan välttämättä mukautuneet vallitseviin stereotypioihin. Haastateltavat puhuessaan esittivät itseään niin television katselijoina kuin naisinakin, mutta samalla myös kommentoivat television katselua sukupuolittavia diskursseja, eli television katselua sukupuolittavia teknologioita. Haastateltavat puhuvat televisiosta diskursiivisten käytänteiden ja stereotyyppien kautta, joko niitä vastustaen tai niihin mukautuen.

LUOKKA-ASEMA

Sukupuolen sfääreistä luokka-aseman tematiikkaan. Lähdekirjallisuutta tutkiessani törmäsin useaan otteeseen huoleen siitä, että (nais)tutkimuksia tehdään pelkästään sukupuolten väliseen eroon nojautuen. Vähintään yhtä tärkeiksi muuttujiksi on toisaalta määritelty luokka-asema, toisaalta rotu ja seksuaalinen suuntautuminen. Ajatuksena taustalla piilee jo äsken esittelemäni de Lauretisinkin muotoilema näkemys Naisesta ja naisista. Tutkimuksissa olisi huomioitava erot konkreettisten, historiallisten naisten kesken pikemminkin kuin oletettava kaikkien naisien olevan arkkityyppisen Naisen ilmentymiä. Tässä yhteydessä nostetaan esiin mm. rotu ja luokka-asema naisia toisistaan erottavina ja naisten kokemusta muokkaavina tekijöinä. Verrattaessa vain naisia yksioikoisesti miehiin jäävät erot naisten kesken huomiotta. Rotu ei toimi haastateltavieni erottelevana tekijänä. Nyt lähestyn käsitettä luokka-asema ja sen implikaatioita tutkimukseni kannalta.

ennalta määrättyihin luokkiin. Pikemminkin kyseenalaistan käsitteet maskuliininen ja feminiininen. Jos sosiaalisen sukupuolen määrittelyllä pyrittiin pääsemään fysiologiasta eroon, miksi sosiaalisen sukupuolen luokkia on vain kaksi, ja miksi ne täydellisesti noudattavat biologiaan perustuvaa jakoa? Tyttömäinen poika ja poikamainen tyttö ovat esimerkkejä tiukasta pitäytymisestä biologiseen jakoon. Jos kulttuuri ja yhteiskunta muokkaavat yksilön sosiaalisen sukupuolen, eikö sosiaalisen sukupuolen alueella tulisi olla hieman laajempi skaala erilaisia subjektiasemia tarjolla, etenkin moniarvoisessa, pluralisoituneessa yhteiskunnassamme?

Tarkastelkaamme perinteisiä feminiinisiä ja maskuliinisia subjektiasemia. Feminiinisyteen liitetään hellyys, toisista huolehtiminen, epäaggressiivisuus, hiljaisuus, epäitsenäisyys ja tunteellisuus vastakohtana miehen järkevyydelle. Mari Siirainen on tarkastellut Nykysuomen sanakirjan antamaa kuvaa maskuliinisuudesta ja feminiinisyydestä. Mies sanaan on liitetty miehen parhaisiin ominaisuuksiin liitettyjä sanontoja (mies paikallaan, ole mies!), nainen sanaan pikemminkin päinvastoin (huono nainen, yleinen nainen, nainen vaietkoon seurakunnassa). Sukupuolten erilainen arvovaraus on liittynyt myös heidän vaatteisiinsa, hame on etenkin aika negatiivinen vaate (ei ole hyvä riippua jnk hameissa tai juosta hameväen perässä). Housut sen sijaan ovat tärkeä ja arvokas vaatekappale (päästä miehen housuihin). Ojankaivuu ja halkojen hakkuu ovat miesten työtä, ruoanlaitto ja kankaankudonta naisten. Miehekäs on vahva, järkähtämätön, rehti ja rohkea. Miehekkyyks ilmenee erityisesti toiminnassa. Naisellisia ominaisuuksia ovat hempeys, kainous, kauneus, koreilunhalu, lempeys, sulous, turhamaisuus ja uteliaisuus. Nainen voi olla myös pehmeä, hiljainen, arka, ujo, nöyrä, oikukas tai isosuu akka. Naisille on tyypillistä myös feminiininen tunneherkkyys, tunteellisuus ja tunteenpurkaukset. (Hudson 1984: 41, Näre 1995: 27, Siirainen 1988: 42-45.) Sangen stereotyyppistä luokittelua. Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden määritelmät on lukkoonlyöty eikä feminiinisistä piirteistä neuvotella. Haasteltaviani on kuitenkin mahdoton mahduttaa edellä esitettyihin feminiinisen määreisiin. Niinpä erotan feminiinisuuden ja haastattelemiani nuoret naiset toisistaan. Vaikka he ovatkin naisia, he eivät välttämättä ole feminiinisiä.

En näe haastateltaviani ilmentymiksi arkkityyppisestä Naisesta, vaan yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaamina konkreettisina, historiallisina subjekteina, tai pikemminkin naaraina, joiden sosiaalisen sukupuolen jätän määrittelemättä. Aineistosta oli mahdoton erottaa Naisen ääntä, Naisen kokemusta, Naisen olemusta. Haastateltavat ovat

Television tutkimuksessa ei luokka-aseman merkitys yksilön televisiosuhteelle ole jäänyt huomiotta. Suomessa Teija Virta (1994) tutkiessaan naisten saippuaopperan katselua ja J. P. Roos (1989) tarkastellessaan perheiden television käyttötapoja ovat nähneet luokka-aseman keskeisenä tekijänä tutkittavien välisten erojen selittämisessä. Yhdysvalloissa mm. Andrea L. Press (1990) on tarkastellut naisia saippuaopperan katsojina ja erittelee haastatteluvansa luokka-aseman mukaan. Nyt katsaus luokka-asemaan ja sen ongelmallisuuteen.

Valerie Walkerdine korostaa, että etnografisissa tutkimuksissa tutkijan positioon olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Yleensä tutkimuksissa on tilanne, jossa akateeminen tutkija tarkkailee ja/tai haastattelee työväenluokkaisia ihmisiä/perheitä. Luokkaero tutkijan ja tutkittavien välillä on pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Tutkijoiden piirissä voidaankin puhua ”meistä” tutkimassa ”heitä”: kaukaista, eläimellistä ihmisryhmää. Walkerdine itse haastatteli ja observoi työväenluokkaista perhettä katsomassa Rocky-videota. Artikkelissaan hän kuvaa paitsi perheen tunteja ja käyttäytymistä, myös omia reaktioitaan, ajatuksiaan, pelkojaan. Näistä lähtökohdista hän analysoi itseään tutkijana, käyden läpi jopa lapsuudenkokemuksiaan ja isäsuhdettaan. Lopuksi Walkerdine määrittelee tutkijoiden kääntyvän työväenluokan pariin pelon seurauksena. Intellektuellit kokevat työväestön uhkaavaksi massaksi, joka on tutkimuksen voimin kesytettävä ja tehtävä tutuksi. Yksinäisestä ylhäisyydestään tutkija inhoten seuraa tutkittaviensa eläimellisyyttä, väkivaltaisuutta ja fyysisyyttä vastakohtana intellektuellien ihannoimalle järjelle ja henkisyydelle. Tutkimustyö koetaan kuitenkin välttämättömäksi: onhan uhkaavat massat tunnettava. Taustalla piilee Walkerdinen mukaan tutkijan oma voyeristinen perversio. (Walkerdine 1989: 191-197.) Shokeeraava teksti nostaa esiin kiinnostavia ajatuksia.

Ien Ang kritisoi myös tutkimuksia, joissa tutkija on kääntynyt työväen luokan puoleen. Ang määrittelee tämän tyyppisen tutkimuksen toiseuden tutkimukseksi. Yleisön tutkimuksessa on keskitytty tiettyihin rajattuihin yhteisöihin ja heidän television katseluunsa. On tutkittu esimerkiksi perhettä, tiettyä alakulttuuria tai selkeästi rajattua faniryhmää suhteessa televisioon. Toiseutta on etsitty esimerkiksi keskittymällä työväenluokan tai saippuaopperaa seuraavien tutkimukseen. Tutkija on tuskin edustanut kumpaakaan edellä mainittua ihmisryhmää. (Ang 1996: 67-75.) Vierasta kaukaista eksoottista kulttuuria, kuten tutkijalle kaukaista ja vierasta, ehkä eksoottistakin työväenluokkaa, on ollut helppo kuvata ja määritellä ylhäältä päin. Tutkimuskohteet eivät vaita vastaan tai kritisoi tutkijaansa, ne eivät kykene tai ole kiinnostuneita määrittelemään

itse itseään tai omaa kulttuuriaan, ja tätä kautta tutkija saa vapaat kädet auktoriteetin asemastaan käyttää tutkimuskohdettaan omien akateemisten intressiensä ajamiseen.

Sukupuolen ja luokka-aseman suhde on ongelmallinen. Television katseluun ja –ohjelmamieltyyksiin liittyen miesten kiinnostuksen kohteiksi on määritelty väkivalta ja toiminta, naisten taas ihmissuhteet. Miehiä on katsottu kiinnostavan enemmän politiikka, uutiset ja yleensäkin asiaohjelmat, naisia saippuaopperat. (Morley 1998, Fiske 1987). Kuinka suhteuttaa nämä sukupuolitetut subjektiaseamat luokka-asemaan? Missä, milloin ja kenen keskuudessa nämä erot ovat ilmenneet? Näyttää siltä, että edellä kuvatut tutkimukset pohjautuvat pitkälti työväenluokan edustajien haastatteluihin. Työväenluokkaisten naisten saippuaopperan katselu ja työväenluokkaisten perheiden television katselutottumukset ovat olleet tutkimuksen keskiössä. Näiden pohjalta on kuitenkin johdettu määritelmiä Naisien ja Miesten ohjelmamieltyyksistä ja katselutottumuksista. Edustavatko siis työväenluokkaiset naiset todellista Naiseutta ja miehet Mieheyttä? Edustavatko he sitä perifeminiinisyyttä ja –maskuliinisuutta, jota muun muassa Nykysuomen sanakirja meille määritteli? Missä luuraa keskiluokka? Keskiluokkainen nainen ei katso tai ainakaan arvosta saippuaoppereita (Virta 1994). Keskiluokkainen mies tuskin omistautuu halonhakkuulle ja ojan-kaivulle, eivätkä määreet aggressiivinen tai fyysinen välttämättä kuvaa kovin loistavasti häntä.

Kuinka rakentuvat representaatiot tytöistä, pojista, naisista ja miehistä? Tyttökulttuurin tutkimus näyttää keskittyvän keskiluokkaisten tyttöjen ja heidän kulttuurinsa kuvaamiseen (Näre – Lähteenmaa 1992, McRobbie – Nava 1984). Tyttöys on siis keskiluokkaista. Perinteinen nuorisokulttuurin tutkimus on nojannut pitkälti poikien ja heidän kulttuurinsa kuvaamiseen. Tällöin keskiössä ovat olleet nimenomaan työväenluokkaiset pojat (Hoikkala 1989, Hoikkala 1991, McRobbie – Nava 1984.) Pojat ovat siis oletusarvoisesti työväenluokkaisia. Entä miehet ja naiset? Television katselua käsittelevissä tutkimuksissa feminiinisen ja maskuliinisen katselutyylin määritelmien taustalta löytyy työväenluokkaisia miehiä ja naisia. Keskiluokkaiset miehet ja naiset eivät sovi edellä esitettyihin feminiinisuuden ja maskuliinisuuden määritelmiin. Ovatko keskiluokkaiset naiset sitten maskuliinisia ja miehet feminiinisiä? Vai ovatko he täysin järjestelmän ulkopuolella? Käsitteet maskuliinisuus ja feminiinisyys alkavat näyttäytyä vain keskiluokkaisten tutkijoiden konstruktioina itselleen vieraista ja kaukaisista

työväenluokkaisista miehistä ja naisista. Elämänalueiden sukupuolittaminen maskuliinisiin ja feminiinisiin sfääreihin alkaa tässä valossa näyttää vähintäänkin epäilyttävältä.

Ang ja Hermes kritisoivat myös luokkajaotteluun pohjaavia tutkimuksia. Heidän mukaansa jaottelun olemassaoloa ei välttämättä tarvitse kiistää, mutta tutkimukset, joissa etukäteen jaotellaan tutkittavat eri yhteiskuntaluokkien edustajiin tuottavat kyseenalaisia tutkimustuloksia. Ongelmana on, että liian yksiselitteisesti liitetään luokka-asema ja merkitysten muodostaminen yhteen. Tavoitteena ei ole luokkaerojen kiistäminen, vaan niiden etukäteen olemassaolon kyseenalaistaminen. Muutoin taustalla lymyää väistämättä reduktionismin, essentialismin ja yhteiskunnallisen determinismin vaarat. Luokka-asema ei määrittele kokonaan yksilön identiteettiä eikä sitä tule nähdä riippumattomana muuttujana, vaan myös sitä ja sen olemassaoloa tulee tutkia. (Ang – Hermes 1996: 116-117.)

Edellä esitettyjen näkökulmien pohjalta totean, ettei luokkajaon huomioiva tutkimustyö voi olla ongelmatonta. Käytetyt käsitteet ja tutkijoiden tekemät määritelmät on nostettava kriittisen tarkastelun kohteeksi. Feminiinisyys ja maskuliinisuus ja niihin liitetyt taustaoletukset on nähtävä tutkimuskohteina sinänsä, ei vain objektiivisina faktoina. Tutkijan oma luokka-asema, tutkittavien suhde tutkijaan ja heidän välinen hierarkia on nostettava tutkimuksessa esiin. Lisäksi käsite yhteiskuntaluokka on mielestäni lisätarkastelun arvoinen. Suomea ei ole aikoihin voinut nimittää luokkayhteiskunnaksi. Luokkien väliset rajat eivät ole selkeitä, eikä yksilön luokka-asema välttämättä määräydy vanhempien luokka-aseman mukaan. Koulutusmahdollisuudet ovat avoimina pitkälti koko väestölle. Ammattirakenne on muuttunut ja yhä suurempi osa väestöstä työskentelee niin sanotuissa keskiluokkaisissa ammateissa.

Haastateltavieni puheessa nousee selkeästi esiin erilaisia näkemyksiä hyvästä ja huonosta mausta ja niiden implikaatioista. Haastateltavat puhuessaan haluavat viestiä itsestään muutakin, kuin tapaansa katsoa televisiota. Puhe televisiosta osoittautui itserepresentaatioksi, jossa puhuja määrittelee suhdettaan laajemminkin yhteiskunnan arvoasetelmiin. Luokka-asemasta on kuitenkin tässä yhteydessä useammastakin syytä ongelmallista puhua. Haastateltavia olisi hyvin vaikea jaotella eri yhteiskuntaluokkien edustajiin. Haastateltavat elävät vielä nuoruuden ja aikuisuuden rajamailla. Lapsuuden kodista on irtauduttu, mutta omaa perhettä ei välttämättä vielä ole perustettu. Useammallakin on opiskelut vielä kesken, joten tulevaisuuden ammattiakaan ei ole

mahdollista vielä arvioida. Tuleva kumppani voi vaikuttaa vahvastikin haastateltavien elämäntapaan ja –asenteisiin. Lapsuudenkoti ja kasvatus ohjaavat yksilöä tiettyyn suuntaan ja tiettyihin valintoihin elämässä, mutta vanhempien luokka-asemaa ei voida enää nähdä määräävänä tekijänä yksilön luokka-aseman muotoutumisessa. Lisäksi hylättyäni haastateltavieni luokitteluyritykset koin vähintäänkin hankalaksi erotella pelkän haastattelupuheen perusteella puhujia eri luokkien edustajiin. Selkeitä eroja ei ilmennyt. Ainoastaan luokittelemalla puhujat etukäteen olisin saanut aineistoon jonkinnäköistä järjestystä. Mutta tällöinhän olisin itse luonut jo valmiiksi kehikon, johon yhteiskunnallisesti asemoidut informanttini olisi sievästi sijoitettu. Mahdoton ajatus. Kuinka siis tarkastella haastateltavieni puhetapoja tässä yhteydessä?

Poststrukturalistista teoriaa seurailleen määrittelen käsitettä luokka-asema uudelleen. Sukupuolen kohdalla Chris Weedon määritteli, että yksilöt ovat heidän identiteettinsä muotoutumiseen tähtäävän diskursiivisen kamppailun subjekteja, mutta myös kohteita. Yksilö voi omaksua melko ristiriitaisiakin subjektiviteetin muotoja eri aikoina eri tilanteissa. Sosialisatio ja koulutus juurruttavat tietyt ajatukset ja käyttäytymismallit, mutta perinteisiä subjektinasemia voi myös vastustaa. (Weedon 1987: 85-88.) Samaa voisi sanoa luokka-asemastakin. De Lauretis (1987: 9-18) näkemystä seurailleen voisi lisätä, että ehkä myös luokka-asema on representaatio, jolla on konkreettisia, sosiaalisia ja subjektiivisia, implikaatioita elämässä. Ehkä myös luokka-aseman kokemus on merkitys, joka syntyy, kun luokka-aseman tuottamiseen keskittyneet sosiokulttuuriset käytänteet, diskurssit ja instituutiot tuottavat yksilössä vaikutuksia ja itserepresentaatioita. Ehkä myös luokka-aseman konstruktio on käynnissä erilaisten institutionaalisten diskurssien kautta, joilla on valta kontrolloida yhteiskunnallisten merkitysten kenttää ja edistää ja tuottaa luokka-aseman representaatioita. Ehkä myös tieteellinen tutkimus tuo osansa tähän luokka-aseman konstruktioon ja representaatioon.

Pierre Bourdieu on käsitellyt luokka-asemaa representaationa ja itserepresentaationa teoksessaan *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (1984). Bourdieun mukaan yksilöiden ja ryhmien, myös yhteiskuntaluokkien, toiminta on nähtävä representaationa, joka on osa sosiaalista todellisuuttamme. Yhteiskuntaluokka on yhtä paljon sitä, mitä se esittää olevansa, kuin sitä mitä se on. Kulutus on tällöin symbolista ja tietoista toimintaa. Kulutus- ja kulttuurituotteet saavat kantaakseen merkityksiä; ne voivat symbolisoida yhtäältä korkea-arvoisuutta, arvokkuutta ja hyvää makua, toisaalta

vulgaariutta ja huonoa makua. Sosiaalinen todellisuus on nähtävä taistelukenttänä, jossa yksilöt taistelevat yhteiskunnallisen asemansa representaatioista. Keskeinen käsite Bourdieulla on maku. Maulla ilmaistaan itseä ja kuulumista tiettyyn luokkaan. Maulla ilmaistaan kykyä arvostaa ja erotella. (Bourdieu 1984: 56, 173, 253, 467, 483.)

Keskeinen käsite Bourdieulla on myös habitus. Habitus koostuu Bourdieun mukaan pääomasta eri elämäalueilla. Pääoma voi olla niin taloudellista, kulttuurista kuin yhteiskunnallistakin. Pääoma määräytyy koulutuksen ja yhteiskunnallisen alkuperän vaikutuksesta. Pääoma voi siis olla joko hankittua tai saatua. Bourdieun jaottelussa hallitseva luokkaa omaa pääomaa kaikilla elämän alueilla eniten. Habitus ja sen mukanaan tuoma pääoma, maun osalta etenkin kulttuurinen pääoma, antavat eri luokkiin kuuluville erilaiset edellytykset arvostaa ja arvottaa kulttuurituotteita. (emt.: 13, 114, 170.)

Bourdieu on survey-tutkimuksensa pohjalta tarkastellut kuinka kulttuurinen kompetenssi vaikuttaa kulutukseen, eli kuinka se ilmenee kulutuksessa, ja hahmotellut eri yhteiskuntaluokkien pohjalta rakentuvat kolme makuluokkaa: legitiimin, keskiluokkaisen ja populaarin maun luokan. Yksinkertaistaen Bourdieuta voi tulkita seuraavasti. Hallitseva luokkaa omaa legitiimin maun. Heillä on pääomaa arvostaa ja arvottaa kulttuurituotteita. Hallitseva luokkaa erottautuu näin keskiluokasta ja keskiluokkaisesta mausta. Keskiluokkaa jäljittelee hallitsevan luokan legitiimiä makua. Keskiluokalla ei vain ole riittävästi pääomaa millään alueella tulla jäljittelynsä kohteen kaltaiseksi. Toiminnallaan keskiluokkaa kuitenkin pyrkii erottautumaan työväenluokasta. Työväenluokan maun Bourdieu kuvaa populaariksi. Populaari maku nauttii vähiten yhteiskunnallista arvostusta ja maun edustajilla pääoma eri elämän alueilla on vähäistä. (emt.: 13, 16, 253, 319-333, 469.)

Bourdieu kuvaa Ranskan yhteiskunnallista elämää ja yhteiskuntaluokkia. Hänen tuloksiaan ei voi edes yrittää soveltaa Suomeen. Bourdieu määrittelee yhteiskuntaluokan ja tätä myötä elämäntavan muotoutuvan yhtäältä koulutuksen ja tämän myötä ammatin kautta hankitun pääoman, toisaalta vanhempien ja lapsuudenkodin sekä sieltä saadun pääoman vaikutuksesta. Erilainen pääoma suo erilaisen kompetenssin arvostaa ja arvottaa kulttuurituotteita. Eri yhteiskuntaluokat vetävät rajoja välilleen, pyrkivät erottautumaan, osoittamalla omaavansa eri elämän alueille sijoittuvaa pääomaa eri suhteessa. Kulutus- ja kulttuurituotteet saavat kantaakseen symbolisia arvoja, joiden avulla yksilöt voivat representoida makuaan ja kuulumistaan tiettyyn ryhmään. Tämä näkemys on

sovellettavissa myös Suomeen ja jopa haastateltaviinkin. Haastateltavieni keskuudessa luokka-asemasta ja sen representaatiosta voi puhua juuri representaationa, jolla halutaan ilmaista makua ja kuulumista tiettyyn ryhmään. Yksilö, puhuessaan tiettyjen diskurssien puitteissa ja rajoissa ottaa haltuunsa diskurssin tarjoaman subjektiaseman. Puheellaan hän ilmaisee itseään, makuaan, arvostuksiaan. Kyseenalaistan siis tutkimuksessani yksioikoisen yhteiskuntaluokkiin perustuvan jaottelun ja tarkastelen haastatteluissa tähän liittyviä viittauksia haastateltavieni itserepresentaationa.

TELEVISION KULUTUS

Vielä katsaus katselun ja keskustelun kohteeseen, televisioon. Kuinka sitä voisi käsitteellistää? Televisiota voidaan lähestyä monella eri tasolla. Roger Silverstone tarjoaa teoksessaan useita näkökulmia joista televisiota lähestyä. Hän määrittelee television kotiimme kuuluvaksi jokapäiväiseksi teknologiaksi, jonka kokemista arjessa hän pyrkii tarkastelemaan. Televisio on aina läsnä. Otamme television aseman elämässämme itsestään selvyytensä, kuten arjen yleensäkin. Televisiota tutkittaessa on kuitenkin huomioitava sen luonne ei pelkästään tuotteena tai laitteena, vaan sekä symbolisena että materiaalisena elämismamme ilmiönä. Silverstonen mukaan televisio voidaan nähdä sekä *välineenä* eli kodinkoneena, *mediana* sisältöaspektia painottaen, että *symbolina* laajempia merkityssysteemejä tarkastellen. (Silverstone 1994: 2-3, 79-83.)

Silverstone tarkastelee teoksessaan teknologian – tässä tapauksessa television - tuotantoa ja kulutusta, jotka ovat sidoksissa teollisen yhteiskunnan sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin matriiseihin. Teknologiaa ei tule tarkastella vain tuotteena, vaan sekä materiaalisena että symbolisena ilmiönä, jota voidaan tarkastella vain ja ainoastaan kontekstissaan. Teknologiaa tulee tarkastella kokonaisuutena, eli televisioon liittyen sekä välineenä että sisältönä. Keskeistä tutkimuksessa on huomioida myös symbolinen puoli. Tällöin huomioidaan esineen käyttöarvo, asema merkinä, symbolina, mahdollisesti statusesineenä. (Silverstone 1994: 80 – 87, 123.) Käsitän itsekkin television työssäni välineenä, kodin kalusteenä, mutta myös viestimenä ohjelmiseen. Television katselusta puhuessani mielenkiintoni kohdistuu sisältöön, käytöstä puhuessani television asemaan välineenä ja televisioon asennoitumista käsitellessäni tarkastelen televisiota juuri sen symbolisen puolen huomioiden.

Myös television katselu on pyrittävä määrittelemään. Television katselemisen määrittelemisen on osoittautunut kuitenkin melko ongelmalliseksi. Mitä television katselu, tai televisio-ohjelmien katselu, pitää sisällään? Ien Angin mukaan television katselu on nähtävä kaoottinen joukkona erilaisia toimintoja. On käynyt erittäin epäselväksi mitä ihmisten kotona tapahtuu, kun he ns. katsovat televisiota. Katselua ei näytä edes olevan olemassa erillisenä aktiviteettina, ei voida vetää rajaa katsomisen ja ei-katsomisen välille. On myös huomioitava, että katselu tapahtuu laajemmassa kontekstissaan kotona, kodin muiden aktiviteettien rinnalla. (Ang 1996: 60-68.) David Morley tähdentää myös, että television katselu ei ole yksisuuntainen ja yhdenmukainen aktiviteetti kaikille ja joka paikassa. Tärkeää olisikin yrittää identifioida ja tutkia ilmiötä ”katsoa televisiota” ja eroja siinä. Me kaikki katsomme televisiota, mutta missä tilanteessa, miten suurella mielenkiinnolla, miten intensiivisesti, miten reagoiden mihinkin ohjelmiin milloin ja kenen seurassa. (Morley 1998: 234.)

Ang ja Hermes peräänkuuluttavat television katselun määrittelyn sijaan uutta median ”kulutusanalyysia”. He korostavat, ettei television katselua voida mieltää itsenäiseksi ja muista riippumattomaksi aktiviteetiksi nykyisessä mediatäyteisessä maailmassa. Ihminen törmää jatkuvasti tahtomattaankin medioihin, eikä yksittäisen median vastaanottoa voida tarkastella huomioimatta kontekstia. Lisäksi kaikki elämän muutkin aktiviteetit sekoittuvat ja vaikuttavat median käyttöön ja vastaanottoon. Käsite kulutus kuvaa paremmin näitä erittäin heterogeenisiä ja monimutkaisia aktiviteetteja ja kokemuksia, jotka median käyttöön ja vastaanottoon sisältyy. (Ang - Hermes 1996: 126-127.)

Silverstone kuvaa kulutushyödykkeiden matkaa symboleiksi. Kun tuotteet ilmestyvät markkinoille, niihin liitetään rahallisen arvon lisäksi toisenlaisia arvoja ja merkityksiä. Kulutusyhteiskunnassa kuluttajia luokitellaan kulutuksen perusteella: kulutus ilmentää elämäntapaa ja makua. Tällöin tuotteista tulee symbolisia, ne liitetään merkitysten systeemiin. Tuotteet voidaan nähdä ilmauksina vallitsevista arvoista ja ideoista. Markkinoinnin kautta tuotteet saavat kantaakseen mielikuvia ja erilaisia ulkopuolelta tulleita ominaisuuksia. Kulutuksen kautta ne poistuvat hyödykemarkkinoilta ja muuttuvat omaisuudeksi, joka sovelletaan sopivaksi ihmisen elämään ja käyttöön. Hyödykkeet muuttuvat tällöin autenttiksiksi ja saavat kantaakseen luokittelevia merkityksiä. Silverstone nostaa esiin kulutuksen diskriminoivan luonteen. Kulutus on kommunikaatiota. (Silverstone 1994: 106 – 129.)

Pierre Bourdieuta seurailleen Silverstone hahmottelee kulutusta ja sen retoriikkaa. Hänen mukaansa kulutuksella ilmaistaan makua, identiteettiä ja statusta. Kulutus on prosessi, jossa merkitystä rakennetaan. Kulutuksen kohteen tutkimuksen yhteydessä on tarkasteltava sen materiaalista, mutta myös symbolista puolta. Kulutus on retorinen aktiviteetti; viestit, tuotteet ja teknologiat kantavat mukanaan merkityksiä. Tärkeää olisi tutkia näitä merkityksiä ja niiden muodostumista sekä katselun kohteissa eli ohjelmissa, että itse televisiossa teknologiana, laitteena. Tutkimisen arvoista on mitä käyttäjät haluavat tai yrittävät kulutuksellaan sanoa. Ihmiset tekevät valintoja, ja kiinnostavaa on tarkastella mitä nuo valinnat kertovat ja merkitsevät. Kun hankimme, kulutamme tai esittelemme omistamaamme, esittelemme myös kulttuurista kompetenssiamme. Median kulutus voidaan nähdä identiteetin rakentamisen osana. Nyt tulisi tutkia miten mediaa käytetään tässä prosessissa ja mitä käyttö artikuloi. (Silverstone 1998: 247-254.)

Lähestyn televisiota kolmella tasolla. Televisio-ohjelmien katselua lähestyn konkreettisenä katseluna, jolloin televisio näyttäytyy *mediana*. Television käyttöä perheen ja kodin kontekstissa sosiaaliset käyttötavat huomioiden lähestyn kodinkoneen käyttönä television näyttäytyessä *välineenä*. Viimeisessä luvussa tarkastelen television kulutusta ja television asemaa symbolina. Tällöin tarkastelen kulutuksen retoriikkaa: mitä haastateltavani haluavat kulutustottumuksistaan puhuessaan minulle sanoa. Televisio ja televisio-ohjelmat näyttäytyvät tällöin *symboleina*. Kulutus käsitteenä kattaa sisäänsä sekä television käytön viestimenä: ohjelmien katsomisen, että television aseman välineenä, kodinkoneena. Molemmissa tapauksissa televisio kantaa mukanaan erilaisia arvostuksia, merkityksiä, symboleja. Haastateltavien puhetta tarkastelemalla yritän perehtyä tähän merkitysten systeemiin, joka televisiopuheen taustalla lymyää.

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimukseni lukeutuu 80-luvulla suosioon nousseiden yleisöetnografioiden joukkoon. Yleisöetnografiassa nojataan pitkälti kulttuuriantropologian metodeihin aineistoa kerättyä. Kulttuuriantropologina koin etnografian luonnollisena menetelmänä lähestyä nuorten naisten television käyttöä ja kulutusta. Etnografialle on tyypillistä empiiriset, kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Tutkimusaineisto kerätään haastatteluiden ja osallistuvan havainnoinnin avulla. Tyypillistä on informanttien pieni määrä verrattuna kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Keskustelua on kuitenkin herättänyt yleisöetnografioiden etnografisuus, jos pitäydytään tiukassa määritelmässä etnografisesta tutkimuksesta. Etnografiseen tutkimukseen kuuluu pitkäaikainen oleskelu tutkittavien parissa, eli kenttätöväihe. Tutkija osallistuu tutkittavien elämään yhteisön jäsenenä. Etnografia on pitkälti kokemalla oppimista. Tavoitteena on tutustua tutkittavien kulttuuriin sisältäpäin. Tyypillisesti yleisöetnografia tehdään kuitenkin lyhyehköjen haastatteluiden ja havainnoinnin pohjalta. Harvoin tutkimuksiin liittyy tutkittavien arkeen osallistumista ja heidän kanssaan elämistä. Nimitys yleisöetnografia on kuitenkin vakiintunut kuvaamaan laadullisia yleisötutkimuksia. (Ang 1996: 8, 35, Brunson – D’Acci – Spiegel 1997: 7-9, Eskola – Suoranta 1998: 104-106, Pietilä 1997: 314-315, Seiter - Borchers – Kreutzner – Warth 1992b: 227.)

Tutkimusaineistoni koostuu teemahaastatteluista sekä informanttien teemakirjoituksista aiheesta ”Minä ja televisio”. Teemakirjoituksia kertyi patisteluista huolimatta ainoastaan kaksi kappaletta, joten pääosin tutkimusaineistoni muodostuu haastatteluista. Haastatteluista tein 17 kappaletta. Haastattelut kestivät puolesta tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Haastattelumateriaalia on nauhoitettuna 17 tuntia, litteroituna useita satoja liuskoja. Teemahaastattelun määrittelen Jari Eskolan ja Juha Suorannan määritelmää seurillen haastatteluksi, jossa aihepiirit eli teema-alueet oli etukäteen määritelty. Kysymyksillä ei kuitenkaan ollut tarkkaa muotoa tai järjestystä. Varmistin haastatteluiden aikana tukilistan (Liite 1) avulla, että kaikki teema-alueet tulivat haastateltavien kanssa läpi käydyiksi, mutta asioiden käsittelyn laajuus ja järjestys muotoutuivat vasta haastatteluiden aikana. (Eskola – Suoranta 1998: 87.)

Haastateltavani eivät muodosta erillistä koherenttia kokonaisuutta, jota voisi saapua tarkkailemaan. Haastatteleman nuoret naiset muodostavat heterogeenisen joukon ihmisiä, joita yhdistää ikä ja sukupuoli. Kuinka asua ja elää heidän kanssaan? Haastateltavani tutkimuskohteena, yleisönä, onkin luomani konstruktio. Haastateltavat muodostavat kentän kokoontuessaan ilta toisensa jälkeen televisioidensa ääreen kodeissaan. Saavun kentälle saapuessani informanttien koteihin haastatteluja tehdäkseeni. Itse asiassa elän jatkuvasti ja väistämättä kentällä – olenhan itsekin televisiota katsova nuori nainen. Tästä näkökulmasta minulle on mahdottomuus poistua kentältä. Se on aina ja alati läsnä. Kenttätyöni voin katsoa aloittaneeni saatuani ensi kosketuksen televisioon lapsuudessani. Kenttätyöni aktualisoituu haastattellessani. Varsinaista haastateltavien observointia en edes suunnitellut. Ystäväni luona kyläillessäni tai kotonani nuorten naisten seurassa aikaa viettäessäni kenttä observointimahdollisuuksineen tarjoutuu eteeni. Kiinnostukseni ei kuitenkaan ole haastattelupuheen totuudellisuuksissa, joten observointi ei ole olennaista.

David Morley haastatteli lontoolaisia perheitä heidän television katselutapoihinsa liittyen. Tutkimuksensa pohjalta Morley tarkastelee valitsemiaan metodeja. Hän pohtii haastateltavien antamien vastausten rehellisyyttä, jota ei tutkimuksessa pystytty todentamaan. Morley toteaa koko perheen yhtäaikaisen haastattelun eduksi sen, että muut perheenjäsenet korjailevat haastateltavien antamaa liian kaunisteltua kuvaa katselutavoistaan. Morleykin nostaa esiin havainnoinnin sopimattomuuden aineistonkeruumenetelmäksi tämän tyyppisessä tutkimuksessa. Haastateltavien television katselun havainnointi ei kerro katselusta vielä mitään. Mitä haastateltavat todella tekevät maatessaan sohvalla katse käännettynä televisioruudun suuntaan? Mitä he miettivät, seuraavatko he edes ruudun tapahtumia, nauttivatko he katselusta? Havainnointi jättää liikaa tilaa tulkinnalle. Osallistuva havainnointi perheen kanssa elämisineen toisi runsaasti tietoa myös television käyttötavoista. Toteutuakseen se vain vaatisi uskomattoman määrän resursseja. Morleyllä oli laillani tutkimusaineistonaan vain ihmisten kertomuksia television katselutavoistaan. Kertomukset ovat valikoituja ja rajoittuneita, mutta omalta osaltaan kertovat paljon niistä kulttuurisista ja lingvistikisistä viitekehyksistä, jotka olivat haastateltavien saatavilla haastatteluhetkellä. Puheen kautta pääsee tarkastelemaan puhujan käyttämiä termejä ja kategorioita, joiden kautta puhuja rakentaa maailmaansa ja tekee toimintaansa ymmärrettäväksi. (Morley 1986: 51-52, Morley 1998: 242-243, Morley 1992: 24-25.) Omalla kohdallani huomio kiinnittyi myös juuri puheeseen.

Ien Ang erotti valtavirran käyttösykkoulukunnan ja kriittisen koulukunnan yleisöetnografiat toisistaan. Molemmissa kvalitatiivinen empiirinen yleisötutkimus on kasvattanut valtavasti suosiotaan 80-luvulta lähtien. Samat tutkimuskohteet ja metodit eivät kuitenkaan Angin mukaan vielä yhdistä näitä kahta koulukuntaa. Huomio tulee nyt kiinnittää koulukuntien yleisötutkimuksen politiikkaan. Kriittisen koulukunnan yleisöetnografia seurailee kulttuuriantropologian jalanjalkia. Tutkijan on oltava tietoinen tutkimustyön diskursiivisesta ja sosiaalisesta luonteesta, joka on aina sidottu valtasuhteiden verkostoon. Tutkimuksen on oltava kontekstisidonnaista ja tutkijan refleksiivisyys on tärkeää, samoin poliittisten ja yhteiskunnallisten implikaatioiden tarkastelu tutkimuksen aikana. (Ang 1992: 96-98.) Edellä mainitut seikat ovat olleet esillä myös kulttuuriantropologiassa.

Kriittinen koulukunta, kuten kulttuuriantropologiakin, korostavat tulkinnan keskeistä roolia tieteellisten tulosten konstruktiossa. Tieteellinen työ ja tulkinnat ovat aina historiallisesti sijoitettuja, subjektiivisia ja suhteellisia. Positivismissa tulkinnalle ja subjektiivisuudelle ei anneta paljoa sijaa. Vastausten oletetaan löytyvän automaattisesti tuloksista, jotka juontavat juurensa objektiivisesta todellisuudesta. Mutta myös tutkimustyö on todellisuuden rakentamista, eivätkä tulkinnat ole koskaan neutraaleja tai vain kuvailevia. Tutkija ei ole neutraali observoija, vaan tiedon tuottaja. Tutkija on lisäksi myös poliittinen ja moraalinen subjekti, ei vain tulkitsija. Empiria ei tarjoa vastauksia tutkijan kysymyksiin, vaan tutkijan tehtäväksi jää vastausten konstruktio. Etnografia on tutkimuksessa tärkeä väline, sillä se osoittaa, että jokapäiväisen elämän todellisuus on aina monimuotoisempi kuin teoriamme voivat kuvata: yleisöä, kuten ei kulttuuriakaan, voi ikinä lopullisesti rajata, kuvata ja määritellä. (emt.:105-110.)

Tulkitseva ja hermeneuttinen lähestymistapa korostaa tutkimuskohteen ymmärtämisen, ei selittämisen tärkeyttä. Tulkinnalla tarkoitetaan empiirisesti tavoitettujen merkityssuhteiden aukikerimistä. Tulkintaa tulee seurata ymmärtäminen. Tutkijan on kiinnitettävä huomio tapaan, jolla hän on päätenyt tematisointiinsa ja kohteensa kunkinhetkiseen ymmärtämiseen. Ihminen ymmärtää maailmaa kokemuksestaan ja kontekstistaan käsin. Mielenkiinto vaikuttaa myös valittuun näkökulmaan, jolla tutkimuskohdetta pyritään ymmärtämään. (Varto 1992: 58-70.) Nojaan työssäni tulkitsevaan ja hermeneuttiseen lähestymistapaan. Pää tavoitteenani on haastateltavieni puhetaipojen ymmärtäminen, ei niiden selittäminen.

Eskola ja Suoranta esittelevät diskurssianalyysia laadullisen aineiston analyysitapana. Diskurssianalyysin taustalla on näkemys kielestä todellisuuden rakentajana ja osana. Kieli ei vain heijasta todellisuutta. Aineiston analyysissa kieltä ja puhetta on tarkasteltava siinä tilanteessa ja ympäristössä, jossa se on esitetty. Konteksti tulee ottaa aina huomioon. (Eskola - Suoranta 1998: 195-196.) Tutkija tarkastellessaan haastattelupuhetta kohtaa joukon tekstejä. Haastattelupuhe on konstruktio, jota tutkija lähtee tulkitsemaan. Pertti Alasuutari televisiopuhetta tutkittuaan muistuttaa, että haastatteluiden avulla tallennetut puhetavat ovat nimenomaan puhetapoja; niitä ei sellaisenaan voi lukea kuvauksina katselutavoista. Puheen perusteella ei kannata edes pyrkiä tekemään johtopäätöksiä itse katsomistapahtumasta. (Alasuutari 1991: 280.) Puhetta tarkastellessa kiinnittyy huomio myös puhetilanteeseen. Puhuja, eli informantti, rakentaa todellisuutta haastattelupuheen avulla. Puhuessaan haastateltava omaksuu tietynlaisen subjektinaseman suhteessa keskustelukumppaniin ja puheenaiheeseen. Keskustelun sosiaalinen konteksti tulee huomioida ja keskustelua tulee analysoida sekä sisällön, että puhujien subjektinasemien kannalta. Sosiaalinen dynamiikka haastattelutilanteessa vaikuttaa vähintäänkin yhtä paljon kuin haastattelupuheen muodollinen sisältö tulkintoja tehdessä. (Thomas 1997: 194-203.)

Aineiston analyysimenetelmänä käytin diskurssianalyysia laajassa mielessä. Haastateltavien yksittäisten lausumien tai puheessa ilmenevien taukojen laskeminen ei olisi avannut aineistoa minulle tahtomallani tavalla. Haastateltavien sanomisia luokittelin ja jaottelin saadakseni vahvistusta näkemyksilleni, jotka olivat muodostuneet aineistoa läpi lukiessani. Jaottelin aineistoa katselua, käyttöä ja symbolista kulutusta edustaviin puhuntoihin. Kaksi ensimmäistä aineistoa käsittelevää lukua esittelevät aineistoa pitkälti niin kuin se lukijalle näyttäytyy. Ote on deskriptiivinen ja tavoitteena on yleisesityksen luominen nuorten naisten television katselusta: kohteesta ja kontekstista. Kahdessa viimeisessä luvussa lähestyn aineistoani nimenomaan puhetapoina, diskursseina. Toinen erilaisten puhetapojen ehtymätön varasto tarjoutui minulle lähdekirjallisuudesta. Tutkijanluentani omasi selkeästi tulkitsevan otteen. Puhetapojen konstruktioon en käyttänyt tarkkoja luokittelevia tai laskennallisia metodeja. Puhetavat pistivät silmään yhä useammista haastatteluista esiin noustessaan. Hahmottelen puhetapoja ja niiden taustalla piileviä asenteita ja suhtautumistapoja televisio-ohjelmiin sekä itse televisioon liittyen. Lopuksi abstrahoin aineistosta kolme toisestaan poikkeavaa puhetapaa, joiden kautta erittelen erilaisia television kokemisen malleja.

Aineiston hankin haastattelemalla nuoria naisia. Haastatteluiden runkona toiminut kysymysten tukilista (Liite 1) muutti muotoaan tutkimusprosessin aikana. Haastatteluiden tavoitteena oli saada nuoret naiset puhumaan mahdollisimman vapautuneesti ja monisanaisesti television katselutottumuksistaan ja ohjelmamieltyyksistään. Ensimmäisten haastatteluiden tukilista sai voimakkaasti vaikutteita James Lullin (1990) ja David Morleyn (1986) tutkimuksista, joissa television moninaisia (sosiaalisia) käyttötapoja käsitellään. Televisio-ohjelmista puhuminen näytti tuottavan erittäin runsaasti aineistoa, joten siirsin mielihjelmat ja niiden katselun syyt ensimmäiseksi teemaksi. Reflektiota vaativimmat kysymykset miesten ja naisten, arvostetuista ja ei-arvostetuista ohjelmista lisäsin viimeiseksi. Näiden teemojen esiin nostaminen haastattelun alussa olisi väistämättä ohjannut keskustelun tietyille urille. Tukilista täydentyi haastattelu haastattelulta, informanttien tuodessa esiin uusia, mielenkiintoisia asioita tai näkökulmia.

Tutkittavien, itseni ja tutkimusprosessin kuvaileminen nousivat tärkeiksi työni edustaessa laadullista tutkimusta, sillä tämän kaltaisessa tutkimuksessa yksi työn tärkeimmistä onnistuneisuuden arviointikriteereistä on edellä esitettyjen seikkojen mahdollisimman perusteellinen kuvaaminen. Vasta tämän kautta tutkijayhteisöllä on edellytykset arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja ansioita. (Eskola – Suoranta 1998.) Edustan itse tutkimani ihmisryhmää. Tutkijalle on luonnollisesti hyötyä, jos hän pääsee vaivatta tekemisiin ja läheisiin suhteisiin tutkittaviensa kanssa, mutta ongelmaksi voi osoittautua etäisyyden ottaminen, joka tulkintaprosessin aikana on välttämätöntä. Katson onnistuneeni tässä teoreettisen viitekehyksen selkiytyttyä ja tämän kautta siirryttyäni faktojen erittelystä puheen tarkastelemiseen.

Tutkimukseni on jatkoa proseminariesitelmälleni ”Nuorten naisten televisiosuhde” ja maisteriseminaariesitelmälleni ”Nuoret naiset ja televisio-ohjelmat - mitä katsotaan, kuinka puhutaan?”. Tutkimukseni on alati laajentuneen ja uusia ulottuvuuksia saaneen tutkimusprosessin lopputulos. Television käyttötavoista kiinnostukseni siirtyi televisio-ohjelmiin ja niihin liittyvään puhuntaan. Tämän jälkeen olen vaivannut päätäni sukupuolen ja sukupuolittamisen tematiikalla. Aluksi tutkimuskysymys koski television asemaa ihmisten elämässä. Nyt tutkimuskysymys käsittelee televisiopuheen problematiikkaa – miksi ihmiset puhuvat televisiosta niin kuin puhuvat? Matka-metaforan kautta määrittelin työni tutkimusmatkaksi konkreettisista televisio-ohjelmista ja käytön sekä katsomisen kontekstista television kulutuksen ja televisiopuheen syövereihin.

Jo aiemmin määrittelin työni pikemminkin kriittisen kuin valtavirran koulukunnan lähestymistavan edustajaksi. En kohdistu syyttävää sormeani kuitenkaan sen kummemmin kapitalismia kuin patriarkaattiakaan kohtaan. Missä piilee kriittisyys? Määrittelen, että kriittisyyteni kohdistuu diskursiivisiin käytänteisiin ja yhteiskunnallisiin itsestään selvyiksiin, ei tuottaja-kuluttaja asetelmaan sen ideologisine implikaatioineen. Kritisoin kaiken kattavaa sukupuolittamista, jonka puitteissa myös tieteellinen tutkimustyö saa osuutensa arvostelusta. Kritisoin tutkimuksellisia ja yhteiskunnallisia yksinkertaistuksia laajemminkin. Nostan esiin sukupuolen ohella myös luokkajaottelun ja sen ongelmallisuuden tutkimuksissa. Määrittelen haastattelupuheen puhunnaksi, jolla halutaan ilmaista itseä ja representoida omaa elämäntapaa. Kyseenalaistan suoraviivaisen yhteyden sosiaalisen aseman ja puhutavan välillä. Yhteiskunnallinen asema, kuten sukupuolikin, näyttävät työssäni sangen hauraina rakennelmina. Tästä lähtökohdasta lähdän puheen ja todellisuuden välistä yhteyttä purkamaan. Puhe ei heijasta sitä mitä todellisuudessa on, mutta ihminen pyrkii olemaan sitä, mitä hän haastattelupuheessa esittää olevansa.

TUTKIMUSAINEISTO

Olen haastatellut 17 nuorta naista kysellen heidän television katselutavoistaan ja ohjelmamieltyyksistään. Haastateltavani ovat joukko nuoria naaraita, joiden sosiaalista sukupuolta en työssäni määrittele. Nuoret naaraat ovat kaikki 1970-luvulla syntyneitä, haastatteluhetkellä 19-29 -vuotiaita. Elämäntilanteensa puolesta haastateltavat muodostavat sangen heterogeenisen joukon. Opiskelijoita heistä oli kahdeksan, työssä neljä ja työttömänä kaksi. Kolme haastateltavaa oli haastatteluhetkellä äitiyslomalla. Kolme haastateltavaa eli avioliitossa, kuusi avoliitossa ja kahdeksan yksin. Lapsia oli neljällä haastateltavalla. Suurin osa haastateltavista oli minulle entuudestaan tuttuja, osa hyviä ystäviäkin. Suurin osa haastateltavista löytyi lähipiiristäni. Muutama löytyi myös lumipallotekniikkaa hyväksi käyttäen: informantit houkuttelivat tuttaviaan minulle haastateltavaksi. Näin laajan joukon kokoon haaliminen täysin tuntemattomien joukosta olisi ollut ongelmallista. Kriteerinä haastateltavien valinnassa minulla oli ainoastaan, että he olivat muuttaneet pois lapsuudenkodistaan ja näin ollen heidän oma, itsenäinen televisiosuhteensa – käyttötavat, ohjelmamieltyykset ja suhtautuminen – oli muodostunut.

Suurin osa haastatteluista tapahtui informanttien kotona, usein olohuoneessa televisioruudun ääressä. Haastattelutilanteet olivat yleensä rentoja ja avoimia. Tilanteeseen osaltaan vaikutti asemani haastateltavien tuttavana tai ystävänä. Lisäksi haastattelutilanteen intiimiin ja ei-hierarkkiseen luoteeseen vaikutti se, että olen itsekin nuori nainen ja samantapaisessa elämäntilanteessa usean haastateltavan kanssa. Haastateltavat tiesivät minun tuntevan niin opiskelijan, lapsiperheen, työttömän kuin työssäkäyvänkin arjen oman elämäkokemukseni pohjalta. Tietyllä tavalla jaoimme suuren määrän yhteistä tietoutta – nuorten naisten elämään liittyen – ja näin pystyin tulkitsemaan ja ymmärtämään haastateltaviani vaivatta. Usein puhelimme sangen vapautuneesti ja nauroimme paljon. Tähän osaltaan vaikuttaa oma pyrkimyksenikin luoda mahdollisimman rento ja tasavertainen ilmapiiri. Koin asemani auktoriteettina, tutkijana tutkailemassa tutkittavaansa, jokseenkin kiusallisena.

Haastateltaville televisio oli tullut tutuksi jo lapsena. Haastatteluhetkellä yhdellä ei väliaikaisesti ollut televisiota ja muutama kertoi eläneensä hetkittäin ilmankin televisiota, mutta pääosin kaikilla oli televisio kotonaan. Informanttien television katselun määrissä ilmeni huomattavia eroja. Vähimmillään televisiota katsottiin noin tunti viikossa, enimmillään liki 30 tuntia. Keskiarvo oli 13 tuntia viikossa, mikä on hieman alle valtakunnallisen keskiarvon: vuonna 1998 suomalaiset katselivat keskimäärin 2 tuntia 41 minuuttia televisiota päivässä, mikä tekee noin 19 tuntia viikossa (Seitsemän uutiset MTV3 3.2.2000). Nuorten television katselu on yleensä tätä vähäisempää. Pienimmillään television katselu on aktiivisen elämänvaiheen vuoksi 15-24 -vuotiaiden ikäryhmässä (Oksanen 1989: 107). Nuoret itsekin olettavat television merkityksen ja katselumäärän lisääntyvän heidän astuessaan ”aikuisuuden maailmaan”, eli perustaessaan perheen (Manninen 1989: 96). Haastateltavista moni oli jo tässä elämäntilanteessa. Nuorten aikuisten katselumäärät ovat alhaisia kiireisen elämäntilanteen vuoksi: lapset vievät aikaa huvituksilta. Toisaalta perhe sitoo yksilöä enemmän kotiin ja näin televisiotakin tulee katsottua (Kubey – Csikszentmihalyi 1990: 12). Työttömyyden on katsottu lisäävän television katselun määrää ja television merkitystä. Ne, joilta puuttuu strukturoitu kanssakäyminen ihmisten kanssa esimerkiksi työttömyyden johdosta kääntyvät television puoleen saadakseen seuraa ja pakoa arjesta (emt.: 168). Haastateltavien kohdalla televisioon suhtautuminen vaikutti kuitenkin enemmän television katselun määrään kuin haastateltavan sen hetkinen elämäntilanne. Haastateltavat olivat itsekin tällä kannalla.

Tutkimusaineistoni ei ole kovin laaja. Oppikirjoissa kehoitetaan pyrkimään aineiston kylläntymiseen. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei yleensä ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Aineiston voidaan katsoa kylläntyneen, kun uudet tapaukset eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin sen teoreettisen peruskuvion, mikä tutkimuskohteesta on mahdollista saada. Lisäaineiston kerääminen ei enää näytä tuovan mitään uutta ja aineiston peruslogiikka säilyy. Tapauskohtaisessa analyysissä ei ajatella tilastollisin kriteerein. Teoreettinen edustavuus menee tilastollisen edelle. Teoreettisen edustavuuden perusidea on nähdä tutkittu tapaus esimerkkinä yleisestä. Tärkeää tapaustutkimuksen kohdalla on se kuinka hyvin tapaustutkimus on kuvattu tai kuinka onnistuneesti se on käsitteellistetty. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa lähtökohtana on, että tutkija on tutkimuksessa keskeinen tutkimusväline. Luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tämän vuoksi tutkija lähtökohtineen ja ennako-oletuksineen sekä koko tutkimusprosessi tulisi kuvailla ja esitellä mahdollisimman monipuolisesti. (Eskola – Suoranta 1998: 60-65, 211-223.)

Aineistoni pitää sisällään useita puhetapoja televisioon liittyen, mutta mitään taetta sille, ettei esittelemistäni vielä poikkeavia puhetapoja vielä löytyisi, ei ole. J.P. Roos tutkimuksessaan toteaa, että television katselua tutkittaessa edustavien sitaattien esiin saamiseen ei tarvita montakaan haastattelua (Roos 1989: 44). Kieltämättä tietyyntyyppiset ääripäät olivat nousseet esiin jo kymmenisen haastattelua tehtyäni. Mielestäni aineistoni on tässä laajuudessaankin rikas. Jos vielä esittelemistäni poikkeavia puhetapoja on mahdollista löytää, se ei vähennä tutkimukseni arvoa. Tutkimukseni tarjoaa mielenkiintoisia näkymiä puhetapojen moninaisuuteen ja televisiolle puheessa rakentuviin erilaisiin hahmoihin. Yleistettävyyys ei ole keskeinen kriteeri tämän tapaisessa kieli- ja mielikuvien konstruktiossa. Lisäksi aineistoni, vaikkakin pitkälti tuttavistani koostuva, on erittäin monipuolinen; se pitää sisällään hyvin erilaisia ihmisiä erilaisista elämäntilanteista ja lähtökohdista. Usein tutkimuksia, vaikkakin otannaltaan valtaisia, kritisoidaan, sillä ne pohjaavat tietyltä alueelta, usein yliopistokaupungista, tietyn ihmisryhmän, yleensä opiskelijoiden keskuudesta, kerättyyn aineistoon. (Lull 1990: 19, Seiter – Borchers – Kreutzner – Warth 1992a: 3.) Oma aineistoni ei edusta näin rajoittuneesti yhtä ihmisryhmää.

Vertaaminen mielletään yleensä lähtökohdaksi sukupuolienkin tutkimukselle. Naistutkimuksessa vertailua ei kuitenkaan nähdä välttämättömänä. Eroja tai yhtäläisyyksiä haettaessa vertailuja on luonnollisesti tehtävä, mutta tutkimuskohteen ei tarvitse määrittää ainoastaan erojen ja yhtäläisyyksien kautta, vaan itsessään rikkaana ja kiinnostavana. Vertailun kautta huomio kiinnittyy vain kohteen tiettyihin puoliin kapea-alaistaen näkökulmaa. Vertailu rajoittaa tutkimuskohteen moninaisuuden vertailun kannalta merkityksellisiin ominaisuuksiin luoden kohteesta keskiarvoisiin yleistyksiin nojaavana kuvan. (Rantalaiho 1988: 39-40, Savolainen 1994: 133.) Haastateltavat edustaessaan kaikki nuoria naisia tuovat perinteiseen naiskuvaan ja mielikuvaan naiskatsojasta uusia ulottuvuuksia. Vertailtaessa näkökulma rajoittuisi vain erojen ja yhtäläisyyksien tyypittelyyn ja ihmisryhmien puhunnan erityisyys ja kiinnostavuus sinänsä jäisivät vähemmälle huomiolle.

Liian yksioikoinen määrittely ja joustamattomat stereotypiat tiivistävät yhteiskunnan työväen-, keski- ja hallitsevan luokan edustajiin ja sukupuolet miehekkäiksi miehiksi ja naisellisiksi naisiksi. Tutkimus tarjoaa aina vain uusia todisteita jaottelun todenmukaisuudesta. Keskivertomies ehkä todella katsoo paljon urheilua ja uutisia, keskiverto nainen saippuaopperaa. Keskiverto nainen puurtaa kotitöiden parissa keskittymättä katseluunsa, keskiverto mies makaa sohvalla tuijottaen ruutua intensiivisesti. Keskiverto työväenluokan edustaja ehkä antaa surutta television hallita elämäänsä, keskiverto intellektuelli ei. Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on kieltämättä yleistettävyyttä. Yksittäisestä on pyrittävä yleisempään. Sukupuolta ja elämäntapaa tuotetaan kuitenkin julkisissa diskursseissa, joihin tieteellinen työkin antaa oman panoksensa. Mielestäni on tärkeää kriittisesti tarkastella itsestään selvyysinä pitamiämme luonnehdintoja, esimerkiksi nyt sukupuoleen ja luokka-asemaan liittyen, ja havainnollistaa erilaisten ihmisryhmien, vaikkapa nyt nuorten naisten, yleistetystä poikkeaviakin puhetapoja ja näkemyksiä.

5 TELEVISIO VIESTIMENÄ – TELEVISION KATSELU

KATSELUN KOHDE

Televisio on media, viestin, joka tarjoutuu eteemme ohjelmiensa kautta. Aloitan tutkimukseni tarkastelemalla näitä kulutuksen kohteita: yksittäisiä ohjelmia, jotka tuotetaan yleisön saataville ja joita makumieltymysten mukaan kulutetaan. Puhun nyt aktiivisesta katsomisesta: ohjelmista, joita katsotaan, tuijotetaan, halutaan seurata. Muun tyyppistä television katselemista käsittelen enemmän työni muissa luvuissa. Nyt rajautuvat ulos ohjelmat, joita katsotaan vain puolison seurana, jatkona omille mielihjelmille, paremman tekemisen puutteessa suuremmin itse ohjelmasta välittämättä. Näyttämölle nousevat nyt nuorten naisten keskuudessa suosittu genret ja niiden ilmentymät: yksittäiset ohjelmat.

Puhun nuorten naisten katsomista ohjelmista tiettyjen ohjelmatyyppien, genren edustajina. Genre on tiettyjen teemojen, juonenrakenteiden ja tyylien yhdistelmä, jotka ovat yhteisiä yksittäisille filmeille tai televisio-ohjelmille. Genre on formula ja tuotteet ovat yksittäisiä genren sovelluksia. (Ang 1985: 51.) Genre on lajityyppi, joka viittaa Hollywood-elokuvan vakiintuneisiin muotoihin, kuten lännenelokuvaan, ja myös epämääräisempiin, kuten kauhuelokuva tai melodraama. Vastaavasti voidaan puhua myös tv-genreistä (Hietala 1990: 105.) Television ohjelmatyyppinä on vaikea määrittellä. Ne niputtavat hyvin erilaisia ohjelmia yhteen kasaan. Tilanne on hankala etenkin fiktiivisten ohjelmien kohdalla. Monille ohjelmatyypeille on kuitenkin kulttuurisena konventiiona muodostunut oma terminsä, kuten poliisisarjat ja ajankohtaisohjelmat. Käsitteinä ohjelmatyypit ovat yleensä yleisesti tunnettuja, vaikkei termi olisikaan tuttu. Kulttuuristen konventioiden mielessä lajityypit ovat todellisia. (Alasuutari 1991: 237.) Haastatteluiden kyselyrunon ohjelmatyypit kopioin Teija Virran (1994: 55) tutkimuksesta, muutamia omin lisäyksin. Ohjelmatyypeistä keskusteleminen helpotti haastateltavia palauttamaan mieleensä katsomiaan ohjelmia. Virran luokittelua seurailen, siinä määrin kuin hänen luokittelunsa on mielekäs työni kannalta, esittelen nyt ohjelmatyypeittäin nuorten naisten katsomia televisio-ohjelmia.

Uutis- ja ajankohtaisohjelmia katsoivat miltei kaikki. *Punainen lanka* ja *Musta Laatikko* nousivat keskusteluohjelmista usein esiin. Uutisia seurattiin, koska

”Joskus on vaan niiku jotenki ihan tuntuu, että sitä on nii paitsiossa, että ei tiää yhtää, että mitä maailmalla tapahtuu, että no katotaanpa uutiset, että tuliskohan sieltä etes jottain että mikä niiku tosiaan voi liikauttaa mua johonki suuntaan. Ko meille ei tosiaan tuu mittään lehteä, että se on vähän pakkoki kattoo.” (I 4)

Monentyypisiä dokumentteja katsottiin myös. Vastauksista ilmeni kaksi ryhmää. Joko katsottiin

”Historiallisia dokumentteja eritoten. Historiallisia ohjelmia Egyptistä ja muista. Nii ja sitte jos on jostain avaruudesta nii nekin. Ja jos on joku tietty dokumentti jostaki tietystä taiteilijasta mistä tykkää, nii kyllä katson.” (I 1)

”Jos kerrotaan jostain vaikka nyt jostain kulttuurihistoriasta tai jotain jostakin alkuperäiskansoista tai jostain, tota sademetsistä tai jostain, no sit ohan ihan yleensä jotain, jotain ympäristö, ympäristöasioista tai jostain semmosesta niinkuin. Tai jostakin öljy, öljyvuotoja Komilta tai jotain, tämmönen ehkä kiinnittää huomiota.” (I 3)

Tai sitten seurattiin

”No jostain ihmisestä jos tulee. Äskenhän tuli, mikä päivä nyt tuli ruotsinkielisenä niiku Mia Farrowista, ne haastatteli sitä, nii sit niiku sen katoin ja totta kai nyt kun tuli näistä, kutoset, vai seiskatko ne nyt oli, kutoset siellä Englannissa niille oli niiku syntyny, nii niitte elämästä sitte. Se nyt riippuu aiheesta, et jos on tämmösiä mukavia aiheita mitkä tuntee itelleen omaksi ja halua, mut ei niiku mistään Gestaposta ei huvita kattoo, tai jostain kauhu-Ihmistä.” (I 6)

”No joku tämmönen koskettava aihe, esimerkiksi joku jostain lapsista tai yleensä jostaki vaikka, siis yleensä joku varmaan elämään liittyvä, mutta ei joku tommonen poliittinen paska ei kiinnosta niiku vähääkään.” (I 2)

Luonto-ohjelmia suurin osa piti niitä melko yhdentekevinä ohjelmina. Tosin saatettiin luonto-ohjelmia seurata suurellakin kiinnostuksella. Myös urheiluohjelmat jakoivat mielipiteet. Osa oli ”erittäin kiinnostuneita näin penkkiurheilijoina” (I 5). Pääasiassa kuitenkin katsottiin vain

”No ehkä jotain semmosta merkittävämpää, mutta en niikö mittää tyhjänpäivästä urheilua. Siis ehkä justiisa tommostet vaikka MM-tasolla mitä on, nii semmoset katon. Mutta en niikö oikeestaan muuta silleen. Mukava jännätä suomalaisten puolesta siinä. Ehkä just näissäki on se, että joku mäkihyppy, nii sen saattaa kattoo ja sitte joku tämmönen hiihto, nii senki saattaa kattoo, mutta ei periaatteessa niikö semmosta kato, että missä

suomalaiset, ja sitte jäkis on tietenkin, mutta ei niiku kato mittää semmosta, että missä suomalaiset ei esimerkiksi pärjää. Niitä on ihan turha kattoakkaan sitte.” (I 2)

Kulttuuriohjelmat oli ohjelmatyypinä hieman hankala. Haastateltavat eivät oikein tienneet mitä ohjelmia sijoittaisivat tähän ryhmään. Kulttuuriohjelmista kyseleminen tuotti kuitenkin mielenkiintoisen tuloksen, ei niinkään luokkaan sijoitettavien ohjelmien, vaan yleisen suhtautumisen kannalta. Joko viitattiin erilaisiin dokumentteihin, oopperaan, kulttuuripitoisiin keskusteluohjelmiin tai sitten tyrmättiin yksiselitteisesti koko ohjelmatyyppi, ”Aivan turhaa ohjelmaa.” (I 2).

Erilaiset viihde- ja visailuohjelmat saivat aika niivan vastaanoton. Niitä saatettiin katsoa puolihuolimattomasti ”No niitä jää sit kattomaan ku ne tulee, mut en mie niiku oota, et millon tulee *Napakymppi*.” (I 6). Osallistuminen ohjelmaan koettiin kyllä mukavaksi:

”No se (*Bumtsibum*) on hyvä, siis mä pidän musiikista ja niikö se on tosi hyvä ohjelma sinänsä ja siinä on sitte muutenki semmonen ilonen meininki. Siis niikö Make ei voi sietää sitä. Siis se ei ikinä kato, sitte se justiisa aina, että ei hittolainen, ku meikä aina laulaa loilottelee siinä mukana.” (I 2)

”*Kymppitonin* mä muute katon. Sitä on iha mukava kisata. Se nyt on sillain poikkeuksellinen, että siihen voi itekki osallistua, eli ylleensä mä mieluummin just haluan kattoo sitä jonku kaverin kans, että siinä voi niikö olla tällain käjet silmillä, että tietääkö, eikö tiiä.” (I 8)

”Suomi-viihde” joutui kuitenkin aika ankaran arvostelun kohteeksi. Vastauksena kysymykseen mitä ohjelmia et ainakaan katsoisi

”Jotkut just tämmöset viihteelliset, suomi-viihde. Siis niiku Spede ja, mua ärsyttää ne, en mä tiiä, no se Spede ainaki. Jotenki tuntuu, että ne on ihan idiootteja ne ihmiset, joku *Onnenpyörä*, voi jestas! Ei niitä ei niiku kestä kattoo niiku ihan pokkanaamalla. En tiiä pitäskö niitä kattoakkaan, mutta ei.” (I 4)

”Mä en käsitä mikä niissä naurattaa niissä suomalaisissa viihdeohjelmissa. Ne osaa etukäteen arvata ja ne on nii tyypillisiä ja ihan samat kaavat toistuu joka jutussa että eikö ne keksi siihen mitään uutta, et eikö tässä elämässä nyt oo mitään muuta ku tuommosia pitää vaan toistaa, mitkä tietääki sit etukäteen. Joku *Kummelit* esimerkiksi nii mä en nää siinä mitään, en kerta kaikkiaan, ihan palikkajuttuja. Joku suomi-viihde justiin nii ei mulla, ei kyllä kerta kaikkiaan naurata” (I 10)

Elokuvienkin kohdalla ilmeni kaksi toisilleen miltei vastakkaista makua. Joko katsottiin

”Siis sellasia yleensäki niikö kattoo jostain Hesarista tai tosta NYT –liitteestä kattoo niiku, että mitä siellä on sanottu. Kyllä ne elokuvat yleensä valitsee silleen, että joku siinä täytyy ensin siinä arvostelussa niiku herättää mielenkiintoa. --- Se nyt ehkä ainakin on semmonen, että jos se on myyny hirveästi jenkeissä, nii se on niiku, ei se varmaan oo kovin hyvä. Tai jotain on, on semmosia oikein klassikoita, että pitäs tavallaan, tuntus, että yleissivistyksen takia pitäis nähdä jotain.” (I 3)

Tai sitten suosittiin

”No jos on jotaki yli yheksänkymmentäluvun USA:laiset leffat. Muut on pannassa, ei niitä viiti ees kattoo.” (I 2)

Tilannekomediat oli terminä hieman outo, ”tarkotatsä niitä valmiiks naurettuja?” (I 10), mutta käsitteenä tuttu ja katsottu ohjelmatyyppi. Usein nousi esiin amerikkalaisia sarjoja: *Frendit*, *Kolmas kivi auringosta*, *Simpsonit*. *Simpsonit* tuntui olevan sangen arvostetussa asemassa

”Ne on hauskoja. Ne on kuitenkin silleen, on niissä aina jotain, jotain ideaakin siinä hauskuudessa, et se ei oo ihan semmosta päätöntä hauskaa kuitenkaan. Että siinä on niiku jonku sortin ajatus siinä hauskuuttajana.” (I 3)

Poliisi-, toiminta- ja dekkarisarjat saivat melko vaisun vastaanoton. Toiminta ja jännitys nousivat kuitenkin kiinnostavina teemoina esiin.

Saippuaopperoitakaan ei katsottu paljon. Moni erikseen painotti, ettei missään nimessä katso *Kauniita ja rohkeita* ”taaskin mentiin siihen, että siis kun minä tulin löhöämään, kun minä en jaksa tehdä mitään, nii sitte mä katon sitä paskaa, mitä nyt sattuu tulemaan. Paitsi *Kauniita ja rohkeita*.” (I 2). Toisaalta mahtui sarja useiden lempisarjojenkin joukkoon

”No maanantaista perjantaihin tulee katsottua tämä *The Bold and the Beautiful*, et jos on ihan tämmönen opiskelukausi menossa niiku tällä hetkellä, nii kyllä mahdollisuuksien puitteissa katson ja organisoin aikani, että näen tämän kyseisen sarjan.” (I 5)

Viimeisenä, muttei suinkaan vähimpänä, käsittelen laajaa joukkoa sarjoja, jotka mahtunevat käsitteen ihmissuhdedraama alle. Niitä katsottiin paljon, innokkaasti,

säännöllisesti. Miltei jokaisella haastateltavalla oli jokunen sarja, jota he säännöllisesti pyrkivät katsomaan. Katsotuimpien kärkeen nousi *Melrose Place* ehdottomana ykkösenä, suosittuja olivat myös *Ally McBeal*, *Teho-osasto* ja *Kotikatu*. Nuorten naisten keskuudessa ilmeni kuitenkin selkeitä eroja niin katsotuissa ohjelmissa kuin katsomisen perusteluissakin. Havainnollistan seuraavaksi nuorille naisille mieluisia ohjelmagenrejä haastatteluissa esiin nousseiden määritelmien avulla.

MISTÄ ON HYVÄT GENRET TEHTY?

JENKKITYYLISYYS

”No mä nyt katon tietysti *Ihmeiden tekijät*, se alko, ja mitäs muuta, no *Melrose place* ja silloin katoin tämän *Teho-osaston*, ku se tuli, ja no silloin ku *Mimosa* synty nii silloin katottiin aina aamulla se *Rakkaat siskot*, se loppu kans nytte. Mitäs muuta? No *Hei olen Susan* niiku tuli tänään, tämmösiä jenkkisarjoja. Ne on pakko nähä, nää draamasarjat on niiku tällasia, nää *Melrose place* ja nämä.” (I 6)

”Sen takia vaan että se (*Melrose place*) on tämmönen nuorten aikuisten sarja, siinä on kauniita ihmisiä, hyvännäköisiä ihmisiä, miehiä kyllä vois olla vähän paremman näköisiä, mutta se on semmonen mikä on just jenkkityylinen, mukava katsoa ja siinä on tarpeeksi ilveilyä ja kaikkea. Kauniita ihmisiä ennen kaikkea.” (I 5)

”Mun mielestä *Beverly Hills* on kuitenkin parempi. Kaippa siellä sitte, no kauniita ihmisiä ja semmosta. Nuorten elämää.” (I 4)

”Jenkkityylisyys” koettiin hyvän ohjelman kriteeriksi. Käsitettä voi verrata Geraghtyn kuvaamiin piirteisiin saippuaopperoissa: niiden tyyliin alistaa kaikki spektaakkelille. Etenkin parhaaseen katseluaikaan esitettävissä saippuaopperoissa on taipumuksena keskittyä glamouriin ja loistokkaan elämän kuvaamiseen. Huomio kiinnittyy kulutukseen, yllisyyteen, turhuuteen ja eksoottisiin tapahtumapaikkoihin. Roolihahmoihin ja heidän pukeutumiseensa on tuhlattu. Glamour rohkaisee katsojaa istahtamaan alas ja nauttimaan spektaakkelista. (Geraghty 1991: 27, 28.)

”Että ehkä justiisa mitä vois niikö ajatella että mitä mä niikö telkkarilta odotan ja ohjelmilta, nii ehkä just niikö kaikista eniten sitä, että ite pääsee niikö tästä arjesta joko niikö jännityksen mukana tai sitte just jonku luonto-ohjelman mukana ihan niikö siis just johonki eksoottisiin maisemiin sillai

niikö, että se rentouttaa.” (I 8)

Haastateltavien keskuudessa ilmeni halu katsella kevyttä viihdettä, kauniita ihmisiä, eksoottisia maisemia. Useampi informantti määritteli myös katsomikseen elokuviksi juuri amerikkalaiset, mieluusti tällä vuosikymmenellä valmistetut Hollywood-elokuvat.

Mutta kaikki eivät arvostaneet tämän tyyppistä viihdettä

”Just tämmöset amerikkalaiset, Amerikkaa ihannoivat sarjat. Mikä helvetin sarja, missä niillä oli muka se Nasa-juttu tai joku, ne muka lähti aina avaruuteen, joku *Suuret miehet*, mikä hemmetti sen sarjan nimi oli. Mä inhosin jo sitä tunnariaki ja sitte ku mä näin joskus sen mainoksen, nii mä että tuota mä en varmasti ikinä kato. Mä kerran satuin näkemään siitä semmosen pätkän, missä niikö oli semmonen isä ja poika ja se poika oli ihan pikkupoika ja se isä ei ollu nähny sitä vuosiin ja se isä kerto omasta työstään, kun hän oli joku astronautti ja sitte ne yhdessä katto sen pojan kans, ku raketti nousi taivaalle ja Amerikan liput liehu ja musiikki soi ja se poika otti isäänsä kädestä kiinni. Se oli jotenki niin kammottava, musta se oli niin oksettava, se oli oikein makea, yäk! Semmosia mä en pysty kattoon, musta ne on aivan hirveitä sontaa.” (I 12)

”Se *Melrose Place*, sen mä oon siitä joskus nähny sen alkutekstin, ko siinä on, se oli joku semmonen, että siinä näky ne niiku, ne käveli, aurinko oli laskemassa ja ne käveli siinä niiku nuoria miehiä ja naisia, kävelee silleen niiku kaulakkain jotain katua silleen rempseästi ja kaikki hymyilevät kauheesti ja ihanasti ja se niiku mua pisti raivostuttamaan se alku ja mä olin niiku, ei tuommosta! Se oli jotenki järkyttävä se alku siinä. En tiiä minkälainen se sarja on, että ei se välttämättä oo nii, ei välttämättä oo semmonen mitä mä kuvittelin siitä, siitä alkupätkästä, mutta kuitenkin se, jotenki se vaikutti niiku nii teennäiseltä, että ei niiku voinu, ei voinu kattoo.” (I 3)

RAKKAUSJUTUT, IHMISSUHTEET

Ihmissuhteet, rakkausjutut ja romantiikka koettiin teemana kiinnostavaksi.

”Nyyhkyleffoista varmaan niiku tykkään, ja tämmösistä ihmissuhdejutuista, ei niiku toiminta tai mikään muu. Joku näyttelijä voi olla semmonen, et sitä kattoo kaikenlaista, kuolaa jonku Antonio Banderasin perään ja tälleen. Mutta ei välttämättä just se näyttelijä mutta. Mut ei oo niiku se, et onko se niiku joku Oscar-voittaja vai ei, et yleensä niiku tällaset, no ihmissuhdejutut nii niitä, oli ne sitte kenen tahansa, mieluummin ku jotku kauhut tai tämmöset.” (I 6)

”Joissain elokuvissa saattaa olla, että ne kiinnostaa mua mutta ei kiinnosta Ossia. Ehkä mä yleensä tykkään enempi kattoo semmosia, useammanlaisista, ku mäkään en tykkää semmosista niiku imelistä, semmosista ällöimelistä jutuista, mutta kuitenkin niikö jotaki niitä ihmissuhdedraamaa. Mikä nyt tuli, viime viikolla tosiaan tuli se semmonen suomalainen elokuva Liian paksu perhoseksi, se oli hyvä, sen mä katoon. Se oli oikein hyvä elokuva, mutta se varmaan kuulu just siihen sarjaan mikä ei niiku silleen ei kiinnostais Ossia, koska se on, siinä on ne ihmissuhteen piirteet on kuitenkin pääosassa.” (I 3)

Miksi ihmissuhteet kiinnostavat naisia? Geraghtyn mukaan naiset ovat yhä niitä, joilla on vastuu ihmissuhteista huolehtimisesta. Niin saippuaopperat kuin naisetkin ovat jatkuvasti tekemisissä ihmissuhteiden parissa. Tärkeää on se, kuinka saippuaopperat kuvaavat ja arvostavat juuri tätä ihmissuhteisiin liittyvää työtä, jota naiset tyypillisesti tekevät. (Geraghty 1991: 43.)

Tämä nimenomaan naisia kiinnostavaksi mielletty seikka ei kuitenkaan ollut kaikkien suosiossa. Kaikki eivät olleet kiinnostuneita ”läsyytyksestä” ja ”ihmissuhteiden vatvomisesta”:

”Se (*Babylon 5*) on hyvää scifiä. Se *Star trek*, mä en siitä nii tykkää. Se on vähä, siinä ei oo semmosta jännittävää juonta niiku tossa *Babylon 5*:ssa on. Se on vähä joskus semmosta läsyytystä, nii ei jaksa kattoo...Siinäki (*Chicagon poliisit*) meni vähä, että eka kerralla ku näki sen jakson, nii siinä oli vähä jännempää, mutta siinäki alko mennä semmoseksi ihmissuhdeläsyytykseksi, nii en mä oikein, enempi toimintaa ois saanu olla...Sillon ku se (*Ally McBeal*) tuli, nii mä kattoon yhen jakson, nii se oli just aivan ylläsyytystä, nii mä sitte, että hyi vittu, en varmaan kato ja sitte mä kattoon yhen jakson ja siinä oli oikeen, se oli hyvä, sen jälkeen oon sitä katonu. Jotku ehkä tykkää kattoo just jotaki nyyhkyhommeleita. Mä en niitä jaksa kattoo. Scifileffat ja toimintaleffat ja tämmöset. Me ei pahemmin läsyytyksiä katsella. Esim joku *Babylon 5*, nii se on nii hyvin tehty, nii sitä on mukava kattoo ihan sen perusteella. Hyvännäköstä yhdistettynä hyvään juoneen. Laatusarjoja. *Kauniissa ja rohkeissa* on lähikuvia vaan lärveistä, eihän sitä jaksa kattoo saatana. Pittää olla semmosta toimintaa.” (I 7)

”Oikeestaan justiisa niikö kaikki elokuvat, jos ne on jotaki vaikka siis rakkauselokuvia, nii mä en kato niikö ehattomasti niitä. Mutta just tämmöset niiku dekkarit ja sitte mitä nyt on tämmösiä jännitysjuuttuja, nii ne niiku kiinnostaa paljo enemmän. Se nyt oikeestaan, että mitä enemmän murhia, nii sitä mielenkiintosempi, että just semmoset kaikki rakkaushöpinät, nii niitä mä en niikö kato koskaan, niiku en lue kirjojakkaan. Kaikista eniten kiehtos semmonen, ku osattas tehdä semmosia elokuvia, että ei niikö tietäs mitä seuraavaksi tapahtuu. Ja sitte mua rupeaa niikö heti vituttaa, musta se on niiku huono elokuva, jos pystyy niiku arvaan. Ja tämmösissä rakkaus tämmösissä tai

niiku draamajuttuissa sen pystyy helpommin arvaan...Tuntuu jotenki, että omassaki elämässä on tätä ihmissuhdejuttua iha tarpeeksi. Ei niikö semmonen kiinnosta. Ei tosiaankaan jaksas niikö, ois hirveä niikö puia sitte jotaki *Kauniitten ja rohkeitten* sotkuja niikö täällä.” (I 8)

Jännitys ja toiminta, eli perinteisesti miesten kiinnostuksen kohteiksi mielletyt seikat olivatkin muutaman haastateltavan kohdalla erittäin tärkeitä kriteerejä hyvälle ohjelmalle.

TODENTUNTUISUUS

Todentuntuisuus oli keskeisimpiä hyvän ohjelman määreitä. Tutkimusten mukaan suomalaiset suosivat tv-melodraamoja, jotka ovat lajinsa suomalla tavalla retoriikassaan realistisia (Eskola 1991: 184). Realismin käsitettä on kuitenkin tarkasteltava hieman tarkemmin. Fisksen mukaan realismi ei suinkaan tarkoita suoraa suhdetta empiiriseen todellisuuteen, vaan diskursiivisia konventioita, joiden avulla mielikuva rakennetaan. Realismi television kyseessä ollessa määritellään usein läpinäkyvyyden tai peilikuvan metaforien avulla: televisio mielletään läpinäkyväksi ikkunaksi todellisuuteen tai peilikuvaksi todellisuudestamme. Tämän sijaan tulisi nähdä, että televisio tarjoaa meille esityksiä, representaatioita todellisuudesta. Televisio tuottaa, ei heijasta todellisuutta. (Fiske 1987: 21.) Fiktiivisten sarjojen realismista puhuttaessa on kuitenkin vielä tarkennettava mitä sanalla tarkoitetaan ja yleensäkin voidaan tarkoittaa.

Ien Angin mukaan esimerkiksi Dallasia usein kritisoidaan realismin perusteella. Realistisen ohjelman täytyisi vastata tavallisten ihmisten arkista elämää, sen olisi oltava todennäköinen ja normaali. Tällöin ohjelmaa arvioidaan empiristinen realismin kannalta. Tämän näkökannan mukaan Dallas antaa väärän kuvan todellisuudesta, se ei voi olla totta. Mutta realismilla voi olla hyvin erilaisia sisältöjä. Tekstiä voidaan lukea useilla tasoilla. Ensimmäinen on denotatiivinen, kirjaimellinen taso. Tällä tasolla Dallasia pidetään epärealistisena. Tekstiä voidaan lukea myös konnotatiivisella tasolla, joka viittaa assosiatiivisiin merkityksiin tekstissä. Tällä tasolla ohjelman tapahtumat ja hahmot voivatkin olla tunnistettavia. Dallasin hahmot kokevat asioita, joita katsojatkin voivat kokea ja kokevatkin. Tällä tasolla Dallasin liitetään lähinnä emotionaalisia merkityksiä, eli voidaan puhua emotionaalisesta realismista. Empiristinen realismi olettaa tekstin tarjoavan tietoa objektiivisesta todellisuudesta. Nyt katsojat tunnistavatkin tiettyjä tunteita,

subjektiivisiä kokemuksia, jotka ovat samankaltaisia kuin omassa elämässä. Elämä on jatkuvaa liikettä onnellisuuden ja surun välillä, ylös alas. Tämä tunteiden rakenne on nimeltään traaginen tunteiden rakenne, joka on katsojille tuttu ja jonka ohjelma herättää henkiin. Dallasin realismi on psykologista realismia, eikä tarkoitus ole vastata ulkoista todellisuutta. Kyseessä on sisäinen realismi ja ulkoinen epärealismi. (Ang 1985: 34-47.)

Perti Alasuutari tarkentaa vielä määritelmää. Suomalainen tv-moraali paheksuu huonoina pidetyissä sarjoissa sitä, että ne eivät anna oikeaa kuvaa siitä, millaista tavallisten ihmisten elämä on, millaista elämän arki todellisuudessa on. Sepitteellisten kertomusten tulisi tarjota kansalaisia eettisesti kestäväällä pohjalla olevia elämänmalleja. Tällaista realismin vaatimusta Alasuutari nimittää eettiseksi realismiksi. Ohjelma ei saisi tuudittaa katsojia luulemaan elämää liian romanttiseksi tai helpoksi. Sellaiset sepitteelliset ohjelmat, joita kutsutaan realistisiksi kuvaavat yksinkertaista ja maanläheistä elämää ja arkielämän kovuutta. On paradoksi, että väkivaltaisia toimintasarjoja pidetään realistisempina kuin haavekuvia ja romantiikka tarjoilevia perhesarjoja. Paradoksi selittyy sillä, että niissä kuvataan avoimesti elämän kovuutta ja väkivaltaisuutta. Odotus siitä, että elämään sisältyisi myös romantiikkaa, ei ole yhtä realistinen kuin odotus siitä, että elämä on kovaa ja väkivaltaista. (Alasuutari 1991: 275-282.)

Haastateltavat arvioivat sarjoja empiristisen realisminkin kannalta sekä kielteisessä että myönteisessä mielessä

”No se (*NYPD Blue*) on hyvä poliisisarja, se on jotenki kuvattu niin realistisesti, ku se kamera heiluu ja.” (I 7)

”Se *Sinkkuelämää*, se oli just tärkeätä, et se niiku pikkusen liippaa sitä mitä se todellisuudessa oikeasti on. Eihän siinä menty läheskään niin pitkälle tietenkään.” (I 17)

”Mä niikö eka kerran ku mä kattoinkin, nii en käsittäny sitä (*Ally McBeal*), että tavallaan sen pitäs niikö olla draamasarja ja sitte siinä on jotaki iha, niikö tosi naurettava kohtaus, ku ne näki jonku komean miehen, nii se niikö kuvattiin, ko ne muka tälläin, kielet niikö tippu polviin. Musta niikö heti meni maku. Siis kuitenkin mä oisin niikö halunnu ottaa sen tosissaan ja näin niikö kattoo, nii sitte joku tuommonen, aivan siis typerä kevennys siinä niin, nii jotenki niikö että häh? Ei kyllä meikäläinen tykkää yhtään.” (I 8)

Eettinen realismi nousi kuitenkin keskeisimpänä seikkana haastateltavien puheessa esiin.

”Se (*Metsolat*) oli ihan. Hyvät näyttelijät, ne vanhuksetki siinä oli, semmonen ihan mukava, ei mitään hirveitä rikosjuttuja eikä mitään semmosia, mukavaa normaalia elämänmenoa.” (I 10)

”No siinä (*Oikeus ja kohtuus*) on ne ne asianajajat ihan tavallisen näkösiä ihmisiä ja sitte niissä ei mittään utopistisia ne oikeusjutut oo, että se on ihan tavallaan, että voi ihan tavallisessa elämässäki olla semmosta.” (I 15)

Huonoja ohjelmia arvosteltiin samoin kriteerein. Sarjojen maailma ei vastaa todellisuutta, se ei voi olla totta. Eettisen realismin kannalta annetaan liian ruusuinen kuva arjesta

”Mutta se (*Melrose Place*) nykyään on niiku menettänyt merkitystään nii paljo silleen että ko sielläki mennee ne asiat nii hulluksi, että ei enää niiku jaksaa käsittää, että miksi ne tekkee tommosia.” (I 4)

”Ehkä mä oon vähän liian kriittinen nuissa televisio-ohjelmissa, mutta mua niikö justiisa mitä *Melroseki*, että mua niikö ärsyttää, ku ensinnäki siellä on niiku kaikki tosi kauniita, laihoja, sitte ne on niikö ihan käsittämättömän hyvin menestyneitä, ne on niikö kaikki jotaki lääkäreitä tai muita jotaki firman johtajia ja sitte. Se on niikö ihan naurettavvaa. Tai joku Amanda, se on ihan yhtä naurettavvaa, että siitä niikö väitetään, että se on joku kakskytkaheksan, ku akka on lähempänä neljääkymmentä. Että siitä tavallaan niikö, en mä tiää, on jotenki niikö menny maku. Siinäki vois olla joskus niikö vois olla vähän lähempänä niikö sitä arkipäivän elämää, että se niikö kiinnostas. Jollaki vois olla joskus vähä rahapula, tai vaikka vähän nälkä, että miksi mun kaapissa ei oo mittää, mutta ei, ku ne illalla mennee vaan Shootersiin tai jonneki hienoon ravintolaan iltapuvuissa, nii ei se jotenki enää ehkä nappaa.” (I 8)

Emotionaalisen realismin kannalta sarjaa ei tuomita epärealistiseksi, sarjan esittämät tunne-elämän ilmiöt, ihmissuhteiden koukerot voivat olla kritisoijienkin mielestä tunnistettavia.

”Ne sarjat (*Frendit, Hulluna sinuun, Teho-osasto, Ally McBeal*) on niiku sen takii ehkä mun suosikkeja just, ku ne eivät ole kuitenkaan ihan täysin, niissä on aina jotain sellasta elämää, elikkä vaikka niille tapahtuu asioita niille ihmisille, nii ne on kuitenkin uskottavia, nii sen takii ne on ehkä mua niikö lähellä. Kun taas sit joku *Kauniit ja rohkeat* –tyylinen, niiku vaikka miksei *Kauniiden ja rohkeiden* tapahtumat vois tapahtua, mutta tota se on niiku kuitenkin. Se menee niikö jo niin yli, et se ei niikö kerta kaikkiaan mun virtaan enää mahdu. Niiku yhtäkkiä ollaan puliukkona ja toisena päivänä taas ollaan niiku ihan kuteissa, nii se ei kerta kaikkiaan oikein meikäläisen päähän mahdu.” (I 13)

”Siis se (*Muodollisesti pätevä*) paljastaa ihmisestä jotain ihan olennaisia puolia aina. Siis siinä on hirveen voimakkaasti tyypitelty ne ihmiset ja sit ne on semmosia, et aina voi todeta, et no siis just tommosii ihmisiä on niiku

maailmassa tai niiku lähiympäristössä tai jotain ja sit ne on hirveen uskottavii ne henkilöhahmot silleen.” (I 11)

Nyt on mielenkiintoista hetken aikaa tarkastella niitä, jotka joko kokivat katsomansa tv-melodraamat realistisiksi, tai ainakin kokivat sarjan maailmaan jollakin tavalla tunnistettavaksi, jolloin sarjan maailmaan voi eläytyä.

IDENTIFIOITUMINEN, ELÄYTYMINEN

”En tiää vaikuttaako se just, että se (*Ally McBeal*) on semmonen, sanotaan, että se on joku sinkkunaisten sarja. No ehkä siinä nauraa niiku jo itellekki jo sitten niiku suunnilleen, se tulee sillai tavallaan lähelle.” (I 9)

Television täytyy liittyä ihmisten kokemuksiin, sekä todellisessa elämässä että fantasiamaailmassa. Ohjelmien on käsiteltävä katsojien kannalta ajankohtaisia aiheita ja ongelmia. (O’Shaughnessy 1990: 94.) Ohjelman maailman on oltava katsojan tunnistettavissa, jotta hän voi suhteuttaa siihen omaa elämäänsä ja kokemuksiaan. Ohjelman on oltava psykologisesti uskottava.

Identifikaatioon liitetään negatiivisia merkityksiä: puhutaan tuntevasta, ei ajattelevasta katsojasta. John Fiskin mukaan olisikin parempi puhua osallisuudesta sarjan tapahtumiin. Osallisuudessa sarjan hahmo on samantapaisessa asemassa tai tilanteessa kuin katsoja. Osallisuus on aina tahdonvaraista ja katsojasta riippuvaista, aktiivista ja tuottaa nautintoa. Tämänäntyyppisen identifikaation palkinto on nautinto jakaa tiettyjen hahmojen kanssa heidän tunteensa ja kokemuksensa. Tämä on luova prosessi ja täysin eri asia kuin luulla hahmoja oikeiksi. Täydellinen identifikaatio on hyvin harvinaista, tyypillisempää on juuri osallisuus. (Fiske 1987: 169-175.)

Identifikaatio jälkimmäisessä merkityksessä ja sarjoihin eläytyminen nousivat esiin pitämisen perusteina

”Se (*Melrose Place*) on semmonen että mä oon päässy nii kiinni siihen sarjaan jollain lailla, että mä haluan tietää kaikki mitä niille tapahtuu niille henkilöille siinä sarjassa.” (I 5)

Hahmot ovat katselulle keskeisiä. Heihin liittyen sarjoja on tärkeää seurata: säännöllisillä katsojilla on intiimi suhde tiettyihin hahmoihin. Yleisö tuntee hyvin hahmojen historian ja tuntemuksensa kautta tuo uusia merkityksiä tapahtumiin. (Geraghty 1991: 9-15.)

”Siinä (*Melrose Place*) on pari roolihenkilöä, joita mä nimenomaan haluan seurata, että joillekki on ihan sama, mut just Amanda Woodwardin takia, se on mielestäni paras roolihahmo tässä kyseisessä sarjassa ja toivon, että se pääsee tästä tohtorista eroon. (naurua)” (I 5)

”Nii sit mä vasta pääsin mukaan, ku mä tiesin, et kuka on kuka. Ne vitsithän perustuu niiku tosi paljon just niiku sille, että niissä aina uudestaan ja uudestaan osotetaan silleen, että no Monica on just tollanen. Et se perustuu sellaselle, et katsoja saa sellasen oivalluksen, että siis toi on nii Joeyn tapasta! Siis tämmösii niikö, että jotenki se huumori on aika paljo rakentunu niitten hahmojen olemuksen varaan, et sen takia se ei musta alussa niiku, nyt mä oon ihastunu *Freundeihin* iha sydänjuuriani myöten, Se on just, ku tietää millasii ne hahmot on, jotenki ihan niiku ne ois jotain tuttuja tavallaan. Vaikka tietää, että ne nyt todellakaan ei oo mitään tuttuja nii silti, silti se niiku perustuu varmaan just sille tuttuudelle ja sellaselle.” (I 11)

”Aluks mä en kattonu sitä (*Teho-osasto*), se tuli monta vuotta, mä inhosin, mua inhottaa kaikki sairaala, mä en pysty kattoon niitä muuta ku lukeen tekstit, ku ne tekee niitä leikkauksia (naurua). Mut sitte ne näyttelijät tai ne niitten roolihahmot on mun mielestä tosi, jotenki niitä vaan niiku rupes seuraan, et mitä ne niiku tekee, enkä mä enää ajatellu, et ne on sairaalassa sillee, et mä niiku luulin ensiks, et se on enemmän niiku, mä näin aluks vaan ne niiku leikkaustoimenpiteet ja mua oksetti ne, mut nyt mä oon niiku vaan jonku Clooneyn perässä. Se oli kans alussa, et mä en kattonu *Teho-osastoa* ja mun sisko sano, et se on nii ihana mies ja kaikkee ja sit ku mä näin jonku pätkän, nii mä, et eihän tuo oo yhtään mistään, mut sit ku sitä rupes seuraan, nii niiku kieli pitkällä vaan kattelee sitä. Mä sanoinkin, et voi laittaa raskauden piikkiin, et mä jonku teeveeohjelman perässä kuolaan (naurua). Se on kuitenkin ihan symppis.” (I 6)

Sarjojen hahmot voidaan nähdä meidän tunne-elämämme edustajina. (Geraghty 1991: 29). Hahmoihin saatetaan puheessa viitata ikään kuin ystävinä. (Seiter – Borchers – Kreutzner - Warth 1992b: 235). Luodaan illuusio, että hahmot ovat todellisia ja monet puhuvat heistä kuin oikeista ihmisistä. Todentuntuisista, psykologisesti uskottavista hahmoista pidetään. Halutaan kuvitella, että hahmot ovat oikeita ihmisiä, joita voidaan inhota tai pitää läheisinä. (Ang 1985: 30-34.)

”No kuule se on mun perhe-elämäni, ku mä oon sinkku, nii mä oon oikeesti sitä mieltä, et se on mun perhe-elämäni, et siks se on niin tärkeä. Et jos oikein niiku

filosofoiaan ja mennään mun pään sisälle, nii se niiku vastaa jonku perhe-elämän käännteitä, et se on turvallinen ja säännöllinen juttu ja niin lähellä meitä kaikkia. Jotakuta ei nappaa ollenkaan se *Kotikatu*, et se on tylsä ja teennäinen ja pintapuolinen, mut mä saan siitä kyllä just sopivasti perhe-elämää.” (I 17)

Hahmoihin identifikaatioon liittyy suuri tunneperäinen kiintymys. Hahmoja ei tule nähdä realistisina kuvauksina, vaan symbolisina toteutuksina subjektiasemista, joihin katsojat voivat identifioitua fantasiassa. Fantasiassa herätetään henkiin vaihtoehtoisia skenaarioita todelliselle elämälle. Nautinto tulee mahdollisuudesta ottaa erilaisia rooleja. Tällöin realismilla ei ole väliä. Fantasiat ovat yleensä yksityisiä: emme kerro niistä muille. Fiktiot ovat kollektiivisia, julkisia fantasioita, massatuotettuja fantastisia skenaarioita. (Ang 1997: 162, 163.)

”Nii ne on jotenki sellasia et mä en ymmärrä et miks mä niitä katon, mut ne on niiku nähtävä, ja niiku *Melrose Place* nii sinänäsä niiku ihan kiva nähä et mitä jotku jenkit tän ikäset nii tekee. Mut sit ku ne on nii pimeitä, ne mitä niille sattuu, nii rupee tuntuun, et ei helkkari, ei tällasta voi tapahtua, et miks mä tämmöstä katon, et ne tappaa vähän välii toisiaan, kaikki seurustelee kaikkien kanssa. Mut ehkä se siksi onki nii hauskaa (naurua).” (I 6)

Haastateltavat harvemmin puhuivat pelkästään fantasioista, joiden realismilla ei ole väliä. Pikemminkin he liittivät katsomiinsa ohjelmiin oman elämänsä tapahtumia, teemoja, haaveita. Katsojan kannalta on merkittävää kuinka hyvin hän voi arkensa ja arvonsa television maailmaan suhteuttaa. (Valaskivi – Nikunen - Ruoho 1996: 88, 89.) Oma elämä ja omat unelmat kietoutuivat sarjan fiktiiviseen maailmaan ja tapahtumiin

”Ja sitte siinä (*Dallas*) on just semmonen ihana niikö mikä mullaki just ois niikö haaveena, että just joku tämmänen iso rantsi ja sielläkinhän näytetään just niitä hevosia ja kaikkia, nii sitä on niiku sillaiki mukava niikö kattoo.” (I 8)

”Sen (*Teho-osasto*) katsoin sen takia, että oon aina haaveillu lääkärin ammatista ja se tuskin koskaan toteutuu, että se on semmonen niiku unelma tavallaan, että ois tavallaan ihana osata olla nii tehokas. Se varmaan siinä viehättää. Just se tehokkuus, sitte siinä on se Clooney, se on hyvän näköinen mies ja tota, se on hyvä sarja, se on semmonen todellinen sarja siinä mielessä, että siinä ei oo kaikki semmosia kuvankauniita näyttelijöitä niiku esimerkiksi *Melrose place*ssa. Niillä on semmosia näyttäviä, eihän siinäkään kaikki oo kuvankauniita, mut hyvin persoonallisia, näyttäviä henkilöitä kylläkin. Se on lähellä niiku, vois olla omaakin elämää jos olisin päässyt Oulun lääkkiseen, mutta minä en valitettavasti päässyt. No hyvä näin.” (I 5)

Eläytyminen saattoi tapahtua hyvin fyysiselläkin tasolla

”No nyt voi sen sanoa ko on sinkkuna, nii tota huomaa niikö jostain elokuvasta, ko katsoo, että joku mies ja nainen lähekkäin, nii mä sitte rupean katsomaan tosiaan sitä, ku vaikka mies ottaa jostain lantiolta kiinni ja tällain, nii sitä kättä. Miltä se tuntuis, jos se ois oma.” (I 1)

Vahva eläytyminen saa aikaan myös voimakkaita tunnereaktioita

”Ne (*Rakkaat siskot*) oli just sellaset, et joka kerta kun sen katto, nii jossaki vaiheessa mä itkin. Mä en tiiä et miks sitä sit pitää kattoo. Ne oli nii sellasia, ne oli nii arkipäiväisiä, oikeita asioita mitä voi sattuu kaikille ja se oli kuitenkin nii siis, jotenki siskokset, että en mä tiiä miten sen. Aattelinko mä sit ite, et ku myöki (sisarukset) tehään paljon porukassa kaikkee, nii sit niiku muka samaistu siihen tai jotain. Mut siinä on niiku ihan oikeita sellasia, et jossakin *Melrossessa* ne menee ne aiheet nii, ettei sulle voi sattuu tällasta. Mut niissä *Rakkaissa siskoissa* tuntu, et tällastahan käy melkein kaikille ja sitte, että miten ne niitä vatkaa ja pääsee yli.” (I 6)

”Just kaikkia elokuviaki, mä jotenki eläydyn niihin ihan täysillä, vähän niiku mä oisin ite siellä elokuvassa menossa. Sen takia mä en pysty kattomaan mitään kauhuja enkä psykologista jännitystä. Psykologinen trilleri, niitä mä en pysty kattomaan, koska ne on jotenki nii pelottavia, että ne jotenki menee tonne aivoihin. Ne jää rullaan mun päähän, mä en uskalla olla yksin ja pimeä pelottaa ja kaikkea, nii sitte mä niiku valot päällä siellä hädissään yritän nukkua.” (I 12)

TUNTEIDEN KOKO KIRJO

Mieluiten katsotaan ohjelmia ja elokuvia, jotka

”Yleensä jotain, joka niiku liikuttaa ja koskettaa. Semmoset mua nyt ehkä kiinnostaa, missä sais itkeä tai nauraa. Yleensä haluais, että se vetoais jotenki tunteisiin.” (I 10)

Ohjelmien tulee tarjota nautintoa. Nautinto voi tulla voimistuneista tunnetiloista kuten naurusta, jännityksestä, emotionaalisesta osallistumisesta tai kyyneleistä (O’Shaughnessy 1990: 95). Perhesarjojen melodramaattisuus vetoaa katsojien tunteisiin ja tämä on syy sarjojen seuraamiseen. Tulkinta sarjasta tapahtuu tunteiden tasolla, jolloin katsomista ei osata tarkasti perustella. Tällainen emotionaalinen suhde aiheuttaa katsojalle tiedostamatonta mielihyvää, ja tämän vuoksi sarjaa katsotaan yhä uudelleen. (Lempiäinen -

Virtanen 1991: 295, 300.) Televisiosarjat ovat paitsi viihtymisen, myös tunteiden kokemisen välineitä. (Valaskivi 1996: 57.) Etenkin itkeminen näytti katsellessa olevan todella yleistä

”Elokuville enimmäkseen ja joskus jopa joillekin typerille sarjoillekin. Mä oon silleen hirveen herkkä, että mä jotenki sisäistä sen elokuvan kauheen äkkiä, mä jotenki oon siinä elokuvassa itekki. Sen takiahan en pysty niitä kauhuja kattomaan, koska mä en pysty nukkumaan sen saman asian takia, että jotenki mä oon, mä otan ne liian tosissaan jossain mielessä, mä en irtaudu niistä nii äkkiä. Mä luulen, että aika monille ihmisille on helpompi itkeä television takia tai sen kanssa kuin ilman sitä. Mä pystyn itkeen ilmanki, ei mulla oo siinä mitään ongelmia, mutta mä luulen, että aika monet ihmiset patouttaa kaiken, että ne itkeskelee sitte muka elokuville ja tälleen. Se oli kammottava sarja se missä oli se ukko, enkeli muka ja sittehän se on tää *Enkelin kosketus* mikä tulee nykyään, se uskovaisten juttu. Se on aivan hirveä, musta se on nii oksettava, mutta se on just semmonen oikein nyyhkynyhky. Mä voin hyvinki kuvitella, että jos itellä ois semmonen tilanne, että ois kauhean masentunu ja tota ei jotenki ois saanu purettua tunteitaan millään tavalla ja sitte jotenki kattoo vaikka sen ohjelman ja märisee siinä. Toisaaltahan se on hyvä, että se purkaa tuommoisia tunteita, että ne voi päästää ulos.” (I 12)

”On oikeestaan tosi harva elokuva missä mä en olis itkeny vähintään jossain välissä. Yleensä melkeen kaikissa elokuvissa on jotain nii liikuttavaa, että mä itken. On se nyt silleen, on se nyt ainaki osoitus siitä, että se on niiku onnistunu olemaan aika sillä tavalla hyvä, että se on niiku vaikuttanu se elokuva, että kyllähän se nyt sinänsä on onnistunu kuvaamaan jotain tilannetta niin totuudenmukaisella tavalla, että kyllä kai se. Tavallaan siitä ei tule nautinnollista olotilaa, vaikka sitte jos se on tietysti silleen, että siinä jos hulluna itkee vaan, nii kyllähän se, siitä sitte sen jälkeen on niiku enempi surkee olo tai paha olo, mutta siitä voi tulla semmonen olo, että oli hyvä elokuva. Musta tuntuu, että minkälainen elokuva tahansa, nii aina siinä on joku kohta, on jotenki sillä tavalla liikuttava.” (I 3)

”Itken, no siis musta tuntuu, et mä kyllä itken tosi herkästi, just se *Rakkaat siskot*, nii siis mä just yhen kerran mietin, et varmaan joka kerta ku se tuli nii piti itkeä, nii mä et miks mä sen katon, mut se varmaan tuo jotain nautintoa se itkuki sitte. Jotenki se on silleen, et koskettaa ja sitte vaan rupee itkettään kaikki ja sit Anssi aina, et ei voi olla totta, taasko sää itket siellä?” (I 6)

Nauru ja ilon tunteet liittyvät myös katsomiskokemukseen

”Joo, siis nauran, jos on joku tämmönen naurujuttu. Tai saatetaan tosiaan nauraa niikö vaikka jonku ihmisen ulkonäölle jossaki komediassa tai, mutta siis kyllä varmasti niikö nauran. Tai sitte ehkä jotku tämmöset, mille mä niikö saatan tosi paljon nauraa nii just jossaki *Avarassa luonnossa* niikö joittenki elläinten niikö ilmeet, tai vaikka joku juoksutyyli, niitä on niikö tosi typeriä

monilla. Että niille on niikö ihan pakko nauraa. Semmosia ko niikö huomaa, joku vaikka säikähtää, niikö joku ilime, nii vaikka siinä ei nyt sinänsä, mutta semmosen pikkujutun ku huomaa, nii on niikö tosi vaikea lopettaa nauramista. (naurua)” (I 8)

”Kyllä nauran ihan, hohotan ääneen, totta kai, jos on huvittava kohta, tai sitte jotaki vahingonilon naurua. (naurua)” (I 7)

”Se oli kans semmonen, että jos en lauantaina ollu missään ulkona, nii silloin se oli pakko kattoo, että monesti se oli paljon mielenkiintoisempi toi *Bumtsibum* kuin mikä tahansa iltahyppely missään, et siis tämmönen perversiteetti, että eihän tuo passaa tuohon mun listaan muute ollenkaan, ja mun mielestä se on niiku joillekin keski-ikäisille suunnattu, mutta ihana. Et omat ennakkoluulot oli esteenä, kun olin aiemmin kattomatta sitä, mutta että mitenkä hyvälle päälle siitä tulee, kun laulaaki vielä lopuksi. Aivan loistava juttu.” (I 17)

Myös muunlaiset tunnetilat voivat tuottaa hyvän mielen ja nautintoa

”Niikö tavallaan joku tämmönen, ehkä joku dokumentissa, nii ehkä siinä on justiisa se, että siis minkälaisia vaikeuksia ihmisillä on, nii se ei niikö sinänäsä tuota nautintoa, mutta kuitenkin, että jos jollekki niikö sattuu pahasti, mutta jotenki tavallaan tulee niikö semmonen tavallaan helpottunu olo siitä, että vaikka aina nurisee ja valittaa kaikesta, kuitenkin miten helpolla tästä pääsee tästä elämästä siltiki, ku ei oo semmosia tapahtunu, että kuinka vaikeaa jollain toisella on, että jos sille tapahtuu jottain ihan tosi järkyttäviä.” (I 2)

”Siis sehän on niikö ihan mieletöntä minkälainen tunne tulee ku kattoo just jotaki tommosia niikö merkittäviä kilpailuja, niikö just jotaki MM-kisat ja olympialaiset, siis ku ihminen niikö ykstoista kuukautta vuesta ei niikö välitä jostaki urheilusta hevonnaskaa, sitte niikö ihan mieletön niikö tämmönen oikein jääkiekkofriikki olympialaisten aikaan, pakko kattoo kaikki ja sitte just aiva raivona eikä ymmärrä pelin säännöistäkkään mittään, mutta just niikö se kauhea suomihenki ja niikö semmonen. Se on kyllä ihan uskomatonta.” (I 8)

Televisio voi herättää myös raivon tunteita. (Seiter – Borchers - Kreutzner – Warth 1992a: 5.) Naiset purkivat vihantunteitaan katsoessaan televisiota kohdistamalla sen esimerkiksi sarjoissa tiettyihin hahmoihin. (emt 1992b: 239.) Silloin tällöin ”pelottaa jo telkkarinkin puolesta”:

”Siinä (*Avara luonto*) on justiisa se kohta sitte aina mitä mä niikö vihhaan, että just on vaikka jostaki ihanista seeproista ja mä siellä aivan onnessaan katon, sitte joku leijona raatelee niikö, siinä näytetään kameran eessä, sitte just selostaja, että tämä on luonnonlaki, tämä on väistämätöntä, nii se on semmonen, mitä mun mielestä sais jättää pois, että se on just tosi realistinen,

näytetään ku joku norsulapsi jää niikö, ku emo on kuollu tai hylkii sitä, näytetään sitä, että se ei varmaan jää elloon, että se on niikö tosi tökeröä, siis mä oon just ihan raivona monesti, että mä niikö suoraan lennän sinne ja lähen pelastaan ton norsun. --- Toisaalta niikö semmosia eläinohjelmia, mitä mä en voi ikinä kattoa, on niikö jotku tämmöset dokumentit vaikka just, että miten jotaki on vaikka riistetty tai jostaki hirveästä salametsästyksestä tai eläinrääkäyksestä, koe-eläimistä, nii niitähän mä en voi ollenkaa kattoa. Siis sillai, että tullee niikö tosi paha mieli ja aivan hirveä raivo. Pelottaa jo ihan oman telkkarinki puolesta.” (I 8)

Pelosta ja painajaisista puhuttiin myös haastatteluiden aikana useaan otteeseen. Miltei jokainen otti teeman jossakin muodossa esiin

”Kyllä jännitystä saa olla, mutta silleen että kauhuelokuvista mä en oikein, koska sitten mä saan niistä painajaisia kuitenkin, nii ei semmosia ihan hirmukauhukuvia mä en yleensä kato. Et jos siinä on joku semmonen, missä näytetään sit sellasia hirveitä jotain mörköjä ja kamalia hirviön näköseks meikattuja systeemeitä, nii ne on sellasia, mä nään niistä kuitenkin pahoja unia ja en saa nukuttua ja kaikkea, mä en hirveesti tykkää kattoo semmosia. Mutta kyllä mä nyt joskus katon. Niistä tulee vaan silleen inhottava olo, mutta sitte en yleensä silleen kuitenkaan sitä tavallaan välttä, että en kattois semmosia elokuvia, mistä tulee paha olo, että esimerkiksi joku Seitsemän, jotain tämmöstä. Nii siitähän nyt tuli hyvinki paha olo, mutta mun mielestä se oli hirveän hyvä elokuva, että en mä niiku sitä välttele silleen, että pitäs kattoo vaan semmosia kivoja elokuvia, mistä tulee hyvä mieli.” (I 3)

KOTIMAISUUS

Kotimaisuus nostettiin tärkeäksi kriteeriksi myös ohjelmia arvioitaessa. Kotimaisuus voidaan liittää realistisuuteen, eli ohjelmien maailman katsotaan olevan lähellä omaa elämää.

”No tuota mä tykkään kattoa suomalaisia sarjoja, siis semmosia tyyliin, no *Kotikatu* ja *Puhtaat valkeat lakanat*, jotaki sen tyylisiä. En mitään semmosia sketsisarjoja, vaan enemmän tämmösiä niiku jatkuvajuonisia. --- *Kotikatu* on ehkä kummiski jonkun verran lähempänä niiku tavallista elämää siis silleen. Yleensäki mua jotenki suomalaiset enemmän, ehkä ku ne on suomalaisten tekemiä, nii ne on jotenki, periaatteessa vois olla lähempänä, lähempänä niiku semmosta normaalia elämää tai tämmöstä. Joku *Kauniit ja rohkeat* nyt ei niiku todellakaan ole lähellä mitään suomalaista elämää tai perusihmisiä, jotka elää tavallista elämää.” (I 14)

”*Kotikatu* on mun mielest hyvin tehty kotimainen draama, mut mä en sitä kato kauheen usein, mutta aina ku mä katon, nii mä kyl nautin siitä. Se on mun mielest tosiaan siis sellasta kotimaista kulttuuria viimesen päälle, siin käsitellään sellasia asioita mitä meiän kulttuurissa niikö voi olla, et nousee jotenki esille. Se tosi hyvin käsittelee suomalaisia, suomalaisten asioita, linkittyy meiän kulttuuriin ja meiän niiku tilanteeseen. --- Mulle on iha hirveen tärkeetä tommonen suomalainen, et ne on semmosii asioita joit mä voin tajuta ja suomalaisena yhdistää niitä johonki meiän yhteiskuntaan. Tää on nyt ehkä vähän hassua sanoo jostain *Salatuista elämistä*, koska se nyt tuntuu kumminki leijailevan jossain iha muualla ku esimerkiks *Kotikatu*, mutta.” (I 11)

Kotimaisuus saatettiin valita selkeäksi ohjenuoraksi ohjelmia valittaessa. Kotimaisuus ohjelmagenressä kuin genressä nähtiin eduksi

”Siis kotimaisia (elokuvia) mä pyrin kattoon jos jotain. Nii vähän niiku tämmösistä siis jostain kansallisista syistäkin tai jotain. --- Kotimaisuus on kyl mulle tärkeetä, että en mä oikeestaan, onko jotain keskustelu-, ajankohtaisohjelmii, näitä mitä tuodaan ulkomailta näitä *Nelkytviisminuuttii* tai jotain semmosii, missä on ostettu jutut ulkomailta, nii semmosiikaan en kauheesti kato. Et en oo silleen kiinnostunu, et se kotimaisuus on kyllä se, mikä noissa keskustelu- ja ajankohtaisohjelmmissakin on se joka. --- Siis tossa *Punasessa langassa* oikeesti se toimittaja on ihan älyttömän hyvä ja sillä on hyviä vieraita ja se saa niistä irti niiku iha mielenkiintosii asioita. Se herättää ajatuksia, on Suomessa tehty, et sillei niiku sopii meiän kulttuuriin.” (I 11)

”No siellä (*Kotikatsomo*) tulee yleensä niitä kotimaisia tv-elokuvia. Ennemmin mä katon siis kotimaista ohjelmaa ku ulkomaista. Se on yks niitä harvoja, harvaa laadukasta ohjelmatarjontaa, semmosta valikoitua kotimaista, nii *Kotikatsomossa*.” (I 17)

ÄLYLLINEN HAASTAVUUS

Monien ohjelmagenrejen yhteydessä nostettiin myös tiedon saaminen ja ohjelman älyllinen haastavuus tärkeiksi seikoiksi. Tässä yhteydessä puhuttiin niin asia- ja ajankohtaisohjelmista, tietovisoista kuin komediasarjoistakin. Asia- ja ajankohtaisohjelmia katsottiin, sillä:

”Mä tykkään just keskusteluohjelmii seurata, siis just *Mustaa laatikkoo* ja tota sit sitä *Tastulan Punaista lankaa*. --- En mä tiiä miks mä sitä (*Punainen lanka*) katon, et mä saisin ajattelemisen aihetta ja siis ehkä keskusteluihin evääksi silleen jotenki. Aika paljo puhutaan tommosista aiheista kuitenkin. Nii ja sitte muutenki oisin mä tuntenu itteni vähä orvoks, jos mä en ois nähny vaik sitä *Holapan*, missä Maarit *Tastula* haastatteli *Pentti Holappaa*, et kyl se niiku siihe

keskusteluun, mitä silloin käytiin, nii se niiku kuulu jotenki, et on niiku. Ehkä siinä on se, et mä en niiku kato just uutisii enkä sellasii kauheesti, nii sitte jotenki mä haluun just tollasten avulla niiku, vaikka tuo *Punainen lanka*, nii syventyy johonki aiheeseen silleen vähän enemmän, et mä en silleen päivänpolitiikasta sillai kauheesti tiedä, mut sit semmoset suuret linjat on tärkeitä.” (I 11)

”Normaalisti nii joka päivä uutiset, siis puol yhdeksän uutiset. Se on niiku iha must. *Urheiluruutu* on kans sellanen mitä katon ja *Taloussuutiset*, nimenomaan maikkarin taloussuutiset. *A-studio* en hirveesti, mutta sitten kuitenkin, no *A-bros* on sellanen, mitä tulee seurattua. *Ajankohtainen kakkonen* on välillä ja tota kyl nää tämmöset, siellä nyt jotain sitte tämmösiä *Atlasta* ja tämmöstäki tulee katottua. *Brossin* kattoo kyllä, se on melkeen, että sen perjantaina kattoo säännöllisesti. --- Uutiset on sen takia, että mä haluun tietää, että mitä päivän aikana on tapahtunu. Jos on tapahtunu jotain merkittävää, et niiku tietää, et on ajassa mukana. Se on niiku mulle hirveen tärkeitä, et nyt esimerkiks ku mä en tiedä juurikaan mitään, et ainoo on, että tuonne tulee Kauppalehti ja Taloussanommat, nii ne mä luen joka päivä, mutta muuten on niiku hirveen vaikee olla, ku ei tiedä mitään ja radiosta näistä uutisistakaan ei hirveesti tietoo tuu, nii mä oon niiku aika uutispimennossa koko aika ja se on niiku mulle hyvin semmonen vaikee tilanne, et ku mä en tiedä mitä tapahtuu. Uutiset on sen takii ja sitten nää ajankohtaisohjelmat, kun ne syventävät joitakin tiettyjä uutisia, tuovat lisää tietoa, nii sen takia ne on niiku.” (I 13)

Tilannekomedioille ja sketsiviihteelle asetettiin tietyt vaatimukset:

”No musta se (*Simpsonit*) on nii tosi hyvä, ko se niikö tekkee ihan, tai ironisoi nii hirveesti niikö justiin jottain amerikkalaista yhteiskuntaa. Siis ihan niitä tapoja ja ei nyt pelkästään amerikkalaista, ehkä niikö myös mitä tahansa tämmöstä länsimaista yhteiskuntaa. Siinä tulee niin niikö semmosta kritiikkiä, siksi se on nii yli hyvä.” (I 9)

”*Seinfeld* joo, siitä mä tykkään, mun mielestä se on hyvä ja sitte mikä se oli tää *Huonosti käyttäytyvät miehet*, siitä mä tykkään tosi paljo, mun mielestä se on hyvä. Mä valitsen ne aika tarkkaan, että jos on typerä, nii en mä jaksa kattoo. Semmonen niiku hyvin tehty komedia, se on hauska. Mä inhoon semmosta typeryysskomediaa, että joku töppäilee. Semmosta mä en kestä ollenkaan. Jos joku töppää, nii mua alkaa vituttaa, että mitä helvettiä tuo töppäilee tuolla koko ajan, että ei kukaan voi oikeasti olla nii tyhmä, että töppäilis niikö siellä jossain typerissä komedioissa. Että sellanen alkaa niikö ärsyttään mua. Sellanen niikö tavallaan fiksusti tehty komedia, se kyllä puree.” (I 12)

”*Uutisvuoto* on samaa sarjaa mut paljo parempi (kuin *Ilталypsy*). Siis tosi purevasti tehty ja hyvä käsikirjotus, hyvä työtiimi ollu sitä tekemässä ja sit niillä tuntuu niiku et ne puuttuu aika usein, vaik ne tuntuu pikkuseikoilta, nii aika oleellisiin juttuihin, osoittaa sen niiku vallankäytön ristiriidat, mihin taas *Ilталypsy* ei niiku nykyään. Ne puuttuu iha pikkujuttuihin, siis johonki, miltä

joku nyt jossain istunnossa on sattunu näyttään ja sit se on saatu niiku kuvaan tai nauhalle, joku hassu juttu, nii ne ihan tommosil pikkuseikoilla, mut *Uutisvuoto* oikeesti jotenki osoittaa, että niiku vallankäyttö on oikeestaan aika hassua. Se on hyvä ja se on hauska.” (I 11)

Tietokilpailuja ja visailuja arvostettiin, jos

”No se (*Kontrapunkt*) oli ihan jännä sillai niikö, ko siinä oli just semmosta musiikin historiallista tai semmonen tietokilpailu, jossa niikö itekki saatto vähän miettiä, että tiänkö mä nyt mittään. Se oli semmonen tavallaan erilainen kilpailu kuitenkin, et siellä oli ihan niikö jotkut sellaset ihmiset niikö arvaamassaki, jotka tietää niikö asioista ja siitä niikö voi saaha irtiki jotaki ja sillai siis uutta tietoa ihan. Ennen mä kattoin, sillon ku mä kotona assuin, niin no jottain *Kolmosvisaa*. Mä muistan että mä sillon aikanaan kyllä kattoin, ihan mielenkiintosia kaikki tämmöset tieto-ohjelmat nimenommaan. Sitte taas semmoset suunnilleen arvuutteluohjelmat ja semmoset, johon niiku kuka tahansa voi päästä, nii ei niitä niikö sillai jaksu seurata.” (I 9)

”Nää tämmöset *Onnenpyörä* -tyyppiset jutut, nii ne ei käy, ne on sit tosi siis. Joo, en osta vokaalia. Sen sit pitäis olla semmonen tietokilpailu, jossa on niiku tosissaan jotakin niiku, et siinä on niiku joku pointti, et sitte täytyis tosissaan tietää jotaki, et sitte ehkä voisinkin katsooki. Mutta ei niiku nämä tämmöset *Onnenpyörä* -tyyppiset, nii ne ei oo niiku, ei kerta kaikkiaan tai *Kymppitonnin* -tapanen juttu tämmönen, nii kiitos ei.” (I 13)

Draamasarjatkin saivat kiitosta, jos sarjat antoivat ajattelemisen aihetta.

”Se (*Kokelaat*) on kans semmonen, jossa käsitellään ajankohtasia yhteiskunnallisia aiheita just semmosessa muodossa niiku mikä on hauska. Elikkä se ei oo mikään komedia, vaan siis tota niiku draamasarja. Ehkä siinä on, ku ruotsalainen yhteiskunta on monessa suhteessa niiku suomalaista edellä silleen, et siinä uskalletaan käsitellä aiheita, joita meillä ei ehkä vielä uskallettais. Se on iha älyttömän hyvin mun mielestä tehty niiku, siinä käsitellään semmosii niiku oikeesti tärkeitä asioita. --- Siinä (*Ally McBeal*) ne on myös kiinnostavia ne oikeuskäsittelyt, et tota niis on aina joku. Se antaa mahdollisuuden ajatella niistä jutuista just niiku haluaa. Siis useimmat sarjathan niiku päättyy johonki kauniiseen loppuun ja sittehän niiku kerrotaan katsojalle, että no niin, ajattelet siis tästä asiasta näin, mut *Allyssa* ei oo silleen. Ja loppujen lopuksi ne ei oo mun mielest ollenkaa nii turhanpäiväsi ne aiheet, ku mitä niiku siinä sarjassa välillä tavallaan puhutaan, et se ei oo tärkeitä ja et se on joku pilipalitoimisto, missä on kaikkii iha kummallisii aiheita, mutta ne just kummallisuudessaan kertoo jotain siitä, et mitä amerikkalaises yhteiskunnassa tai länsimaisessa kulttuurissa ylipäätään pidetään iha ehdottomana. Niiku esimerkiks parisuhteessa sitä, et parisuhtees on niiku kaks jäsentä, nii siin ollaan sitäki myyttiä jo niiku muutaman kerran, ainaki pari kertaa koitettu ravistella. Että se on niiku meiän kulttuurin juttu vaan, että oisko mahdollista ajatella toisella tavalla?” (I 11)

TELEVISION SUKUPUOLITETTU OHJELMARAKENNE

Aluksi lyhyt katsaus tieteellisen tutkimukseen ansiokkaaseen televisio-ohjelmien sukupuolittamiseen, jonka lasketaan feministisen tutkimuksen anniksi television tutkimukselle. Naisten television katselua on tutkittu aina 70-luvulta lähtien. Ensimmäiseksi käännyttiin naisten genrejen pariin eli päiväaikaisten saippuaopperoiden tutkimukseen, sillä ne olivat suosittuja ja katsottuja juuri naisten keskuudessa. (Brunsdon 1997: 115.) Saippuaoppereita ja naisia käsitteleviä tutkimuksia onkin tehty kasapäin vuosikymmenten kuluessa. Perinteisesti saippuaopperoiden lisäksi naisten lempiohjelmiksi on määritelty romanttiset elokuvat tai sarjat. Miehet suosivat faktapitoisia ohjelmia: uutisia, ajankohtaisohjelmia, dokumentteja, naiset taas fiktiota. (Morley 1998: 241.) Naiset katsovat jonkin verran enemmän sarjafilmejä ja viihdeohjelmia, miehet puolestaan urheilulähetyksiä. Draamaohjelmissa miehiä kiinnostaa erityisesti seikkailu ja jännitys, naisia sosiaaliset suhteet. (Jääsaari - Sarkkinen 1995: 162.) Fiske tarkastelee saippuaoppereita naisellisina ja toimintasarjoja miehisinä narratiiveina (Fiske 1987: 179). Keskeisiksi naisten genreiksi on siis määritelty saippuaopperat ja tämän lisäksi myös tunne-elämää painottava genre melodraama. Molemmissa koti, tunteet ja ihmissuhteet ovat keskeisiä. Nämä teemat on mielletty juuri naisia kiinnostaviksi.

Tunne-elämän korostuminen, ihmissuhteet, perhe-elämä. Nämä ovat siis naisten kiinnostuksen kohteita. Fiske tarkentaa eroa miesten ja naisten narratiivien välillä seuraavanlaisella jaottelulla. Naisille suunnatuissa ohjelmissa tunteet, puhe, koti, perhe-elämä ja ihmissuhteet ovat keskeisiä. Miesten kohdalla puolestaan toiminta, jännitys ja tapahtumat kodin ja henkilökohtaisen sfäärin ulkopuolella. (Fiske 1987: 215-220.) Tähän voi vielä lisätä vastakohtaparin viihde- ja vakavat ohjelmat, sekä fiktion ja faktan, joista siis ensimmäiset olisivat nimenomaan naisten keskuudessa suosittujen ohjelmien määreitä. Haastateltavien keskuudessa oltiin tietoisia näistä naisten ja miesten ohjelmien tyypittelyistä. Miltei jokainen yhdisti saippuaopperat naisille suunnatuksi ohjelmatyypiksi, toimintasarjat ja urheilun vastaavasti miehille. Erikseen on kuitenkin tarkasteltava sitä, kuinka nuoret naiset näihin määritelmiin suhtautuvat, kuinka ne heidän kohdallaan pitivät paikkaansa. Morley, tutkiessaan naisten ja miesten erilaisia ohjelmamieltymyksiä ja yleensäkin television käyttötapoja, korostaa, että selkeä ero miesten ja naisten mieltymysten välillä ilmenee kyseltäessä ohjelmia, joita naiset ja miehet

katsovat intensiivisesti ja nautinnolla (Morley 1998: 241.) Ajatus on tarkastelemisen arvoinen. Hahmottelen muutamia aineistostani nousevia katsojatyyppejä ja tarkastelen niitä suhteessa edellä esittelemääni stereotyyppiseen tuntevaan, ei ajattelevaan naiskatsojaan.

Miltei kaikilla haastateltavilla oli jokin ohjelma, jota seurattiin säännöllisesti. Ohjelma saattoi olla sarja, mutta myös uutiset, ajankohtais- tai keskusteluohjelma. Osa seurasi elokuvia hyvin säännöllisesti. Usein mielihohjelmia nauhoitettiin tai muokattiin päivärytmiä niin, että ohjelmaa oli mahdollista säännöllisesti seurata. Sarjat nousivat suurimpana ryhmänä haastateltavien puheessa esiin. Miltei jokaisella oli vähintään yksi sarjamuotoinen televisio-ohjelma, joka koettiin tärkeäksi ja joka haluttiin nähdä joka kerta. Muutama haastateltava viittasi kyseisiin sarjoihin nimellä pakkosarjat. Termi viittasi itselle tärkeisiin ohjelmiin, joita katsottiin intensiivisesti, nautinnolla. Katsomiseen liittyen puhuttiin tietyntyyppisistä rutiineista.

”Kyllä mulla mieluummin on kaikki vakkarisarjat, mitä seuraan. *Melrose Placen* katson aina ja sen pyydän nauhottaan, jos jos en pysty katsomaan sitä. Mut tällä hetkellä ei kyllä pyöri toista semmosta pakkosarjaa. *Teho-osasto* olis se ehoton ykkönen tässä rankiglistassa, mutta ku ei sitä nytte ainakaan vähään aikaan tuu.” (I 5)

”Siihen on varmaan jääny jotenki silleen koukkuun tai ehkä siitä on tullu semmonen niiku rutiini jo, että siihe aikaan päivästä on vaikka lukenu koko päivän ja ollu koulussa ja kaikkea, nii sitte on jo silleen, että ei jaksa enää, no mitä nyt tekis, ei jaksa soittaakkaa tai laulaa, nii sitte, että mennäänpä kattoon *Kauniit ja rohkeat*. ---Ehkä seki (*Melrose Place*) on semmonen, ko se on nii tuttu, se on tullu nii monta vuotta. Ehkä se on joku semmonen, ehkä tavallaan tapa, että tänä päivänä kuuluu tehdä näin ja semmonen niiku, mennee maanantaina yheksäks kouluun joka maanantai vaikka, nii sama on sitte keskiviikkoiltana yheksältä alkaa joku (*Melrose Place*).” (I 4)

”Se on just se *Kotikatu* lähinnä, et silloin ei mielellään kyllä tarttis soitella meikäläiselle, en mä kyllä vastaa puhelimeen, että se on semmonen pyhä juttu. Ja ne uutiset on semmonen paha tapa, et ne uutiset päivässä on nähtävä. Kai se on just kans paha tapa tuijottaa sitä ruutua, kaksikymmentä kolmekymmentä on tapana tuijotta sitä laatikkoo. Ei siitä välttämättä niiku aina välity se tieto, mut se on niiku lapsesta asti opittu tapa, jos oikein irvokkaasti sanoo.” (I 17)

Suosikkiohjelmista saatettiin puhua hyvinkin henkilökohtaiseen sävyyn, ”omina sarjoina”, mikä viittaa myös siihen, että muut perheenjäsenet eivät näitä seuranneet

”Kyllä musta tuntuu, että mä näitä omia sarjoja ku mä katon, nii mä katon yksin, et ei Anssi, ei pysty kattoon niitä, et se aina tulee kommentoimaan, et kuinka tylsiä ne on ja kuinka kauheita, miten sä voit tollasta kattoa. --- Tosiaan videot on niiku ihan hirmukäytössä, että ne rupee reistaileenki, mä en ymmärrä mikä niissä sit on, käytänsä mä niitä nii paljon. --- Nii me nauhotetaan just näitä, ehkä mun sarjoja just oikeestaan, et pysyy juonessa mukana, et jos ei silloin pääse kattomaan ko se tulee, nii pitää nauhottaa, että voi kattoa sen myöhemmin. Ja sit mä yleensä katon, sit ku tämä (lapsi) nukkuu tai sit mä imetän, nii pystyy rauhassa kattomaan.” (I 6)

Haastateltavien intensiivisesti ja säännöllisesti seuraamat sarjat ja ohjelmat saattoivat luonnollisesti olla myös koko perheen yhteisiä mielihelmiä. Nyt merkityksellisiä ovat kuitenkin juuri haastateltavien mieltymykset ja henkilökohtaiset lempiohjelmat.

Haastateltavat on jaoteltavissa kolmeen ryhmään ohjelmamieltymystensä pohjalta. Ryhmät on nähtävä ideaalityyppinä erilaisista katsojatyypeistä. Haastateltavia ei kaikissa tapauksissa ole mahdollista mahduttaa yhden ainoan katsojatyypin puitteisiin. Puhtaitakin tyypejäkin aineistossa ilmeni. Suurin osa haastateltavista on sijoitettavissa ryhmään tai toiseen laajemmin television suhtautumisensa perusteella. Keskeisinä erottelijoina toimivat haastateltavien näkemykset television ensisijaisesta roolista viihteen, tiedon tai elämysten tarjoajana. En käsitellyt kysymystä haastatteluissa suoraan, vaan olen abstrahoinut näkemykset haastateltavien vastausten pohjalta jälkikäteen omaan tulkintaani nojautuen. Karkea jaottelu oli välttämätön monisäkeisen aineistoni mielekkääksi tekemisen kannalta.

Ensimmäisessä ryhmässä painottui television fiktiivinen tarjonta, pääasiassa sarjat. Sarjoja seurattiin yleensä useampia viikossa ja ne todella haluttiin nähdä joka kerta. Tähän yhtäläisyydet kuitenkin loppuvat. Joukkoon mahtuu niin poliisi-, tilannekomedia- kuin saippuasarjojakin. Valikoimasta löytyy sekä kotimaista että amerikkalaista tuotantoa. Yhtäältä kiinnostivat kauniit ihmiset ja ihmissuhdekieroilut, toisaalta taas toiminta, jännitys ja murhamysteerit. Selkeästi toisistaan poikkeavat maun tyypit painottivat joko maskuliinisia toimintajännäreitä tai feminiinisiksi määriteltyjä saippuaoopperoita ja tv-melodraamoja. Sama pätee nuorten naisten katsomiin elokuviinkin. Tässä ryhmässä elokuvien kohdalla suosittiin Yhdysvaltalaista tuotantoa tältä ja viime vuosikymmeneltä. Sisällön puolesta suosittiin joko rakkaus- tai toimintaelokuvia, komedia kävi kaikille. Asia- ja ajankohtaisohjelmia katsottiin vähemmän. Dokumenttien puolella ihmisiä ja elämää käsittelevät aiheet olivat lähellä sydäntä. Televisio nähtiin viihteellisenä välineenä ja katsojat edustavat viihteen janoisten katsojaryhmää.

Toisessa ryhmässä painottuivat asia- ja ajankohtaisohjelmat voimakkaasti. Uutiset katsottiin säännöllisesti ja ne todella haluttiin nähdä, usein jopa päivittäin. Erilaiset keskusteluohjelmat olivat lähellä sydäntä, etenkin jos niissä käsiteltiin yhteiskunnallisesti merkittäviä asioita. Populistiset talkshowt eivät herättäneet kiinnostusta. Dokumentteja katsottiin paljon. Yhteiskunnalliset asiat, ihmiset ja elämä kiinnostivat laajalla skaalalla. Myös sarjoja seurattiin, niin yhdysvaltalaisia kuin kotimaisiakin. Sarjoista ei kuitenkaan puhuttu yhtä kiihkein sanankääntein kuin ensimmäisessä ryhmässä. Elokuvamaku oli pitkälti ensimmäisen ryhmän maun kaltainen. Television tärkeimmäksi anniksi miellettiin tiedon tarjoaminen ja katsojatyypiksi.

Kolmannessa ryhmässä katsottiin paljon elokuvia. Elokuvien kriteerit olivat kuitenkin korkealla. Yleensä katsottavaksi kelpasivat eurooppalaiset elokuvat tai jo yleissivistyksen kannalta katsomisen arvoiset klassikot. Yhdysvalloissa hyvin myyneitä kassamagneettielokuvia ei juuri arvostettu. Sarjoja seurattiin hyvin vähän jos ollenkaan. Seuraamisen edellytyksenä oli, että sarjat olivat fiksusti tehtyjä, laadukkaita ja älyllisesti haastavia. Pöhkökomedioita, saippuaoopperoita tai jenkkisarjoja ei seurattu tai niistä ainakin puhuttiin hyvin halveksivin sanankääntein. Myös uutisten ja ajankohtais- sekä asiaohjelmien seuraaminen jäi vähemmälle. Lähinnä kiinnostusta elokuvien ohella herättivät kulttuuripainotteiset dokumentit. Taide eri muodoissaan ja kulttuurihistoria kiinnostivat. Televisio nähtiin elämysten tarjoajan roolissa. Katsojaryhmä on elämysten janoinen katsojaryhmä.

Edellä esitetty jaottelu tekee perinteisen määritelmän naisten genreistä mielettömäksi. Nuorten naisten ohjelmamieltymysten kirjo ei ole sullottavissa perinteisten naisten kiinnostuksen kohteiden kehikkoon. Pikemminkin perinteisten naisten ohjelmien ja omien ohjelmamieltymysten välille tehtiin selvä ero. Ensimmäisen ryhmän rakkaus- ja ihmissuhdedraamaa suosivat naiset on luokiteltavissa perifeminiinisiksi televisionkatsojiksi. Muiden ryhmien edustajat tai toiminnallisemman fiktion suosijat eivät mahdu feminiinisyyden määritelmän piiriin ohjelmamakunsa perusteella. Heillekin television sukupuolitunut ohjelmarakenne stereotypoineen oli kuitenkin käynyt tutuksi.

Televisio-ohjelmiin liittyviä naisille tarjoutuvia sukupuolitettuja subjektinasemia eivät ainakaan nämä konkreettiset nuoret naiset siis olleet ottaneet haltuunsa. Naiset puhuivat television katsomisestaan sukupuolensa edustajina ja tietoisina yhteiskunnassamme

vallitsevista määritelmistä. Kuinka naiset suhteuttavat puheensa näihin yleisessä tiedossa oleviin määritelmiin. Kuinka he pyrkivät määrittelemään asemaansa naisena ja television katsojana? Usein naisten ohjelmiin pidettiin selkeä hajurako. Sarjojen maailmaan ei haluttu liiaksi eläytyä eikä suositeltu sitä muillekaan.

”En katso kyllä sen takia, että haluaisin elää siinä (*Kauniit ja rohkeat*) tai joskus sanotaan, että haluaa mennä sisälle siihen, siihen filmiin. En katso sen takia, vaan ihan näyttelijäsuoritusten ja näitten käännteiden takia.” (I 5)

”Tiiäkö joistaki ihmisistä voi löytää jo nii *Allymais*a (*McBeal*) piirteitä, niikö just semmosia, että rupeaa niikö iha ärsyttään. --- En mää tiiä, siis mun mielestä, ehkä se tietenki jollekki voi olla semmonen hyvä, mutta siis loppujen lopuksi jokkainenhan niikö, jokkaisen täytyy niikö omat vanhapiikaongelmansa selvittää täysin ite, et sää kuitenkin niikö siitä Allysta niikö semmosta ihan konkreettista apua saa.” (I 8)

Etäisyyttä sarjoihin pidettiin myös puhuttaessa nautinnosta television katseluun liittyen. Harvat viittasivat tässä yhteydessä fiktiivisiin sarjoihin. Mielisarjoihinkin viitattiin ”vain viihteenä”. Nautinnollisuuteen liittyen puhe kääntyi urheiluohjelmien tuottamaan jännitykseen, tiedon saannin nautinnollisuuteen tai taiteellisten elokuvien elämyksiin.

Myös koko kategoria ”naisten genret” kyseenalaistettiin usein

”No siis maailman rakennehan tai siis yhteiskunnan rakennehan on semmonen, että se on polarisoitunu hyvin selkeästi tämmösiin miesten juttuihin ja naisten juttuihin ihan kauttaaltaan, niin ohjelmatarjontahan yrittää myös olla sen kaltanen. Ihan selkeesti on tää vaikkapa tää *Sinkkuelämää*, ku yllättäen siinähan on naisia pääosassa, nii on niiku naisille suunnattu, mutta tiedänpä kyllä joukon miehiä, jotka niiku kattoo sitä ja niiku nauttivat siitä, mutta sitte jupisevat partaansa että höh ku on huono, mutta sitte kuitenkin altakulmain täytyy kattoo sitä, ku se on mielenkiintonen. En mä kyllä ikinä menis sanoon että mun katsomat on naisten ohjelmia, musta tuntuu ihan hirveeltä niiku kuulla tuommonen sana, mutta tuota niissä on semmosia piirteitä kyllä, jotka sitten kiinnostaa mahdollisesti naisia enemmän. No ehkä mäkin oon tämmösen valta-ajattelun vanki tai siis uhri. Paha sanoa, tää on tämmönen, noita mä katon ja en mä voi sille mitään, et mä oon nainen. Nää on monimutkaisia kyllä nää mies-nais vastakkainasettelut.” (I 17)

”Vois kuvitella, että naiset katsos enemmän tai tytöt katsos enemmän jotain saippuaa, mutta sitte mä niikö kotonaki huomasin, että sekään ei pidä paikkaansa niikö sillai, että meiän isäki saattaa niikö joskus pistää niikö jotku *Kauniit ja rohkeat* tuli kotona, nii laittaa päälle ja kattoo sillai ite sitä mukana,

että no teitä varten pistin tästä ja en mä tiiä. Tuntuu että ei kuitenkaa semmosta jaottelua oo.” (I 9)

”Ei mulla oikeestaan tuu mieleen, ku just joku urheilu ja sitte jotku *Kauniit ja rohkeat*, niikö tämän tyyppiset. Mutta seki on just sillai, että niikö jotku miehet, että nehän on niikö on varmaan Boldiksia vastaan tosi paljo, että aina tuo akkaki vaa kattoo, mutta sit justiisa niikö ite syrjäsilmillä katotaan.” (I 8)

Omia ja puolison ohjelmamieltyksiä pidettiin usein sangen yhteneväisinä. Haastateltavien kotona ei siis jakoa naisten ja miesten ohjelmiin aina esiintynyt:

”No Make kattoo justiisa nuo, että siis mitä niikö minäki sannoin, että mitä minä katon, paitsi että ne *Rakkaat siskot*, ku sillonhan se on koulussa.” (I 2)

”Me katotaan iha samoja ohjelmia, ei meillä oo semmosta mittää eroa.” (I 7)

Tästä voisi päätellä, ettei nuorten aikuisten keskuudessa sukupuolella ole niin suurta tekemistä yksilön ohjelmamieltyksien kanssa. Tätä tukevat myös tutkimukset, joiden mukaan nuorten, miesten sekä naisten, katsotuimpien ohjelmien lista on hyvin samankaltainen, järjestys vain eri. Iällä näyttääkin television katseluun liittyen olevan suurempi vaikutus kuin sukupuolella. (Jääsaari – Sarkkinen 1998: 25.)

Kiinnostaa oli, että haastateltavat yrittävät kiihkeästi päästä eroon koko määritelmästä, joka nimeää romanttiset nyyhkyt ja saippuaopperat naisten genreiksi, tunne-elämän ja ihmissuhteiden kiemurat naisia kiinnostaviksi teemoiksi. Miksi? Edellä esitetyt kuvaukset eivät selvästikään tarjonneet haastateltaville sellaisia subjektinasemia, joihin mielellään identifioituttaisiin. Kun mieleen palautetaan jaottelut tunne ja järki, fiktio ja fakta sekä emotionaalinen ja rationaalinen, voidaan jo aavistella syitä tähän selvään pesäeroon, jonka nuoret naiset naisten genreihin tekevät. Naisten genret nauttivat selvästikin alhaista arvostusta yhteiskunnassamme. Monin tavoin ne määritellään typeriksi, turhiksi, halveksittaviksi. Palaan aiheeseen tarkastellessani haastattelupuhetta nimenomaan puheena. Tällöin myös televisio-ohjelmien kulutusta tarkastellaan symbolisena kulutuksena ja tämän kulutuksen retoriikka nousee huomion keskipisteeksi.

6 TELEVISIO VÄLINEENÄ – TELEVISION KÄYTTÖ

KATSELUN KONTEKSTI

Kuten olen jo todennut, television katselua ei tule nähdä yksiselitteisenä aktiviteettina. Katselua on aina tarkasteltava kontekstissaan - kotona. Me kaikki katsomme televisiota, mutta miten suurella mielenkiinnolla, millä intensiviteetillä, miten reagoiden mihinkin ohjelmiin minä aikoina? (Morley 1998: 234-235.) David Morley kehottaa seuraamaan käyttösykköluokunnan jalanjälkiä ja nostamaan tutkimuksen kohteeksi sen, mitä katsojat tekevät televisiolla. Huomio on kiinnitettävä kuitenkin perheeseen, ei yksilöön luonnollisena katseluyksikkönä. Tutkijoille on aiheuttanut suurta pään vaivaa katselun epärationalisuus: usein ei katsotakaan niitä ohjelmia, joista kerrotaan pidettävän. Usein seurataan yksittäisen katsojan kannalta toisarvoisiakin ohjelmia. Selittäväksi tekijäksi nousee katselun sosiaalinen luonne. Katselu on sosiaalista toimintaa, joka vasta perheen interaktion kautta saa ominaisuutensa. (Morley 1986: 13-18, Lull 1990: 21.) Katselu siis määrittyy kodin sosiaalisen interaktion, muiden aktiviteettien ja arkipäiväisen elämän luomassa monimutkaisessa kontekstissa.

Silverstone tarkastelee teoksessaan television historiaa. 1940-50-luvulla televisio yleistyi amerikkalaisen kodin arkiseksi esineeksi. 1960-70-luvun aikana television yleistyi nopeasti myös suomalaisissa kodeissa, eli asettui osaksi arkeamme ja kotiamme. Television historiassa ei television asema juuri kotiin kuuluvana esineenä ole aina ollut itseäänselvyys. Vielä 30-luvuilla televisiota katseltiin julkisissa tiloissa, esimerkiksi elokuvateattereissa. Joukkomalli syrjäytyi kuitenkin privaatin mallin tieltä. Tehokkaan markkinoinnin seurauksena television asema joka kodin mediana saatiin iskostettua ihmisten mieliin. Tätä nykyä on mahdollista jopa määritellä Silverstonen tavoin, että televisio on keskeinen osa kotikulttuuriamme. (Hietala 1996: 19-20, Mellencamp 1997: 60-62, Silverstone 1994: 24, Spigel 1997: 212- 227.)

Koti ja privaatti sfääri ovat 1900-luvulla nousseet aina vain keskeisempään rooliin ihmisten elämässä. Koti on muotoutunut monenlaisten vapaa-ajan aktiviteettien tyyssijaksi. Uusi teknologia, etenkin viestintävälineet, ovat olleet tärkeässä roolissa. Viestintäteknologia ja telekommunikaatio ovat mahdollistivat yhteydenpidon etäisyyksistä

välttämättä ja mahdollistanut hyvin privatisoituneen kotikulttuurin muodostumisen. Länsimaissa onkin ollut havaittavissa trendi yhä enenevässä määrin viettää vapaa-aika kodin seinien sisällä. Uuden teknologian myötä ei tarvitse lähteä ulos vapaa-ajan aktiviteettien pariin. Uusi teknologia tuo maailman kotiimme. Perhe-elämä on privatisoitunut ja suhteet lähiympäristöön vähentyneet. (Helsti 1989: 272-273, Lull 1990: 156-157, Silverstone 1994: 24-29, 51-64, Spigel 1997: 213.)

Kuinka televisio on sijoittunut tähän privaatin perhe-elämän dynamiikkaan? Televisiolla sanotaan olleen suuri vaikutus nykyisen kaltaisen perhe- ja kotikeskeisen elämäntavan muodostumiseen. Television tulon vuosikymmenillä Yhdysvalloissa myös televisio osallistui ohjelmillaan ja ohjelmarakenteellaan ydinperheideaalin aseman vahvistamiseen. Televisio-ohjelmat, kuten saippuaopperat ja tilannekomediat, tarjosivat ideaaleja koti- ja perhe-elämän malleja katsojilleen. Ohjelmien malliperheet tarjoiitiin ystäväperheinä korvaamaan todellisten perheiden välistä kanssakäymistä. Televisio-ohjelmien rakenne sovitettiin myös ajallisesti ydinperheideaalin päivärytmiin. (Hietala 1996: 21, 34, Silverstone 1994: 31, 41, 71.)

Televisio tulee nähdä komponenttina perhesysteemissä. Televisiolla on asema perheen ihmissuhteiden järjestelmässä ja sosiaalisissa interaktiossa. James Lullin mukaan tiedotusvälineet tulee nähdä tärkeinä sosiaalisina resursseina, joita käytetään ihmisten välisissä kommunikaatiosysteemeissä. Television katselu on perheaktiiviteetti, joka pohjautuu vuorovaikutukseen ja neuvotteluun. Joka perheellä on julkilausuttuina tai lausumattomina säännöt liittyen television katseluun, eli oma televisiolainsäädäntönsä. Nyt tulee tarkastella miten perheet muovaavat aikaansa ja elämänsä television avulla ja miten televisio tunkeutuu myös muihin aktiviteetteihin kotona ja muualla. (Ihanus 1988: 15-16, Lull 1990: 12-68, 148, Silverstone 1994: 37-40.)

Edellisessä luvussa erittelin sukupuolitettua katselun kohdetta, eli televisio-ohjelmia. Naisille sopivat ja naisia kiinnostavat ohjelmat on määritelty ja kuvailtu seikkaperäisesti erinäisissä tutkimuksissa ja julkisessa diskurssissa. Katselun kontekstiakaan ei tule nähdä sukupuolikohtaisista merkityksistä vapaana. Koti ja arki sisältävät erilaisia merkityksiä ja velvollisuuksia naisille ja miehille. Etenkin David Morley (1986) on keskittynyt sukupuolten välisiin eroihin television käyttötapoja kartoittavassa tutkimuksessaan. Hän määrittelee myös syitä, joiden vaikutuksesta naisille ja miehille muovautuu nämä toisistaan

sangen poikkeavat televisionkäyttötavat. Useat feministitutkijat ovat tarkastelleet kodin kontekstissa naisten median kulutusta. Koti, valtasuhteet ja naisen asema ja tehtävät siellä määrittävät pitkälti minkälaiseksi hänen televisionkäyttötapaansa muodostuvat. Naisilla on todettu olevan selkeästi vähemmän aikaa, ja tätä kautta myös halua, uhrattavaksi television katselulle. Tähän sukupuolitettuun katselun kontekstiin pureudun seuraavaksi.

Silverstone puhuu teknologian sukupuolittamisesta. Tämä tapahtuu dialogisessa prosessissa, jossa sekä julkiset että yksityiset arjen diskurssit määrittelevät teknologian paikkaa ja sukupuolten suhdetta siihen. Miehillä ja naisilla muodostuu näiden diskurssien pohjalta usein hyvin erilainen suhde kyseessä olevaan objektiin, eli tässä tapauksessa televisioon. (Silverstone 1994: 102.) Ann Gray on tarkastellut sukupuolten mielikuvia kodin teknologiaan liittyen ja havainnut, että useat kodin välineet kantavat mukanaan sukupuolittuneita mielikuvia ja merkityksiä. Grayn mukaan naisilla ja miehillä on erilaiset pääsymahdollisuudet kodinteknologian pariin. Gray hahmotteli teknologian sukupuolittamista pyytämällä haastateltavia määrittelemään kodin teknologiaa vastakohtien pinkki ja sininen avulla. Siniseksi määritellyt esineet nähtiin selkeästi maskuliinisiksi, pinkit puolestaan feminiinisiksi. Videot ja televisio määriteltiin usein liloiksi, eli melko neutraaleiksi välineiksi. Kaukosäädin ja videoiden ajastin sävyttyivät kuitenkin vahvasti sinisiksi. (Gray 1987: 42.)

Tutkimuksissa on havaittu naisten suhtautuvan kielteisemmin uuteen teknologiaan. Miehet opettelevat käyttämään teknologiaa ensin ja usein jatkossakin osaavat käyttää sitä paremmin. Television yleistyessä miehet opettelivat hallitsemaan ja käyttämään sitä, naiset saattoivat jopa pelätä televisioon koskemista. Tuorempana keksintönä videot ovat käyneet samantapaisen prosessin läpi. Yhä miehet ovat kokeneempia videoiden käyttäjiä kuin naiset. Etenkin videoiden ajastimen käyttö arveluttaa naisia. 1990-luvulla kotitietokoneet ovat yleistyneet. Pääsääntöisesti perheissä mies osaa käyttää myös tietokonetta paremmin kuin nainen. (Gray 1987: 43, Lindlof – Shatzer - Wilkinson 1988: 179, Rogge – Jensen 1988: 85-95.)

David Morley erittelee sukupuolten sangen toisistaan poikkeavia television käyttötapoja. Morley varoo kuitenkin nojautumasta essentialistisiin, biologiaan pohjaaviin selitysmalleihin erojen syitä hahmotellessaan. Morley määrittelee erot sukupuolten erilaisista sosiaalisista rooleista johtuviksi. Television katsominen tapahtuu kodin

valtasuhteiden verkossa. Maskuliinisen valta-aseman Morley määrittelee selkeäksi ja näkee tämän perheen elättäjän roolista johtuvaksi. Tästä johtuen kodin katsotaan olevan miehille vapaa-ajan viettopaikka, mutta naisille työpaikka, riippumatta siitä kävikö myös nainen kodin ulkopuolella työssä. Asetelma suo miehille mahdollisuuden nauttia täysin siemauksin television katselustaan. Naiset katsovat televisiota lähinnä vaihikka ja syyllisyydentuntoisina kodinhoitoa koskevien velvoitteidensa ohessa. (Ang 1996: 108-109, Morley 1986: 146-150.)

Kotitöiden ja television katselun problematiikkaan ovat paneutuneet monet muutkin feministiset tutkijat. Koska kotitöiden on yleisesti katsottu kuuluvan naisten velvollisuuksiin, on tarkasteltu naisten television käyttötapojen suhdetta kotitöiden rytmitykseen. (Morley 1992: 30, Mattelart 1997: 26-30.) Kotityöt mielletään luonnollisesti naisten tehtäviksi, joten naisten on organisoitava aikansa mahdollistaakseen nämä erilaiset aktiviteetit arkeensa. Vapaa-ajan aktiviteetit, kuten television katselu, jäävät vähemmälle, sillä naisilla työ, eli kodinhoito, on vapaa-aikanakin läsnä. Osa ratkaisi ongelman aikatauluilla ja säännöillä. He muokkasivat järjestyksen kotitöilleen ja tekivät työskentelystä rationaalista ja tehokasta. Aikataulu ja järjestys muodostuivat televisio-ohjelmien aikataulun pohjalta ja katselu nähtiin palkintona tehdystä työstä. Kaikki eivät kuitenkaan aikatauluttaneet tekemisiään ja heillä ilmeni ristiriita omien nautintojen ja kodin velvoitteiden välillä (Seiter – Borchers – Kreutzner - Warth 1992b: 228-231.)

Konteksti on siis keskeinen tekijä tarkasteltaessa television käyttöä ja kulutusta. Tietyt ohjelmat voivat olla syy katsomiselle, mutta usein käytön syyt ovat hienovaraisempia, ehkeivät välttämättä edes katsojan itsensä tiedostamia. Näitä mutkikkaampia, usein sosiaalisia syitä tarkastelen tulevassa luvussa. Avio- ja avoliitossa elävät muokkasivat television katselukäytäntönsä ja sääntönsä yhdessä. Myös yksinelävien keskuudessa katselun sosiaalinen puoli nousi esiin. Kaikkien haastateltavien kohdalla on todettavissa, että television käyttö ja käytön syyt olivat monimuotoisempia kuin katselun mieltäminen yksittäisten mielihjelmien katseluksi rationaalisen harkinnan ja valinnan tuloksena. Nyt katsaus television käyttöön nuorten naisten seuralaisena, aikataulun strukturoijana, sosiaalisen vuorovaikutuksen lähteenä ja edistäjänä, mahdollisesti myös vallankäytön välineenä. Nostan esiin nämä hienovaraisemmat television käyttötavat sekä niiden mahdolliset sukupuolispesifit merkitykset. Paneudun siis television rooleihin sukupuolittuneessa kodin kontekstissa.

TELEVISION SOSIAALISET KÄYTTÖTAVAT

TELEVISIO YMPÄRISTÖRESURSSINA

”Täällä Jyväskylässä kun tulee tässä opiskelijaboksissa oltua, nii se (televisio) on auki ja mä voin tehdä vaikka läksyjä, voin jopa lukea tenttiin, kun televisio on auki, mutta ääni on silloin poissa. Tää on ehkä semmonen aika kylmä tää boksi, että sillä tavalla, en tiiä, se on ehkä semmonen vähän kodikkaampi tilanne ku pyörii tossa televisiossa joku.” (I 5)

”Joo, taustahälinää pittää olla. Jos ei aina jaksu pistää musiikkia. On se parempaa ku hiljasuus. Sitte kuulee, jos siellä alkaa joku mielenkiintoinen ohjelma. Ei tarvi olla lehdestä kattomassa.” (I 1)

”Et kyllähän sitä tietenki kuunnellaan radioo ja kuunnellaan cd:tä aina välillä, mut sit ku siinä ei niiku tapahu mitään. Sä et nää mitään uutua, ku ne samat seinät, kannat lasta niiku huoneesta toiseen, nii telkkarin avulla näkee sit muita ihmisiä samalla.” (I 6)

Televisio voidaan pitää auki vain taustääneksi, kumppaniksi, viihdykkeeksi. Televisio on taustäänenä muodostunut niin kiinteäksi osaksi kotia, ettei yksinkertaisesti enää osata olla ilman jatkuvaa puheen sorinaa ja kuvan välähtelyä taustalla. On ehkä tultu riippuvaiseksi auki olevan television luomasta kiireisestä ilmapiiristä ja jatkuvasta verbaalisesta kommunikaatiosta. (Lull 1990: 35-36.)

”Mä jotenki aattelin, että se ois ihan mukava kuitenkin, ku ois se telkkari. Jollaki tavalla siitä on jotain seuraaki, kuitenkin ku asuu yksin ja silleen. Mä asuin kommuuneissa sitä ennen, silleen että mulla oli koko ajan seuraa, jos mä vaan menin toisen ovelle koputtelemaan. Tää on niiku ensimmäinen kerta, ku mä asun yksin, että mä en asu kommuunissa, nii jotenki sitte vaan mä hain sen täältä, mä tunsin jotenki sitä tarvitsevani.” (I 12)

Hiljaisuus koetaan epämiellyttäväksi asiaksi. Jopa niin epämiellyttäväksi, että sitä ei keitetä. Hiljaisuus liitetään yksinäisyyteen ja yksinäisyys kantaa mukanaan negatiivisia assosiaatioita. Televisio luo kotoisan ilmapiirin ja toimii kumppanin korvikkeena.

”Mulle on sama mitä sieltä tulee kuhan se (televisio) on päällä silloin ku mä syön. Se on se seura, koska mä tykkään syödä ihmisten kanssa, mutta koska mä asun yksin ja niitä ihmisiä ei oo, nii mä syön telkkarin kanssa, koska siellä on niiku tavallaan ääni ja ne keskustelee siellä. Silloin katon kolmosta, koska sieltä tulee just *Onnenpyörät* ja muut tämmöset typerydyt, mutta ne puhuu suomea

ja se on tärkeätä just ku telkkarii kattelee siinä syömisvaiheessa, et ne keskustelee siinä koko ajan ja sitte voi silleen, en mä tiiä, silleen kommunikoida niitten kans. Se on se pöytävieras siinä jotenki. (naurua).” (I 12)

”Mitenkä mukavaa onkaan, ku kato puuttuu arkielämästä se toinen ihminen, minkä kanssa niiku jakaa se ruokahetki, nii kai mulla on silloin teevee auki ja mä katon sieltä jotaki ohjelmaa.” (I 17)

On myös perheitä, joilla televisio on aina auki. Auki pitäminen on muodostuneet niin rutiininomaiseksi, että koti tuntuu perheellisestäkin liian hiljaiselta television ollessa kiinni. Television toimiessa taustahällynä sitä ei katsella, vaan pidetään auki itse muuhun tekemiseen keskittyen. Pyykkiä ripustaessa tai lasta syöttäessä on mukava puolihuolimattomasti vilkuilla televisiota.

”Hyvin monesti mä luen tai tiskaan tai pesen pyykkiä ja katon niikö sillai ihan semmosia pätkiä, että se on niikö tosi luonnollista.” (I 8)

Televisiota ei suinkaan kaikissa perheissä käytetä näin ympäristöresurssina. Pikemminkin osalla oli hyvinkin kielteinen asenne television turhaan aukipitämiseen.

”Jos Ossi kattoo telkkaria nii se kyllä saattaa jättää sen päälle ja sit jossain vaiheessa mä huomaan, et telkkari on täällä päällä ja sit, jos ei kukaan kato sitä, nii mä pistän sen kiinni. --- Kyllä se on silleen, et jos telkkari on päällä, nii mä rupeen kattomaan sitä silleen, että en mä osaa pitää sitä silleen taustahällynä, et se häiritsee se telkkari.” (I 3)

”Mulla on aina telkkari kiinni, että mä laitan aina sen tarkotuksella niiku päälle, jos tosiaan on joku, mitä mä alan kattoo. Mulla ei niikö ikinä oo sillai, että telkkari ois niikö päällä ja mä täällä tekisin jotaki. Ei ikinä. Siis mä inhoan niikö sitä. Tiiäkkö mulla on tullu iha hirveä neuroosi siitä ko työpaikalla on niiku sillai hälinää koko ajan ja ku mä tuun kottiin, nii mä niikö oikeen vaalin semmosta hiljasuutta. Monestikki Esan kanssa oikeen tapellaan siitä, ko se tulee nii heti naps, telkkari päälle. Ja mä niikö karjun, että älä pistä, että miksi se täytyy heti laittaa päälle?” (I 8)

TELEVISIO AIKATAULUN SÄÄTELIJÄNÄ

Perheen television käyttö on hyvin rutinisoitunutta liittyessään kodin ajalliseen rytmitykseen (Lindlof – Shatzer – Wilkinson 1988: 158). Televisio säätelee päivittäisiä ja viikoittaisia rutiineja omalla säännöllisellä rytmillään. (Rogge – Jensen 1988: 85). Lull

määrittelee television yhdeksi sosiaalisesti käytettäväksi aikataulun sääntelyn. Televisio vaikuttaa sekä ajan havaitsemiseen että sen käyttöön. Usein nukkumaanmeno- ja ruoka-ajat määräytyvät televisio-ohjelmien aikataulun mukaan. (Lull 1990: 157.) Televisiolla on myös selkeä vaikutuksensa kodin ulkopuolisiin aktiviteetteihin ajankäyttöä säätelevässä ominaisuudessaan (emt.: 36). Lull toteaa eri kulttuureilla olevan hyvin erilainen suhtautuminen aikaan. Länsimaisessa kulttuurissa on hyvin rutiininomaiset televisio-ohjelmien aikataulut, joiden mukaisesti lähetykset esitetään aina ajallaan. (Lull 1990: 156).

Television aikataulua säätelevä rooli osoittautuu tärkeäksi etenkin, jos ihmiseltä puuttuu strukturoitu kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa (Kubey – Csikszentmihalyi 1990: 168). Yksinolon ja turhautumisen välttämiseksi televisio-ohjelmista voidaan muodostaa tietty päivä- tai viikkojärjestys, joka tuo tunteen elämän säännöllisyydestä. Tämä puolestaan tuo turvallisuuden tunnetta. Silverstonen mukaan jokapäiväinen elämä tarvitsee tietyn järjestyksen, joka saavutetaan traditioiden, rituaalien, rutiinien ja itsestään selvien aktiviteettien avulla. Näin me vältämme paniikkia ja ennen kaikkea kaaoksen uhkaa. (Silverstone 1994: 1.) Televisio osaltaan organisoii jokapäiväistä elämäämme tuoden siihen tuttuutta ja turvallisuutta (emt.: 19).

Miltei jokaisella informantillahan oli vähintään yksi pakkosarja televisiossa, jota seurattiin tiiviisti. Ohjelman aikaan pyrittiin olemaan kotona. Televisio-ohjelmat olivat saaneet ainakin jonkinnäköisen jalansijan informanttien ajankäytössä.

”No saattaa se lasten iltapallaan pikkasen vaikuttaa, mutta että eipä muuten ei. No joo, meillä aika usiasti torstaisin siivotaan ja torstaisin oli *Kotikatu*, nii sit piti aina niiku että pyrki, että oli kerinny siivota ennen *Kotikatua*, että ois saanu sen kattoo.” (I 14)

”Jos on tämmönen opiskelukausi menossa niiku tällä hetkellä, nii kyllä mahdollisuuksien puitteissa katson ja organisoin aikani, että näen tämän kyseisen sarjan (*Kauniit ja rohkeat*). --- *Melrose Placen* katon aina ja sen pyydän nauhoittamaan jos, jos en pysty katsomaan sitä.” (I 5)

”No tota uutiset on melkein se, että ne uutiset täytyy nähä. Se on semmonen must juttu, et sit melkein monesti on sillei, et pitää lähtee johonki, sit aina sanoo, et viistoista vaille yhdeksän lähdetään, että on saanu ne uutiset katottua. Sitte kyl näistä sarjoistaki on ollu sillä lailla, että *Ally McBeal* on kyllä silleen, mut sitte ettei se nyt ihan must oo, mutta kyllä se melkein on sitte, että hommansa ajoittaa nii, että uutiset saa katottua ja sitte *Ally McBealin* tai

tämmösen, jonku *Teho-osaston* ja tämmöset, ehdottomasti. Et kuitenki periaatteessa kyllähän ne sillä lailla säätelee normaalia elämää, et sit jos on jotain tärkeempää, nii sit ei kato, mutta sit sen täytyy kyllä olla tosi tärkeätä (naurua).” (I 13)

Myös ruoka-ajat saattoivat määräytyä television ohjelmatarjonnan vaikutuksesta. Amerikkalaisten keskuudessa yleinen ns. ”tv-dinner” (Lull 1988: 156, Silverstone 1994: 100) eli ateriointi televisio ruudun ääressä, on yleistynyt Suomessakin.

”Syön, keitän kahvia ja syön pullaa (naurua). Ja sitä paitsi mun mielihjelmien aikana mä oikeestaan aina syönki, kaks karpästä yhdellä iskulla (naurua). Yks ohjelma jäi sanomatta, *Kate ja Allie*. Sehän tuli silloin puoli viiden aikana, nii mä teen siihen nähden ruuan sitte.” (I 1)

”Joskus oli, että ää, että jos jäi joku näkemättä, nii sitte oli aivan kauhuissaan. Et niiku ruuatki oli tässä, jos niiku piti syyäki, nii eteen, ja sitte oli hirmu kauheeta, jos piti leikata (veitsellä), ku ei nähny tekstiä, suurin piirtein (naurua).” (I 6)

”No mä alotan television kattomisen siitä, ku mä meen kotia ja sitte ku mä syön mä katon sitä aina. Se on aika kummallista, joka kerta ku mä syön mä katon telkkaria. Mulle on sama mitä sieltä tulee, kuhan se on päällä silloin ku mä syön.” (I 12)

Annikka Suoninen toteaa pienten lasten perheiden elämän olevan hyvin säännöllistä ja rutiinien olevan hyvin samanlaisia päivästä toiseen, liittyen myös television katseluun (Suoninen 1993: 39). Pienten lasten äidit viettävät paljon aikaa kotona ja useita sarjoja tulee seurattua tämänkin takia. Usein tuli seurattua ohjelmia, jotka eivät itsessään kiinnostaneet, mutta jotka sattuivat tulemaan sopivaan aikaan.

”Mulle tuli se silloin mitä ne *Rakkaat siskot*, mä sitä seurasin, nii justiin silloin mä olin kaikki niikö aamun askareet hoitanu siinä ennen sitä ja sitte niikö syöttäny ja pukenu ja näin laittanu lapsen parvekkeelle nukkumaan ennen, että mitä se alko. Ja sit niiku se alko silloin joskus kahentoista aikoihin, nii sitte pysty vaa niikö pysähtymään ensimmäistä kertaa sille päivälle ja vaan kattoo ja olla. Ellää ihan vaan ittelleen.” (I 2)

”No silloin ku lapsi synti, nii silloin katottiin aina aamulla se *Rakkaat siskot*. Se tuli aina siihen aikaan ku tätä syötti. --- No nyt siis, mikä tulee tää *Sally*, nii se on aivan kauhea ohjelma. Mä en voi uskoa, että se on totta. Mutta sitte mä aina imetän tai muuta, nii mä aina katon sen samalla ja mä en voi ymmärtää et miks mä sen katon. Jos se tulis johonkin muuhun aikaan, nii en mä sitä kattois.” (I 6)

Isompien lasten päivärytmiä saatettiin myös säädellä television takia tai avulla. Lapset pantiin nukkumaan ennen omien mielihjelmien alkamista illalla.

Informanttien keskuudessa suhtauduttiin television kykyyn säädellä yksilön päivärytmiä kuitenkin melko kielteisesti. Milteipä pelättiin sen kykyä rajoittaa tekemisiämme ja menemisiämme.

”Kyllä mä nyt, jonku sarjojen kohalla oon ihan silleen tietosesti välttäny oikein, että yleensä toivoo, että ei kukaan sais houkutelua mua mihinkää niiku seuraamaan mitään sarjaa. Että mieluummin silleen, että jotain yksittäisiä ohjelmia mieluummin kattoo, ku että rupee seuraamaan jotain sarjoja. Että yksittäinen ohjelma on sitte katottu, ku se on katottu, eikä tarvi niiku olla aina miettimässä, että ensi viikolla sinä ja sinä aikana pitää olla kattomassa. Se niiku riittää, ku on se *Simpsonit* kerran viikossa. Siinä on jo ihan tarpeeksi tekemistä.” (I 3)

”Siin on vähä semmonen, et ku kaikki nää ohjelmat alkaa puol yheksän tai yheksän jälkeen, nii näist on tullu mun ohjelmii siks, et ne on sopinu mun päivärytmiin, et mä en ees tunne ohjelmii, jotka tulee aikasemmin, koska mul ei oo aikaa niit kattoo.” (I 11)

Televisio-ohjelmia ei asetettu kovin tärkeään asemaan elämässä. Miltei kaikki kodin ulkopuoliset aktiviteetit menisivät television katselun edelle.

”Kyllä mä voisin, jos mulla ois vaikka, tulis joku kuoroon lähtö tai joku (samaa aikaan ohjelman kanssa), nii kyllä mä niiku ihan surutta, en mä ruppeis miettimään, että voi että on huonot harjotusajat tai että mä rupeisin sitä nauhottamaan.” (I 4)

”Nii ei me välttämättä nii orjallisesti jäädä odottelemaan niitä (ohjelmia), et ne tulee. Sillain voi lähteä, et sit laittaa nauhalle, et sen voi kattoo joskus myöhemminki. Näitä sarjoja just oikeestaan, et pysyy juonessa mukana, et jos ei sillon pääse kattomaan, ku se tulee, nii pitää nauhottaa. Et ei täällä tarvi olla kahlittuna teeveen ääreen.” (I 6)

Videot ovat mahdollistaneet televisio-ohjelmien aikataulujen sujuvamman sovittamisen perheen jokapäiväiseen elämään. Videoiden avulla on nyt mahdollista manipuloida ja uudelleen organisoida televisio-ohjelmien aikatauluja (Lindlof – Shatzer – Wilkinson 1988: 159). Suonisen mukaan videoiden käyttö liittyy lähinnä televisio-ohjelmien ajansiirtoon: alkuillan ohjelmia nauhoitetaan myöhemmin katsottavaksi tai myöhään tulevia ohjelmia toiseen ajankohtaan (Suoninen 1993: 43-44).

Haastateltavista useilla oli kotonaan videot. Myöhäisillan ohjelmia nauhoitettiin, koska ei jaksettu valvoa pitkään.

”Jos ei oo mahdollista katsoa, nii meillä nauhotetaan ne (elokuvat) ja katsotaan ne sitte ku on aikaa. Et meillä nyt nämä nukkumistottumukset on semmoset, et jos se tulee tuossa kymmeneltä tai sen jälkeen, että ei sitten sillä hetkellä katota, mutta sitte nauhuri pyörii.” (I 5)

Muutenkin sopivampaan ajankohtaan nauhoittamista esiintyi. Saatettiin myös nauhoittaa ohjelmia yksin kotona ollessa niitä katsomatta, jotta ne voitaisiin katsoa sitten myöhemmin yhdessä koko perheen kesken.

”Silleen että jos se tulee se elokuva semmoseen aikaan, että mä oisin ehkä yksin, yksin kotona ja Ossi ei olis, nii sit se kuitenkin otetaan nauhalle, että katotaan yhdessä sitte myöhemmin.” (I 3)

Yhdessä katselu onkin seuraavassa kappaleessa huomion keskipisteenä. Televisiolla on tärkeä merkitys perheen vuorovaikutuksen ja yhdessäolon resurssina.

TELEVISIO YHDESSÄOLON RESURSSINA

”Mulle se on se telkkarin kattominenki enemmän semmonen seurustelumuoto, että en mä itekseni viiti ruveta kattomaan sitä.” (I 10)

Lull kuvaa television yhdeksi ominaisuudeksi kyvyn luoda yhteys perheenjäsenten välille. Yhteys voi ruudun ääreen kokoonnuttaessa olla niin fyysistä kuin verbaalistakin (Lull 1990: 36-39). Myös Juha Kytömäki kuvaa televisiota perheiden sosiaalisen yhdessäolon resurssiksi, voimavaraksi: saatetaan katsoa toisarvoisiakin ohjelmia, yhdessäolo on tilanteessa tärkeää (Kytömäki 1991: 337). Televisio myös osaltaan lisää perheen yhdessä viettämän ajan määrää: ei hajaannuta kukin omien harrastustensa pariin, vaan televisio tarjoaa syyn viettää aikaa yhdessä (emt.: 172).

Informantit katselivat paljon televisiota yhdessä puolisoidensa kanssa, informantista riippuen ainakin muutamia ellei likipitäen kaikkia ohjelmia yhdessä.

”No Make nyt kattoo nuo, että siis mitä minäkin katon, paitsi ne *Rakkaat siskot*, kun silloin se on koulussa. Että useimmiten katon yhdessä (televisiota). En mä tiä, varmaan halutaanki kattoo yhdessä, että siinä voi niiku samalla keskustella toisen kanssa ja.” (I 2)

”Kyllähän sitä yhdessä tulee katottua. Me tykätään kyllä oikeestaan molemmat kattoo niitä suomalaisia sarjoja, että nii silleen samanlainen maku niiku sarjojen ja elokuvien suhteen on aika pitkälle.” (I 14)

”Jos on semmonen elokuva, minkä Ossikin haluaa nähä, nii sitte en kato sitä silloin kun se tulee, katotaan sitte yhdessä. Että ei silleen, että mä kattosin ne ensin ja sit Ossi ku se tulee. --- Se on kiva (katsoa yhdessä), siitä (elokuvasta) voi puhua sen jälkeen sitte. Ja jossain *Simpsoniessa*, nii sitte jos siinä on ollu joku hauska juttu ja sitte toinen on kattonu sen ja toinen ei oo kattonu sitä, nii sitte toisella on vaikea pysyä hiljaa ja olla kertomatta.” (I 3)

Toisen mielihjelmia saatettiin myös mennä katsomaan, vaikeivät ne välttämättä omia lempiohjelmia olisikaan.

”Avomieheni seuraa tätä Englannin liigaa lauantaina ja minä katson sen monesti siinä ohessa. Lauantaihan on semmoinen päivä, että silloin tulee katsottua. --- Eihän sitä välttämättä aina etes kato sitä telkkaria, se on vaan siinä ku makoilee. Se on päällä ja toinen kattoo sitä ja sä ite vaan oot.” (I 5)

Yhdessä katselusta saattoi muodostua miellyttävä jokaviikkoinen rituaali

”Luantaina sit meillä on oikein semmonen teeveeilta, siis me vietetään sitä yleensä kahestaan kotona ja katotaan *Iltalypsy* ja *Uutisvuoto* ja toi *Frazier*. --- Toi ketju *Iltalypsy Uutisvuoto Frazier* kuuluu siis myös rituaaliin, se on myös rituaali, et siis lauantaina ollaan kotona ja katotaan just ne ohjelmat.” (I 11)

Televisiota katsellaan yhdessä myös ystävien kanssa. Ilmeni sarjoja, joita ei ehkä yksin olisi edes tullut katsottua.

”No se ihan riippuu siitä ohjelmasta mikä siellä on, että jos se nyt on niikö semmonen ihan asiaohjelma, nii voi kattoo yksinki sitä, mutta se on joku sarja, nii silloin tulee kyllä joskus semmonen hirveä tarve niikö kommentoida niitä kaikkia juttuja, että eh heh heh. Ehkä ois niikö kivempi nauraaki sillai, että siellä on itellä vähän tyhmä olo, jos kattoo jottain komediaa ja naureskellee vaan yksinään tuolla, onko vähän niikö köyhää? *Melrose (Place)* varsinki, että sitä mä en ylleensä yksin mee ees kattomaan, että se on sitte aina vaan niikö jonku kans käy siellä nauramassa niille ihmisille.” (I 9)

”Mä asun kuitenkin solussa siis sillä lailla, et on ihmisiä ja kun niil ei oo telkkaria, nii esimerkiks just nää tällaset *Ally McBealit* ja nää tällaset me on kaikki tytöt aina katottu yhdessä just nyt keväällä. Et ne oli aina silleen et Sanna ja Tiina tuli sit mun luo kattomaan mun huoneeseen ja sit hyvin paljon just Sanna tuli kattomaan mun huoneeseen telkkaa, et saaks hän tulla kattomaan tota tai tota. Mutta sit että miks mä kattosin yhdessä, niin toisaalta se on ihan kivaa sellanen, et kato mitä toi sano ja sitte niiku nauraa silleen ja sitte että onhan toi vähän pöljä ja nauraa, tämmöstä.” (I 13)

Myös vieraita viihdytetään kotona television avulla. Informanteille olivat tuttuja ainakin sellaiset kyläpaikat, joissa televisio on aina auki ja ohjelmia seurataan yhdessä vieraiden kanssa. Ohjelmatarjonnasta riippuen televisio voi olla ystävien kesken miellyttäväkin ajanviettoväline, ohjelmat eivät vain saa olla liikaa huomiota vaativia. Tilannekomedioita on mukava seurata suuremmallakin porukalla, mutta dekkarisarjat ovat ”liian raskaita systeemejä” (I 3). Tiettyjä sarjoja oletettiin kaikkien seuraavan.

”On pari sellasta tyttöä, joitten kaa tosi usein tiistaisin tulla meille ja sit katotaan *Ally (McBeal)* ja tota puhutaan siitä tai sit jostain muusta mut kuitenkin. Se on sellanen ja sitte ehkä se on senki takii sellanen, et kaikki halua kattoo sen. *Ally* on just semmonen, et ei mulla oo ketään kavereita, jotka ei suostuis kattoon *Ally*.” (I 11)

”Pääasiassa katon yksin, mutta viikonloppuisin, jos oon vieraisa tai mulla on vieraita, nii sitte on just nää ns krapulaohjelmat kuten *Formulat* tai jotaki *Frendejäki* voi kattoo. Just näitä viikonlopun iltapäivän ohjelmia kavereiden kanssa katotaan.” (I 17)

Televisiolla voi olla myös täysin päinvastainen funktio. Televisio tarjoaa myös mahdollisuuden seuran välttämiseen, sillä televisiota katsellessa on mahdollista kiinnittää huomio täysin ruudun tapahtumiin ja välttää näin keskustelua ja katsekontaktia (Lull 1990: 39). Television ääreen voidaan asettautua nimenomaan saadakseen yksityisyyttä ja omaa rauhaa (Lempiäinen – Virtanen 1991: 316). Ann Grayn mukaan etenkin naisilla televisio-ohjelma voi tarjota hengähdystauon kotitöiden ja lasten vaatimuksilta (Gray 1987: 46).

”Siinä on justiin se, että mä niiku löhöän. Että mä en jaksa tehdä sillä hetkellä mittään. Mä meen vaan löhöän ja siinä samalla mä niiku katon telkkaria.” (I 2)

Katselunautintoa saattoi lisätä se, että sai yksin kaikessa rauhassa keskittyä katsomiseen.

”Katon yksin yleensä, koska nyt asun viikot täällä yksin. Viikonloppuna katotaan yhdessä, mutta tota sillon en haluu kattoo yhdessä, jos niiku ne läsnäolijat ei haluukkaa keskittyy siihe, koska mä haluun keskittyy ja kattoo sillon ku mä katon. Et on iha hirveen mukavaa sellanen, et katotaan yhdessä jotain keskusteluohjelmaa ja sit siitä saa sanoa ja puhua heti, mut sen pitää olla, et kumpiki oikeesti panostaa siihe kattomiseen, eikä sillee, et hösää jotain muuta. Niiku toi *Punainen lanka* ja *Musta laatikko*, mua ärsyttää iha älyttömästi, jos mä niiku katon just mun naisystävän kaa ja sit se ei haluu yhtään keskittyy tai se ei jaksa keskittyy nii pitkäks aikaa ku tunniks yhteen asiaan, nii tota mua ärsyttää iha hirveesti se. Jos jonku kaa, nii sit silleen, et se kans haluu kattoo.” (I 11)

”Kyllä musta tuntuu, ku mä näitä omia sarjoja katon, nii mä katon yksin. Et ei Anssi, ei se pysty kattoon niitä. Et se aina tulee kommentoimaan, et kuinka tylsiä ne on ja kuinka kauheita ne on, et miten sä voit tollasta kattoo? Se mua häittää, ku se rupee mollaamaan niitä. Sitte mä katon ne yksin, nii ei tarvi kuunnella sen jäkätystä siinä (naurua).” (I 6)

TELEVISIO KOMMUNIKAATION EDISTÄJÄNÄ

Yhdessäolon rinnalla television katseluun liittyy läheisesti puhe, keskustelu. Informantit perustelivat television yhdessäkatseluaan nimenomaan sillä, että tällöin voi myös kommentoida ohjelmia.

”Siinä (televisiota katsoessa) voi sitte samalla keskustellakki toisen kanssa ja. Siis niikö mitä tapahtuu ja tämmöstä. Siis niiku totta kai pittää keskustella. Kaikista asioista pittää keskustella aina. Ja sitte justisa niikö jos joku idiootti jossain telkkarissa, nii justiin haukutaan sitä, että ei vittu mikä tyhmä ja nauretaan sille.” (I 2)

”Puhun mä joo ja kommentoin ja justiin se ku mä heitän sitä kritiikkiä koko ajan sitte, että mä oon aika rasittava telkkarin kattoja. Mä yritän hillitä itseäni, että ajattelin vaan sitä kritiikkiä, että ei jatkuvasti pilais toistenki iloa.” (I 10)

”Joo, puhutaan, jos yhdessä katotaan. Ja sit yleensä jääki puolet kuulematta, ku täytyy koko ajan pälättää siinä, nii sit ei saada selvää, et mitä se nyt sano.” (I 6)

Television katselusta voi muotoutua perheelle hyvin rutiiniomainen tapahtuma keskusteluineen ja kommentteineen koskien katsottavaa ohjelmaa (Virta 1994: 66). Katsomistilanteessa ironisoivat kommentit ja ohjelmalle naureskelu muodostuvat rituaaliksi, josta on tullut katsomistilanteen varsinainen nautinnonlähde (Ang 1985: 97). Ohjelmien kommentointia saattoi harrastaa myös yksikseen.

”Joo, nauran täällä yksin. Ja huutelen kommentteja (naurua).” (I 1)

”Mä oon tosi kova kommentoimaan, mä koko ajan huudan, mä kommentoin mielelläni kaikkea, elokuvia ja kaikkea. Mä koko ajan että saatana, just kaikkia elokuviaki, mä jotenki eläydyn niihin ihan täysillä, vähän niiku mä oisin ite siellä elokuvassa menossa. Sitte varsinki jos mä katon jotaki urheilua nii mä saatan monestikki huutaa ja sitte mä oon aatellukki, että mitähän ne naapuritki miettii, ku perkele, perkele, ääni vaan kuuluu niiku, että yksin tuolla raivoaa. Hyvin paljon, kaikelle, hyvin usein ja sitte typeryydelle. Mä saatan huutaaki, että saatanan idiootti tai jotaki tämmöstä ja kyllä mä nauran, jos on idiootteja tai silleen. Sanon, että älähän puhu paskaa tai jotaki tämmöstä (naurua).” (I 12)

David Morleyn tutkimuksessa miehet katsoivat televisiota intensiivisesti ja hiljaa, naisille taas television katselu ja sosiaalinen toiminta, kuten esimerkiksi keskustelu, kuuluivat kiinteästi yhteen (Morley 1986: 150). Osa haastateltavista kertoi puolisoidensa katsovan keskittyneesti heidän itsensä samalla ”höpöttäessä” ohjelmien aikana (I 6). Toisaalta osa naisistakin katsoi keskittyneesti ja hiljaa.

”Mä katon telkkaria silleen, että se on niiku ihan semmonen ohjelma, minkä mä nimenomaan haluan nähä. Silleen että mä haluan nähä sen sitte ihan kunnolla. Että jos on huono elokuva, nii sit siinä jutellaan, mutta jos se on hyvä elokuva, nii yleensä sit sitä vaan kattoo, et ei siinä silleen ehi jutella. Eikä *Simpsonista*, ei siitä oikein ehi ruveta kommentoimaan, koska sitte siinä mennään nii nopeasti eteenpäin, että jos rupee puhumaan siinä kesken kaiken, nii siitä sitte jää jotain näkemättä tai kuulematta.” (I 3)

”Ylleensä varsinki elokuvvaa nii mä haluan kattoo ihan hiljaa, rauhasa. Saattaa vaan jotaki sanoa, mitä tuoki tolleen teki tai jotaki tollasta, mutta ei, en pälpätä. Ahistaa jos yrittää keskittyä johonki nii toinen siinä käläkättää, nii hohhoijaa, mennee joku kohta ohi.” (I 7)

”Nuita ajankohtaisohjelmia ja sillai ehkä elokuvat on semmosia, että niitten aikana on semmonen, että mä en yhtään tykkää, että jos joku puhuu jotaki. Se on tavallaan semmonen kokonaisuus, että siitä ei tarvi sanoa mitään, paitsi jos se on joku tosi huono niikö, että sille vaan nauraa, mutta sitte jos se on joku semmonen ihan seurattava, nii sen mielummin kattoo sillai rauhassa.” (I 9)

Haastatteluissa ilmeni, ettei jakoa voi tehdä sukupuolen mukaan. On perheitä, joissa keskustellaan aina katsoessa sukupuolesta riippumatta ja perheitä, joissa katsotaan ohjelmat yleensä hiljaa ja höpöttämättä. Keskustelu katselun aikana ilmeni kuitenkin niin yleiseksi käytännöksi, että voi sanoa sen kuuluvan nuorten naisten television katselun

kontekstiin. Informanteista jokainen mainitsi puhuvansa ainakin vähemmän tärkeiden ohjelmien aikana.

Televisio on myös kätevä vieraiden viihdyttämisväline kuten jo edellä todettiin. Vieraiden kanssa voidaan katsoa yhdessä televisiota ja sieltä tarjoutuu sopivasti puheenaiheita

”On se varmaan se hiljasuuden poistaja, et jos ei oo mitään puhuttavaa, nii ainaki telkkarista voi niiku kattoo ja puhua siitä (naurua). Ja sit se voi se juttu rönsyillä ihan johonki muuhun, et se liity enää mitenkää...” (I 6)

”En mä kauheesti puhu mistään sarjoista. Se vähän riippuu, että kenen kans puhuu. Jos puhuu semmosen oudon ihmisen kans, semmosen oudomman ihmisen kanssa ja sitte jos yrittää löytää semmosta yhteistä puheenaihetta, nii se voi löytyä jostaki, että ai säki katot sitä sarjaa tai yleensä se alottaa puhumisen niistä sarjoista ja sitte mä voin sanoa, että mä oon seurannu sitä joskus tai jotaki tämmöstä.” (I 12)

Lullin mukaan televisiota käytetään niin puheenaiheiden tarjoajana kuin jännityksen ja kiusallisen katsekontaktin vähentäjänäkin. Vieraat voidaan vihkiä sisään ns ”televisio puheeseen”, joka tarjoaa yhteisen tutun pohjan keskustelulle. (Lull 1990: 37-38.)

Television katselu voi olla myös katalysaattori laajemmalle keskustelulle, joka ulottuu yli katsomistilanteen. Televisio voi toimia puheenaiheiden tarjoajana muun muassa työpaikoilla. (Hobson 1990: 62, 66.) Nautinto voi tulla juuri jälkikäteisestä keskusteluista ystävien kanssa. Tällöin on kyse yhteisöllisestä toiminnasta: ryhmään kuuluvat katsovat samaa sarjaa, josta keskustellaan yhdessä jälkikäteen. Ne, jotka eivät ole ehtineet seurata sarjaa pidetään juonessa mukana. Ohjelmien seuraamisen syy voi olla se, että ystävätkin seuraavat sitä. (Brown 1994: 1-18, 80-84)

Informanttien keskuudessa kerrottiin kyllä puhuttavan sarjoista jälkikäteen, niin työpaikoilla kuin ystäväienkin kesken.

”Välillä niiku huvittaa just se, että puhutaan niistä koko ajan, ku jostain perheenjäsenistä. Että oho, sille tapahtu sitä ja tälle tätä näin että. Jostain *Melrose Placesta* Jaanan kaa puhutaan sillon ku kumpiki kattoo. *Ihmeiden tekijöitä* ei taia kukaan muu oikeestaan kattoo. Mut kyllä tulee puhuttua, jos joku on nähny jonku ohjelman, et jos siinä on jotain hauskaa tai jotain.” (I 6)

”Kyllä me esimerkiksi työkavereiden kanssa nii puhutaan tietyistä ohjelmista seuraavana päivänä, jos on katsonu. --- Kyllä me keskustellaan tiettyjen henkilöiden kanssa vaikka, että mitä *Melrose Placessa* tapahtu ja tällästä. Kyllähän se antaa vinkkejä, kyllä sitä varmaan televisio-ohjelmista keskustellaan aika paljon, urheiluohjelmistaki, että katsoitko? Viikottain jos ei päivittäin.” (I 5)

”Telkkariohjelmista on yleensä helppo puhua ihmisten kanssa. En mä nyt sano, et mä koko ajan puhuisin jostain telkkariohjelmista, mutta just jotain sellaista, et jos on jotain nähny, nii voi kysyy silleen, että ootteks te nähny sen tai näittekö eilen sen ja sen. Jos ajankohtaisten jutuissa on tapahtunu jotaki, et siinä on ollu joku kiinnostava juttu, et hei katoitteks te sen ja sen ja tai siinä sanottiin näin ja näin, nii silloin kyllä tai sitte sarjoista, että katoittekste viimeks *Ally McBealin*, et se oli aika hyvä tai jotaki tällasta. Mutta ei se niiku, en mä voi sitä sanoa, et se niiku sillä lail koko ajan olis tapetilla.” (I 13)

Kaverit saattoivat myös pitää juonesta ajan tasalla, jos ei itse ehtinyt aina sarjaa katsomaan. Yleensä tiedettiin, ketkä ystävistä mitäkin sarjaa seuraavat, ja voivat näin ollen olla kiinnostuneita keskustelemaan siitä. Erään sarjan ympärille oli muodostunut oma klubikin.

”*Beverly Hills*, sitä mä oon seurannu vuosikaudet, se on muuten mun vakkarisarja. Mä oon kattonu sitä vuosikaudet sen takia, että me perustettiin kouluaikana semmonen Beverly Hills –kerho. Me alettiin kattomaan sitä ja me ollaan katottu sitä siitä asti. Ne ihmiset asuu iha eri puolilla Suomea ja me kaikki tuijotetaan sitä vieläki ja ku me tavataan joskus sattumalta, nii me keskustellaan, että mitä niille kuuluu niille henkilöille. Se on aivan hullua oikeestaan. Aluksihan se oli vitsi, naurettiin että mitähän sillekki nyt kuuluu ja kyllä se on aika hyvä tyyppi. Mä muistan, et yks niistä mun kavereista kävi mua Espanjassa kattomassa, ku mä olin siellä, nii mä kysyin siltä heti, että mitä Beverly Hillsiin kuuluu? Heti se, että nyt on semmonen ja semmonen, Donna tekee sitä ja tekee tätä. Se kerto pitkät tarinat miten sillä on neitsyys lähtenyt ja kaikkea. Se on jotenki menny niinkö semmoseksi, ei se oo enää mikään sarja, vaan se on niikö mennyt semmoseksi ihmeelliseksi jutuksi, se on semmonen kulttijuttu.” (I 12)

Eniten keskusteluja kerrottiin herättävän elokuvien ja erilaisten dokumenttien. Koskettavat ja järkyttävät aiheet tulivat ensimmäisinä mieleen.

”No elokuvat kyllä sillai aika tarkkaan käy läpi, että jos on jonku kattonu, niin sen sitte puhuu ja samoten niikö jotku asiaohjelmat. Niistä sitte yleensä, tai jotku dokumentit, nii niistä saattaa olla niin järkyttynykki jo, että niitä on ihan pakko niikö puija sitte pitkäänki.” (I 9)

Televisio-ohjelmista keskusteltaessa ei keskustelu välttämättä pysy itse ohjelmien sisällössä, vaan tätä kautta tarjoutuu tilaisuus omien kokemusten ja mielipiteiden ilmaisuun kulloisestakin aiheesta (Virta 1994: 69).

”Tanja oli pari viikkoa sitte täällä yötä. Sen kans katottiin *Kymppitonni* ja visattiin, sitte tuli joku leffa. Me ruvettiin kattoon sitä leffaa, mutta sitte jostaki ihmisestä tuli mieleen joku ja Tanja ei ollu muistanu kertoa, että sille jollekki on tapahtunu sitä ja sitte me niikö vaan juoruttiin sen elokuvan ajan. Sitte ehkä nurkkasilmällä, jos siellä tapahtu jotaki oikeen isolla äänellä, nii pistä vähä pienemmälle tuota telkkaria, ku ei kuule.” (I 8)

Televisio-ohjelmista puhuttaessa voidaan myös käsitellä omaa elämää, ehkä arkojakin aiheita, ja omia mielenkiinnon kohteita (Hobson 1990: 64). Televisio toimii hyvänä pohjana keskustelulle suuremmassa ryhmässä, sillä se perustuu yhteiseen kokemukseen. Kaikilla on jonkinlainen kosketus televisioon. (Virta 1994: 71).

TELEVISIO VALLANKÄYTÖN VÄLINEENÄ

”Kyllä siitä riita saattaa tulla. Vaikkei Jani yleensä katokkaan urheilua, nii kyllä joskus tulee silleen, että joku nyyhkyleffa jostaki kanavalta ja sammaan aikaan joku, jota Jani haluaa muka kattoo, mitä se ei normaalisti kattos, nii kyllä se riita saattaa tulla siitä. Jani ei yleensäkkään niitä nyyhkyleffoja halua kattoo. Sitte huuetaan suoraa kurkkua ja sitte toinen lähtee kalppimaan. Se on sitte väliin miten sattuu, että kumpi pääsee niskan päälle. Mä meen yleensä nukkumaan sitte, jos en mä sitä saa periksi ja Jani lähtee ulos, jos se ei saa periksi (naurua).” (I 15)

Perheessä television katselu on aina valinnan ja neuvottelun tulosta (Virta 1994: 63). Ohjelmavalinnan tekeminen kahden eri ohjelman välillä on perheen sisäistä vallankäyttöä ja heijastaa myös yleisemmin perheen valtasuhteita (Alasuutari 1991: 270). Perheellä on julkilausuttuina tai lausumattomina säännöt liittyen television katseluun: katselun määrään, sisältöön, ohjelmavalintoihin. (Lull 1990: 68). Tutkimuksissa on kartoitettu kenen perheenjäsenen vallassa ohjelmavalinnan tekeminen yleensä on. David Morleyn tutkimuksissa lopullinen päätösvalta oli kiistatilanteissa miehillä (Morley 1986: 36, 148). Myös James Lullin tutkimuksessa mies on ollut se, jolla on ollut päätösvalta kanavanvaihdoksista ja ohjelmavalinnoista. (Lull 1990: 89-93.) Morley määrittelee etenkin kaukosäätimen maskuliinisen vallan symboliksi. Kaukosäädin oli aina miehen hallussa ja sen avulla mies suvereenisti vaihteli kanavia ja valikoi katsottavia ohjelmia nojatuolista

käsin. Perheen pojat omivat kaukosäätimen käytön ikään kuin perintönä isiltään. (Morley 1986: 148.) Entä Suomessa, 70-luvulla syntyneiden nuorten naisten keskuudessa?

Kiistatilanteet liittyen television ohjelmavalintaan koettiin informanttien keskuudessa melko harvinaisiksi. Varsinkin sanaa kiista vieroksuttiin, sillä

”Ei ne silleen nyt oo ollu nii, nii intohimosia asioista, että niistä kannattais tapella.” (I 3)

Jos kiistaa todella tuli, ratkaistiin se yleensä neuvottelemalla.

”Sitte on yleensä silleen, että kun on nuo videot, nii toisen voi laittaa nauhalle. Siitä voi tietysti taistella, että kumpi nyt nauhoitetaan ja kumpi katsotaan sitte. Se riippuu ihan siitä, että kummalla on järkevämmät syyt siihen, että minkä takia se pitäis kattoo nimenomaan nyt tai että minkä takia se pitäis nimenomaan videoita. Kyllä siihen aina joku ratkasu löytyy, joku järkiperuste, että kumpi on parempi.” (I 3)

Videot ovat siis tulleet apuun: aina saa toisen ohjelman nauhalle. Valinnan mahdollisuuksien lisääntyminen videoiden, toisen television tai muiden teknisten apuvälineiden muodossa vähentää kiistat miltei olemattomiin.

”Mun ohjelman voi kyllä nauhottaa, on sitte aikaa kattoo iha oikeesti kunnolla. Sit ehkä on just nuo tekniset apuvälineet jotka ehkäsee riitoja, ku voi nauhottaa ja sit voi kuunnella, siis voi laittaa noi kuulokkeet. Niillä voi kuunnella jos on jotain just urheilua, jota mä en voi sietää, just sitä selostuksen ääntä. Katja kuuntelee sit noilla, et ei siit silleen tuu.” (I 11)

”No ei ku meillä on kaks telkkaria. Nii siis silleen, että jos tulee tämmönen, että toinen haluaa kattoo toista ja toinen toista, nii katotaan eri telkkareista. Kumpiki saa kattoo mitä haluaa.” (I 2)

Mutta kumpi saa katsoa suuremmasta televisiosta?

”No minä (naurua).” (I 2)

Perheen sisäistä vallankäyttöä voi havainnoida television katselukäytäntöjen kautta. Vaikka valinnan mahdollisuudet ovat lisääntyneet, on silti parempia ja huonompia vaihtoehtoja. Valintatilanteita vähensi se, että moni kertoi katsovansa miltei tyystin samoja

ohjelmia kuin puolisonsa. Television rooli yhdessäolon resurssina nousee siis jälleen esiin. Kytömäki kuitenkin korostaa, että valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen ei välttämättä vähennäkään kiistoja tai lopeta niitä tykkänään. Usein kiistatilanteissa ei kiistelläkään yksilöllisistä valinnoista, vaan siitä, kenen kannattama ohjelma valitaan yhdessä katsottavaksi. (Kytömäki 1991: 334.) Mieluummin katsellaan samaa ohjelmaa yhdessä kuin eri ohjelmia eri televisioista.

Löytyi myös perheitä, joissa jompikumpi puolisoista nähtiin henkilöksi, joka viimekädessä omaa määräysvallan televisio-ohjelmien katselun suhteen. Joskus kyseessä oli mies.

”Sehän ois kiva sanoa, että minä määrään, mutta Jarihan se tota valtaa sen olohuoneen, kun se tulee töistä. Mutta me ollaan nii pitkään oltu yhdessä, että hänki tietää, mitkä ohjelmat mä katson.” (I 5)

”No Esa kyllä kattoo, se on semmonen telkkarinorja, että se kyllä voi kattoo: yksin, kavereitten kans, vessasta käsin, jättää oven auki, että sillä ei niikö oo nii nöpönuukaa. Mä en kyllä varmasti antas periksi, jos tulis joku semmonen ohjelma, minkä mä haluaisin kattoo, mutta mulla kyllä ylleensä on semmonen asenne mitä katotaan, että päätä niikö sinä, koska Esa kattoo paljon enemmän telkkaria. Mä niikö tavallaan luotan sen, ku on suunnilleen samanlainen maku. En mä kyllä oo rielly sen kans, enkä kyllä oikeestaan kenenkään muunkaan. Mä niikö tosi helposti annan periksi että okei, ihan sama mitä katotaan.” (I 8)

Mutta määräysvalta saattoi myös vankasti olla naisten hallussa.

”No just tämmöset *Star trekit* ja tämmöset mua ei niiku pätkän vertaa kiinnosta, että Ari ois hirveen kiinnostunut niistä, mutta tuota me, yleensä meillä ei katota niitä. Nii oikeestaan minä aika lailla päätän siitä, että mikä kanava meillä on päällä, että harvoin Ari saa kattoo mitään semmosta siis mutta tuota. Tietysti Santtu silleen just lastenohjelmat ja näin että, mutta aika lailla minä. Kyllä se Ari uhkaa joskus ostaa oman telkkarin (naurua).” (I 14)

”No Anssi varmaan sanoo että mä määrään tai siis minä. Siltä musta välillä tuntuuki, että niiku mä määrään. --- Ei oikeestaan (tule riitoja), että jotain päätystä, mutta sitte jompikumpi antaa aina periksi, että ei, ei nyt silleen mikään riidan aihe. Meillä on kaks telkkarii. Ei meillä nyt ainakaan mun mielestä tuu semmosia, että toisella menis toinen tai sitte Anssi antaa aina periksi, että mä en ees huomaa (naurua).” (I 6)

Muutama haastateltava mainitsi puolisonsa katsovan televisiota paljon enemmän ja ohjelmavalintojen tekeminen oli langennut ikään kuin luonnostaan enemmän katsovan

osaksi. Osa perheistä näytti neuvottelevan ohjelmavalinnoistaan sangen demokraattisesti. Järkiperusteinen päätöksenteko nostettiin esiin kiistatilanteiden ratkaisijana. Usein myös naiset katsoivat omaavansa vallan määrätä mitä katsotaan. Suomessa nuorten naisten keskuudessa ilmeni vanhempiin tutkimuksiin nähden sangen ristiriitaiselta vaikuttava kuva perhekatselun politiikasta. Seuraavassa kappaleessa paneudunkin syvemmin tähän politiikkaan sekä sukupuolten rooleihin ja asemaan kodin kontekstissa, tarkastellen kotitöihin, perheen valtasuhteisiin ja sukupuolirooleihin keskittyvää puhuntaa.

PERHEKATSELUN POLITIIKKAA

Edellisessä kappaleessa hahmottelin perheensisäistä vallankäyttöä television katseluun liittyen. Muutamissa perheissä mies nimettiin henkilöksi, joka päättää mitä katsotaan. Toisaalta usein ohjelmavalinnat osoittautuivat demokraattisten neuvotteluiden tulokseksi. Lisäksi moni informantti nimesi itsensä henkilöksi, joka viime kädessä ohjelmavalinnan tekee. Näissä tapauksissa television voi todella sanoa olevan perheen naispuolisen jäsenen vallassa. Aiempiin tutkimuksiin verrattuna tulos näyttää ristiriitaiselta.

Kiinnostavaksi uudeksi kodinkoneeksi nousi tietokone. Usein tietokoneeseen viitattiin miehelle kuuluvana ja miehen runsaasti käyttämänä välineenä.

”Mä nyt katon enemmän ku Anssi oikeestaan telkkaria, Anssi on aina tuolla tietokoneen ääressä.” (I 6)

”No se oli vähän sillä tavalla, että Timo oli enemmänki aina tietokoneen kimpussa, mä olin teeveen. Ehkä minä sillon (määräsin).” (I 1)

Onko tietokone syrjäyttänyt television miesten kiinnostuksen kohteena ja jättänyt näin television naisten armoille? Muutamasta haastateltavien kommentista näin voisi päätellä. Toisaalta haastateltavat ohjelmavalinnoista puhuessaan viittasivat usein laajemminkin perheen valtasuhteisiin ja määrittelivät itsensä tai lapsuudenkodissaan äitinsä henkilöksi, joka päättää ohjelmavalinnoista, kuten yleensä kaikesta muustakin.

”Minä määrään (aurua). --- Kuten kaikesta muustakin (aurua).” (I 2)

”Kyllä se varmaan on äiti, joka määrää. Se varmaan, ku se kattooki. Tai no ei. Isä kattoo enemmän, mutta äitillä on nii tietyt semmoset, mitkä sen on pakko saaha kattoo, nii ne kans katotaan. Ja määräähän se muutenki meillä kaikesta.”
(I4)

James Lull eri kulttuurien television käyttötapoja tutkiessaan havaitsi vahvan naisvallan vallitsevan tietyissä kulttuureissa. Esimerkiksi Venezuelassa naiset hallitsivat suvereenisti kotia ja elämän yksityistä sfääriä, mikä heijastui myös television katselutavoissa. Telenovelat, saippuaopperan sukulaiset, olivat todella suosittu ohjelmagenre. Telenoveloita lähetettiin Venezuelassa parhaaseen katseluaikaan valtaisille naisyleisöille. Naiset päättivät mitä televisiosta katsottiin. (Lull 1990: 153-168.) On vähintäänkin kyseenalaista hahmotella perheen valtasuhteita vain television käyttöön liittyvien tietojen pohjalta. Ainoastaan television käyttötappoihin rajoituttaessa voi kuitenkin aavistella matriarkaalisesta vallan piilevän ainakin osassa nuorten naisten kotitalouksista.

David Morley on tarkastellut naisten television katselun mahdollisuuksia ja rajoitteita kodin kontekstissa. Morley havaitsi tutkimuksessaan, että miehet todella keskittyivät katsomaansa, katsoivat intensiivisesti ja ympäristöönsä huomiota kiinnittämättä. Naiset puolestaan syyllisyydentuntoisina tasapainottelivat perhe-elämän velvoitteiden ja katselun nautintojen välillä. (Morley 1986: 147-161.) Omaa katsomistyyliään kuvatessaan haastateltavista moni kertoi täydellisesti keskittyvänsä katsomiseen. Yksin eläville tämä on helppoa, sillä muut perheenjäsenet eivät ole vaatimassa huomiota kesken katselun. Eivät kaikki parisuhteessa elävät tai perheellisetkään joutuneet jättämään television katseluaan kotitöiden ja lasten vaatimusten aiheuttaman paineen alla. Seuraavaksi paneudun kotitöiden ja lastenhoidon problematiikkaan perhekatsojan kontekstissa. Tarkastelen kuinka naiset puhuvat katselustaan sukupuolitettussa katselun kontekstissa, eli heidän mielikuviaan naisten katselutavoista ja heidän näkemyksiään omista katselutavoista kodin kontekstissa.

Koti ja elämän yksityinen sfääri on mielletty naisten elämänalueeksi, julkinen sfääri ja työ puolestaan miesten. Tutkimuksissa on ilmennyt, että kotityöt mielletään naisten tehtäväalueeksi riippumatta siitä onko nainen kodin ulkopuolella työssä vai ei. Television katselu kodin kontekstissa on sopeutettava muihin kodin aktiviteetteihin ja velvoitteisiin. Kotitöiden tekemisestä puhuttiinkin usein haastatteluiden aikana. Jostain syystä nähtiin tarpeelliseksi viitata kotitöiden tekemiseen television katselusta puhuttaessa.

Haastattelupuheesta voi havaita useammanlaisia puhetapoja liittyen kotitöiden tekemiseen ja television katseluun kotona. Puhetavat voi määritellä vaikkapa kotityödiskurssiksi.

Kotityöt miellettiin usein seikaksi, joka vähentää katselua. Kunnan perheenemäntä ei tuhlaa aikaansa tyhjänpäiväiseen television katseluun. Eroja ilmeni kuitenkin näkemyksissä siitä, kenen vastuulle kotitöiden tekeminen lankeaa. Kotityöt saattoivat nousta esiin juuri naisille kasautuneena ja katselua estävänä seikkana.

”Sekihän voi olla vaan telkkarin peruja, että on tämmönen mielikuva, että ainahan akat napisee ukkoillea jossaki leffassaki, ku ne vaan sohovalla makkaa ja ryyppää kaljaa ja kattoo telkkaria. Mutta miehet varmasti ottaa niikö sillai rennommin sen kattomisen. Naisen mielessä on aina kaikkia tekemättömiä kotitöitä, siis ainaki sanotaan, että hyvin suuren osan, että joutaako. Niikä mullaki just se, että vappaa-aikaa on niin vähän, nii täytyy niikö punnita tarkkaan just se niikö aika, onko jotaki muuta tekemistä ja kaikki tämmönen. Ku miehille on nii heleppoa, ku ei mittää tarvi. Maata vaan. Mihin tulee kyllä muutos, jos minä saan päättää (naurua).” (I 8)

Haluttiin korostaa, että kotitöiden tekeminen tulisi asettaa television katselun edelle.

”Siis sehän (sisko) niikö kattoo ihan vitusti telkkaria, että jos se ei jossain bingossa oo. Siis sehän niikö siis ihan aamusta heti alottaa, mitä sieltä tullee ohjelmia. Siis justiisa että se niikö kattoo ne aina ja näin ja ei kai se tuu ees puhelimmeen sillon, ellei oo mittää tosi tärkeää asiaa sitte. Sillä on aina kauhea kiire kattomaan takasin ja näin. Semmonen niiku tavallaan ärsyttää, ko aattelee, että siis niikö sinäki aikana se vois niikö vaan siivoilla ja touhottaa siellä ja näin, mutta sitte justiisa siivoamiset, että ei se niikö jaksa semmosta ennää tehdä sitte. Sillä on niikö puhti pois siinä ku se aamun alottaa, ko se herrää siinä, nii kattoo jotku ensimmäiset kolme tuntia jotaki telkkaria.” (I 2)

”Siis kattoo vaikka jonku *Simpsonit* ja sitte sen jälkeen kelailee vaan kanavia, nii sit se on, jos sitte sieltä löytyski jotain mielenkiintoista katottavaa ja tekis mieli ruveta kattomaan sitä, nii sitte ei ehtiskään tehdä jotain muuta, mitä kuitenkin. Aina sitä on jotain, mitä mitä pitäs tehdä sillon, lukee jotain tai siivota tai jotain muuta vastaavaa, nii sitte sitä ei tuu tehtyä. Kyllähän sitä on aina nii paljo kaikkea muuta tekemistä, että sitä ei niiku silleen tuu katottua sillä tavalla, että ei ole muutakaan tekemistä, nii katotaan telkkaria. Sillä periaatteella ei tuu kyllä. Aina on kuitenkin jotain, parempaa tekemistä.” (I 3)

Pienten lasten äidit korostivat myös television merkityksen vähenemistä lapsen syntymän myötä. Kunnan perheenemännän ideaalin rinnalle nousi kunnan äidin ideaali. Lapsen etu nousee television katselun edelle ja tämä haluttiin haastatteluissa tehdä selväksi.

”Ehkä se (katselu) nyt väheni siinä mitä se lapsi syntyi ja silleen, että se ei oo enää nii tärkeä se teeveeohjelma silleensä, koska siis sehän niikö monessaki tapauksessa pittää lopettaa justtiisa aina vähäksi aikaa, siis niiku lähteä vaihtaan joku vaippa tai tämmöstä. Siis se ei niikö enää saa olla tärkeää ja näin, että se on niikö toisarvonen asia sitte mitä on niikö lapsi.” (I 2)

”Mut sen mie niiku tästä, et aikasemmin, jos teeveeohjelma oli niiku tärkeä, nii nyt tää lapsi on kuitenkin tärkeempi, et vaikka siel nyt menis siellä ja pitäs lähtä vaihtaan vaipat, nii kyl mie ne vaihan, enkä jää niiku tällain tähän näin. Et silleen, et se on vähän rajottunu, et aikasemmin, ku ei ollu lasta, nii katto kyllä niiku ihan napitti sen ohjelman niiku alusta loppuun. Se oli katastrofi, jos joku tuli siihen väliin.” (I 6)

Mutta kotitöiden ja lastenhoidon kerrottiin usein rajoittavan tekemisiä sukupuoleen katsomatta. Kotitöitä on tehtävä, mutteivät ne ole ainoastaan naisten vastuulla. Usein puheessa nousee esiin selkeä tasa-arvoisuuteen pyrkiminen.

”Ehkä perinteisesti jos aattelee niiku perheitä, nii voi sanoa, että oman isäni ikäiset, nii ehkä silloin on ollu, että miehet on kattonu ja naiset on tehny kotitöitä siinä sivussa, mutta et niiku ittellä, nii kyllä se niiku meillä on ihan samanlaista, että ajat muuttuu ja miesten rooli kotona muuttuu, että mies ihan yhtä paljon tekee kotitöitä ku nainenki tai ainaki meillä tehhään silleen. Ei oo semmosta, että mies istuu ruhtinaana sohvalla ja kattoo mitä haluaa, ei semmosta.” (I 14)

Haastateltavien joukossa oli myös henkilöitä, jotka eivät katsoneet tarpeelliseksi juuri puhua kotitöiden tekemisestä. Nämä haastateltavat olivat pääsääntöisesti sinkkuja. Perheenemännän velvollisuudet eivät painaneet heidän harteitaan eikä kotityödiskurssi innoittanut heitä puheenaiheena.

”No just se, että itekkään ei tee monesti mitään, ko mennee tuonne kattomaan. Mutta on se ehkä sillai, että harvemmin niikö näkkee jonku miehen niiku tekevän jottain siinä samalla. Ehkä se on sillai ihan totta, että jos kotonaki mieltii, että mikä on tilanne sillai, että eihän meiän isä sillai niikö mitään tee muuta ko kattoo sitä teeveetä, kun taas meiän äiti siinä laittaa pyykkiä ja ompelee. Siellä on kyllä ihan selvä erottelu sillai, mutta ite sitte kyllä muistuttaa meiän isää enemmän sillai, että miten mä katon teeveetä. Mä meen tasan tuijottamaan sitä enkä mitään muuta.” (I 9)

”No nyt se (televisio) on ruvennu oleen päivällä auki, siis just tälleen näin, että tota jos mä täällä jotaki puuhastelen, siis niiku tiskaan tai siivoan tai jotain nii mullei oookkaan radio auki vaan telkkari. Se on niikö semmonen muutos mikä on nyt tapahtunu varmaan tänä vuonna, että telkusta on tullu semmonen et se on auki. Mut mä en toisaalta hirveesti puuhastele kotona (naurua).” (I 11)

”No ehkä miehet makkaa enempi sohvalla, siis yleensä, mutta mä ite kyllä makkaan kans sohvalla, ja sitte miehet kattoo urheilua, mutta ei mun kohalla piä paikkaansa kuitenkaan. Mä voin yhtä hyvin istua kattomassa formuloita ja maata sohvalla ja syödä lenkkiä (naurua).” (I 16)

”Et se semmonen stereotypia, et joo, mä makkaan sohvalla ja katon teeveetä ja juon kaljaa, nii mun mielestä se, niin hieno asia kuin se onkin, nii pätee ihan yhtä lailla miehiin kuin naisiin. Näin mä sen nään ja omasta kokemuksestani sanon.” (I 17)

Mielikuvien mies- ja naiskatsojat esiintyivät sangen stereotyypisinä hahmoina. Sohvilla makaava kaljaa kittaava mies ja touhukkaana kotitöiden parissa puuhasteleva perheenäiti nousivat haastatteluissa esiin. Stereotypioita pyrittiin kuitenkin kyseenalaistamaan. Nykyajan konkreettiset mies- ja naiskatsojat eivät enää mahdu perinteisiin kaavamaisiin käsityksiin. Tutkimus on sukupuolittanut sangen tehokkaasti katselukäytännöt ja –tottumukset. Maskuliiniseksi tai feminiiniseksi mielletyt tavat katsoa ovat juurtuneet mieliin. Puhetapansa pohjalta haastateltavat asemoivat itseään ja perhe-elämäänsä suhteessa perinteisiin käsityksiin ja odotuksiin. Kodin kontekstissa korostettiin pikemminkin tasa-arvoisuutta ja sukupuolten muuttuneita rooleja kuin perinteisiä stereotypioita. Television katselu on pitkälti yhdessä katselua, television katselu tapahtuu muiden kodin aktiviteettien ohessa ja rinnalla, mutta nuoret naiset eivät enää tahdo asettua siihen perinteiseen perhekatsojan malliin ja politiikkaan, joka tutkimusten ja julkisuuden kautta on mieliimme iskostettu.

Kiinnostava oli huomio, että nuoret naiset käyttivät televisiota sangen toisistaan poikkeavin tavoin. Hahmottelen kaksi toisilleen miltei vastakkaista television käyttäjä-, eli ideaalityyppiä: varautuneen ja varauksettoman. Televisiota varauksettomasti käyttävä mieltää television ystäväksi, pöytävieraaksi, ääneksi taustalle. Televisio saa säädellä surutta aikataulua. Ystäviä viihdytetään television avulla ja sitä käytetään runsaasti myös puheenaiheena. Televisiota varautuneesti käyttävä mieltää edellä esitellyt käyttötavat järkiään epäsuotaviksi. Turhaa television aukipitämistä paheksutaan, sen ei sallita säädellä aikataulua, ystävien kanssa ei tuhlata aikaa television katseluun eikä televisiota pidetä mainitsemisen arvoisena puheenaiheiden tarjoajanakaan. Ilmeni siis kaksi toisilleen miltei vastakkaista käyttäjätyyppiä. Seuraavassa luvussa nostan esiin tämän seikan television asemaa symbolina kartoittaessani. Erilaiset käyttötavat ja näkemykset mahdollisista käyttötavoista ovat osoitus sangen erilaisista televisioon suhtautumistavoista.

7 TELEVISIO SYMBOLINA – TELEVISION KULUTUS

KULUTUKSEN RETORIikkaA

Roger Silverstone hahmotteli kulutusta käsitteenä ja kulutuksen retoriikkaa. Kulutuksella ilmaistaan makua, identiteettiä ja statusta. Kulutus on prosessi, jossa merkitystä rakennetaan. Kulutus on retorinen aktiviteetti ja kulutuksen kohteet - viestit, tuotteet ja teknologiat - kantavat mukanaan merkityksiä. Tärkeää Silverstonen mukaan on tutkia näitä merkityksiä ja niiden muodostumista sekä katselun kohteissa eli ohjelmissa, että itse televisiossa teknologiana, laitteena. Tutkimisen arvoista on se, mitä käyttäjät haluavat tai yrittävät kulutuksellaan sanoa. Ihmiset tekevät valintoja, ja kiinnostavaa on tarkastella mitä nuo valinnat kertovat ja merkitsevät. Kun hankimme, kulutamme tai esittelemme omistamaamme, esittelemme myös kulttuurista kompetenssiamme. Median kulutus voidaan nähdä identiteetin rakentamisen osana. Nyt tulisi tutkia miten mediaa käytetään tässä prosessissa ja mitä käyttö artikuloi. (Silverstone 1998: 247-254.)

Nuoret naiset määrittivät suhtautumistaan televisioon puhuessaan sen katselusta ja käytöstä kodin kontekstissa. Haastatteluaineiston pohjalta oli abstrahoitavissa tiettyjä selkeitä lähtökohtia, joista televisiota arvotettiin ja arvosteltiin. Joukkoviestinnän tutkimukseen, kansanvalituksen perinteeseen ja viestintäkulttuurimme peruslähtökohtiin paneutuminen tuo esiin julkisen diskurssin tarjoamat lähtökohdat televisiopuheelle. Nuoret naiset puhuivat näiden rinnalla, kautta ja varjossa. Heidän toisistaan suurestikin poikkeavat puhutavat tulevat ymmärrettäviksi tarkasteltaessa taustalla piileviä vaikutteita. Nyt katsaus puhetapojen lähtökohtiin. Ensimmäiseksi hahmottelen julkisen keskustelun ja kansanvalituksen tarjoamia näkökulmia. Tämän jälkeen kuvaan tieteellisen tutkimuksen tarjoamia lähtökohtia. Kappaleen lopussa esittelen eräänlaisen teorian, kehikon, jonka puitteissa televisiopuhetta voi lähteä tulkitsemaan.

Viestintäkulttuuriamme on hahmotettu kuva-sana vastakkainasettelun kautta. Kuvallisten medioiden on nähty pitkään herättäneen epäluuloa. Länsimaisen kulttuurin on ajateltu perustuvan kirjalliseen perinteeseen, vaikka myös kuvalla ja näkemisellä on aina ollut vahva asema. Kuvat ja seinämaalaukset ovat nähneet päivänvalon ennen kirjoittamista. Kuvallisen ilmaisun sanotaan kulttuurissamme kuitenkin määrittyneen epä-älylliseksi,

tunteelliseksi ja alhaisiin aisteihin vetoavaksi. Televisio on nimenomaan näytön ja näyttämisen viestin. Sähköisten viestimien yleistyminen ja runsas käyttö ovat herättäneetkin keskustelua etenkin Euroopassa. Keskustelun keskiöön on noussut huoli kansan, etenkin nuorison, lukutaidosta. Ilmiö on tyypillinen Euroopassa, jossa on havaittavissa muita maanosia yleisempää television vastaisuutta. (Ang 1996: 10, Heiskanen 1981: 149-157, Hietala 1996: 31, Lull 1990: 153, Näränen 1996: 66, Sinkko 1981b: 192-194, Tuormaa 1991: 210, Valaskivi – Nikunen – Ruoho 1996: 87.)

1980-luvulta lähtien on television ohjelmistoon viisastuttamisen rinnalle noussut todellisuuspaoksi haukuttu viihdyttäminen. Kaupallistuminen, kansainvälistyminen, uudet kanavat, kuten kaapeli- ja satelliittikanavat, sekä videot ovat kaikki heikentäneet kansallisten televisiokanavien asemaa. Televisiotoiminnan kaupallistuminen ja ohjelmistorakenteen viihteellistyminen ovat nostaneet television huolen aiheeksi laajojen kansanjoukkojen keskuuteen. Keskustelua television vaaroista on käyty niin kasvattajien, journalistien, poliitikkojen kuin intellektuellienkin keskuudessa. Osansa ovat saaneet niin väkivalta- kuin naistenviihdekin. Huolta on kannettu television vaikutuksista muihin ihmisiin: haavoittuvaisempiin ja heikompiin. Naiset, nuoret, lapset ja työväenluokka on mielletty television potentiaalisiksi uhreiksi. Televisio ei suinkaan ole ensimmäinen, joka kyseistä kauhua ja moraalista paniikkia on aiheuttanut. (Ang 1996: 6-26, Morley 1992: 16, Näränen 1996: 66, Rönnerberg 1988: 11-12, Salokangas 1994: 99-100, Sinkko 1981b: 191-92, Tuormaa 1991: 205.)

Sanomalehtien pelättiin 1600-luvulla aiheuttavan poliittisia levottomuuksia, romaanit nähtiin 1700-luvulla kulttuurisen rappion merkkinä, samoin radio saapuessaan. Keksinnöt herättävät pelkoa aina levitessään rajatun eliitin ulkopuolelle. Kiinnostus kansan sivistämiseen voimistui etenkin valistuksen myötä 1700-luvulla. Ahkeruus, kuuliaisuus, velvollisuudentunto ja siveellisyys nähtiin kansansivistyksen päämääräksi ja näihin tuli lukemisen ja oppimisen kannustaa. Vaarana nähtiin, että hyöty muuttuikin vastakohtakseen. Lukutaidon kautta tutuksi tuleva viihde voi viedä aikaa työltä ja viihteen kautta väärät elämänarvot ja tunnetilat, kuten aistillisuus, velttous, tunteellisuus ja eläimelliset vietit voivat nousta pintaan. Jos köyhä kansa lukee liikaa, voi se tulla tyytymättömäksi osaansa. Vaarallisimmaksi nähtiin romaanin lukeminen, jonka miellettiin puhuttelevan vain mielikuvitusta ja uteliaisuutta, ei järkeä ja sydäntä. (Fridlund 1989: 159-162, Näränen 1996: 67.)

Romaanin lukemisesta huoli siirtyi jazz- ja rock-musiikin kautta yhä uusiin nuorisokulttuurin muotoihin, kuten elokuvaan, sarjakuviin, myöhemmin televisioon ja videoihin. Nyt tapetilla ovat tietokonepelit. Edellisen sukupolven kauhistelemista kulttuuri-ilmiöistä tulee vähitellen yhteiskunnallisesti hyväksytyjä. Seuraavan sukupolven kauhistelu kohdistuu uusiin siveydelle ja moraalille vaarallisiin ilmiöihin. Näin synnytetään jälleen uusi moraalinen paniikki, paniikin kohteen vain vaihtuessa. Tietyt henkilöt tai ilmiöt tulevat joukkotiedotuksen kautta määritellyiksi uhaksi perustavia yhteiskunnallisia arvoja kohtaan. Kohteen kielteisiä puolia korostetaan ja pian niistä tulee koko kansan mieliharmeja. Näyttämölle ilmestyy moraalisia yksityisyrittäjiä kansan puhemiehiksi. He vaativat voimatoimia paniikin kohteen taltuttamiseksi. Puhemiehet ovat yleensä lähtöisin ryhmistä, jotka haluavat vaalia vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta, yleensä keskiluokkaisia. Paniikin kohde liittyy yleensä ryhmiin, jotka voivat tuota järjestystä häiritä, eli alempiin luokkiin ja nuorisoon. Huolestuneisuutta herätti aluksi juuri alaluokan nuoriso, nyttemmin nuoret kaiken kaikkiaan. (Fridlund 1989: 163-165, Näränen 1996: 67, Rönnberg 1989: 156-157.)

Työväestö, nuoriso, naiset - nuo heikot ja haavoittuvaiset kansanosat. Myös huolella fiktion vaikutuksista naisten elämänsenteisiin, -odotuksiin ja toiveisiin on pitkä historia. Naisten viihde on nähty riskialttiiksi alueeksi. Kautta aikain on ilmennyt tarve kontrolloida sitä ja sen kulutusta. Fiktion pelättiin vaikuttavan epäterveesti siihen miten nuoret tytöt asennoituvat naisina yhteisöön. Fiktio voi johdattaa harhaan ja vaarana on liiallinen mielikuvitusmaailmaan uppoutuminen. Pohjalla on näkemys mielikuvituksesta ja unelmista vaarallisina ja siksi kontrolloitavina seikkoina. On pelätty, että roskaromaanien ja rakkausseikkailujen tarjoama unimaailma tulee todellisuuden osaksi, ainekset sekoittuvat ja piilotajuisesti aletaan vaatia todellisuudelta tämän vaarallisen unimaailman ominaisuuksia. Vaarassa oli paitsi naislukija tai -katsoja, myös varoittelijoiden keskiluokkainen arvomaailma. Pelkona oli, että tytöt eivät enää sisäistä tarjottuja roolimalleja ja niiden asettamia sosiaalisia velvoitteita. Nykyinen naisten viihteen vähättelevä ja banalisoiva jatkaa samaa perinnettä. (Eloranta 1974: 158-159, Koivunen 1992: 185-203.)

Myös tieteellinen tutkimus on kantanut kortensa kekoon joukkoviestinnän ja laajemmin populaarikulttuurin haitallisia vaikutuksia tarkastellessaan. Joukkoviestinnän tutkimuksessa pidettiin alun alkaen lähtökohtana juuri tiedotusvälineiden rajatonta valtaa

vaikuttaa vastaanottajaan ja tarkasteltiin medioita propagandan välineinä. 40-luvulla virinnyt vaikutustutkimuksen traditio tarkasteli myös joukkoviestinnän vaikutuksia vastaanottajiin. Suuntauksen piirissä virinnyt väkivaltatutkimus on viriili tutkimussuuntaus yhä tänäkin päivänä. Mediaväkivaltaa ja sen vaikutuksia katsojiin – yleensä lapsiin - on tutkittu etenkin Yhdysvalloissa (von Feilitzen 1998: 88-91).

Populaarikulttuurin on todettu olevan tuhoisaa kansalle niin marxilaisten kuin porvarillistenkin kriitikoiden taholla. Frankfurtin koulukunnan ajatuksia seurailleen populaarikulttuuri on nähty massakulttuurina, todellisuuspakona, joka vie huomion pois todellisista ongelmista. Massakulttuuri tulisi nähdä kulttuuriteollisuutena, viihde- ja rattotuotantona, joka herättää tarpeita, joita lupaa tyydyttää, muttei tyydytäkään. Vasemmistolaiset näkivät joukkoviestinnän tuottavan kansalle väärää tietoisuutta ja tuputtavan porvarillista ideologiaa, oikeistolaiset pelkäsivät sen tuhoavan perinteiset arvot. (Hietala 1992: 68-69, Morley 1992: 16, Pietilä 1997: 214-228.)

Massakulttuuri on saanut osakseen melkoisesti kritiikkiä. Kritiikkiä on esitetty massakulttuurin feminiinisiin tai feminisoiviin ominaisuuksiin viitaten. Andreas Huyssen tarkastelee teoksessaan massakulttuurin sukupuolittamista. 1800-luvun puolivälistä asti on korkea- ja massakulttuurin välillä vallinnut sangen vihamielinen suhde. Modernismi konstituoiti itsensä tietoisien eksklusion strategian avulla: massa- tai 1800-luvun mittakaavassa pikemminkin populaarikulttuurista muotoiltiin modernismille sen kipeästi kaipaama toinen: vaarallinen ja saastuttava vastapooli. Huyssenin kirjan nimi *After the great divide* viittaa tähän kategoriseen eroon, joka korkeakulttuurisen taiteen ja massakulttuurin välille tehtiin. Kategorisointia seurasi taiteen maailman autonomian painotus ja vihamielisyys massakulttuuria kohtaan. (Huyssen 1986: vii-ix, 9.)

Massakulttuurin ja korkeakulttuurin jyrkkä erottaminen ja massakulttuurin kiehtovaksi mutta vaaralliseksi leimaaminen tekivät siitä oivan huolenkohteen kansanvalistajille. Gustaf Flaubertin teoksen *Madame Bovary* päähenkilö Emma Bovary miellettiin varoittavaksi esikuvaksi naisesta, joka tietämättömyyttään ja typeryyttään sortuu massakulttuurin uhriksi. Teoksen Emma lukee romaaneja, joiden luomien illusioiden johdosta toden ja tarun raja hämärtyy. Päähenkilön mielen valtaa haaveet romantiikasta ja rakkaudesta, joita hän tuloksetta yrittää toteuttaa omassa elämässään tyytymättä normaaliin porvarilliseen ja banaaliin elämäänsä. Massakulttuurin vaaraksi nähtiinkin juuri sen

houkutus saada vastaanottaja vaipumaan unelmiin ja valheellisiin haavekuviin. Massakulttuuri viekoitteli vastaanottajaa passiiviseen kulutukseen, pois tuotannon ja aktiivisen toiminnan, eli maskuliinisuuden maailmasta. Näin massakulttuuri alkoi näyttäytyä feminiininä - modernismin toisena. (emt.: 44-47, 55.)

Nainen asemoitiin lukijaksi – subjektiiviseksi, tunteelliseksi, passiiviseksi – ja mies toiminnan ja tekojen maailmaan. Miehet tuottavat, naiset kuluttavat. Näin 1800-luvulla nousi esiin näkemys, jonka mukaan viekoitteleva massakulttuuri on feminiinistä ja todellinen autenttinen korkeakulttuuri on säilytettävä miesten käsissä. Naiset oli pidettävä pois korkeakulttuurin piiristä. Naisten esteettisten ja taiteellisten kykyjen ajateltiin olevan miesten vastaavia alhaisemmalla tasolla. Massakulttuurin uhreiksi ajateltiin avuttomat ja haavoittuvaiset massat. Samalla sekä massakulttuuri että nämä vaaralliset ja hairautuvaiset massat feminisoitiin. Näin sai alkunsa tapa sukupuolittaa elämänilmiöitä. Tapa on edelleen hengissä. (emt.: 46-53.)

Entä televisio – massakulttuuria runsain mitoin tarjoileva väline? Lynn Spigel on tarkastellut television amerikkalaisiin koteihin saapumista kyseisen aikakauden viestintävälineiden televisiodiskurssin pohjalta. Spigelin mukaan televisio nousi keskeiseksi symboliksi sodan jälkeisen kulttuurin maskuliinisuuden kriisissä. Television alettiin pelätä kesyttävän maskuliinisuuden, tekevän miehet sairaiksi tartuttamalla heihin feminiinisyyden taudin. Alkoi velloa miesten naisellistumisen pelko. Joukkoviestintään liitettiin jo perinteisesti feminiinisiä määreitä: se rohkaisee passiivisuuteen, kulutukseen ja todellisuuspakoon. Uusi kodin media televisio radion jalanjäljillä houkutti miehiä passiivisiksi television tuijottajiksi. Tämä murensi perinteistä miehisyden mallia. Television pelättiin tekevän miehistä naisten hallitsemia tolloja ja vievän miehiltä perheenpään roolin ja vallan. Naisten pelättiin kontrolloivan miehiään television avulla ja sitovan miehet kotiin televisioruudun ääreen. Yhdysvalloista löytyi jopa muutamia kansan julkisen psyyken puolesta pelkääviä sekä naisten ylivallan ja matriarkaatin tuloa uumoilevia puhemiehiä. (Spigel 1997: 229-231.) Näin sai televisiokin annoksensa feminiinisiä määreitä ja leimautui sangen vaaralliseksi välineeksi. Televisio, massakulttuuri ja katselu passiivisena aktiviteettina niputettiin yhteen ja varustettiin sukupuolittuneilla stereotyyppioilla.

Margareta Rönberg tarkastelee teoksessaan puhuntaa lastenviihteestä. Hän kritisoi voimakkaasti kasvatuksellisen ja sivistävän lastenviihteen puolesta puhujia, jotka leimaavat lasten keskuudessa suositut kulttuurituotteet roskaksi. Rönberg tarkastelee käsitettä roska, sen sisältöä ja käsitettä käyttävien tarkoitusperiä ja motiiveja. Roskaksi leimataan kaupallinen ja massakulttuuri. Roskasta puhuttaessa nousevat esiin kielikuvat ala-arvoisesta ruoasta ja likaisuudesta. Roskaa oleva kulttuuri-ilmio on makeaa, valmiiksi pureskeltua, helposti sulavaa ja siivotonta. Roska viettelee, harhauttaa ja houkuttelee kuten ilotyttö. Näin on roska sukupuolitettu ja asemoitu feminiinisyyden piiriin, myös ruotsalaisessa kulttuurikeskustelussa. (Rönberg 1988: 19-38.)

Roska ja massakulttuuri – rakkaalla lapsella on monta nimeä. Samaan jatkumoon on liitettävissä lisääkin termejä. Charlotte Brunsdonin mukaan televisiosta puhuttaessa tehdään usein jaottelu hyvään ja populaariin televisioon. Hyvä televisio pohjautuu muualla jo legitimoituihin taiteen muotoihin: teatteriin, kirjallisuuteen ja musiikkiin. Huono televisio on juuri populaari, kaupallinen televisio, jossa keskeisellä sijalla ovat amerikkalaiset sarjat. (Brunsdon 1992: 116-117.) Television amerikkalaistuminen alkaa merkitä assosiaatioita kaupallistumiseen, banaaliuteen ja perinteisten arvojen tuhoutumiseen. Usein amerikkalaisuuden nähdään vetoavan juuri työväenluokkaan. Tätä kautta amerikkalaisuus assosioidaan myös feminisaatioon. Työväenluokan miehet feminisoituvat, sillä amerikkalaisuus liitetään yhteen passiivisuuden, vapaa-ajan, kodin ja helpon elämän kanssa, jotka kaikki osaltaan muokkaavat miehistä naismaisia, feminiinisiä olentoja. (Morley 1992: 33-34.)

Naisten seuraamat ohjelmatyypit ovat moraalisesti selkeästi ongelmallisempia kuin miesten (Ang 1985: 250). Etenkin saippuaopperat ovat sangen halveksitussa asemassa. Kun sanotaan, että jokin on saippuaopperaa, sanotaan vähintäänkin, että se on huonoa draamaa. Usein tarkoitetaan myös, että se on huonosti kirjoitettua, halvalla tuotettua ja huonosti näyteltyä. Se viittaa kliseisyyteen, banaaliuteen ja paatukseen. (Brunsdon 1992: 116.) Dallasista puhutaan ikään kuin omana lajityyppinään. Se on yleisnimi paitsi perhesarjoille, myös huonoille tv-ohjelmille. (Lempiäinen – Virtanen 1991: 290-297.) Naisten genren halveksittua asemaa on mahdollista tarkastella osana yleistä kaiken amerikkalaisen paheksuntaa. Naisten genret ovat usein tuontitavaraa Amerikasta. Saippuaoppera viittaa jakoon hyvä televisio – populaari televisio. Populaariin, kaupalliseen televisioon liittyy myös käsite amerikkalainen. (Brunsdon 1992: 116-117.)

Amerikkalainen kaupallinen kulttuuri, Dallas etunenässä nähtiin todisteena uhasta autenttista kansallista kulttuuria kohtaan Euroopassa. Dallasia on jopa väitetty amerikkalaisen kulttuuri-imperialismin symboliksi. Monissa Euroopan maissa on virallinen vastenmielisyys amerikkalaisia tv-sarjoja kohtaan. (Ang 1985: 2, 93.) Morleyn mukaan etenkin Britanniassa Dallas edustaa televisiota pahimmillaan, eli amerikkalaisimmillaan. (Morley 1992: 32, 33.)

Frankfurtin koulukunnan tarjoamasta viitekehuksesta Ien Ang on hahmotellut massakulttuurin ideologiaa. Angin mukaan ihmiset puhuessaan populaarikulttuurin tuotoksista turvautuvat massakulttuurin ideologiaan, jonka puitteissa tuotokset on helppo tuomita stereotyyppisiksi, kaupallisiksi, moraalittomiksi ja huonoiksi. Teoria johtaa täydelliseen massakulttuurin tuotosten hylkäämiseen ja tuomitsemiseen. Niistä tulee ”bad objects”. Ideologian mukaan etenkin erittäin suositut amerikkalaiset televisiosarjat Dallas etunenässään ovat ”bad mass culture”, jonka vastakohtaksi määritellään hyvä eurooppalainen (korkea)kulttuuri. Ideologian voima ei rajoitu vain intellektuelleihin, vaan myös tavalliset ihmiset puhuvat sen puitteissa: se tarjoaa valmiita käsitteitä ja itsestäänselvyyksiä. Sitä voidaan käyttää epäröimättä; se tarjoaa kansalle arvostetun viitekehysten tulkita ja tuomita kulttuurisia muotoja. (Ang 1985: 88-96.)

Kaikki ideologian sisäistäneet eivät kuitenkaan inhoa ”bad mass culturen” edustajia, vaikka hyväksyvät ideologian viestin. Ongelma ratkaistaan pilkkaamisella ja ironialla. Katsojat ottavat ironisen asenteen katsoessaan ja pilkkaavista kommentteista voi jopa tulla tietynlainen rituaali. Katsojat nauttivat ironisoinnista, eivät enää ohjelmasta itsestään. Massakulttuurin ideologia on sopiva tähän tarkoitukseen, sillä leimatessaan tietyn sarjan huonoksi, se tekee sarjasta helpon kohteen pilkalle ja parodialle. Melodramaattiset saippuaopperat ovat otollinen kohde, sillä ne edellyttävät katsojan identifioitumista sarjan liioiteltuun maailmaan. Ironisoimalla on löydetty ratkaisu ideologian painostukselle: luodaan etäisyyttä sarjaan. Asetutaan sarjan yläpuolelle. Näin voidaan hyvällä omallatunnolla kuitenkin katsoa sarjaa. (emt.: 98-101.)

Massakulttuurin ideologia tarjoaa mielikuvia myös niistä, jotka seuraavat kyseisiä sarjoja. Mielikuvat eivät ole imartelevia. Kaikkia ei kuitenkaan tunnu vaivaavan tämä tilanne. Asenne voikin olla massakulttuurin ideologiaa vastustava. Tällöin on tavoitteena aliarvioida ideologiaa ja saattaa se negatiiviseen valoon. Yleensä esiin nostetaan yksilön

itseäänmääräämisoikeus ja iskulause ”makuasioista ei voi kiistellä.” Tämä on populistisen ideologian ydin. Populistinen ideologia on massakulttuurin ideologian täydellinen vastakohta. Se on anti-ideologia, joka tarjoaa yksilölle mahdollisuuden kyseenalaistaa massakulttuurin ideologia. Tämän ideologian mukaan yritykset arvostella toisten esteettisiä mieltymyksiä ovat epäoikeudenmukainen hyökkäys vapautta kohtaan. Populistinen ideologia kieltää paternalistisen jaon hyvään ja huonoon ja antaa mahdollisuuden seurata omia mieltymyksiä ja makua. (emt: 111-115.)

Haastateltavista osalla oli selkeästi Frankfurtin koulukunnan näkemyksen mukainen asenne viihdettä kohtaan: se on huumetta kansalle. Massakulttuurin ideologia ilmeni selkeänä taustavaikuttajan osassa haastatteluista. Mediaväkivaltatutkimukset ovat antaneet myös omalta osaltaan pontta kielteisiin asenteisiin televisiota kohtaan. Huoli tiettyjen kansanosien kyvyttömyydestä käyttää televisiota oikein omiin tarkoituksiinsa ilmeni moralististen ja huolestuneiden kannanottojen taustalta. Lähtökohtainen kielteisyys massakulttuuria, populaarikulttuuria ja turhanpäiväistä viihdettä kohtaan oli osassa haastatteluista selvästi aistittavissa.

Tätä televisiopuheen symboliikkaa lähdän aukikerimään. Aloitan tarkasteluni televisio-ohjelmista, joista puhuttaessa tietyt ohjelmat tai genret näyttivät saaneen symbolin aseman ja niistä puhuttaessa määriteltiin samalla laajemminkin suhtautumista tiettyihin kulttuurinmuotoihin. Tiettyjen genrejen katselu tai katselemattomuus tuntui kertovan puhujasta varsinaisen katselutapahtuman ulkopuoleltakin paljon. Televisio-ohjelmien kulutus näytti siis kertovan paljon kuluttajastaan. Myös televisio kodinkoneena, välineenä, näyttäytyi myös symbolisen kulutuksen kohteena. Television omistamisella, omistamattomuudella ja televisioon suhtautumisella on oma retoriikkansa. Tätä retoriikkaa lähdän haastattelupuheen pohjalta hahmottelemaan.

TELEVISIO-OHJELMAT SYMBOLEINA

”No kyllähän se on, että kyllähän sitä saattas olla mukavampi sanoa, että mä katon *Mirja Pyykkö* kuin *Kauniita ja rohkeita*, mutta enpä paljoo välitä.” (I 15)

”Niitä ei niikö oo hyväksyttävää kattoa, niikö jotaki *Amorin kaaria*, jos oot kaksikymmentä. Sehän kertoo, että oot typerä. Mutta miksi sä oisit typerä, jos katot sitä?” (I 12)

Mitä katsojat mielihajelmistaan kertoessaan tulevat samalla kertoneeksi? Pertti Alasuutarin tutkimuksen mukaan Suomessa ilmenee yleinen tietoisuus siitä, että joitakin ohjelmia tai ohjelmatyyppejä pidetään huonompina kuin toisia. Ihmiset selittelevät, perustelevat tai puolustelevat sitä, että katsovat tiettyjä ohjelmia, toisaalta taas viittaavat ihanteellisiin tai toivottaviin ohjelmavalintoihin ja -mieltymyksiin. (Alasuutari 1991: 235). Nimetessään jonkin ohjelman huonoksi katsoja ei välttämättä tarkoita, että ohjelma on hänen mielestään huono eikä hän sitä katso, vaan sen sijaan hän osoittaa tietävänsä ne kulttuuriset odotukset, jotka televisiota koskevat. Hän tietää millaisia ohjelmia yleensä pidetään huonona ja ilmaisee sen itsekin. (Nikunen – Ruoho – Valaskivi – Nikula 1996 : 20.)

Haastateltavillekin tuntuikin olevan päivän selvää, että

”No varmaan arvostettuja nyt on jotku uutiset ja ajankohtaisohjelmat ja just nää luontodokumentit. Siis huvittavaa vaan sinänsä, et just aina puhutaan, et ihmiset sanoo katsovansa luontodokumentteja hirveesti, mut niit ei silleen kukaan kuitenkaa kato. Kyllähän sen näkee tästä asettelustakin, et vähemmän arvostetut ohjelmat on tuolla päiväohjelmissa, työttömille, eläkeläisille suunnattuja. Ehkä just kaikkein voimakkaimmin on nää saippuasarjat, joihin suhtaudutaan hirveen voimakkaasti, voimakkaan kielteisesti. Sit jotku puoli yhdeksän uutiset, joihin suhtaudutaan taas niin, et jumalan sanaa sieltä tulee.” (I 11)

”Justiisa niikö kotona sillon aikonaan, nii riippuen siitä mitä katto, nii just oli niikö joku äiti, että mitä sää tämmöstä hömppää katot, jos oli vaikka joku *Melrose*, nii sehän oli nyt niiku ihan hömppää sen mielestä. Jos mä olisin uutisia kattonu, nii ei se ois niiku varmaan sanonu sanallakkaan mittään, että miksi sää nyt noita katot, että eikö sulla oo parempaa tekemistä?” (I 8)

Suomessa vallitsee sangen yhtenäinen arvohierarkia tai moraalinen koodi, johon nähden ja jonka puitteissa ihmiset puhuvat katselutottumuksistaan ja ohjelmamieltymyksistään. Uutis- ja ajankohtaisohjelmien seuraamista ei juuri perustella, pikemminkin pidetään itsestään selvyytenä, että seuraa yhteiskunnallisia asioita. Luonto-ohjelmat nauttivat suurta arvonantoa. Urheiluohjelmienkaan seuraamisesta ei puhuta häveliääseen sävyyn. Myös tilannekomediat ovat korkeassa arvossa. Samoin dekkarisarjat, jotka perustuvat rikoksen ratkaisemiseen ja rikollisen selville saamiseen, ei niinkään toimintaan. Toimintasarjoihin suhtaudutaan varauksella ja puolustellaan katsomista. Perhesarjojen katselusta puhuessaan

kaikki lähes poikkeuksetta esittävät perustelun tai selityksen. Varsinkin amerikkalaiset perhesarjat ovat hännänhuippuna. Vaikka monet seuraavat niitä säännöllisesti, asian kertominen edellyttää aina tunnustamista ja selittämistä. (Alasuutari 1991: 232-245.)

”Torstaina, kauheita asioita tässä täytyy tunnustaa, mutta katson *Tuttu juttua*. Siis mä tykkään siitä ihan älyttömästi, mä katon sen melkein aina.” (I 11)

”Kyllä minua kuitenkin nolottaa tunnustaa, että katson miltei joka aamu kun herään *Emmerdale*-nimistä sarjaa. Ehkä siksi (nolottaa), että ihmiset ajattelevat, että kaikkeen paskaan tuokin aikaansa tuhlaa.” (I 1)

”Ylleensä mä sitte ärsyynnyn siitä, että tulipa taas katottua, että miksi ihmeessä? Sitte mä kumminki vaan, ko mä tiän, että mä ärsyynnyn jostaki *Kauniitten ja rohkeitten* vatvomisesta aivan suunnatomasti siis ihan yäk, yököttää, nii siltiki mä meen niitä kattomaan aina silloin tällön. Että kaippa se sitte on joku semmonen. Voi ei, tää paljastu, mä saa sairasta tyydytystä katsomalla *Kauniita ja rohkeita*, voi ei! (naurua)” (I 4)

Etenkin naisten ohjelmat havaittiin ongelmallisiksi ja väheksytyiksi

”Tää liittyy kyl siihen, et on miesten ohjelmii ja naisten ohjelmia, vaik mun mielest ei oliskaan, nii silti on niiku ohjelmii, joita pidetään niiku naisten ohjelmia ja miesten ohjelmia ja joku lajiesimerkki niiku naisten ohjelmista on joku esimerkiks saippuasarja, joku *Kauniit ja rohkeat*. Se on naisten ohjelma ja sit miesten ohjelma on joku ehkä urheilu. No mä en nää niiden kummankaa kattomisessa mitään järkeä, mut niiku viel vähemmän mä nään järkee jossain urheilussa, mut silti mun mielest urheiluohjelmat on jotenki arvostetumpia yhteiskunnassa ja ehkä niiku teeveetaloissa niiku Yleisradion instituutiossa tai MTV:llä, nii urheiluohjelmat on sillei niiku tärkeempiä ohjelmia, ku jotkut tota saippuasarjat. Mun mielest semmosessa, et mitkä ohjelmat on arvostettuja, on kysymys myöskin aika pitkälle semmosesta, että samalla tavalla kun niiku naisten lehdet on niiku ihan hömppää, nii samalla tavalla naisten ohjelmat on ihan hömppää, vaikka todellisuudessa niissä käsitellään tunneasioita niiku, vaikkaki aika simpelisti, nii ihan tärkeitä asioita ja niitten kautta voi varmaan käsitellä ihan omia tunteitaan, jos kattoo niitä aktiivisesti. Jos taas kattoo niitä passiivisesti, nii mistään ohjelmasta ei saa mitään, et se on niiku sit iha sama mitä kattoo.” (I 11)

Saippuaopperat tunnistettiin ongelman ytimeksi

”Tuoki on mun mielestä, mä en oo ikinä niikö kuullu edes tuommosta, että joku ihminen niikö ei kehtais myöntää että se kattoo jotaki ohjelmaa, ku ei ollu *Kauniita ja rohkeita*. Mun mielestä se on niiku tuonu koko kysymyksen esiin, että uskallakko tunnustaa, että seuraatko *Kauniita ja rohkeita*?” (I 8)

Haastattelupuhetta puheena tarkasteltaessa saa uuden näkökulman etenkin fiktiivisiin ohjelmiin liittyvään puhuntaan. Kuten jo mainitsin, haastateltavien joukosta ilmeni ryhmä, jolla oli erittäin intiimi suhde katsomiinsa sarjoihin. Katsomista ei selitelty tai puolusteltu, tuotiin vain esiin seikkoja, jotka tekevät ohjelmasta tai ohjelmatyypistä hyvän, kiinnostavan. Tämä ryhmä oli kuitenkin vähemmistönä. Enemmistön muodostivat ne, jotka kertoivat katsovansa tv-sarjoja, ehkä hyvinkin säännöllisesti, mutta pitävät silti seuraamia sarjoja huonoina. Ja katsomista usein ihmeteltiin

”Ku mä katon sitä (*Kauniit ja rohkeat*) tai katotaan, nii me niiku aina, että voi ei, ja sitte oikeen niiku ottaa päähän, että miksi me taas katotaan tätä, että täähän on ihan idiootti ja silleen. Jos kysyttäis, että onko tää hyvä vai huono sarja, nii on se kyllä aika huono. Et semmonen. --- En mä tiää, se (*Melrose place*) on siis tosi kauhia sitte kumminkin, en mä tiää miksi sitäkään etes kattoo.” (I 4)

”No nyt siis mikä se on tää *Sally*, mikä tulee silloin aamupäivisin tai joskus kaheltatoista, nii se on aivan kauhee ohjelma, mä en voi uskoa, että se on totta, mutta sitte mä aina imetän tai muuta, nii mä aina katon sen aamulla ja mä en voi ymmärtää, et miks mä sitä katon. Mä just aattelinki, että se on siis joku tyhmien kotiäitien joku viihdeohjelma ja sitte mä ite sitä aina pällistelen (nauraa)” (I 6)

Ann Grayn tutkimuksen mukaan perheenpää, eli yleensä mies, määrittelee sen, mikä on triviaalia ja tärkeää, typerää ja asiallista. Naisten suosimat elokuvat ja ohjelmat määritellään yleensä juuri triviaaleiksi ja typeriksi. (Gray 1987: 50.) Naiset tuntevatkin syyllisyyttä katselustaan ja ohjelmamieltyyksistään. Hekin hyväksyvät miesten määritelmät ohjelmistaan ja miehet saavat vallan määrätä mitä katsotaan, eli jotain järkevää ja asiallista. (Morley 1998: 240.) Haastateltavien puheessa nousi esiin nimitys hömppä uutena ohjelmatyypinä. Termiä on käytetty ennenkin. MTV on katsojille ”hömppäosasto”, liittyen runsaaseen yhdysvaltalaisen sarjojen tarjontaan. (Nikunen – Ruoho – Valaskivi – Nikula 1996: 21). Tunne-elämää käsittelevä fiktio on myös leimattu hömpäksi (Hietala 1992: 92). Haastateltavat määrittelivät ihmissuhteita painottavat sarjat hömpäksi, vaikka niitä seurasiivatkin, eli tietyssä määrin hyväksyivät muiden, yleensä miesten, määritelmät sarjoista. Naisten television katselun tutkiminen ei olekaan aivan ongelmatonta. Kyseessä ei ole ainoastaan viaton omien ohjelmamieltyymysten kuvaileminen, vaan pikemminkin kannanotto yleisesti hyväksytyyn ja tiedostettuun ohjelmien arvohierarkiaan. Nyt tarkastelen näitä kannanottoja, puhuntoja Ien Angin hahmotteleman massakulttuurin ideologian avulla.

Haastateltavien joukossa oli muutama nuori nainen, joiden mielipiteissä selkeästi ilmeni massakulttuurin ideologia: amerikkalainen viihde ei kiinnostanut

”Ei mua kiinnosta silleen kattoo ihan, että mitä sieltä vaan tulee, että kuhan nyt vaan kattoo, et mieluummin katon vaan semmosta, mitä mä oletan, että mikä on hyvää.” (I 3)

Hyvällä tarkoitetaan tässä yhteydessä asia- ja kulttuuriohjelmia. Elokuvien kohdalla puolestaan ”no se nyt ehkä ainakin on semmonen, että jos se on myyny hirveästi jenkeissä, nii se on niiku, ei se varmaan oo kovin hyvä” (I 3). Yleensäkin sarjojen kohdalla:

”Kyllä mä niiku sen nyt ainaki jonku sarjojen kohalla oon ihan silleen tietosesti välttäny niitä oikein, että yleensä toivon, että ei, että ei kukaan saa houkuteltua mua mihinkään niiku seuraamaan mitään sarjaa. Silleen, et sen pitäs olla niiku ihan älyttömän älyttömän erityisen mielenkiintonen, että mä niiku rupeisin sitä kattomaan, jotaki sarjaa. Mielummin toivon, että ei tulis mitään semmosta älyttömän mielenkiintosta tai, nii ei tarttis kattoo. Että mieluummin silleen, että jotain sellasia yksittäisiä ohjelmia mieluummin kattoo, ku että rupee seuraamaan jotain sarjoja. Että joku yksittäinen ohjelma, se on sitte katottu ku se on katottu eikä tarvi niiku olla aina miettimässä että ensi viikolla sinä ja sinä aikana pitää olla kattomassa. Mä niiku yritän pitää sen kattomisen vähänä, no ei se suuria ponnistuksia kyllä vaadi.” (I 3)

Tyypillisimmät naisten genret, romanttiset nyyhkyt ja saippuaopperat eivät kiinnosta juurikaan. Suuri syy oli nimenomaan niiden ”jenkkityylisyydessä”, teennäisyydessä.

”Hollywood-elokuvissa, mitkä tehtaillaan siellä, niissähän on aina niiku just se, että miten se alkaa ja sitte on se välikliimaksi ja sitte on tämä ja tämä ja tämä ja pakollinen naispääosa ja pakollinen miespääosa ja tavallaan niiku jonkulainen draama täytyy olla siinä ja joku niiku rakkausjuttu tai joku jännite ja sitte se loppu, kaikki loppuu samalla lailla pum pum paukutukseen ja sitte on helvetin onnellista ja tämmöstä. Mä en tykkää semmosesta, koska ne kaikki on samalla kaavalla tehty ja hyvin harva niistä on hyvä oikeesti. Mä tykkään paljo enempi semmosesta niiku eurooppalaisesta elokuvasta, koska se on niiku rehellisempää mun mielestä ja tuoreempia ideoita, ne on paremmin tehtyjä. Niistä mä tykkään.” (I 12)

Sitä paitsi

”Ku ne osaa etukäteen arvata ja ne on nii tyypillisiä ja ihan samat kaavat toistuu joka jutussa, että eikö ne keksi siihen mitään uutta ja jotenki niiko ihan samoja juttuja, et eikö tässä elämässä nyt oo mitään muuta, ku tuommosia pitää vaan toistaa, mitkä tietääki sit etukäteen. Se on jotenki semmonen keksitty

maailma se elokuvamaailma kumminki. Sit ku sitä nii harvoin näkee, nii sen niiku tajuaa ehkä paremmin, että miten se on niiku keksittyä, eikä oo niiku hyväksyny niitä juttuja, eikä sisäistäny sillä tavalla, ko semmonen ihminen, joka paljon kattoo, et se hyväksyy sen televisiotodellisuuden.” (I 10)

Jotain massakulttuurin ideologian sisäistäneetkin sentään televisiosta katsoivat. Katsotun tuli vain olla laadukasta. Korkeat yleisömäärät eivät tunnetusti tuo ohjelmalle korkeaa kulttuurista statusta. Britanniassa laatu merkitsee etenkin englantilaisuutta, jonka vastakohtana on halveksittu amerikkalaisuus. Ohjelman ei tule sisältää vauhtia ja väkivaltaa, vaan nostalgista ja nationalistista englantilaisuutta. Laatu liitetään kalliiseen tuotantoon, realismiin ja älylliseen stimulaatioon. (Thomas 1997: 185-198.) Suomalaisittain hyviä ja laadukkaita ohjelmia olivat kuten Britanniassakin kotimaiset, realistiset taikka älyllistä stimulaatiota tarjoavat ohjelmat. Komedioissa tulee olla ”joku ajatus siinä hauskuuttajana” (I 3).

”*Seinfeld* joo, siitä mä tykkään, mun mielestä se on hyvä. --- *Seinfeld* ja nämä just on siinä keskitasolla, koska ne on kuitenkin aika älykkäitä komedioita, että niitähän älykkäätki ihmiset pystyy kattomaan. Puhuin itseni pussiin juuri, yli pahasti (naurua)!” (I 12)

Massakulttuurin ideologian sisäistäneet saattoivat kuitenkin seurata halveksimiaan amerikkalaisia sarjoja ja yleensäkin ”hömpää”. Oman ryhmänsä muodostavat ne, jotka joutuivat tasapainottelemaan massakulttuurin ideologian asettamien paineiden ja omien katselutottumustensa välillä. Tällöin haastateltavan kommentit sisälsivät usein oman katsomisen ihmettelyä ja katsottujen ohjelmien halventamista.

”Siis jotaki *Kauniita ja rohkeita* ku kattoo, nii sitä nauraa iha monestikki. Just silleen, et sitte joku vaikka Sari sannoo, että katoppa tuota ja sitä hoksaa ja sitte nauraa.” (I 4)

”Sillai oli oikein semmonen, että nauro vaan, että onpa huono ja silti niikö katto joka päivä (*Kauniit ja rohkeat*). Se kyllä oli vielä viime vuonna, no Susannan kans just katottiin sitä aina sillai muutaman kerran viikossa, että ei, taas tämä. Tuolla vaan kommentoi, että huh huijakkaa, että aivan kauhia ohjelma ja sitte seuraavana päivänä taas. --- No *Melrose* varsinki, että sitä mä en ylleensä yksin mee ees kattomaan, että se on sitte aina vaan niikö jonku kans, käy siellä nauramassa niille ihmisille.” (I 9)

”No Karpo (*Karpolla on asiaa*) on taas nii tyhmä, että siis pittää niikö kattoo ja nauraa, että mite idiootteja ihmisiä voi olla. --- Se (*Ricky Lake show*) on

kans ihan niiku joku Karpojuttu, että siinä on nii helevetin tyhymiä juttuja aina ja just semmosia kunnan huippuidiootteja ihmisiä, jotka mennee häpäseen ittensä sinne, me lähinnä nauretaan aina sillekki.” (I 2)

Naisille suunnatut amerikkalaiset ohjelmat olivat ainoastaan naurun kohteita. Selkeänä ilmenee juuri Angin kuvaama ohjelmien yläpuolelle asettuminen ja etäisyyden ottaminen. Ei itse leimauduta, vaikka huonoiksi leimattuja sarjoja katsotaankin.

Kolmantena ryhmänä nousee esiin informantit, jotka kertoivat katsovansa mielisarjojaan säännöllisesti ja nautinnolla. Katsoamista ei puolusteltu. Myönnetään, että ohjelmilla ehkä on jonkinlainen arvohierarkia

”No mä en sillai koe, että mä oisin riippuvainen mistään kauheen huonoista ohjelmista. Se voi olla tietysti sellanen harha, et sitä kuvittelee jotenki kattovansa. Joku muu vois luokitella nuo mun ohjelmat jotenki tyhmiksi, niiku luokittelee esim *Salatut elämät*. Ei mulla oo mitään syyllisyyttä, et mä katon jotain ohjelmaa. Ja sit jos tuntuu, et pitäis tehdä jotain muuta, nii sit kai sitä tekee jotain muuta.” (I 11)

”Kyllä varmaan jossain hierarkian kärjessä nii kulttuuri ja vastaavat arvostetut, sitte saippuaopperat on mun mielestä, ne on aika. Vaikka niitä kaikki yleensä katsoo, ainaki jonkunlaista saippuaa. Mä ite vähempi katon kulttuuria. Enkä mä väheksy sitä, ku jokuhan seuraa *The Bold and the beautiful* sarjaa, ne ei sitte kuitenkaa sitä myönnä. Että tota ei mä, ei mua semmonen, mä kyllä sanon, että mä katon sitä.” (I 5)

Asenne on selkeästi Angin populistisen ideologian mukainen. Saatetaan saippuaoppereita halveksivat outoon valoon, mutta omaa katsomista ei selitellä. Asiaohjelmista puhuttaessa nousevat lähinnä ”ihmisiin” ja ”yleensäkin elämään” liittyvät seikat esiin. Kulttuuriohjelmia ei juuri katsota, eikä katsomattomuutta selitellä. Elokuvien kohdalla puhutaan lähinnä ”uusista jenkileffoista” (I 2), eli amerikkalaisuus nousee nimenomaan positiivisena puolena esiin, ”muut on pannassa, ei niitä viiti ees kattoo.” (I 2)

Puhe televisio-ohjelmista nostaa esiin televisio-ohjelmien aseman symbolina. Tiettyjen ohjelmatyyppien katsotaan symboloivan halveksuttavaa massakulttuuria, amerikkalaisuutta, typeryyttä ja turhuutta. Halveksuttujen genrejen kuluttamisen katsotaan asemoivan katsojansa. Ohjelmien katsomisesta kertomisella on oma retoriikkansa. Massakulttuurin ideologia tarjoaa viitekehyksen, josta halveksitaan tiettyjä kulttuurinmuotoja ja vältetään niiden katsomista. Hahmottelin kolme subjektinasmaa,

joista lähestyä televisio-ohjelmia symboleina. Joko massakulttuurin ideologia voidaan hyväksyä ja toimia sen puitteissa välttämättä halveksittujen genrejen katselua. Massakulttuurin ideologia voidaan myös hyväksyä, vaikka halveksittuja genrejä katsottaisiinkin. Tällöin genreihin on otettava etäisyyttä, asetettava niiden yläpuolelle pilkan ja ironian avulla. Massakulttuurin ideologiaa voidaan myös vastustaa populistisen ideologian tarjoaman viitekehysten turvin. Tällöin korostetaan yksilön itsemääräämisoikeutta ja yritykset arvostella toisten esteettisiä mieltymyksiä nähdään epäoikeudenmukaisina hyökkäyksinä yksilön vapautta kohtaan.

TELEVISIO SYMBOLINA

Kuinka itse televisiosta puhuttiin? Suomalaista ja laajemminkin eurooppalaista televisiodiskurssia kartoittaessani mainitsin, että kuvallinen ja sähköinen media asetetaan usein ala-arvoisempaan asemaan painettuun nähden. Sanomalehtien ja kirjojen lukeminen rinnastetaan television katseluun ja jälkimmäistä pidetään selkeästi huonompana vapaa-ajan aktiviteettina. Haastateltavat tunsivat myös vastustamatonta halua kertoa lukutottumuksistaan television katselusta kysellessäni.

”Mä kyllä enemmän luen jotaki kirjaa tai jotakin tietokoneella värkkään.” (I 1)

”Ei sitä yksin viihtä ruveta kattoon, et sit jos on aikaa, nii mä mieluummin vaikka luen tai kuuntelen musiikkia ja ajattelen asioita.” (I 10)

”En mä niiku, paitsi nyt jotku uutiset, nii en mä niiku janoa sieltä sitä kautta tietoa hirveästi. Mä luen kumminki nii paljo, että mä varmasti sivistä siinä itteäni.” (I 4)

Huolta kannettiin ihmisistä, jotka katsovat liikaa tai eivät lue kirjoja lainkaan.

”En halua nyt silleen arvostella kenenkään niikö telkkarin kattomista, mutta tietenki joistaki tyypeistä, nii mun mielestä ihan sillai selevästi ne kattoo liikaa. Ja siis tavallaan nyt telkkariki niikö voi kehittää siis, antaahan se tietoa ja ideoita ja kaikkea semmosta, mutta jotenki niikö että kohtuus kaikessa, koska mä oon ihan varma siitä, että jos mä niikö esimerkiksi rupeaisin niikö lukemaan, sanotaan että jos Esa esimerkiksi kattos telkkaria, nii mä aina ottasin kirjan käteen ja lukisin yhtä paljon ku se kattos, nii se niikö takuulla mulle huomauttais jossaki vaiheessa, että siis lopeta jo tuo lukeminen, säähän koko ajan vaan luet.” (I 8)

”Monesti kyllä just nii, että ennemmin yllensä ottaa jonku kirjan ja lukkee sitä ja sitte jos ei niiku kerta kaikkiaan jaksa keskittyä, nii sitte kattoon telkkaria. Tenttikirjan tai sitte ihan niiko muunki, että sillai, paljon nytte lukkee kaikkia romaaneja. No mullehan ne on tenttikirjoja samalla niikö, ku kirjallisuutta lukkee, mutta sitte sillai hirveesti mä niikö luen muutenki. Se vaan on niiku järkyttävää, että ko ihmiset ei niiku lue kirjoja ollenkaan, tai ku ite lukkee niitä nii hirveän paljon ja tuntuu, että niistä saa paljo enemmän irti, ku jostain telkkarista.” (I 9)

Näkemykset television turmiollisesta vaikutuksesta kansan haavoittuvimpiin ja heikoimpiin osiin olivat haastateltaville tuttuja. Usein ne myös allekirjoitettiin pontevasti. Haastateltavien ollessa itse nuoria naisia ei naisten viihde ja tätä myötä television katselu nousseet keskeiseksi huolen aiheeksi. Huolen kohdehan on perinteisesti se toinen, joku muu, ei me itse. Toiseutta pääsivät tällä kertaa edustamaan lapset, vanhukset ja työttömät.

”Seki musta on hirviää, että niiku monesti lapset hiljennetään sillä, että ne vaan pannaan telkkarin ääreen. Mä muistan sillon, ku mä olin nuita mun hoitolapsia hoitamassa, nii ne alotti päivänsä nii, että telkkari päälle ja ne pennut siihe, että ne saa niiku itte vanhemmat tehdä aamuaskareensa ja kaikkea, että ne ei ollu tiellä niiku missään. Sit ne vaan tuijottaa sitä telkkaria aamusta iltaan ja oppii semmosen mallin. Ei pitäs, se tappaa niiku semmosen luontasen mielikuvituksen. Ja tulleeahan telkkarista pitkin päivää vaikka minkälaista törkyä.” (I 4)

”Sitte jotku vanhukset, jotka ei tee enää mitään muuta, ku tuijottaa telkkaria, että niien pitäs niiku tehdä enemmän. Totta kai ihmiset tekis enemmän, jos ne kattos sitä vähemmän.” (I 12)

”Siis ku aattelee vaikka joku, tämmönen joku pitkäaikaistyöttömät, jotku tämmöset vanhemmat ihmiset, kenellä ei niikö oo enää mittää lapsia siinä hoiettavana ja näin, siis niikö mitä niillä on muuta tekemistä? Siis ei niillä oo niiku periaatteessa, ko ne on työttömänä ja ne on jotain pitkäaikaistyöttömiä, jollain peruspäivärahalla, siis eihän niillä oo varaa tehdä ees mittään, ei oo varaa harrastaa ees mittään, nii siis niikö mitä ne muuta tekkee, ko kattoo telkkaria? Ei mittään.” (I 2)

Televisiosta ei puhuttu statusta tuovana kodin kalusteena. Uusi suurempi televisio oli saatettu hankkia vastikään, mutta televisio on muodostunut niin arkiseksi kodin osaksi, että statusesineenä sitä ei nähty. Pääosin televisio miellettiin jokapäiväiseksi mediaksi, jota ilman ei osattaisi enää elääkään.

”Just ollaan puhuttu siitä, et se on varmaan vaan ihan niiku tapa. Siis jos sanotaan, et mitä niiku tehtiin ennen, ku ei ollu telkkari niinkään yleinen, et

mitä ne teki niiku? Mihin sen ajan vois käyttää? Se on vaan niiku, et tullaan sohvalle ja laitetaan telkkari päälle ja katotaan telkkaria, vaikka senki ajan vois niiku, vois ommella tuolla niiku ja tehdä ruokaa tai lähtee ulos mutta. Et onks toi aivot surkastunu tällaseen, että olen vain televisiota katsova ihminen, et en niinkään mikään puhdetyöntekijä (naurua)?" (I 6)

"Siis meillähän niikö tuo mitä oli tuo töltsä rikki, mitä se oli korjautuksessa jonku pari kolme päivää, nii kyllä oli aika aneemista olla. On se ko siihen on tottunu. Esimerkiksi ethän nää nyt mittää sähköhellaakaan laittas pois ja näin, siis kerran nää oot tottunu siihen, käyttämään sitä, että et nää siirtys johonki puulämmitteiseen yhtäkkiä." (I 2)

"No mitä mä tässä kopissa, tää ois niiku vankila, jos mulla ei ois telkkaria. Jos televisio menis rikki, nii kyllä se ostettais uus, kaks päivää ois maksimiaika." (I 5)

Ilman elämisen seurauksena tulisi tai oli jo ikävä tullutkin.

"Riikalla ei oo, niillä ei oo telkkaria, nii kyllä se vähän erillä lailla se ilta kulluu, että kyllä se kulluu ihan hyvin, mutta tota noin, en mä tiiä, se on vaan jotenki erilaista. Sillonki ku viikon oli siellä, nii ei sitä sillai kaivannu sitä telkkaria siellä, että oli ihan mukava ollakki. Välliin tekis ihan hyvää olla ilman sitä telkkaria, vaan siltiki, kyllä sitä vähän tuli ikäväki. Nykyään on enempi silleen, että ei sen nii väliä, vaikei sitä oiskaan, mutta en mä siitä luopuskaan." (I 15)

"En mä nyt ole itkenyt verta tänäkään kesänä, kun ei ole ollut (televisiota), mutta siis kyl mä sitä kaipaen siis ihan selvästi kyllä." (I 13)

Miltei vastakkainen trendi on ollut intellektuellien keskuudessa määritellä televisio rahvaanomaiseksi välineeksi. Näin ollen televisiottomuus voi nostaa statusta, olla merkki hyvästä mausta. (Helsti 1989: 258-262, Hietala 1996: 31, Morley 1986: 166, Sinkko 1981a: 118.) Osa haastateltavista kertoikin voivansa pärjätä mainiosti ilman televisiota.

"Mä aattelin sillon, ku mä tuota näitä muuttopuuhia olin suunnittelemassa ja mietin, että jos mä vaikka tuonne Kortepohjaan lähen niiku yksin, nii en mä ois ottanu telkkaria ollenkaan. Enkä puhelinta. Enkä mittään. Mutta nyt sitte ku se tuli Jatan mukana, nii onhan se tietenki ihan hyvä, että se on. Mutta kyllä mä oisin mielelläni ihan ilman telkkaria. Mä oon muutenki elämässä aika paljo semmonen askeetti tai sillai ja niiku arvostan enemmän semmosta niiku ihmisten välistä juttua, entä ihmisen ja koneen välistä suhdetta. Mä muutenki oon kaikkia koneita vastaan aina tai en mä tiiä vastaan, mutta en oo oikeen kaverikkaan niitten kanssa ja silleen." (I 4)

”Silloin ku seurustelin, nii silloin katoisin vissiin liikaaki telkkaria, että siihen on tullu semmonen vastenmielisyys niikö semmosta elämäntapaa kohtaa kokonaan, mitä se telkkari mulle symboloi. Semmosta tylsää, itelle ei tapahu yhtään mitään, pitää kattoo vaan telkkarista ko toiset elää.” (I 10)

”Mitä mä niikö tässä assuin, nii mulla ei ollu ensimmäiseen kuukauteen telkkaria ollenkaan, eikä ois vielääkään ellei Esa ois vaatinu, että se pitää niikö hakia. Sitä ennen meillä ei ollu neljään kuukauteen telkkaria, elikkä siinä tavallaan ehti niikö vieraantua niikö siitä. Kyllä mä uskon, että mä voisin (elää ilman televisiota), koska siis todistetusti mulla yhteensä neljään kuukauteen ei oo ollu telkkaria. Ei se kyllä ikinä oo ollu kovin tärkeä, mutta nyt entistä vähemmän tärkeä.” (I 8)

Televisiosta puhuttaessa erottuu selkeästi erilaisia suhtautumistapoja välineeseen. Toisessa ääripäässä televisio nähdään äärimmäisen kielteisenä ja turhana välineenä, toisessa puolestaan olennaisena osana ihmisten elämää ja arkea. Edellisessä kappaleessa esittelemääni massakulttuurin ideologian käsitettä voi soveltaa myös itse televisioon liittyvään puheeseen. Massakulttuurin ideologian sisäistänyt puhuja mieltää television läpeensä pahaksi amerikkalaistumisen ja kaupallisuuden symboliksi, jota ilman pärjää mainiosti. Puhetapaan liittyy television mieltäminen vaaralliseksi lukemiskulttuurille ja huoli tiettyjen kansanosien kyvyttömyydestä käyttää televisiota oikein tarkoituksiinsa. Televisiottomuus nousee miltei tavoiteltavaksi asiaintilaksi. Populistisen ideologian puitteissa puhuva puolustaa valinnan vapautta, eikä näe runsaassa katsomisessakaan mitään pahaa. Omaa katsomista ei selitellä ja television asemaa perheenjäsenenä ja olennaisena osana arkea puolustetaan voimakkaasti. Toistenkaan ihmisten katselutapoja ei haluta arvostella. Televisioon liitetään positiivisia määreitä: sen nähdään edustavan nykYTEknologiaa ja kulttuuria parhaimmillaan. Haastateltavat ovat kukin sijoitettavissa tälle jatkumolle täydellisen kielteisyyden ja äärimmäisen myönteisyyden välimaastoon, lähemmäksi kuitenkin jompaa kumpaa vaihtoehtoa. Joko televisiota katsottiin hyvin vähän:

”Mun mielestä jotku ihmiset kattoo sitä aiva liikaa ja niitten pitäis vähentää sitä kattomista ja ohan se silleen. Huomaa joskus talviaikaan, ku siitä ei pääse eroon, ku sen pistää päälle, nii jotenki siihen takertuu silleen. On se aika pelottavaaki.” (I 12)

”Sinä aikana vois ku kattoo jotaki hömppää, jotaki iha turhaa, nii vois niiku tehdä jotaki, olla jonku ihmisen kans ja olla niiku tai siis en minä tiä, jotaki muuta. Semmonen elämän helppous, semmonen äärimmäinen helppous niiku joku, että päivänsä telkkarin edessä viettää, eikä mittään tee, nii ei niiku kuulu

mun maailmankatsomukseen ollenkaan. Mä mieluummin niiku nään vähä vaivaa sen etteen.” (I 4)

Tai sitten moralisoivia näkemyksiä ei haluttu esittää alkuunkaan. Katseleminen on jokaisen oma asia, eikä mitenkään epäsuotavaa.

”Kai sitä on niiku teeveen lapsi ja kasvanut siis teeveen kanssa, et se on elimellinen osa omaa elämää ja sen niiku mielellään myöntääki, vaikka se on paheksuttavaa, jos niiku teeveen mukaan eleskellee, mutta tota ei perhana. Semmonen luterilainen niiku syyllisyys, joka on niiku jokaisen meidän suomalaisen selkäytimessä, nii siellä niiku kuiskii, että hyi, se on ajantuhlausta, että se on nii passiivista. Semmonen niiku pieni paheksunta, yliminä tuolla vähän paheksuu sitä valtavaa teeveenkatselumäärää, mutta myönteisesti kyllä suhtaudun. Hyvänen aika, perhana jos nauttii teeveen katselusta, niin miksi kieltää itseltään sen? Tässä elämänvaiheessa ja tilanteessa tuntuu siltä, että varmasti katon niiku niin paljo ku kiinnostaa, että ei mitään semmosta niiku syytelyä ole siinä taikka en pyri muuttamaan tottumuksiani suuntaan tai toiseen, että ihan lastuna laineilla. Ihan mieltymysten ja huvitusten mukaan. Ei mua haittaa, jos mä joskus vaikka päivän makaan ja katon telkkaria.” (I 17)

”Mulla kai nyt on ihan vituntekevä mitä ihmiset tekkee, niikö kattoo tai ei kato paljo. Jokainen kattoo sen verran ku kattoo aiheelliseksi kattoo.” (I 2)

”Sehän on tapa, tapa viettää vapaa-aikaansa, haluaa rentoutua sen parissa ja varmaan haluaa osittain unelmoida sen parissa. Sittenhän se on hirveän hyödyllinen, saa tietoa niiku esimerkiksi uutisista ja ajankohtaisohjelmista. Kyllä se niiku kuuluu tähän kulttuuriin, se kuuluu mielenterveyteen, siis sehän kuuluu ihmisen vapaa-aikaan.” (I 5)

Edellä esitettyjen ääripäiden pohjalta lähdän lopuksi hahmottelemaan television kolmea kokemistapaa, jotka haastateltavien puheesta esiin nousivat. Nuorten naisten televisiopuheessa nousi esiin selkeitä yhtäläisyyksiä ja toisaalta vastakkaisuuksia kuvailla television roolia ja asemaa elämässä. Televisiokokemusta havainnollistan haastateltavien puheesta nousevien tyypittelyjen ja kielikuvien avulla. Kokemusta kuvatessani en käsittele sitä todellisuuden osana, vaan erilaisina kielellisinä konstruktioina. Konstruktiot näyttäytyvät kokemuksellisinä, mutteivät välttämättä elettyinä ja todellisuudessa koettuina. Haastattelupuhe personifioi television, antaa sille tietynlaisen hahmon. Hahmo ja siihen liittyvät konnotaatiot ohjaavat television käyttöä. Se, minkälaisin kieli- ja mielikuvin televisiota hahmotellaan, ohjaa haastateltavaa kertomaan television käytöstään ja kulutuksestaan tietyn viitekehyksen puitteissa.

Sukupuolitettu televisio näyttäytyy puheessa äidin, huoran tai muusan hahmossa. Informanttien television kolme kokemistapaa ovat siis sen kokeminen äitinä, huorana tai muusana. Kaiken kattavaa sukupuolittamista kritisoidussa tutkimuksessani sukupuolitankin tutkimuksen kohteeni television. Käännettä on tarkasteltava kontekstissaan. Televisiokokemus hahmottuu eteeni haastateltavien puheesta. Haastateltavat ovat yhteiskuntamme ja kulttuurimme kasvatteja. He kuvaavat ja käsitteellistävät kokemaansa ja näkemäänsä kulttuurisesta viitekehystänsä käsin. Tietäntyyppisten elämänilmiöiden feminisointi on yleistä kohteen kantaessa mukanaan ristiriitaisia tai kielteisiä konnotaatioita. Sille, joka tulee feminiiniksi määritellyksi, ei korkeaa arvostusta olla suomassa. Televisio, kuten edellisessä luvussa totesin, on jo vakaasti feminisoitu. Televisiosta puhutaan usein kuin naisesta. Televisio on kuin nainen tai se tekee katsojistaan naisia. Televisio on vaarallinen feminiinisyytensä ja feminisoivien ominaisuuksiensa vuoksi.

Television personifioiminen nimenomaan feminiiniksi näyttäytyy vastustamattomana vaihtoehtona. Itse tutkijan ominaisuudessa voisin tietysti vastustaa tätä vastustamatonta vaihtoehtoa ja etsiä uusia kielikuvia, joilla kuvata televisiota ja sen kokemista. Huomionarvoista kuitenkin on, että sukupuolitan television, en sen konkreettisten naiskatsojien television katsomista. Aina ei haastateltavien lähestymistapa lisäksi ollut kielteinen. Puhuttaessa televisiosta kuin huorasta ei anneta kovin maireaa kuvaa. Televisiosta puhuttiin kuitenkin myös kuin äidistä: turvallisesta, lohduttavasta, rentouttavasta olennosta tuomassa lämpöä kotiin. Televisiosta puhuttiin myös kuten muusasta, innoittajasta ja inspiraation tuojasta, tiedon, ilmiöiden ja asioiden käsittelijästä, jota ilman aikaansa seuraava ei nyky-yhteiskunnassa selviä. Kaksi viimeksi mainittua kokemistapaa antavat sängen myönteisen kuvan televisiosta. Seuraavaksi käyn televisiota näiden kolmen kielikuvan kautta käsittelemään.

8 SUKUPUOLITETTU TELEVISIO – ÄITI, HUORA VAI MUUSA?

ÄITI

”Mä luulen, että se on niiku semmonen ajanvietekysymys tai semmonen niiku, että jos oikeesti ei jaksa mitään muuta, sitte jotenki haluaa niiku vaan. Sitä vaan lyö telkkarin päälle ja sitä vaan on siinä, eikä tarvi ajatella yhtään mitään. Ehkä se on just sitä äidinmaitoa, semmosta lutkuttamista, että pistää telkkarin päälle ja lutkuttaa, ei tarvi tehä mitään muuta.” (I 12)

Television katselu äidinmaidon lutkuttamista? Vaipumista pienen lapsen tavoin äidin syliin? Roger Silverstone tarkastelee television roolia elämässämme tutun ja turvallisen tarjoajana. Silverstoneen mukaan jokapäiväinen elämä tarvitsee järjestyksen. Järjestys ilmenee traditioissa - rituaaleissa, rutiineissa ja arkipäiväisissä itsestään selvyyksissä - joita pidämme tärkeinä ja ylläpidämme huolella. Jokapäiväisen elämän järjestyksen avulla vältämme kaaosta ja paniikkia sekä ylläpidämme ja rakennamme identiteettiämme. Televisio tuo tuttuuden ja jatkuvuuden tunnetta elämäämme. Se on aina läsnä, tiukasti rutiineihimme sitoutunut, arkeamme strukturoiva väline. (Silverstone 1994: 1-4, 23.)

Television nähtiin tarjoavan turvaa ja jatkuvuutta elämään

”Siis niiku näyttää ihan selkeästi edustavan tämä *Bumtsibum*, joka näkky lauantai-iltana, niin edustaa jotaki semmosta pysyvyyttä, että lauantai-iltana on jotain sen saunan jälkeen ku katsotaan. Mulla sattuu olemaan saunavuoro ennen *Bumtsibumia* ja lapsena nehän oli *Lauantaitanssit*, oli lauantaisauna ja sitte katottiin teeveestä *Lauantaitanssit*, mä muistan tosi hyvin ne. Se oli semmonen säännöllinen ja turvallinen tapahtuma, nii varmasti siis semmonen jatkumo niiku on, että tässä niiku hyvin epävarmassa ja tämmösessä koko ajan muuttuvassa kaoottisessa maailmassa, nii jotaki niiku pysyvää ja turvallista on se *Kotikatu* ja sitte just tää lauantai-iltana saunan jälkeen seurata jotaki mukavaa teeveeohjelmaa. Ihan selkeesti on niiku tämmönen kytkös nähtävissä.” (I 17)

Televisio luotettavana ja alati läsnäolevana kodin esineenä voi edustaa jopa äitiä tai äidin rintaa. Äidin hahmon televisio saa lohdutuksen tuojana. Televisio näyttäytyy vastustamattomana välineenä etenkin masentuneelle.

”Se vähän riippuu siitä, että minkälainen mieliala mulla on. Jos mä oon sillai aika masentunu ja sulkeutunu, silloin mä katon sitä enemmän Ehkä sitä talvella,

ku on masentuneempi tai enemmän sisällä jotenki silleen, ku on pimeetä eikä jaksa mitään muutenkaan, energiaa ei oo yhtään, sitte sitä saa jotenki niiku valoa siihe. Se alkaa aina tosi hiipien, että aluksi sitä ei kato sitä telkkaria ollenkaa, mutta sitte se niiku lisääntyy ja lisääntyy ja lisääntyy ja sitte jos mulle tulee semmonen niiku kohta, että mä en jaksa lähtä ees ulos, nii mä saatan niiku aamulla ku mä herään, nii mä saatan pistää telkkarin päälle ja sitte mä katon niiku kaiken paskan mitä sieltä tulee. Niiku aivan tämmöset, mikä tää oli tää hirveä vanha nainen, joka haastatteli jotaki, *Sally*, se niiku siitä alkaa, semmosesta aivan niiku typerästä hirveästä amerikkalaisesta tämmösestä. Mä en ymmärrä mite ne ihmiset menee etes sinne, mutta se alkaa niiku siitä ja sitte mä saatan seurata kaiken maailman kokkiohjelmat ja kaikki, mitkä ei kiinnosta mua yhtään. Mä saatan vaan tuijottaa niitä ihmisiä, seki missä meikataan niitä ihmisiä, tällasia niikö, saattaa mennä koko päivä siinä. Välillä saatan vaihtaa kanavaa ja mä vaan oon siinä, enkä mä välttämättä ees tajuu mitä sieltä tulee, se on vaan semmosta lutkutusta.” (I 12)

”Ku mä oon masentunu ja muuta, nii kyllä mä tossa sängyssä vaan makoilen ja katson teeveetä.” (I 1)

Haastateltavat television katselustaan puhuessaan kertoivat ikään kuin kaipuusta takaisin vastasyntyneen maailmaan. Itsen ja muun maailman välille ei vedetä rajaa, abstrakti ajattelu on vierasta. Informantin sanoin katsotaan “aivot off-asennolla” (I 14).

”Mut täytyy olla ihmisellä televisio, on se sen verran hauska juttu. Se kuuluu vaan kalustoon ja sitte tietenkin tämmönen, että ku tuijotetaan, hölmö huomio, mutta ihmisenhän täytyy joskus niiku tuijottaa niiku aivotonna, nii se on järkevää, ku siinä on semmonen laatikko, missä liikkuu se kuva, että ei tuijota tuntikausia jottain seinää. Et sinänsä niiku hirveen viihdyttävää tuijottaa ilman, että tuolla tapahtuu tuolla korvien välissä jottain.” (I 17)

”No ne (*Kotikatu*) ihan siis on lepposia kattoo, tai joku mikä nyt alko tää *Salatut elämät*, sitäki mä katon. Ne on semmosia, että aivot on off-asennolla ja ei tartte miettiä, voi vaan niiku kattoo silleen apaattisena.” (I 14)

”No se (*Frendit*) on ehkä just niiku se komiikka tai sillai niiku, että kattoo vaan ja nauraa, ei niiku tarvi miettiä mitään, just semmonen tosi rentouttava kokemus niiku tuijottaa vaan sitä ruutua. --- Seki (*Ally McBeal*) on semmonen että ei tarvi paljoa miettiä mitään ko sitä kattoo että. --- No se (*Melrose Place*) on kans semmonen niikö, no suunnilleen ihan niikö tyhjöpäänä menee niikö kattomaan sitä, sitä nyt ei voi ottaa vakavasti millään lailla niikö. Se on vaan just semmonen, rentoutua saa kyllä siinä ku menee tuijottamaan sitä.” (I 9)

Helppous, rentoutus ja ikävien ajatusten mielestä jättäminen ovat keskeisellä sijalla.

”Kyllä se rentouttaa. Mulla on pääasia saaha vaan vaan ajatukset aina muualle, että eipä se sen kummempaa tarjoa tämä televisio.” (I 1)

”No se on niiku aivan yleisin mikä tulee mieleen, että haluaa rentoutua. Se on semmonen tekeminen, johon ei yleensä tarvi hirveästi sillai keskittyä kuitenkaa, että voi vaan mennä sinne lösöttämään. Ehkä niikö jottain stressiä purkaa suunnilleen, ku käy kattelemassa tuolla, eikä niikö tarvi tehä mittään sillai nii, paljoo ajatella ite tai keskittyä mihinkään” (I 9)

”No siinähan on justiisa se asia, että siis niikö tavallaan pääsee niikö rentoutumaan, siis löhöään sohvalle vaan ja siis niikö kattoon, siis tekemättä mittää, siis on niikö vaan. Ihan saa löhötä. Ja sit seki on justiisa siinä, että se on tapa. Tavallaanhan niikö vois mennä vaan niikö löhöämään justiisa siis ja kattoo kattoon ja rentoutua siinä, mutta siis kuitenkin enempi rentoutuu siinä, että mitä kattoo sitte telkkaria.” (I 2)

Haasteltavilla, joiden puheessa televisio näyttäytyy äitinä, televisio hallitsee elämää ja ajankäyttöä, mutta tätä ei nähdä pahana asiana. Katsotut ohjelmat edustavat määrittelemistäni katsojatyypeistä viihteen janoisten katseluvalintoja. Yhdysvaltalainen tarjonta, erityisesti sarjat, ovat lähellä sydäntä. Television käyttötaivoissa on myös yhtäläisyyksiä. Television esiintyessä äitihahmona televisiota katsotaan paljon, se muokkaa päiväjärjestystä, sitä käytetään runsaasti ympäristöressurssina: ystävänä, äänenä taustalla, siitä puhutaan paljon ja sitä katsotaan kernaasti niin yksin kuin yhdessäkin. Televisiota käytetään sängen varauksettomasti. Kaiken kaikkiaan televisiota ja sen katselua kuvataan erittäin positiivisin sanankääntein. Puhuja on omaksunut subjektinaseman, jonka puitteissa televisiosta on luontevaa puhua myönteiseen sävyyn. Seuraaviin puhetapoihin verrattaessa kyseiset informantit ovat omaksuneet eräänlaisen naivin katsojan subjektinaseman.

HUORA

Margareta Rönnerbergin mukaan huono viihde leimataan roskaksi. Roskasta puhutaan kuin ilotytöstä. Roskaviihde on kuin huora. Roskaviihde viettelee viattomat lapset, flirttailee, houkuttelee moraalisesti kyseenalaisille teille, huonoon seuraan, harhauttaa ja eksyttää. Roska on houkuttelevasti pakattua ja se on kaupallista - vain rahan vuoksi tehtyä. Roska on vulgaaria, halpaa ja pinnallista. Roska ei tarjoa tunnesidonnaisuutta. Roskaa katsoessamme annamme periksi viettelyksille vastoin parempaa tietoamme, eli järkeämme. Roskasta puhuttaessa ilmennetään juuri huoraa kohtaan tuntemaamme moralistista inhoa. (Rönnerberg 1988: 20-32.)

Haastateltavat televisiosta ja sen ohjelmatarjonnasta puhuessaan viittasivat television viekoittelevuuteen. Katsetta on vaikea kääntää pois televisioruudusta.

”Kyllä se siis silleen, että jos on niiku telkkari päällä, nii mä rupean kattomaan sitä silleen. Silleen että mä en osaa pitää sitä silleen taustahälänä. Sitä rupee sitte tuijottamaan ja varsinki, jos on vieraita, nii mä en kovin mielellään sitte pistä telkkaria päälle sillon. Mä kyllä yleensä sitte pistän sen telkkarin kiinni, ku mä jään kuitenkin tuijottamaan sitä ja sitte mä en osaa keskittyä siihen niiku seurustelemiseen tai juttelemiseen. Se häiritsee.” (I 3)

”Jos mulle tulee vieraita, nii mä en yleensä kato telkkaria, koska sitte jos telkkari on auki, nii se on semmonen ihmeruutu, että kaikki alkaa tuijottaa sitä. Se sen huomion imee aivan täysin, että siitä ei niikö pääse, kaikki aina tuijottaa sitä, että mikähän tuolla nyt on ja sitte sä yrität keskustella sun ystävies kans, nii ne vaan tuijottaa sitä ruutua, että hei pistä ääntä tuohon.” (I 12)

”No kerranki yks naapuri kävi kylässä, nii se toi telkkarin mukana, ku se ei osannu, se oli ihan telkkaririippuvainen. Jotenki tuntuu, että ihmisten on vaikee olla mun seurassa, ku ei oo telkkaria tai silleen. Sillon ku mulla ei ollu telkkaria ollenkaan, ku mä tossa välillä seurustelin kanssa, nii mun piti sitä poikakaveria, joka oli toiselta paikkakunnalta, nii viiä sitä aina formuloita kahtomaan jonku kaverin luo. Sillä oli vaikee siellä olla, ku ei ollu telkkaria. Ja vieraamat ihmiset jotanki hakee silmillään sitä telkkaria tai jotenki semmonen. Sitä kuitenkin tuijottaa, se on semmonen katseen keskipiste se telkkari, vaikka se ei ois ees päällä.” (I 10)

Televisiosarjat, typerätkin, voivat houkuttaa katsomaan, jos niille vain antaa tilaisuuden.

”On se tavallaan vähän silleen, kyllä mä niiku jonku sarjojen kohalla oon ihan silleen tietosesti välttäny niitä oikein, että yleensä toivon, että ei kukaan saa houkuteltua mua mihinkään niiku seuraamaan mitään sarjaa. ---” (I 3)

”En mä tiedä, se on jotenki semmonen ihme taikalaatikko. Varsinki sitte jos vähänki masentaa, nii se heti niiku sormet syyhyää, mutta viime talvena, vuosi sitte talvella, ku mulle tuli masennus, nii sitte mä ajattelin, että helveti nytte mä en kato telkkaria. Mä pistin sen kaappiin, että mä en kattois sitä, mutta sitte ei se niiku mitään auttanu. Kyllä mä sen kohta sieltä kaapista pois otin, että pakkohan se nyt, muka tuli joku tärkeä ohjelma, minkä takia mä halusin ottaa sen pois. Se nyt oli joku *Vanha kettu* tai mikä lie, mä vielä muistan että se oli joku typerä saksalainen poliisisarja ja sitte mä katoin sitä ja sitte se oli koko ajan auki.” (I 12)

Kiusauksille ei saa antaa periksi. Katselua on pyrittävä rajoittamaan. Houkuttelevuudessaan televisio on miltei pelkoa herättävä.

”Mä yritän sitä yleensä rajottaa sen takia, että mä tiedän, että mulle tulee just niitä ylitsepääsemättömiä kausia, millon mä vaan tuijotan ja tuijotan ja sen takia mä niiku mielelläni rajotan sitä sen kattomista, että mä en menis siihen ansaan, että mä jotenki tylsistyn ja tuijotan vaan sitä. Ku joskus sitä vaan tuijottaa, eikä pääse pois siitä noidan piiristä vai mikä ihmekehä.” (I 12)

”Luusereitten vehe. Mä yritänki sitä pittää omasta mielestä pois. Se passivoittaa. Justiisa jos on pakko nähä aina joku sarja ja pakko ylleensä nähä teeveetä, nii siinäkö katsovat sitte yksinään. Onpa hauskaa.” (I 1)

Periaatteessa television katseluun käytetty aika on hukkaan heitettyä aikaa. Aina pitäisi löytyä parempaakin tekemistä.

”Mua ärsyttää se, että ko nykyään niiku katotaan nii paljo telkkaria, nii unohetaan kaikki muu semmonen niiku. Mä yritän aina, että siis suurin osa ajasta pitäski olla semmosta tehokasta ja sillai että mä teen jotaki järkevää. Ja sitte jos mä niiku lojun joskus telkkarin ääressä, vaikka jos ei oo tosiaan keksiny mittään järkevää tekemistä tai ei jaksa tehdä, nii sitte tullee oikeen semmonen, että miksi mä tässä makkaan, että ko mä niiku tosiaan voisin tehdä jotaki.” (I 4)

”Melkeen mitä tahansa ohjelmaa jos kattoo telkkarista, nii se on mun mielestä ärsyttävää, että jos kattoo silleen ohi mennen, kattoo vaan vähän matkaa keskeltä tai kattoo vaan niiku jonku alun tai. Mun on hirveen vaikea keskeyttää sitä, että jos mä rupeen kattoon jotain ohjelmaa, nii sitte vaikka se ei ois hirveen mielenkiintonen tavallaan tai siis silleen, ei ois mitenkään hirveän hyvä, nii kuitenkin mun on vaikee keskeyttää sitä. Sitä on vaikee niiku sitä, vähän tyhempääki ohjelmaa jättää kesken. Mä niiku mieluummin teen silleen, että mä en ees rupee kattomaan, jos en mä oleta, että se varmasti on hyvä, koska sitte mulla menee tavallaan, mä ainaki ajattelen, että mulla menee aikaa hukkaan, jos mä katon, joudun kattomaan semmosta niiku pitkän elokuvan tai pitkän ohjelman, joka ei sitte loppujen lopuksi kuitenkaa kiinnosta nii hirveen paljon, nii se on niiku semmosta ihan hukkaan heitettyä aikaa sinänsä. Helpompi olla avaamatta telkkaria ollenkaan.” (I 3)

Television näyttäytyessä haastattelupuheessa huorana televisioon suhtaudutaan erittäin kielteisesti. Haastateltavat, joiden puheessa televisio nousee enimmäkseen juuri huoran ominaisuudessa esiin, katselevat televisiota hyvin vähän. Katselu myös pyritään pitämään vähäisenä. Korkeintaan katseltaviksi kelpaavat elokuvat, kulttuuripainotteiset dokumentit ja harvat laatusarjat. Katsojatyypeistä tämä ryhmä edustaa elämysten janoisia. Massakulttuurin ideologia on haastattelupuheessa selkeästi havaittavissa. Haastateltavat kulkevat pitkälti Frankfurtin koulukunnan viitoittamaa tietä leimaten massa- ja populaarikulttuurin vaaralliseksi ja pinnalliseksi tajuntateollisuudeksi, oopiumiksi kansalle.

Korkeakulttuuri ja taide nähtiin television ainoaksi hyväksyttävissä olevaksi anniksi, mutta näitä ei television juurikaan nähty tarjoavan. Television käyttötapoja tarkastellessa huomio kiinnittyy katselun vähäisyyteen, television aikataulua säätelevän roolin kertakaikkiseen kieltämiseen ja television olemattomaan rooliin ympäristöressurssina. Televisiosta ei haastateltavien mukaan paljoa puhutakaan, eikä aikaa ystävien tai perheen seurassa juuri tuhlata television katseluun. Haastateltavien television käyttötapa on erittäin varautunut. Kielteistä suhtautumista korostavat muutaman haastateltavan esittämät toivomukset elämästä täysin ilman televisiota. Puhujat ovat omaksuneet äärimmäisen kriittisen katsojan asenteen. Huoraa kohtaan tunnettu vastenmielisyys suo puhujalle auktoriteetin aseman, josta halveksia kurjaa katseen kohdetta.

MUUSA

”Se (televisio) herättää ajatuksia ja mahdollistaa niiku keskustelun myös muitten, siis myös sen tilanteen ulkopuolella. Siis on ihan hirveen tärkeä pitää aivot jotenki vireenä, se on niiku se. Niiku mä sanoin, mä en kato juuri mitään ohjelmii silleen passiivisesti, et mä katon vaan. Mä niiku prosessoin niitä koko aika mielessäni iha hirveesti ja haluan puhuu niistä, jos on vaan ihmisiä, jotka suostuu puhumaan, nii on läsnä, nii puhun tai silleen. Samasta syystä (katsoo televisiota), ku niiku luen lehtiä: että ymmärtäisin paremmin mistä maailmassa on kysymys tai ymmärtäisin erilaisia ihmisiä. En nää kattelussa ite mitään pahaa. Kaikessa elämässähän on tärkeetä se, että prosessoii niitä asioita mitä kohtaa, tuli ne sitte telkkarista tai mistä tahansa muualta, että ei niiku ota niitä niin annettuina” (I 11)

Herättää ajatuksia, antaa aiheita keskusteluihin, auttaa ymmärtämään maailmaa. Television katselun kerrotaan myös tuottavan nautintoa.

”Älyllistä nautintoa ennen kaikkea, mikä onkin nautinnon lajeista yksi parhaista. Ja huumori ja sitte ne uuden oivallukset, ne on ehkä ne semmoset nautinnolliset asiat, ne on ehkä minkä takii televisioo nyt katotaan.” (I 11)

Televisio ei itsessään ole viisauden lähde. Katsojalta itseltä odotetaan paljon, katsojan on osattava käyttää televisiota oikein, eli kriittisesti.

”En mä mitenkää lähtökohtasen kielteisesti tai myönteisesti televisioon suhtaudu, ehkä jotenki kriittisesti kuitenkin tai siis toivon, että kaikki suhtautuis kaikkiin ohjelmiin kriittisesti iha yhtäläillä ku kaikkiin lehtiin tai radio-ohjelmiin tai ylipäätään mihin tahansa asiaan, mitä niiku kohtaa. Se on

elämäntapakysymys kaiken kaikkiaan, nii ei voi sanoa, et se ois just se teeveen katselu väärin. Jos ihminen tekee jotain asiaa koko ajan ajattelematta sitä yhtään, nii se on paha juttu, vaik se ois mikä, vaik se ei ois teeveen katselu, vaan joku muu asia. Et tota se on niiku jotenki se, et jos menettää sen kriittisen asenteen niiku ylipäätään ympäröivään maailmaan, yhteiskuntaan ja kulttuuriin, nii se on mulle iha sama, et menettääks sen teeveen ääressä vai jossain muualla, koska missä tahansa voi saada hyviä tai huonoja vaikutteita ja missä tahansa voi käyttää omaa päätään tai olla käyttämättä, et ei se oo just se telkkari.” (I 11)

Tietyntyypinen tarjonta nousee tällöin puheessa esiin. Muusan on tarjottava älyllistä stimulaatiota ansaitakseen arvostuksensa.

”Se (televisio) siis tyydyttää mun tiedon tai estetiikan tai sanotaan tunne-elämän tarpeita ja keskustelun aiheitahan sieltä saa niiku sosiaaliseen ympäristöön. --- No jo työnkin puolesta on pakko tietää niiku ajankohtaisista asioista, et se (uutiset) on niiku jo velvoite ja sit se on tapa ilman muuta, rytmittää tuota vuorokautta, mutta kai mua siis kiinnostaa tietää niiku valtakunnallisesti ja niiku maailmanlaajuisesti, että mitä tapahtuu, koska jos se päälehti, mitä mä luen, on niiku Kaleva, nii siitä saa niiku ne paikalliset asiat selville, mutta se täydentää nää uutiset. Kyllä se on se tiedon halu siinä.” (I 17)

”Kyllä mä tykkään niikö kattoo tai sillai, mä tykkään hirveesti saada tietoa niiku kaikesta, niin sitte ku sieltä näkee jonku hyvän ohjelman, nii se on kyllä semmonen, että sitä on tosi tyytyväinen niikö pitkään. Siis ne asiaohjelmat sillai niiku, ohan se just semmonen tietoväylä, ku meillekkään ei niiku mittään lehtiä tällä hetkellä justin tuu, nii jottain uutisia ainoastaan sieltä tullee seurattua. Ois varmaan sillai, että tuntus, että ois jossain uutispimennossa sillai, että jotenki niikö se (televisio) on kumminki niin vaikuttava asia sillai, että se on sillai just kaikkien ihmisten puheissa ja se kuitenkin hallitsee niin paljo niikö jo yhteiskuntaaki että. Haluaa sen verran olla mukana.” (I 9)

”Uutiset on sen takia, että mä haluan tietää, että mitä päivän aikana on tapahtunu. Jos on tapahtunu jotain merkittävää, et niiku tietää, et on ajassa mukana. Se on niiku mulle hirveen tärkeä. --- ” (I 13)

Televisio auttaa katsojaa navigoimaan epävarmassa ja monimerkityksellisessä maailmassa. Ympäröivän todellisuuden aktiivinen seuraaminen ja analysoiminen on olennaista. Television muusan rooliin liittyy katsojien kriittisyys välinettä kohtaan: televisio pohjaa merkkeihin ja esitettyyn, ei todellisuuteen itseensä. Katsojan on osattava asettua välineen yläpuolelle. Kriittinen katsoja lukee televisiota tämän mielessään pitäen. Television muusan roolia korostava puhetapa asemoi puhujan kriittisen koulutetun katsojan subjektinasemaan. Merkkien lukutaito tuodaan esiin. Halutaan osoittaa, että toki

ymmärretään ohjelmien tehty luonne ja että näitä tekeleitä luetaan esityksinä, ei totena. Puhuja osoittaa olevansa tiedostava kyynikko mediaan liittyen.

Puhe televisiosta muusana tuo esiin television tiedon antajan roolin, ja haastateltavat edustavat pitkälti tiedon janoisten katsojaryhmää. Laadukkaat ohjelmat ja asiasisältö tekevät katselusta nautinnollisen tapahtuman. Mutta myös muun tyyppinen ohjelmatarjonta on löytänyt tiensä katsojien sydämiin. Televisio kaiken kaikkiaan näyttäytyy sangen positiivisia tuntemuksia herättävänä välineenä. Ohjelmien katselusta ei puhuta vähätellen tai selitellen. Fiktiivistakin tuotantoa katsotaan. Kunhan katsoja ymmärtää suhtautua televisioon oikein – kriittisesti – ja näkee sisällön rakennetun luonteen, katsominen voidaan mieltää positiiviseksi asiaksi genren kuin genren yhteydessä. Televisiota myös käytetään sangen varauksettomasti. Television kerrotaan muokkaavan katsojan aikataulua ohjelmarakenteellaan, televisiota kerrotaan myös käytettävän estoitta ympäristöressurssina: ystävänä, pöytävieraana, äänenä taustalla. Televisiota katsotaan runsaasti, yksin ja yhdessä, ja ennen kaikkea televisiosta puhutaan paljon. Television katsominen mielletään olennaiseksi lähtökohdaksi yleensäkin keskusteluihin osallistumiselle ja aikansa seuraamiselle. Kaukana on näkemys televisiosta huorana, jota tulee vältellä viimeiseen asti ja jonka tarjonnasta ei hevin hyvää sanottavaa löydy. Samoin mieletön on näkemys sisältönsä puolesta köyhästä, mutta tuttuutta ja turvaa tarjoavasta äidistä.

9 SUKUPUOLITUTKIMUSTA JA YLEISÖETNOGRAFIAA

Lupasin tarkastella tutkimuksessani television kulutusta - katsomista, käyttöä, omistusta – kontekstissaan: arjessa, kodissa, jokapäiväisessä elämässä. Lähdin hahmottelemaan television asemaa puheen tasolla haastattelupuheen pohjalta. Tutkimuskohteeksi määrittelin sukupuolittuneen television kulutusta koskevan puheen. Kulutus kiinnittää huomion haastattelupuheeseen konstruktiona. Haastattelupuheessa informantit asemoivat itseään – naisina, televisionkatsojina ja kuluttajina. Työssäni etenin televisiosta ja sen konkreettisesta katsomisesta television kulutuksen analyysiin. Toisena teemana rinnalla kulki television katsomisen ja kulutuksen laaja-alaisen sukupuolittuneisuuden tarkastelu.

Hahmotin televisiota tutkimuksessani kolmella tavalla. Ensin tarkastelin televisiota *viestimenä* ohjelmiseen. Mielenkiintoni kohdistui viestimen sisältöön televisio-ohjelmiin sekä haastateltavien katselumieltymyksiin ja -tottumuksiin. Seuraavaksi tarkastelin televisiota kodinteknologiana. Mielenkiintoni kohdistui televisioon *välineenä* sekä haastateltavien television käyttötappoihin ja -tottumuksiin. Tämän jälkeen tarkastelin televisiota ja televisio-ohjelmia *symboleina*. Huomioni kiinnitti nuorten naisten sangen toisistaan poikkeavat televisioon suhtautumistavat. Tässä yhteydessä hahmotelin vaikutteita erilaisten suhtautumistapojen taustalla. Viimeiseksi määrittelin kolme erilaista haastattelupuheessa televisiolle ilmenevää hahmoa: äidin, huoran ja muusan hahmot. Televisiota - sen katsomista ja käyttöä - lähestyttiin haastatteluissa jonkin edellä mainitun hahmon tarjoamassa viitekehysessä. Haastateltavat television katselu-, käyttö- ja suhtautumistapoineen olivat asemoitavissa näiden kolmen kokemuksellisen television kohtaamistavan piiriin.

Tarkastellessani televisiota viestimenä määrittelin kolme katsojatyyppeä, joihin haastateltavat olivat sijoitettavissa. Viihteenjanoisten katsojatyyppeä näki television viihteellisenä välineenä. Tiedonjanoisten katsojatyyppeä mielsi television tärkeimmäksi anniksi tiedon tarjoamisen. Elämysten janoisten katsojaryhmä näki television elokuvien ja yleensäkin elämysten tarjoajana. Jaottelu teki perinteisen määritelmän naisten genreistä mielettömäksi. Osoittautui, että nuorten naisten ohjelmamieltymysten kirjo ei ole sullottavissa perinteisten naisten kiinnostuksen kohteiden kehikkoon. Televisio-ohjelmiin liittyviä naisille tarjoutuvia sukupuolitettuja subjektinasemia eivät nämä konkreettiset

nuoret naiset olleet ottaneet haltuunsa. Naiset puhuivat television katsomisestaan sukupuolensa edustajina ja tietoisina yhteiskunnassamme vallitsevista määritelmistä. He kieltäytyivät kuitenkin mahtumasta ahtaisiin ja stereotyyppisiin määritelmiin.

Television käyttötapoja tarkastellessani havaitsin, että nuoret naiset käyttivät televisiota sangen toisistaan poikkeavin tavoin. Hahmottelin kaksi toisilleen miltei vastakkaista television käyttäjätyyppiä: varautuneen ja varauksettoman. Televisiota varauksettomasti käyttävä mielsi television ystäväksi, pöytävieraaksi, ääneksi taustalle. Televisio sai säädellä aikataulua. Ystäviä viihdytettiin television avulla ja sitä käytettiin runsaasti puheenaiheena. Televisiota varautuneesti käyttävä puolestaan mielsi edellä esitellyt käyttötavat järkiään epäsuotaviksi. Turhaa television aukipitämistä paheksuttiin, sen ei sallittu säädellä aikataulua, ystävien kanssa ei tuhlattu aikaa television katseluun eikä televisiota pidetty mainitsemisen arvoisena puheenaiheiden tarjoajanakaan.

Käyttötapoja hahmotellessani havaitsin lisäksi kodin kontekstin vaikutuksen haastattelupuheeseen. Usein nähtiin tarpeelliseksi viitata kotitöiden tekemiseen television katselusta puhuttaessa. Haastattelupuheesta voi havaita useanlaisia puhetapoja liittyen kotitöiden tekemiseen ja television katseluun kotona. Puhetavat määrittelin kotityödiskurssiksi. Osa haastateltavista korosti television vähäistä merkitystä ja kotitöiden sekä lastenhoidon tärkeyttä television katselulle rinnasteisena mutta tärkeämpänä aktiviteettina. Toisaalta moni haastateltavista sivuutti kotityödiskurssin tai jopa määritteli itsensä sen kannalta päinvastaisella tavalla mieltäen perinteiset naisille tarjoutuvat subjektinasemat mielettömiksi ja vanhanaikaisiksi. Tutkimus ja julkinen diskurssi on sukupuolittanut tehokkaasti katselukäytännöt ja -tottumukset. Maskuliinisiksi tai feminiinisiksi mielleytyt tavat katsoa ovat juurtuneet mieliin. Mielikuvien mies- ja naiskatsojat esiintyivät sangen stereotyyppisinä hahmoina. Stereotyyppioita pyrittiin kuitenkin kyseenalaistamaan. Nykyajan konkreettiset mies- ja naiskatsojat eivät enää mahdu perinteisiin kaavamaisiin käsityksiin. Puhetapansa pohjalta haastateltavat asemoivat itseään ja perhe-elämäänsä suhteessa perinteisiin käsityksiin ja odotuksiin. Kodin kontekstissa korostettiin tasa-arvoisuutta ja sukupuolten muuttuneita rooleja. Television katselu on pitkälti yhdessä katselua ja television katselu tapahtuu muiden kodin aktiviteettien ohessa ja rinnalla, mutta nuoret naiset eivät enää tahdo asettua siihen perinteiseen perhekatsojan malliin ja politiikkaan, joka tutkimusten ja julkisuuden kautta on mieliimme iskostettu.

Televisiota ja sen ohjelmia symboleina tarkastellessani hahmottelin niitä lähtökohtia ja viitekehyksiä, joiden puitteissa haastateltavat televisioon suhtautumisestaan puhuivat. Tarkastelin television kulutuksen retoriikkaa ja vaikutteita tämän retoriikan taustalla. Suomalainen ja eurooppalainen televisionvastaisuus, kansanvalistuksen perinne sekä joukkoviestinnän tutkimusperinteen vaikutteet olivat haastattelupuheessa havaittavissa. Ilmeni, että etenkin perinteiset naisten genret nauttivat sangen alhaista arvostusta yhteiskunnassamme. Nuoret naiset olivat yhteiskuntamme kasvatteina tästä tietoisia. Heillä oli kuitenkin erilaisia tapoja suhtautua asiaan. Massakulttuurin ideologiaan nojautuen määrittelin kolme erilaista puhetapaa televisio-ohjelmiin liittyen. Massakulttuurin ideologian puitteissa puhuttaessa massakulttuuria, eli amerikkalaisia, viihteellisiä naisten genrejen edustajia tyystin halveksittiin. Toisaalta niitä saatettiin halveksia, mutta silti katsottiin. Osa informanteista puolestaan katsoi niitä tuntematta lainkaan häpeää katsomisestaan. Myös itse televisioon liittyi erilaisia arvolatauksia. Televisio saattoi yhtäältä symboloida täydellistä tylsyyttä ja tyhjänpäiväisyyttä, toisaalta erittäin mukavaa ja elintärkeää seuralaista arjessa.

Suhtautumis- ja puhetapojen moninaisuuteen sain järjestystä määrittelemällä kolme kokemuksellista tapaa kohdata televisio. Televisio voi puheessa näyttäytyä metaforisesti äidin, huoran tai muusan hahmossa. Äidin hahmon saadessaan televisio näyttäytyy turvaa ja lohtua tuovana, läheisenä, viihteellisenä välineenä. Huoran hahmoista televisiota kohtaan osoitetaan epäluuloa ja paheksuntaa. Joutumista välineen viettelevään vaikutuspiiriin varotaan. Puhetavassa ilmenee selkeä massakulttuurin ideologian vaikutus. Muusan hahmoinen televisio näyttäytyy stimuloivana seuralaisena, jota arvostetaan sen tiedon ja elämysten tarjoamiskyvyn ansiosta. Puhuja asettuu kuitenkin välineen yläpuolelle, kriittisen tiedostavan katsojan asemaan.

Yllä esitettyjen näkökulmien valossa nuorten naisten television katselu, käyttö ja kulutus osoittautuu joukoksi erilaisia lähestymistapoja, joista yhden yhtenäisen kuvan maalaaminen on todella vaikeaa. Television katsominen ja televisioyleisö näyttäytyvät sangen ongelmallisina ja monimuotoisina tutkimuskohteina. Yleisöä ei voi pitää selkeänä kokonaisuutena vain odottamassa tutkijaansa, vaan konstruktiona, joka pyrkii epätoivoisesti hallitsemaan sitä jatkuvasti muuttuvaa ja radikaalisti heterogeenista tapaa, jolla merkitystä muodostetaan arjen moninaisissa konteksteissa. Ien Ang on kiinnittänyt huomionsa samoihin ongelmiin, joihin kulttuuriantropologit ovat tällä vuosisadalla

törmänteet: tutkimuskohde tuntuu katoavan. Televisioyleisön määrittelemisen television tutkimuksen puolella on osoittautunut yhtä ongelmalliseksi kuin kulttuurin kulttuuriantropologien keskuudessa. Ennen tutkittiin selvästi rajattuja, kaukaisia, pieniä, primitiivisiä, eksoottisia kulttuureja, ”toista”. Kulttuurit kuviteltiin mielekkäiksi, ehjiksi kokonaisuuksiksi vain odottamassa tutkijaansa. Yleisön tutkimuksessa on keskitytty tiettyihin rajattuihin yhteisöihin ja heidän television katseluunsa. On tutkittu esimerkiksi perhettä, tiettyä alakulttuuria tai selkeästi rajattua faniryhmää suhteessa televisioon. Toiseutta on etsitty esimerkiksi keskittymällä työväenluokan tai saippuaopperaa seuraavien tutkimiseen. Nykyään yleisö on hajautunut, fragmentoitunut, yksilöitynyt – hyvin hankalasti määriteltävissä oleva. (Ang 1996: 60-75.)

Nuorena naisena nuorten naisten television katselua tutkiessani törmäsin samaisiin ongelmiin. Nuoret naiset eivät mahdu perinteisten hyvin stereotyyppisten naisten television katselua hahmottavien määritelmien sisään. Määritelmät tuottavat naisille suunnattuja sukupuolitettuja subjektinasemia. Tieteellinen tutkimus, tässä tapauksessa nimenomaan joukkoviestinnän tutkimus vastaanotto- ja feministinen tutkimus etunenässä on julkisen diskurssin osana sukupuolittanut myös tämän elämänalueen. Tutkimukseni purkaa auki perinteisiä, sangen vakiintuneita käsityksiä ja hahmottaa kattavamman kuvan nuorten naisten ja television välisestä suhteesta. Vertaamalla nuoria naisia esimerkiksi miehiin tutkimukseni antaa tilaa tämän ihmisryhmän lähestymistapojen moninaisuudelle. Moninaisuus ilmenee niin television katsomisessa, käyttämisessä kuin kulutuksessakin. Äiti, huora ja muusa tarjoavat kolme sangen toisistaan poikkeavaa tapaa television kokemukselliseen kohtaamiseen.

Tutkimukseni tarjoaa lähtökohtia ja tuoreita näkemyksiä tutkimusalueelleen useastakin näkökulmasta. Tutkimuksen lähestymistapaa voi soveltaa sukupuolittavaa julkista diskurssia tarkasteleva tutkimus. Lisäksi lähestymistapaa voi hyödyntää empiirisessä ihmisten, esimerkiksi sukupuolten, elämismaailmaa ja arkea kartoittavassa tutkimuksessa, jonka avulla julkisen diskurssin sukupuolittavia yksinkertaistuksia ja implikaatioita voidaan kyseenalaistaa. Sukupuolitutkimuksen ja sukupuolittamisen tematiikan kannalta tutkimukseni tarjoaa myös empiriaan pohjautuvan esimerkin – yhden ihmisryhmän vastareaktion kaikenkattavaa sukupuolittamista kohtaan – akatemiassa vellovan teoreettisen keskustelun rinnalle.

Televisiontutkimuksen kannalta työni tarjoaa viitekehyksen analysoida television roolia ja asemaa elämässämme: se hahmottaa television sekä viestimenä, välineenä että symbolina. Kokonaisuus on kattava; huomioiduksi tulee televisio katselun kohteena ohjelmineen, kodinkoneena kodin kontekstissa sekä symbolina – kulttuurimme merkityssysteemien kautta määrittyneenä katselijoitaan arvottavine, luokittelevine ja erottelevine aspekteineen. Tutkimukseni tarjoaa myös empiirisiä illustraatioita television eri aspekteihin liittyen; illustraatioita sekä television katselusta, käytöstä että kulutuksesta. Illustraatioita analysoidaan tosin ainoastaan puheen tasolla. Sähköisen kuvan arkipäiväistyminen, kulttuurin kuvalliskuminen, kodinteknologian yleistyminen ja asettuminen osaksi ihmisten arkea ja jokapäiväisiä aktiviteetteja nostavat esiin teknologian kulutuskulttuurin tutkimisen tärkeyden. Tutkimukseni tarjoaa siis viitekehyksen tälle tielle. Viitekehyksen, joka ei rajoitu ainoastaan markkinatutkimuksia muistuttavaan ylimalkaiseen luokitteluun, vaan monitahoiseen analyysiin teknologian – tässä tapauksessa television – roolista ja asemasta ihmisten elämässä.

Tutkimukseni, vaikkakin edustaessaan etnografisen yleisötutkimuksen traditiota, tuo kulttuuriantropologian opinnäytteenä uutta tutkimuksen kentälle. Tutkimuksessa lähestytään mikrotasolla tutkittavien arkea ja elämää, sen moninaisuutta, ristiriitaisuutta ja rikkautta. Tutkimus valottaa kulttuurimme taustalla vaikuttavia, julkisen diskurssin sekä tieteellisen tutkimuksen, mutta myös arkipäiväisten itsestäänselvyyksien, tapojen sekä tottumusten muovaamia merkityssysteemejä, joiden kautta puhujat asemoivat itseään television katsojina, käyttäjinä ja kuluttajina. Televisiopuheen ohella tutkimuksessa myös nousee esiin tutkittavien sanattomia arkikäytäntöjä ja –tottumuksia, jotka ovat arvokasta aineistoa nykykulttuurimme tutkimukselle. Tutkimus sivuaa television kulutusta hahmotellessaan myös muita modernin arki- ja perhe-elämän vivahteita ja trendejä. Kulttuuriantropologian opinnäytteenä tutkimus korostaa kontekstisidonnaisuuden ja mikrotason analyysin tärkeyttä; tutkittavien syvällisen kuvaamisen ja erilaisuuden arvostamisen tärkeyttä laaja-alaisen yleistämisen rinnalla. Tutkimus problematisoi vertaamisen välttämättömyyden sukupuolten, kulutuskulttuurin tai jokapäiväisen arjen tutkimuksessa. Tutkimuskohteen ei tarvitse määrittyä ainoastaan erojen ja yhtäläisyyksien kautta, vaan itsessään rikkaana ja kiinnostavana. Haastateltavat edustaessaan kaikki nuoria naisia tuovat perinteiseen naiskuvaan ja mielikuvaan naiskatsojasta uusia ulottuvuuksia.

LÄHTEET

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

MTV3 Seitsemän uutiset 3.2.2000

Haastattelut:

(Koodi, ikä, ammatti, siviilisääty, lapset)

Informantti 1: 24 v, työtön, sinkku, ei lapsia.

Informantti 2: 24 v, äitiyslomalla, avioliitossa, 2 lasta.

Informantti 3: 23 v, opiskelija, avoliitossa, ei lapsia.

Informantti 4: 19 v, opiskelija, sinkku, ei lapsia.

Informantti 5: 24 v, opiskelija, avoliitossa, ei lapsia.

Informantti 6: 28 v, äitiyslomalla, avioliitossa, 1 lapsi.

Informantti 7: 24 v, työtön, avoliitossa, ei lapsia.

Informantti 8: 24 v, työssä, avoliitossa, ei lapsia.

Informantti 9: 20 v, opiskelija, sinkku, ei lapsia.

Informantti 10: 24 v, opiskelija, sinkku, ei lapsia.

Informantti 11: 23 v, opiskelija, avoliitossa, ei lapsia.

Informantti 12: 25 v, opiskelija, sinkku, ei lapsia.

Informantti 13: 25 v, opiskelija, sinkku, ei lapsia.

Informantti 14: 29 v, äitiyslomalla, avioliitossa, 2 lasta.

Informantti 15: 26 v, työssä, avoliitossa, 1 lapsi.

Informantti 16: 27 v, työssä, sinkku, ei lapsia.

Informantti 17: 27 v, työssä, sinkku, ei lapsia.

Haastatteluaineisto on tekijän hallussa

PAINETUT LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti – Kytömäki, Juha 1991: Johdanto. Teoksessa Juha Kytömäki (toim.), 1991. Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto. Jyväskylä: Oy Gaudeamus Ab.
- Alasuutari, Pertti 1991: Tv-ohjelmien arvohierarkia katsomistottumuksista kertovien puhetapojen valossa. Teoksessa Juha Kytömäki (toim.), 1991. Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto. Jyväskylä: Oy Gaudeamus Ab.
- Ang, Ien 1985 (1982): *Watching Dallas. Soap Opera and the Melodramatic Imagination*. New York: Methuen and Co. Ltd.
- Ang, Ien 1992: *Wanted: Audiences. On the politics of empirical audience studies*. Teoksessa Ellen Seiter – Hans Borchers – Gabriele Kreutzner – Eva-Maria Warth (toim.), 1992 (1989). *Remote Control. Television, Audiences, and Cultural Power*. London: Routledge.
- Ang, Ien 1996: *Living Room Wars. Rethinking Media Audiences for a Postmodern World*. London: Routledge.
- Ang, Ien – Hermes, Joke 1996: *Gender and/in media consumption*. Teoksessa *Living Room Wars. Rethinking Media Audiences for a Postmodern World*. London: Routledge.
- Ang, Ien 1997: *Melodramatic Identifications: Television Fiction and Women's Fantasy*. Teoksessa Charlotte Brunson – Julie D'Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. *Feminist Television Criticism. A Reader*. Oxford: Clarendon Press.
- Barker, Martin – Brooks, Kate 1998: *On looking into Bourdieu's black box*. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linné (toim.), 1998. *Approaches to Audiences. A Reader*. London: Arnold.
- Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas 1995: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bourdieu, Pierre 1984: *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.
- Brown, Mary Ellen 1994: *Soap Opera and Women's Talk. The Pleasure of Resistance*. Thousand Oaks: Sage Publications Inc.

- Brunsdon, Charlotte 1992: *Text and Audience*. Teoksessa Ellen Seiter – Hans Borchers – Gabriele Kreutzner – Eva-Maria Warth (toim.), 1992 (1989). *Remote Control. Television, Audiences, and Cultural Power*. London: Routledge.
- Brunsdon, Charlotte 1997: *Identity in Feminist Television Criticism*. Teoksessa Charlotte Brunsdon – Julie D’Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. *Feminist Television Criticism. A Reader*. Oxford: Clarendon Press.
- Brunsdon, Charlotte – D’Acci, Julie – Spigel, Lynn 1997: *Introduction*. Teoksessa Charlotte Brunsdon – Julie D’Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. *Feminist Television Criticism. A Reader*. Oxford: Clarendon Press.
- De Lauretis, Teresa 1987: *Technologies of Gender. Essays on Theory, Film, and Fiction*. Indiana University Press.
- Dickinson, Roger – Harindranath, Ramaswami – Linné, Olga 1998: *Editors’ introduction: approaching audience studies*. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linné (toim.), 1998. *Approaches to Audiences. A Reader*. London: Arnold.
- Eloranta, Ulla 1974: ”Villiorvokkien hurma”. Naistenviihde populaarikirjallisuuden kentässä Teoksessa Seppo Knuutila (toim.), 1974. *Aika on aikaa. Tutkielmia poploreista*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Erämetsä, Harri 1994: *Joukkoviestimien käyttö*. Teoksessa Kaarle Nordenstreng – Osmo A. Wiio (toim.), 1994. *Joukkoviestintä Suomessa. Kolmas painos*. Porvoo: WSOY.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Katarina 1991: *Kirjallisuus ja audio-visuaalinen kulttuuri kommunikaationa*. Teoksessa Juha Kytömäki (toim.), 1991. *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Oy Gaudeamus Ab.
- Fiske, John 1987: *Television Culture*. London: Routledge.
- Fridlund, Bert 1989: *Ristiretkellä populaarikulttuuria vastaan. Kansanvalistajaperinne*. Teoksessa Tilda Maria Forselius, Seppo Luoma-Keturi (toim.), 1989. *Uhka silmälle. 7 esseetä kauhun katsomisesta ja videohysteriasta*. Helsinki: LIKE Kustannus Oy.
- Geertz, Clifford 1973: *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.

- Geraghty, Christine 1991: *Women and Soap Opera. A Study of Prime Time Soaps*. Cambridge: Polity Press
- Gray, Ann 1987: *Behind Closed Doors: Video Recorders in the Home*. Teoksessa Helen Baehr (toim.), 1987. *Boxed in: Women and Television*. London: Routledge.
- Grönfors Martti 1985: *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Toinen painos. Juva: WSOY.
- Heinämaa, Sara 1996: *Ele, tyyli ja sukupuoli. Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiinfenomenologia ja sen merkitys sukupuolikysymykselle*. Gaudeamus.
- Heiskanen, Ilkka 1981: *Televisio ja kansankulttuurin kehitys Suomessa*. Teoksessa Risto Sinkko (toim.), 1981. *Televisio ja suomalainen*. Espoo: Weilin+Göös.
- Helsti, Hilikka 1989: *Televisio suomalaisen kulttuurin lähihistoriassa*. Teoksessa Jyrki Pöysä (toim.), 1989. *Betoni kukkii. Kirjoituksia nykyperinteestä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Helve, Helena 1993: *Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hietala, Veijo 1990: *Teeveen merkit. Television lukutaidon aakkoset*. Oy Yleisradio Ab. Opetusjulkaisu.
- Hietala, Veijo 1992: *Kulttuuri vaihtoi viihteelle? - Johdatusta postmodernismiin ja populaarikulttuuriin*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- Hietala, Veijo 1996: *Ruudun hurma. Johdatus tv-kulttuuriin*. YLE-opetuspalvelut.
- Hobson, Dorothy 1990: *Women Audiences and the Workplace*. Teoksessa Mary Ellen Brown (toim.), 1990. *Television and Women's Culture. The Politics of the Popular*. London: Sage Publications Inc.
- Hoikkala, Tommi 1989: *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Hoikkala, Tommi (toim.) 1991: *Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja nuoruudesta*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Hudson, Barbara 1984: *Femininity and Adolescence*. Teoksessa Angela McRobbie – Mica Nava (toim.), 1984. *Gender and Generation*. Hampshire: MacMillan Education Ltd.
- Huyssen, Andreas 1986: *After the Great Divide. Modernism, Mass Culture and Postmodernism*. Indiana University Press.

- Höijer, Birgitta 1998: Social psychological perspectives in reception analysis. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linné (toim.), 1998. *Approaches to Audiences. A Reader*. London: Arnold.
- Ihanus, Juhani 1989: Siruna kuvien virrassa. Televisio ja perheen vuorovaikutus. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.), 1989. *Elämää kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa*. Helsinki: Tammi.
- Jääsaari, Johanna - Sarkkinen, Raija 1995: Naiset ja miehet radionkuuntelijoina ja TV:n katselijoina. Teoksessa Elina Sana (toim.), 1995. *Naiset, miehet ja uutiset. Yleisradion tasa-arvo toimikunnan julkaisuja. Sarja A:1/1995*.
- Jääsaari, Johanna - Sarkkinen, Raija 1998: Radion ja television nais- ja miesyleisöt. Yleisradio Oy. *Yleisötutkimus. Markkinatutkimuksia 38/1998*.
- Kaplan, Cora 1989: *The Thorn Birds: fiction, fantasy, feminity*. Teoksessa Victor Burgin – James Donald – Cora Kaplan (toim.), *Formations of Fantasy*. 1989. London: Routledge.
- Koivunen, Anu 1992: Pidä unelmasi kurissa! Naisellisuuden diskurssit elokuvassa Valkoiset ruusut. Teoksessa Sari Näre - Jaana Lähteenmaa (toim.), 1992. *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kubey, Robert – Csikszentmihalyi, Mihaly 1990: *Television and the Quality of Life. How Viewing Shapes Everyday Experience*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Kuhn, Annette 1997: *Women's Genres*. Teoksessa Charlotte Brunson – Julie D'Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. *Feminist Television Criticism. A Reader*. Oxford: Clarendon Press.
- Kytömäki, Juha 1991: *Televisioyleisö – perheyleisö?* Teoksessa Juha Kytömäki (toim.), 1991. *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Oy Gaudeamus Ab.
- Lempiäinen, Kirsti - Virtanen, Hanna 1991: *Se Dallas oli pakko kattoa aina – Tulkintaa perhesarjojen vastaanotosta*. Teoksessa Juha Kytömäki (toim.), 1991. *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Oy Gaudeamus Ab.
- Lindlof, Thomas R. – Shatzer, Milton J. – Wilkinson, Daniel 1988: *Accommodation of Video and Television in the American Family*. Teoksessa James Lull (toim.),

1988. *World Families Watch Television*. Newbury Park: Sage Publications Inc.
- Lull, James 1988: *The Family and Television in World Cultures*. Teoksessa James Lull (toim.), 1988. *World Families Watch Television*. Newbury Park: Sage Publications Inc.
- Lull, James 1990: *Inside Family Viewing. Ethnographic research on television's audiences*. London: Routledge.
- Lähteenmaa, Jaana – Näre, Sari 1992: Johdanto. Tyttötutkimuksen palmikkoja punomassa. Teoksessa Sari Näre - Jaana Lähteenmaa (toim.), 1992. *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Manninen, Marja-Terttu 1989: *Nuoret uutisohjelmien katselijoina. Television uutis- ja ajankohtaisohjelmat osana 15-24 -vuotiaiden arkielämää*. Pro gradu -työ. Helsingin Yliopisto. Tiedotusopin laitos.
- Mattelart, Michéle 1997: *Everyday Life*. Teoksessa Charlotte Brunson – Julie D'Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. *Feminist Television Criticism. A Reader*. Oxford: Clarendon Press.
- McQuail, Dennis 1998: *With the benefit of hindsight: reflections on uses and gratifications research*. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linné (toim.), 1998. *Approaches to Audiences. A Reader*. London: Arnold.
- McRobbie Angela – Nava, Mica (toim.) 1984: *Gender and Generation*. Hampshire: MacMillan Education Ltd.
- Mellencamp, Patricia 1997: *Situation Comedy, Feminism, and Freud: Discourses of Gracie and Lucy*. Teoksessa Charlotte Brunson – Julie D'Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. *Feminist Television Criticism. A Reader*. Oxford: Clarendon Press.
- Morley, David 1986: *Family Television. Cultural Power and Domestic Leisure*. London: Comedia Publishing Group.
- Morley, David 1992: *Changing paradigms in audience studies*. Teoksessa Ellen Seiter – Hans Borchers – Gabriele Kreutzner – Eva-Maria Warth (toim.), 1992 (1989). *Remote Control. Television, Audiences, and Cultural Power*. London: Routledge.
- Morley, David 1998: *Domestic relations: the framework of family viewing in Great Britain*. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linne (toim.), 1998. *Approaches to Audiences. A Reader*. London: Arnold.

- Nikunen, Kaarina - Ruoho, Iris - Valaskivi, Katja - Nikula, Sanna 1996: Prime time: Parasta aikaa etsimässä. Teoksessa Kaarina Nikunen – Iris Ruoho – Katja Valaskivi (toim.), 1996. Nainen viihteenä, Mies viihdyttäjänä – viihtyykö katsoja? Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A:1/1996.
- Näre, Sari - Lähteenmaa, Jaana (toim.) 1992: Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Näre, Sari - Lähteenmaa, Jaana 1992: Moderni suomalainen tyttöys: altruistista individualismia. Teoksessa Sari Näre – Jaana Lähteenmaa (toim.), 1992. Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Näre, Sari 1995: Etnopsykoanalyttisiä näkökulmia sukupuolikulttuuriin. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimusraportteja 229.
- Näränen, Pertti 1996: Audiovisuaalisen kulttuurin apukoulu. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja B 2/96.
- Oksanen, Matti 1989: Kansainvälistyvä televisiosukupolvi. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.), 1989. Elämää kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa. Helsinki: Tammi.
- O'Shaughnessy, Michael 1990: Box pop: popular television and hegemony. Teoksessa Andrew Goodwin – Garry Whannel (toim.), 1990. Understanding Television. London: Routledge.
- Pietilä, Veikko 1997: Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tutkimusalan kehitystä jäljittämässä. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Press, Andrea L. 1990: Class, Gender and the Female Viewer: Women's Responses to Dynasty. Teoksessa Mary Ellen Brown (toim.), 1990. Television and Women's Culture. The Politics of the Popular. London: Sage Publications Ltd.
- Rantalaiho: Liisa 1988: Naistutkimuksen metodologiasta. Teoksessa Päivi Setälä – Hannele Kurki (toim.), 1988. Ajanvirtaan. Johdatus naistutkimukseen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rogge, Jan-Uwe – Jensen, Klaus 1988: Everyday Life and Television in West-Germany: An Empathic-Interpretive Perspective on the Family as a System. Teoksessa James Lull (toim.), 1988. World Families Watch Television. Newbury Park: Sage Publications Inc.

- Roos, J. P. 1989: Suomalaisten televisio: Arkielämää, uhkaa ja vapautumista. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.), 1989. Elämää kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa. Helsinki: Tammi.
- Rönnberg, Margareta 1988: Siistiä! Ns. roskakulttuurista. Helsinki: LIKE Kustannus Oy.
- Rönnberg, Margareta 1989: Lastenelokuvan väkivaltagalaksit. Eli kuinka elokuvakasvattajat voivat tosiaan eksyä asiasta. Teoksessa Tilda Maria Forselius, Seppo Luoma-Keturi (toim.), 1989. Uhka silmälle. 7 esseettä kauhun katsomisesta ja videohysteriasta. Helsinki: LIKE Kustannus Oy.
- Saarinen, Aino 1988: Naistutkimus – paradigmahaaste? Teoksessa Päivi Setälä – Hannele Kurki (toim.), 1988. Ajanvirtaan. Johdatus naistutkimukseen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Salokangas, Raimo 1994: Suomen yleisradiotoiminnan historia. Teoksessa Kaarle Nordenstreng – Osmo A. Wiio (toim.), 1994. Joukkoviestintä Suomessa. Porvoo: WSOY.
- Savolainen, Tarja 1994: Kohteena sukupuoli. Katsaus joukkoviestinnän naistutkimukseen. Teoksessa . Ihmiset, mediat ja merkitykset. Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos sarja 2 b/1/94.
- Seiter, Ellen - Borchers, Hans - Kreutzner, Gabriele - Warth, Eva-Maria 1992a: Introduction. Teoksessa Ellen Seiter – Hans Borchers – Gabriele Kreutzner – Eva-Maria Warth (toim.), 1992 (1989). Remote Control. Television, Audiences, and Cultural Power. London: Routledge.
- Seiter, Ellen - Borchers, Hans - Kreutzner, Gabriele - Warth, Eva-Maria 1992b: "Don't treat us like we're so stupid and naive": Towards an ethnography of soap opera viewers. Teoksessa Ellen Seiter – Hans Borchers – Gabriele Kreutzner – Eva-Maria Warth (toim.), 1992 (1989). Remote Control. Television, Audiences, and Cultural Power. London: Routledge.
- Siironen, Mari 1988: Aito naisellinen tunteenpurkaus eli Nykysuomen sanakirjan naiskuva. Teoksessa Lea Laitinen (toim.), 1988. Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Silverstone, Roger 1994: Television and everyday life. London: Routledge.
- Silverstone, Roger 1998: Television and everyday life: towards an anthropology of the television audience. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linne (toim.), 1998. Approaches to Audiences. A Reader. London: Arnold.

- Sinkko, Risto 1981a: Television katsominen 1960-1979. Teoksessa Risto Sinkko (toim.), 1981. Televisio ja suomalainen. Espoo: Weilin+Göös.
- Sinkko, Risto 1981b: Television tulevaisuus. Teoksessa Risto Sinkko (toim.), 1981. Televisio ja suomalainen. Espoo: Weilin+Göös.
- Sipilä, Petri 1998: Sukupuolitettu ihminen – kokonainen etiikka. Gaudeamus.
- Spigel, Lynn 1997: The Suburban Home Companion: Television and the Neighbourhood Ideal in Post-War America. Teoksessa Charlotte Brunson – Julie D’Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. Feminist Television Criticism. A Reader. Oxford: Clarendon Press.
- Suoninen, Annikka 1993: Televisio lasten elämässä. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisu n:o 37.
- Thomas, Lynn 1997: In Love with Inspector Morse. Feminist Subculture and Quality Television. Teoksessa Charlotte Brunson – Julie D’Acci – Lynn Spigel (toim.), 1997. Feminist Television Criticism. A Reader. Oxford: Clarendon Press.
- Tuormaa, Jussi 1991: Kerro, kerro kuvastin. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.), 1991. Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Valaskivi, Katja 1996: Seksiä, läskiä ja rakkautta. Teoksessa Kaarina Nikunen – Iris Ruoho – Katja Valaskivi (toim.), 1996. Nainen viihteenä, Mies viihdyttäjänä – viihtyykö katsoja? Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A:1/1996.
- Valaskivi, Katja - Nikunen, Kaarina - Ruoho, Iris 1996: Vahvoja naisia ja miehenpuolikkaita. Teoksessa Kaarina Nikunen – Iris Ruoho – Katja Valaskivi (toim.), 1996. Nainen viihteenä, Mies viihdyttäjänä – viihtyykö katsoja? Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A:1/1996.
- Walkerdine, Valerie 1989: Video replay: families, films and fantasy. Teoksessa Victor Burgin – James Donald – Cora Kaplan (toim.), 1989. Formations of Fantasy. London: Routledge.
- Varto, Juha 1992: Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä: Helsinki.
- Weedon, Chris 1987: Feminist Practice and Poststructuralist Theory. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Virta, Teija 1994: Saippuaopperat ja suomalaiset naiset. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisu n:o 43.

Von Feilitzen, Cecilia 1998: *Media violence: four research perspectives*. Teoksessa Roger Dickinson – Ramaswami Harindranath – Olga Linné (toim.), 1998. *Approaches to Audiences. A Reader*. London: Arnold.

LIITE 1: Haastattelurunko

1. Mitä katsot televisiosta?
 - Ajankohtais- ja asiaohjelmat
 - Luonto-ohjelmat
 - Urheiluohjelmat
 - Kulttuuriohjelmat
 - Lastenohjelmat
 - Viihdeohjelmat
 - Tilannekomediat
 - Toiminta-, dekkari-, jännityssarjat
 - Saippuaopperat
 - Draamasarjat
 - Musiikkiohjelmat
 - Leffat
 - Talkshowt
 - Nuorten sarjat
 - Piirretyt
 - Visailut, tietokilpailut
2. Miksi?
3. Paljonko katsot televisiota?
4. Paljonko televisio on auki?
5. Miksi katsot televisiota?
6. Onko videot, nauhoitatko?
7. Onko ohjelmia, jotka on pakko nähdä?
8. Onko ohjelmia, joita et katso?
9. Katsotko yksin/yhdessä?
10. Onko televisio päällä/katsotaanko televisiota, kun on vieraita?
11. Puhutko televisio-ohjelmista katsoessasi/jälkikäteen?
12. Teetkö muuta katsoessasi?
13. Tuottaako katselu nautintoa?
14. Nauratko/itketkö katsoessasi?
15. Ovatko televisio-ohjelmat vaikuttaneet päivärytmisi muodostumiseen?

16. Kuka määrää perheessäsi mitä katsotaan?
17. Tuleeko television katseluun liittyen riitoja?
18. Kuinka suhtaudut televisioon?
19. Mistä katselutavat ovat lähtöisin, lapsuuden kodin katselutavat?
20. Onko itsellä aina ollut televisio, voisitko elää ilman?
21. Elämäntilanteen, vuodenajan vaikutukset katselutapoihin?
22. Miesten/naisten ohjelmat?
23. Miesten/naisten katselutavat?
24. Arvostetut/ei-arvostetut televisio-ohjelmat?